

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ**

ΧΡΗΣΤΟΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

**Συμβολή στη μελέτη της σύγχρονης λαϊκής ποίησης.
Τα στιχουργήματα του Ξηρομερίτη (Φυτείες) λαϊκού ποιητή
Γεωργίου Θ. Βαρδή.
Τεχνοτροπικά στοιχεία και κοινωνικά συμφραζόμενα**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Επόπτης: Γεώργιος Ι. Θανόπουλος (επίκουρος καθηγητής)
Επιτροπή: Μαριάνθη Καπλάνογλου (αναπληρώτρια καθηγήτρια)
Βασιλική Χρυσανθοπούλου (επίκουρη καθηγήτρια)**

ΑΘΗΝΑ 2017

*Στη σύζυγό μου Ευγενία
και στα παιδιά μας, Ακριβή και Φανή*

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	6
1. Δημοτικό τραγούδι.....	6
1.1 Οι αρχές και η καταγωγή του δημοτικού τραγουδιού	9
1.2 Διάρθρωση και ταξινόμηση των δημοτικών τραγουδιών. Τεχνοτροπικά στοιχεία	10
2. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση.....	14
2.1 Από την προφορική στη γραπτή λαϊκή παράδοση	16
2.2 Σύγχρονη λαϊκή ποίηση	18
2.3 Η έντυπη και ηλεκτρονική σύγχρονη λαϊκή ποίηση. Θεματική, Δομή, τεχνική	19
3. Γεώργιος Βαρδής: Ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής - Βιογραφικά στοιχεία	25
4. Αυτοβιογραφία του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή	27
4.1 Στοιχεία του αφηγητή	28
4.2 Στοιχεία συνέντευξης	29
4.3. Απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης	31
4.4 Παρατηρήσεις συνέντευξης	51
5. Κατηγοριοποίηση των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή	52
5.1 Ποιήματα ερωτικά.....	52
5.2 Ποιήματα για την ιδιαίτερη πατρίδα.....	69
5.3 Ποιήματα για φίλους και πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας	73
5.4 Ποιήματα σατιρικά - περιπαιχτικά	82
5.5 Για συγγενείς.....	83
5.6 Για τη μητέρα	87
5.7 Προβληματισμοί σε επίκαιρα θέματα τοπικού ή γενικού ενδιαφέροντος.....	89
Α. Κοινωνικοπολιτικά για την οικονομική κρίση	89
Β. Εκλογικά	133
5.8 Για την τηλεόραση και τηλεοπτικά πρόσωπα	143
6. Τεχνοτροπικά στοιχεία των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή	147
6.1 Το ύφος και τα εκφραστικά μέσα των στιχουργημάτων	148
6.2 Γλώσσα και στιχουργική.....	179
7. Τα κοινωνικά συμφραζόμενα των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή	209
8. Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα	240
9. Παράρτημα.....	247
9.1 Δημοσιεύσεις του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στην τοπική εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα»	247
9.2 Δημοσιεύσεις του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στο Facebook.....	253
9.3 Δημοσιεύσεις του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.blogspot.com	264

10. Βιβλιογραφία	277
------------------------	-----

1. Πρόλογος

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί προϊόν της ενασχόλησής μας με τη λαϊκή ποίηση, στα πλαίσια διδασκαλίας του μαθήματος «Σύγχρονη λαϊκή ποίηση», το οποίο πραγματοποιήθηκε στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Λαογραφίας του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, με διδάσκοντα τον επίκουρο καθηγητή Γεώργιο Θανόπουλο. Κατά τα σεμιναριακά μαθήματα, καθοδηγηθήκαμε, αναζητήσαμε και εν τέλει ανακαλύψαμε και συλλέξαμε συναφές πρωτογενές λαογραφικό υλικό, όπως ποιήματα, δίστιχα και ρίμες, τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές, συχνά με σημείο εκκίνησης τον τόπο καταγωγής μας.

Η γνωριμία με τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή πραγματοποιήθηκε μετά από υπόδειξη του διδάσκοντός μου κ. Θανόπουλου, ο οποίος πληροφορήθηκε την ύπαρξη του εν λόγω λαϊκού ποιητή από τον επίσης Ξηρομερίτη λαϊκό ποιητή, Άρη Μπιτσώρη.¹ Με την ευκαιρία λοιπόν της καταγωγής της συζύγου μου από το νομό Αιτωλοακαρνανίας, καθώς και με τη μεσολάβηση του Άρη Μπιτσώρη κατέστη δυνατή η προσέγγιση του Γ. Βαρδή, θέτοντας έτσι το πρώτο λιθαράκι στη δημιουργία της παρούσας εργασίας.

Στο πρώτο και στο δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας θα αναφερθούμε στην εξέλιξη της λαϊκής ποίησης, από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη λαϊκή ποίηση.

Στο τρίτο και στο τέταρτο κεφάλαιο θα γνωρίσουμε τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή, μέσα από μια κατευθυνόμενη συνέντευξη προκαθορισμένου ερωτηματολογίου, η οποία θα φωτίσει σε μεγάλο βαθμό τον χαρακτήρα του εν λόγω λαϊκού ποιητή, τις πηγές έμπνευσής του, τις επιδράσεις που έχει δεχτεί, την τεχνοτροπία και την θεματική των στιχουργημάτων του.

Στο πέμπτο κεφάλαιο επιχειρείται κατηγοριοποίηση και παρουσίαση των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, με μικρά εισαγωγικά σημειώματα στην αρχή κάθε κατηγορίας.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια εντοπισμού και ανάδειξης των σημαντικότερων τεχνοτροπικών στοιχείων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή εστιάζοντας στο ύφος, τη γλώσσα, τη σύνταξη, τα εκφραστικά μέσα και τη στιχουργική των ποιημάτων του.

¹ Βλ. τη διπλωματική εργασία της Αμαλίας Λιοπύρη, *Άρης Μπιτσώρης: Ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής (κατηγορίες, τεχνοτροπικά στοιχεία και κοινωνικά συμφραζόμενα των στιχουργημάτων του)*, Αθήνα 2012

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο επιχειρείται η ανάδειξη των κοινωνικών συμφραζομένων των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, όπως αυτά εντοπίζονται κυρίως στα προσωπικά του ποιήματα.

Πριν ξεκινήσουμε, νιώθω την ανάγκη να εκφράσω θερμές ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Γεώργιο Θανόπουλο για την καθοδήγηση και υπομονή του, στον λαϊκό ποιητή Άρη Μπιτσώρη για την ευγενική του διαμεσολάβηση και βεβαίως στον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή που με τόση προθυμία και αγάπη για τον λαϊκό πολιτισμό, μού εμπιστεύθηκε τους πολύτιμους καρπούς της ποιητικής του έμπνευσης. Επίσης, ευχαριστώ τον υπεύθυνο ύλης της εφημερίδας «Φυτειώτικα Νέα», Χαράλαμπο Κουβέλη, για την πρόθυμη παραχώρηση φύλλων της εφημερίδας, τα οποία φιλοξενούν στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα άλλα δυο μέλη της εξεταστικής επιτροπής, την κα. Μαριάνθη Καπλάνογλου και την κα. Βασιλική Χρυσανθοπούλου για τις πολύτιμες συμβουλές και υποδείξεις τους.

Εισαγωγή

Μιλώντας για λαϊκή ποίηση κι επομένως γενικότερα για λαϊκή λογοτεχνία, εννοούμε τα λογοτεχνικά είδη που ανέπτυξαν οι αγρότες στα πλαίσια της χωριάτικης κοινότητας, ως τα τέλη περίπου του προπερασμένου αιώνα (19ου) αλλά και τα είδη που απευθύνονταν σε ένα κοινό που το αποτελούσαν εκτός από τους αγρότες, και τα κατώτερα λαϊκά στρώματα του αστικού χώρου, της πόλης. Η φράση αυτή βεβαίως είναι οριοθετική και απαραίτητη για να θέσουμε ένα σημείο εκκίνησης και αναφοράς και δεν μπορεί να καλύψει τα πολλαπλά και πολύπλοκα ζητήματα που αφορούν τη λαϊκή λογοτεχνία. Ένα από αυτά τα ζητήματα είναι και το κατά πόσον η λαϊκή λογοτεχνία αφορά μόνο συγκεκριμένες εποχές του παρελθόντος ώστε σήμερα να μιλάμε για υπολείμματά της ή αν είναι και σήμερα δυνατή η περαιτέρω εξέλιξή της.²

Σύμφωνα λοιπόν με τον Μερακλή, η ιστορική εξέταση της λαϊκής λογοτεχνίας δείχνει ότι αυτή δεν έμεινε αμετάβλητη αλλά αποτελεί ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κι εξελισσόμενο φαινόμενο, με συνέπεια οι μεταβολές που γνώρισε στο περιεχόμενό της να αντανακλώνται και στις μεταβολές των μορφών, των ειδών και των τύπων της.³

1. Δημοτικό τραγούδι

Ασχολούμενοι όμως με την λαϊκή ποίηση, και για να κατανοήσουμε καλύτερα την εξέλιξή της, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στο δημοτικό τραγούδι, ιδιαίτερος μέσα από την οπτική των λαογράφων επιστημόνων.⁴

Τα δημοτικά τραγούδια είναι έμμετρα κείμενα που τα έχουν συνθέσει άγνωστοι λαϊκοί ποιητές, μόνοι τους ή με συνεργασία και με συμπληρώματα από την

² Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, τι είναι λαϊκή λογοτεχνία, εκδ. Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1988, σσ. 5-6

³ Ο.π. σ.σ 6-7

⁴ Το δημοτικό τραγούδι απασχόλησε την ελληνική λαογραφία ήδη από τη γέννησή της και σύμφωνα με την Άλκη Κυριακίδου Νέστορος, από την πρωτοεπιστημονική της φάση, οπότε τα μνημεία του λόγου και ιδιαίτερα η δημοτική ποίηση καταξιώνεται πρώτα ως είδος λογοτεχνικό. Παράλληλα και το λαϊκό ποιητικό ιδίωμα καθιερώνεται ως η κατεξοχήν γλώσσα της έντεχνης νεοελληνικής ποίησης. Έχουν βεβαίως προηγηθεί αξιόλογες συλλογές δημοτικών τραγουδιών πανελληνίου χαρακτήρα μετά τον C. Fauriel και τον T. Tommaseo, αλλά ο σκοπός τους δεν ήταν λαογραφικός αλλά κυρίως γλωσσικός. Σχετιζόταν δηλαδή με την προβολή της γλώσσας των δημοτικών τραγουδιών ως εθνικής, ενιαίας και ομογενούς. Βλ. σχετικά και στο Άλκης Κυριακίδου – Νέστορος, *Η θεωρία της ελληνικής λαογραφίας*, Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, Αθήνα 1978, σσ. 67, 79-80. Για το δημοτικό τραγούδι βλ. επίσης Αλέξη Πολίτη (επιμ.) Claude Fauriel, *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, Α' Η έκδοση του 1824-1825 και Β' Ανέκδοτα Κείμενα. Αναλυτικά κριτικά υπομνήματα. Παράρτημα και Επίμετρα*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999 και Του Ιδίου *Το δημοτικό τραγούδι. Εποπτικές προσεγγίσεις. Περνώντας από την προφορική στη γραπτή λαϊκή παράδοση. Μικρά Αναλυτικά*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2010

παράδοση.⁵ Βασικά τους χαρακτηριστικά είναι ο δημοτικός στίχος, ο δημοτικός λόγος και η δημοτική μουσική.⁶ Δημοτική ποίηση ακόμα είναι η έκφραση, το καθρέφτισμα της λαϊκής ψυχής. Οι πίκρες, οι χαρές, οι συμφορές και οι λαχτάρες, οι σκέψεις και προσδοκίες, οι ελπίδες και τα όνειρα, μ' ένα λόγο όλες οι ευτυχισμένες ή δυστυχισμένες στιγμές της οικογενειακής ή εθνικής ζωής. Είναι ένας τρόπος εξομολόγησης του λαού κι ένας τρόπος αυθόρμητης αυτοαποκάλυψής του.⁷

Το δημοτικό τραγούδι αποτελεί έναν ιδιαίτερο κλάδο της νεοελληνικής ποίησης, πλούσιο και σημαντικό από πολλές απόψεις, αφού αντιπροσωπεύει τον κλάδο με την μεγαλύτερη παράδοση, ενώ ταυτόχρονα λόγω της αδιάκοπης καλλιέργειάς του διαμόρφωσε μια συγκροτημένη τέχνη που αποτυπώνει την ιδιοφυΐα του λαού μας.⁸ Στοιχεία που μαρτυρούν την ποιότητά του είναι η εκφραστική αμεσότητα και η τεχνική ωριμότητα μιας κοινωνίας που όντας συνδεδεμένη με τη φύση και τις πρώτες ζωϊκές αξίες, διαθέτει παράλληλα τη συσσωρευμένη εμπειρία μιας αδιάσπαστης πολιτισμικής συνέχειας. Αντιπροσωπεύει λοιπόν το δημοτικό τραγούδι την πιο γνήσια πηγή του νεοελληνικού λυρισμού, η οποία γονιμοποίησε και έθρεψε την καλύτερη παράδοση της νεοελληνικής προσωπικής ποίησης, όπως την Κρητική Λογοτεχνία, τους Επτανήσιους και τον Σολωμό, τον Παλαμά, τον Σικελιανό, τον Σεφέρη, τον Ρίτσο, τον Ελύτη⁹ και τον Γκάτσο¹⁰. Τέλος, το δημοτικό τραγούδι παρουσιάζει μικρότερες ξένες επιδράσεις¹¹ σε σχέση με τις άλλες πολιτισμικές εκδηλώσεις του λαού και γι' αυτό αποτελεί την πιο αυθεντική έκφραση της ελληνικής λαϊκής κουλτούρας¹² και καθρεφτίζει την εξέλιξη της ιδεολογίας του λαού και τη

⁵ Βλ. Λουκάτου Δ., *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*, Αθήνα 1977, σ. 93

⁶ Βλ. Λουκάτου, *ό.π.*, σ. 95-97

⁷ Βλ. Μιρασγέζη Μαρίας, *Έρευνα στη δημοτική μας ποίηση Α' Ο γάμος*, Αθήνα 1965, σ. 7

⁸ Βλ. Καψωμένου Ερ., *Δημοτικό τραγούδι, μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996, σ. 18

⁹ Βλ. Καψωμένου Ερ. *Ό.π.*, σ.18

¹⁰ Βλ. Γ. Θανόπουλου, *Ο Νίκος Γκάτσος και η ελληνική λαϊκή παράδοση. Ερμηνευτική μελέτη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012³

¹¹ «Εξάιρετον αναντιρρήτως θέσιν μεταξύ των μνημείων του λόγου του ημετέρου λαού κατέχουν τα τραγούδια. Όχι μόνο ως ισχυρώς κινούντα την ψυχήν δια το απέριττον κάλλος, την αβίαστον απλότητα, την πρωτοτυπία και την φραστικήν δύναμιν και ενάργειαν, αλλά και ως ακριβέστερον παντός άλλου πνευματικού δημιουργήματος του λαού εμφανίζοντα τον ιδιάζοντα χαρακτήρα του έθνους. Εις τ' άλλα είδη του λόγου [...] τα παρεισδύσαντα πολυπληθή ξένα στοιχεία καθιστούν δύσκολον την διάκρισιν του οθνείου από του ιθαγενούς. Αλλ' εις τα τραγούδια και τας παραδόσεις ο εθνικός χαρακτήρ αποτυπώνεται ακραιφνής και ακίβδηλος. [...] Τα δε τραγούδια εγκατοπτρίζουν πιστώως και τελείως τον βίον και τα ήθη, τα συναισθήματα και την διανόησιν του ελληνικού λαού και εξωραΐζονται δια του ποιητικού διακόσμου αναζωπυρούν τας αναμνήσεις των εθνικών περιπετειών». Βλ. σχετικά και Πολίτη Νικ., *Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, Αθήνα 1998, σ. 5

¹² Βλ. Καψωμένου Ερ. *ό.π.* σ. 11

σταδιακή διαμόρφωση του νεοελληνικού λαϊκού πολιτισμού από τον αντίστοιχο βυζαντινό.¹³

Το δημοτικό τραγούδι είναι στενά συνδεδεμένο με την κοινωνία της υπαίθρου, της οποίας αποτελεί κατεξοχήν καλλιτεχνική έκφραση. Αντικατοπτρίζει λοιπόν μια κοινωνία κλειστής σπιτικής οικονομίας καθώς και τις ιδιαίτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, κάτω από τις οποίες έζησε αυτή. Οι δημιουργοί του είναι τις περισσότερες φορές άνθρωποι ιδιαίτερος ευαίσθητοι καλλιτεχνικά, ασύνειδοι φορείς της προφορικής ποιητικής παράδοσης και της κουλτούρας της κοινωνίας τους. Δεν έχουν συνείδηση προσωπικού δημιουργού, αφού δουλεύουν με παραδοσιακό υλικό κι εκφράζουν τα αισθήματα και τις αντιλήψεις μιας κοινότητας, με αποτέλεσμα τα δημιουργήματά τους να κυκλοφορούν ανώνυμα τις περισσότερες φορές και να μη συνδέονται με κάποιο συγκεκριμένο ποιητή.¹⁴ Το δημοτικό τραγούδι επομένως είναι δημιούργημα ενός ποιητή, ο οποίος συνθέτει την υπόθεση, τον στίχο, τα τσακίσματα, τη μελωδία και το ρυθμό χρησιμοποιώντας έτοιμα παλιότερα μοτίβα, στιχουργικά, φραστικά, ρυθμικά, κλπ.¹⁵ Όταν όμως κατά τις πρώτες παρουσιάσεις του στην κοινωνική ομάδα δείξει ότι ανταποκρίνεται στο κοινό αίσθημα, γίνεται αυτόματα μέρος της προφορικής παράδοσης, ξανατραγουδιέται, διαδίδεται από στόμα σε στόμα και από περιοχή σε περιοχή και γίνεται τελικά κοινό κτήμα.^{16 17} Όλα αυτά, βεβαίως, χωρίς να λείπουν και λίγες περιπτώσεις όπου προσωπικές λαϊκότερες συνθέσεις περνούν στο στόμα του λαού και τελικά παραδίδονται ως δημοτικά τραγούδια.¹⁸ Όπως είδαμε προηγουμένως, από τη στιγμή που το τραγούδι γίνεται κτήμα κοινό, είναι λογικό να βρίσκεται εκτεθειμένο σε μεταβολές, αφού ο καθένας που το τραγουδά μπορεί να το μεταβάλει κάπως στους στίχους, στη μελωδία, στα τσακίσματα και μέχρι ενός σημείου στην υπόθεση.¹⁹ Επίσης, καθώς το δημοτικό τραγούδι περνά από περιοχή σε περιοχή κι από γενιά σε γενιά, υφίσταται αλλαγές, οι οποίες μπορεί να αφορούν την προσαρμογή σε τοπικά ή περιστασιακά δρώμενα (τοπικό γλωσσικό ιδίωμα, τοπικές παραδόσεις, ήρωες, πρόσφατα γεγονότα, τοπωνύμια, κ.λ.π.), την αποβολή ακατανόητων εκφράσεων ή άστοχων πλεονασμών, την παραφθορά ονομάτων άγνωστων, τη διόρθωση μετρικών σφαλμάτων, τη

¹³ Βλ. Καψωμένου Ερ., όπ.. σ. 19

¹⁴ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 19

¹⁵ Βλ. Τσαγγαλά Κων., *Το δημοτικό τραγούδι και οι κοινωνικές του διαστάσεις Α'*, Ιωάννινα 1988, σ.43

¹⁶ Βλ. Καψωμένου ό,π. σ. 19

¹⁷ Βλ. Τσαγγαλά, ό.π. σ. 43

¹⁸ Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η *Ερωφίλη*, ο *Ερωτόκριτος* και η *Βοσκοπούλα*. Βλ. Καψωμένος ό.π. σ. 19

¹⁹ Τσαγγαλά, ό.π. σ. 44

συμφυρματική συμπλήρωση κενών της μνήμης, κλπ.²⁰ Οι παραπάνω λοιπόν διεργασίες μέσω της προφορικής παράδοσης, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία παραλλαγών του ίδιου τραγουδιού, αυτοδύναμων και αυτόνομων σαν διαφορετικά τραγούδια.²¹ Αυτές μεταδίδονται κι επιβιώνουν παράλληλα στο λαό και κάποτε υφίστανται αλληλοεπιδράσεις ή συμφύρονται μεταξύ τους δημιουργώντας νέες παραλλαγές.²²

1.1 Οι αρχές και η καταγωγή του δημοτικού τραγουδιού

Οι αρχές του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού αποτελούν ένα πολυσχιδές πρόβλημα. Παρόλο που υπάρχουν είδη τραγουδιών που ο τόπος και ο χρόνος δημιουργίας τους είναι σαφώς προσδιορισμένοι, πολλά λόγω της φύσης των θεμάτων τους και της μακρόχρονης επεξεργασίας τους από την προφορική παράδοση δεν παρέχουν επαρκείς ενδείξεις για μια σίγουρη χρονολόγηση.²³ Οπωσδήποτε πάντως η εξέλιξη του δημοτικού τραγουδιού συνδέεται με το ακριτικό τραγούδι που τοποθετείται χρονικά στον 9^ο και 10^ο αιώνα και τοπικά στις ανατολικές άκρες της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Επίσης σημαντικοί σταθμοί για το δημοτικό τραγούδι θεωρούνται ο 15^{ος} και 16^{ος} αιώνας στην Κρήτη και το Αιγαίο με την άνθηση του ερωτικού τραγουδιού και βεβαίως το κλέφτικο τραγούδι που γεννιέται στην ηπειρωτική Ελλάδα τον 18^ο αιώνα.²⁴ Υπάρχουν όμως ενδείξεις ότι υπήρχε παράδοση λαϊκών τραγουδιών από την πρώιμη ως και την ύστερη αρχαιότητα. Πρόκειται για τραγούδια με διαχρονικό χαρακτήρα, τα οποία σχετίζονταν με το γάμο, τον έρωτα, την καθημερινή εργασία ή τα μοιρολόγια και πολλά από αυτά τραγουδιούνται στον ελλαδικό χώρο από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας.²⁵ Πρόσθετα στοιχεία που συνδέουν την παράδοση των νεοελληνικών τραγουδιών με την αρχαιότητα και συγκεκριμένα με το χώρο του αρχαίου θεάτρου είναι σύμφωνα με τον Στ. Κυριακίδη τα εξής: η λέξη «τραγούδι», που προέρχεται από την αρχαία «τραγωδία», η οποία σήμαινε και το

²⁰ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 20

²¹ Βλ. Τσαγγαλά, ό.π. σ. 44

²² Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 20

²³ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 27

²⁴ Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ. 27-28

²⁵ Αυτό συμβαίνει ιδιαιτέρως σε ορισμένα εποχικά και εργατικά τραγούδια. Χαρακτηριστικές είναι οι αντιστοιχίες -όσον αφορά το περιεχόμενο- στο «χελιδόνισμα», στο τραγούδι «του μύλου» και σε μοτίβα «αγυρτικών τραγουδιών» με αρχαία και μεσαιωνικά τραγούδια. Βλ. σχετικά και Θανόπουλου Γ., *Ελληνική λαϊκή ποίηση. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σσ 36-37.

Επίσης αντιστοιχίες έχουν επισημανθεί και ανάμεσα στα αρχαία επιθαλάμια και νεοελληνικά παστικά, στα αρχαία διεγερτικά και νεοελληνικά παραξυπνήματα ή ξυπνητούρια, που συνδέονται με ανάλογες γαμήλιες εθιμικές πράξεις. Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 38

«μέλος», η λέξη «παραλογή» που προέρχεται από την αρχαία «παρακαταλογή» που δήλωνε τη μελοδραματική απαγγελία και η λέξη «καταλόγι» που κατά τόπους σημαίνει δίστιχο, μοιρολόι ή παροιμία και σχετίζεται με την αρχαία «καταλογή», δηλαδή την χωρίς τέλος απαγγελία. Τέλος ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, ο κατεξοχήν στίχος του δημοτικού τραγουδιού, είναι πιθανότατα εξέλιξη του αρχαίου ιαμβικού καταληκτικού τετράμετρου στίχου²⁶ ενώ στην αρχαία τραγωδία μας οδηγούν σύμφωνα με τον Στ. Κυριακίδη και οι υποθέσεις πολλών παραλογών, των οποίων «ο πυρήν τουλάχιστον, υπενθυμίζει αρχαίους, προσφιλείς εις το θέατρον μύθους».²⁷ Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω το νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι έχει τις ρίζες του σε μια ορισμένη -περιορισμένη σε βασικές εκδηλώσεις της κοινωνικής και οικογενειακής ζωής- παράδοση λαϊκών τραγουδιών με υπερχρονικό χαρακτήρα που ανάγεται στην αρχαιότητα. Αυτή η παράδοση σε συνδυασμό και με άλλες συνθήκες αποτέλεσε μια ευνοϊκή προϋπόθεση για το δημοτικό τραγούδι.²⁸

1.2 Διαίρεση και ταξινόμηση των δημοτικών τραγουδιών. Τεχνοτροπικά στοιχεία

Η διαίρεση και ταξινόμηση των δημοτικών τραγουδιών παρουσίαζε και παρουσιάζει προβλήματα που συνδέονται με τη ρευστότητα των ορίων μεταξύ ορισμένων κατηγοριών τραγουδιών καθώς και με τη δυνατότητα εφαρμογής πολλών κριτηρίων.

Ο ίδιος ο λαός καταρχήν χρησιμοποιεί κατά τόπους και κατά καιρούς ποικίλες ονομασίες για να δηλώσει τα είδη και τις κατηγορίες των τραγουδιών. Η επικρατέστερη διαίρεσή τους όμως είναι βάσει των περιστάσεων που τραγουδιούνται, σε τραγούδια της τάβλας, τραγούδια της στράτας και τραγούδια του χορού. Αυτού του είδους η διάκριση αντιστοιχεί σε ρυθμικές-μελωδικές και θεματικές διαφορές και δεν περιλαμβάνει ορισμένες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών.²⁹

Από την άλλη πλευρά οι ερευνητές και εκδότες δημοτικών τραγουδιών κατατάσσουν τα δημοτικά τραγούδια άλλοτε με βάση τις περιστάσεις που αυτά τραγουδιούνται, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, άλλοτε με βάση το θέμα τους και άλλοτε με βάση τις κοινωνικές εκδηλώσεις που συνοδεύουν και τη λειτουργία τους σε αυτές.³⁰ Οι

²⁶ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 39 και Στ. Κυριακίδη, *Αι ιστορικά αρχαί της δημόδους νεοελληνικής ποιήσεως*, Ανατύπωσης επ' επιμέτρου, Θεσσαλονίκη 1954, σ.6-8

²⁷ Βλ. Κυριακίδη, ό.π. σ. 9

²⁸ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ.41

²⁹ Βλ. Στο ίδιο, σ. 21-22

³⁰ Βλ. Στο ίδιο σ. 22

επικρατέστερες τάσεις διαίρεσης των δημοτικών τραγουδιών είναι οι εξής και αφορούν τα κείμενα των τραγουδιών ανεξάρτητα από τη μελωδία.³¹

Πρώτη είναι η διάκριση του Ν. Πολίτη³², η οποία εφαρμόζει μια μικτή βάση ταξινόμησης, θεματική και λειτουργική και η οποία διακρίνει τα δημοτικά τραγούδια σε Ιστορικά, Κλέφτικα, Ακριτικά, Παραλογές, Της Αγάπης, Νυφιάτικα, Ναναρίσματα, Κάλανδα-Βαϊτικά, Της ξενιτιάς, Μοιρολόγια, Μοιρολόγια του Κάτω κόσμου και του Χάρου, Γνωμικά, Εργατικά-Βλάχικα (ποιμενικά) και Περιγελαστικά (σατιρικά).³³

Η δεύτερη τάση διαίρεσης είναι αυτή του Σ. Κυριακίδη, ο οποίος ταξινομεί τα δημοτικά τραγούδια βάσει του τρόπου ποιητικής επεξεργασίας σε α) Κυρίως Άσματα (εργατικά, συναφή προς εορτάς και έθιμα, παιδικά, της αγάπης, του γάμου, της ξενιτιάς, μοιρολόγια, κλέφτικα, ιστορικά, σατιρικά, γνωμικά, περιστατικά, θρησκευτικά), β) Διηγηματικά (ακριτικά, πλαστά ή παραλογές, ρίμες) και γ) Δραματικές Παραστάσεις (λαϊκές διασκευές προσφιλών στο λαό έργων).³⁴

Η τρίτη τάση εκπροσωπείται από το Δ. Λουκάτο, ο οποίος εφαρμόζοντας μια πιο λεπτομερή ταξινόμηση πάνω σε βάση τεχνοτροπική και λειτουργική³⁵, διακρίνει τα δημοτικά τραγούδια σε α) Επικά (Ακριτικά, Κλέφτικα, Ιστορικά), β) Λυρικά (Παραλογές, Της αγάπης) γ) Οικογενειακά (Του τραπεζιού, Νυφιάτικα, Μοιρολόγια, Της ξενιτιάς), δ) Θρησκευτικά (Χριστούγεννα, Φώτα, Λάζαρος, Πάθη), ε) Εποχικά (Πρωτοχρονιά, Χελιδονίσματα, Μάης ή Περπερούνα στις ανομβρίες), στ) Κοινωνικά (Αποκριάτικα, Της ταβέρνας, Σατιρικά, Του Κλήδονα, Εργατικά), ζ) Γνωμικά (Αλφάβητοι, Επιγράμματα, κ.α.), η) Παιδικά (Νανουρίσματα, Ταχταρίσματα, Πρωτοβαδίσματα, Κυκλικά ή Πορευτικά του Παιγνιδιού)³⁶.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η διαίρεση και κατάταξη των δημοτικών τραγουδιών από τον Δ. Α. Πετρόπουλο σε Ακριτικά, Παραλογές, Ιστορικά τραγούδια των τελευταίων βυζαντινών και των νεότερων χρόνων, Κλέφτικα τραγούδια, Θρησκευτικά-

³¹ Για τις ταξινομήσεις των δημοτικών τραγουδιών βλ. Δ. Πετρόπουλου, *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια*, τ.Α', Εκδ. Ι.Ν. Ζαχαροπούλου, Αθήνα 1958 και του Ιδίου, *Ελληνικά Δημοτικά τραγούδια*, τ.Β', εκδ. Ζαχαροπούλου, Αθήνα 1959. Βλ. επίσης και Γ. Σπυριδάκη, Γ. Α. Μέγα, Δ.Α. Πετρόπουλου, *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια (Εκλογή)*, τ.Α', Ακαδημία Αθηνών. Εν Αθήναις 1962,

³² Βλ. Καψωμένου, ό.π. και Ν. Πολίτη, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, εκδ. Βαγιονάκη, Αθήνα 1969⁶, σσ. 9-248

³³ Τη διάκριση αυτή ακολουθούν με μικρές διαφοροποιήσεις και οι σύγχρονες επιστημονικές συλλογές του Σ. Πετρόπουλου και της Ακαδημίας Αθηνών, όπου εργάζονται οι Γ. Σπυριδάκης, Γ. Μέγας και Δ. Πετρόπουλος. Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ. 25

³⁴ Βλ. Στο ίδιο, σ. 25 και Σ. Κυριακίδη, *Ελληνική Λαογραφία, Μέρος Α' Μνημεία του λόγου*, Αθήνα 1965², σσ. 52-111

³⁵ Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ.26

³⁶ Βλ. Δ. Λουκάτου, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1992⁴, σσ. 93-95

Λατρευτικά, Ερωτικά, Του Γάμου, Νανουρίσματα – Ταχταρίσματα, Τραγούδια της Ξενιτιάς, Της εργασίας, Της Εξοχής και της Θάλασσας, Τραγούδια Γνωμικά – Διδακτικά –Στοχασμοί, Σατιρικά τραγούδια, Μοιρολόγια και τραγούδια του Χάρου³⁷

Αυτές οι ταξινομήσεις λειτουργούν συμπληρωματικά ως ένα βαθμό, καλύπτοντας την ιδιομορφία του υλικού κυρίως από τη σκοπιά που ενδιαφέρει τη λαογραφία. Άλλες ταξινομήσεις θα μπορούσαν να προκύψουν με βάση τη δομή, την ανάλυση του μύθου ή την ανάλυση της μελωδίας και του ρυθμού.³⁸

Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια επισημαίνεται από πολλούς ερευνητές η ανάγκη μελέτης και ανάλυσης των δημοτικών τραγουδιών ως προς την κοινωνική τους διάσταση, τη διαδικασία που τα παράγει, την ιδεολογία τους ή τη λειτουργία τους μέσα σε τελετουργίες. Επιπλέον με την εξέλιξη της έρευνας επισημαίνεται από τους ερευνητές πόσο δύσκολο είναι να γίνει μια κατάταξη που να προσεγγίζει με ενιαίο τρόπο τα τραγούδια, έτσι που να επιτυγχάνεται μια ομαδοποίηση σε πολλαπλές αλληλοεπικαλυπτόμενες κατηγορίες.³⁹

Μια ενδιαφέρουσα μεθοδολογική προσέγγιση ως προς αυτή την κατεύθυνση είναι αυτή του Κ. Τσαγγαλά, ο οποίος προτείνει το τραγούδι να μελετάται στο φυσικό του περιβάλλον, δηλαδή στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης ομάδας, ενός χωριού ή ομάδας χωριών, ώστε τα τραγούδια να εξετάζονται με πολλαπλά και αλληλοκαλυπτόμενα ανθρωπολογικά κριτήρια. Έτσι, η έρευνα πρέπει να βασίζεται στους φορείς των τραγουδιών κατά φύλο, ηλικία, κοινωνική κι επαγγελματική κατάσταση, κλπ., τον τόπο, τον χρόνο και την περίσταση που λέγονται τα τραγούδια, τη μελωδία τους και σε ποιον απευθύνονται. Ο Τσαγγαλάς δίνει επίσης μεγάλο βάρος στα προσωπικά του βιώματα από τον συγκεκριμένο χώρο που μελετά και με τον οποίο έχει σχέση **εντοπιότητας**, αποτελώντας και ο ίδιος ως ένα σημείο μέλος της υπο παρατήρηση κοινότητας, σε μια ιδανική ερευνητική συγκυρία που καλύπτει όλες τις πτυχές της συμμετοχικής παρατήρησης.⁴⁰

³⁷ Βλ. Δ.Α. Πετρόπουλου,

³⁸ Βλ. Καψωμένου, *ό.π.*, σ. 26-27, 109-117

³⁹ Βλ. Μιράντας Τερζοπούλου και Ελένης Ψυχογιού, «Άσματα και τραγούδια. Προβλήματα έκδοσης των δημοτικών τραγουδιών», *Εθνολογία*, τόμος 1^{ος}, 1992, σ.159

⁴⁰ Βλ. Κ. Τσαγγαλά, «Προβλήματα και απόψεις για την έρευνα του δημοτικού τραγουδιού στο φυσικό του περιβάλλον. Η ζωή, η λειτουργία και η κοινωνική θέση των δημοτικών τραγουδιών μέσα σε μια ελληνική κοινότητα», *Ανθρωπολογικά* τ.2, 1981, σσ.55-73, Του ίδιου, «Τα γυναικεία πασχαλιάτικα τραγούδια σε μια θεσσαλική κοινότητα», *Φιλολογικά*, τ.5, 1981, σσ.39-61

«Το αδύνατο σημείο της μεθοδολογικής προσέγγισης του Τσαγγαλά, στα πλαίσια της θεώρησης των τραγουδιών αποκλειστικά ως προϊόντων του προφορικού πολιτισμού, είναι η έλλειψη πρότασης κάποιου τρόπου φιλολογικής επεξεργασίας κι έκδοσής τους, το οποίο αδύνατο σημείο καλύπτουν οι Saunier και Σηφάκης, με τις δικές τους μεθοδολογικές προσεγγίσεις». Βλ. σχετικά στα: Μιράντας Τερζοπούλου και Ελένης Ψυχογιού, *ό.π.*, σσ. 160-162, Guy Saunier, Το δημοτικό τραγούδι. Της

Όσον αφορά την τεχνοτροπία του δημοτικού τραγουδιού, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι το δημοτικό τραγούδι είναι μια τέχνη τεχνοτροπικά στερεότυπη, όπως και κάθε παραδοσιακή ομαδική έκφραση, ενώ βασίζεται σε μια ολόκληρη σειρά από συμβάσεις και κοινούς τόπους, σχεδόν υποχρεωτικούς. Τέτοια είναι τα τυπικά και ισότιμα μοτίβα, οι εισαγωγικοί ή μεταβατικοί στίχοι – κλισέ, οι φόρμες παραστατικής έντασης, οι τύποι αφηγηματικής και αρχιτεκτονικής διάρθρωσης, το σχηματολογικό και συμβολικό σύστημα, η παραδοσιακή στιχουργία και μουσική. Αυτός ο πλούτος των εκφραστικών μέσων, αποκρυσταλλωμένος από μια μακρά προφορική παράδοση σε στερεότυπα σχήματα μεγάλης αισθητικής και ψυχολογικής ευστοχίας, ορίζει τον ομοιογενή χαρακτήρα και την αυστηρή τεχνική στην οποία υπόκειται η δημιουργία του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού από τη βυζαντινή εποχή μέχρι σήμερα.⁴¹

Κλείνοντας, σημαντικό ρόλο στη μελέτη του δημοτικού τραγουδιού καλείται να παίξει και η έρευνα της **δημοτικής μουσικής**, μια νέα φάση της οποίας αρχίζει το 1950 με την έναρξη λειτουργίας της **Εθνικής Μουσικής Συλλογής** του Λαογραφικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών.⁴² Η συγκρότηση της Εθνικής Μουσικής Συλλογής στηρίχτηκε στην αρχή των μαζικών ηχογραφήσεων, με συστηματική επιτόπια έρευνα. Τα τραγούδια, αν και στις περισσότερες των περιπτώσεων έχουν καταγραφεί αποκομμένα από το πλαίσιο λειτουργίας τους, εν τούτοις γίνεται προσπάθεια να συνδεθούν με τις συνθήκες λειτουργίας τους, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις καταγράφονται και σε συνθήκες ζωντανής επιτέλεσης.⁴³ Η μουσική, είτε είναι γραμμένη είτε ανήκει στον χώρο της προφορικής παράδοσης, υπήρχε και υπάρχει μέσα από την οργανική ή φωνητική της επιτέλεση, σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Ο **χώρος της μουσικής επιτέλεσης** αποτελεί ένα πεδίο όπου η μουσική μέσα από τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις, την αλληλόδραση των εμπλεκομένων ατόμων, μουσικών, ακροατών και τις συνθήκες επιτέλεσης αποκτά νόημα. Πίσω από κάθε τραγούδι ή διαδικασία τραγουδιού υπάρχουν οι ανθρώπινες προθέσεις, άλλοτε φανερές, άλλοτε λανθάνουσες, οι αντιλήψεις και οι ιδέες για την κοινωνία και τον πολιτισμό. Χρειάζεται επομένως μια προσέγγιση που δεν θα

ξενιτιάς, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1983, του ίδιου, «Πρόσφατες έρευνες (1970-1986) στα ελληνικά δημοτικά τραγούδια και προβλήματα μεθοδολογίας. Α', κείμενο και φιλολογική κριτική», *Μνήμων* 12, 1989, σσ.67-88 και Γ. Μ. Σηφάκη, «Προβλήματα έκδοσης των δημοτικών τραγουδιών και μια εκδοτική δοκιμή», Αντίχαρη. Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά, Αθήνα 1984, σσ.399-415 και του ίδιου, *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988, σσ.209-220

⁴¹ Βλ. Καψωμένου, *ό.π.*, σσ. 55- 56

⁴² Βλ. Μαρίας Γ. Ανδρουλάκη, «Η δημοτική μουσική ως πεδίο έρευνας» στο Μανόλη Γ. Βαρβούνη, Μανόλη Γ. Σέργη, *Ελληνική Λαογραφία. Ιστορικά, θεωρητικά, μεθοδολογικά, θεματικές, τ.Α'*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2012, σσ.706-708

⁴³ Στο ίδιο, 707

παραμελεί τους πολιτισμικούς και κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη δράση των ανθρώπων, μια προσέγγιση που θα εξετάζει τη μουσική σε σχέση με την ανθρώπινη συμπεριφορά που την παράγει, την αναπαράγει και τη διαχειρίζεται. Ταυτόχρονα η έρευνα της δημοτικής μουσικής δεν πρέπει να αφορά μόνο τις παραδοσιακές κοινωνίες αλλά και τον σύγχρονο κόσμο, μέσα από τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας, ως ζωντανός οργανισμός που θα φέρει στο φως τον σύγχρονο ρόλο της μουσικής στη ζωή των ανθρώπων.⁴⁴

2. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση

Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους και μετά άρχισε η μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών οι οποίες διευκόλυναν τη διατήρηση του δημοτικού τραγουδιού.⁴⁵ Η διακίνηση του ανθρώπινου δυναμικού, η άνοδος της αστικής τάξης, η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη καθώς και η βελτίωση των μέσων επικοινωνίας είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μεταβολή των κοινωνικών δεδομένων του αγροτικού μεσαιωνικού περιβάλλοντος που το γέννησε.⁴⁶ Οι όροι κοινωνικής και ιδεολογικής ομοιογένειας πάνω στους οποίους βασιζόταν ο παραδοσιακός λαϊκός πολιτισμός ανατράπηκαν κι έτσι το δημοτικό τραγούδι ως έκφραση αυτού του πολιτισμού άρχισε να παρακμάζει βαθμιαία.⁴⁷ Παρόλες αυτές τις αλλαγές όμως, οι αγροτικοί και κτηνοτροφικοί πληθυσμοί δεν έπαψαν να αποτελούν μια πολυάριθμη κοινωνική τάξη με αντίπαλα συμφέροντα προς την αστική με αποτέλεσμα το δημοτικό τραγούδι να συνεχίζει να λειτουργεί στις αγροτικές και κτηνοτροφικές κοινωνίες της περιφέρειας.⁴⁸ Έτσι, συνεχίζει να είναι ζωντανό σε αρκετές περιοχές της υπαίθρου⁴⁹ και να ανανεώνεται σε ορισμένα είδη του με προσαρμογές στα νέα δεδομένα, κυρίως ως προς τους φορείς, τον τρόπο μετάδοσής του, το περιεχόμενο και τη λειτουργία του.⁵⁰

Τα είδη με τη μεγαλύτερη ζωτικότητα στην εποχή μας, τόσο από την άποψη της συντήρησης των παραδοσιακών τραγουδιών, όσο και από την άποψη δημιουργίας

⁴⁴ Στο ίδιο, 695-697

⁴⁵ Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ. 44

⁴⁶ Βλ. Θανόπουλου Γ. ό.π., σ.σ. 39-40

⁴⁷ Βλ. Καψωμένου, ό.π. σ.44

⁴⁸ Στο ίδιο, σ.44

⁴⁹ Πρόκειται για «διαμερίσματα με ιδιαίτερη κοινωνική και πολιτιστική ομοιογένεια, όπως η ύπαιθρος της Κρήτης και της Κύπρου, ορισμένα νησιά του νότιου Αιγαίου (Νάξος, Σίφνος, Κάρπαθος, κ.α.), τα ορεινά της Ρούμελης (Παρνασσός), της Πελοποννήσου (Αρκαδία), της Θεσσαλίας (Όλυμπος), της Ηπείρου (Τζουμέρκα), της Δυτ. Μακεδονίας (Γρεβενά, Καστοριά, Νάουσα), κ.α». Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ.45

⁵⁰ Βλ. Θανόπουλου Γ., ό.π., σ.40

νέων, προσαρμοσμένων στα σύγχρονα δεδομένα, είναι τα εξής: οι μαντινάδες⁵¹, τα ερωτικά τραγούδια⁵², τα σατιρικά, ευτράπελα και βωμολοχικά τραγούδια⁵³ και τα ιστορικά τραγούδια⁵⁴. Ιδιαίτερα τα τελευταία, αποτελούν σύμφωνα με τον Καψωμένο τη σημαντικότερη κατηγορία της σύγχρονης λαϊκής παραγωγής αφού εκφράζουν την ιδεολογική στάση του λαού σε κρίσιμες στιγμές της πρόσφατης ιστορίας του, όπως είναι ο Μακεδονικός αγώνας, οι Βαλκανικοί πόλεμοι, η Μικρασιατική καταστροφή, ο πόλεμος του '40, ο Εμφύλιος πόλεμος, ο Κυπριακός αγώνας ενάντια στην αγγλική κατοχή, η Δικτατορία, το χουντικό πραξικόπημα στην Κύπρο και η τουρκική εισβολή καθώς και η ελληνοτουρκική κρίση στο Αιγαίο. Παρατηρούμε λοιπόν ότι σε τέτοιες κρίσιμες ιστορικές περιόδους, όταν ο λαός συμμετέχει στην ιστορία ως θύτης ή ως θύμα, η παράδοση του δημοτικού τραγουδιού τονώνεται και εξαπλώνεται, ενώ ταυτόχρονα παρατηρούμε και μια στροφή από τον ατομικό στο συλλογικό ήρωα. Το δημοτικό τραγούδι επομένως προσαρμόζεται στα εκάστοτε ιδεολογικοπολιτικά δεδομένα, συνδέοντας τον πατροπαράδοτο επαναστατικό μύθο με τα καυτά εθνικά και κοινωνικά αιτήματα κάθε εποχής.⁵⁵

2.1 Από την προφορική στη γραπτή λαϊκή παράδοση

Πολλοί λαογράφοι θεωρούσαν και θεωρούν ακόμα και τώρα προϋπόθεση γνήσιας λαϊκότητας τη μετάδοση του λαϊκού πολιτισμού γενικά από στόμα σε στόμα, αποκλείοντας την γραπτή παράδοση.⁵⁶ Έτσι, για δεκαετίες κυριαρχούσε στο ερευνητικό πεδίο της λαογραφίας η αντίληψη ότι η παράδοση της λαϊκής λογοτεχνίας είναι μόνο προφορική καθώς και ότι η διάδοση γενικά του παραδοσιακού λαϊκού πολιτισμού έχει αποκλειστικά μνημονικό χαρακτήρα. Ξένοι και Έλληνες λαογράφοι υπογραμμίζουν στις μελέτες τους την προφορική διάσταση της λαϊκής παράδοσης

⁵¹ Οι μαντινάδες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα χάρη στο πνεύμα πρωτοτυπίας και αυτοσχεδιασμού που τις χαρακτηρίζει. Στον 20ό αιώνα αναπτύχθηκαν και νέες κατηγορίες μαντινάδων που απηχούν τις νέες κοινωνικές συνθήκες και τα δεδομένα του σύγχρονου τεχνικού πολιτισμού, ενώ σε περιόδους έντονης πολιτικής διαμάχης παρατηρούνται πολιτικές σατιρικές μαντινάδες. Βλ. Καψωμένος, *ό.π.*, σ. 46

⁵² «Σε αυτά, μια καινούρια τάση αντιπροσωπεύουν οι ερωτικές ιστορίες που βασίζονται σε μια ηθελημένη εκμετάλλευση του ηθογραφικού στοιχείου». Στο ίδιο, σ. 46

⁵³ «Συνδυάζουν παραδοσιακά με σύγχρονα θέματα, όπως η ερωτική συμπεριφορά του γέρου και της γριάς, οι αντιδράσεις των παλαιών στα σύγχρονα τολμηρά είδη, κλπ.» Στο ίδιο, σ. 46

⁵⁴ «Η δημιουργία τους συνδέεται με δυο κατηγορίες γεγονότων: είτε με συμφορές που συγκλόνισαν τη λαϊκή ψυχή, οπότε συνήθως ακολουθούν την παράδοση της έμμετρης λαϊκής χρονογραφίας, είτε με γεγονότα ξεχωριστής ιστορικής και πολιτικής σημασίας, οπότε ακολουθούν κατά κανόνα την παράδοση του λυρικού ηρωϊκού τραγουδιού», Στο ίδιο, σ.46-47

⁵⁵ Βλ. Καψωμένου, *ό.π.* σ.47

⁵⁶ «Όπου υπεισέρχεται η γραπτή παράδοση, εκεί, λένε, αρχίζει η νοθεία της γνήσιας λαϊκής παράδοσης». Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία, Δοκίμια*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1988, σ.7

στηριζόμενοι στο γεγονός ότι οι πληθυσμοί των αγροτικών περιοχών που ακόμα βρίσκονταν σε προβιομηχανικά και εξωεκπαιδευτικά στάδια, ήταν σχεδόν στο σύνολό τους αγράμματοι.⁵⁷ Χαρακτηριστικότερες είναι οι απόψεις των W.W. Newell⁵⁸, Richard Dorson, Melville J. Herskovits και στην Ελλάδα της Άλκης Κυριακίδου Νέστορος. Η τελευταία υποστηρίζει ότι η έννοια της παράδοσης είναι βασικά συνάρτηση της «προφορικής επικοινωνίας», δηλαδή «του δια ζώσης», «αυτού που δεν έχει γραφτεί» και υπογραμμίζει τον προφορικό μνημονικό χαρακτήρα του πολιτισμού των αγροτικών περιοχών, που δημιουργείται με βάση την ανθρώπινη μνήμη.⁵⁹

Οι παραπάνω αντιλήψεις, ωστόσο, δεν υιοθετούνται πια καθολικά από τη σύγχρονη λαογραφική έρευνα. Ο λόγος είναι ότι ο προφορικός χαρακτήρας της λαϊκής παράδοσης υπάρχει μεν, αλλά σε μιαν ορισμένη πολιτισμική φάση, όταν ακόμα τα λαϊκά στρώματα δεν γνώριζαν ανάγνωση και γραφή, με αποτέλεσμα να βρίσκονται μακριά από τη γνώση και τη μόρφωση.⁶⁰ Μιλάμε δηλαδή για μια πρωταρχική προφορικότητα, την προφορικότητα ενός πολιτισμού που αγνοούσε πλήρως τη γραφή ή την τυπογραφία.⁶¹ Σήμερα δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου πρωταρχικά προφορικοί πολιτισμοί με την αυστηρή σημασία του όρου, αφού κάθε πολιτισμός γνωρίζει τη γραφή και έχει κάποια εμπειρία των συνεπειών της.⁶²

Όταν λοιπόν ο αναλφαβητισμός, με την κοινωνική εξέλιξη ξεπεράστηκε, οι λαϊκές μάζες μπόρεσαν να εκφράζονται και με τον γραπτό λόγο.⁶³ Έτσι, η παράδοση και η διάδοση της λαϊκής λογοτεχνίας άρχισαν να πραγματοποιούνται όχι μόνο προφορικά αλλά και με γραπτά-φιλολογικά και τεχνικά οπτικοακουστικά μέσα, με τη χρησιμοποίηση των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας, που ο λαός διαθέτει σε πλήρη

⁵⁷ Βλ. Αλεξιάδη Μ. Αλ, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Ινστιτούτο του βιβλίου- Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2012³, σ. 59

⁵⁸ «Από το 1890 ήδη, επισημαίνει τον προφορικό χαρακτήρα της λαϊκής παράδοσης και τη μετάδοσή της από γενιά σε γενιά χωρίς τη χρήση γραφής, άποψη που αποδέχθηκαν και άλλοι Αμερικανοί λαογράφοι, μεταξύ των οποίων οι Melville J. Herskovits και Richard Dorson».

Βλ. W.W. Newell, "The story of folklore", *Transactions of the New York Academy of Sciences*, 9, (1890), σ. 134-136, Richard Dorson, *American Folklore*, University of Chicago Press, Chicago 1959, σ.2 στο Αλεξιάδη Μ. Αλ., *ό.π.*

⁵⁹ Βλ. Άλκης Κυριακίδου Νέστορος, *Λαογραφικά μελετήματα*, Εκδ. Ολκός, Αθήνα 1975, σσ. 91, 99-100 Της ίδιας, *Η θεωρία της Ελληνικής λαογραφίας*, Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, Αθήνα 1978, σ. 96, στο Μ. Αλ. Αλεξιάδη, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Ινστιτούτο του βιβλίου- Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2012³, σ. 59

⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 60

⁶¹ Βλ. Walter J. Ong, *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη, Η εκτεχνολόγηση του λόγου*, (μτφρ. Κώστα Χατζηκυριάκου, επιμ. Θεόδωρου Παραδέλλη), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2005, σ.2

⁶² Παρ' όλα αυτά, σε διαφορετικούς βαθμούς, πολλοί πολιτισμοί και «υποκοουλτούρες» ακόμα και σ' ένα περιβάλλον υψηλής τεχνολογίας, διατηρούν μεγάλο μέρος από τη νοοτροπία της πρωταρχικής προφορικότητας. Βλ. σχετικά Walter J. Ong, *ό.π.*, σσ.9-10

⁶³ Βλ. Μ. Γ. Μερρακλή, *ό.π.*, σ. 7 και Μ. Αλ. Αλεξιάδη, *ό.π.*, σ. 60

επάρκεια.⁶⁴ Αυτή βεβαίως η μετάβαση αφορά στο ξεκίνημά της περισσότερο τις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, όπως η Γερμανία, όπου δημιουργήθηκε δυναμική εργατική τάξη, ικανή να καινοτομήσει και σε ζητήματα πολιτισμού.⁶⁵ Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ηλεκτρονική τεχνολογία μας έφερε στην εποχή της «**δευτερογενούς προφορικότητας**» του σημερινού τεχνολογικά ανεπτυγμένου πολιτισμού, στον οποίο η νέα προφορικότητα συντηρείται από τα ηλεκτρονικά μέσα, η λειτουργία των οποίων εξαρτάται από τη γραφή και την τυπογραφία⁶⁶. Αυτή η δευτερογενής προφορικότητα έχει εντυπωσιακές ομοιότητες με την παλιά όσον αφορά τον συμμετοχικό, μεθεκτικό χαρακτήρα της, την καλλιέργεια της κοινοτικής αίσθησης, την επικέντρωση στην παρούσα στιγμή, ακόμη και στη χρήση λογοτύπων.⁶⁷ Είναι όμως μια πιο συνειδητή και εσκεμμένη προφορικότητα, η οποία στηρίζεται μόνιμως στη χρήση της γραφής και της τυπογραφίας που είναι απαραίτητες στην κατασκευή, τη λειτουργία και τη χρήση των μηχανημάτων. Όπως η πρωταρχική προφορικότητα, η δευτερογενής προφορικότητα δημιούργησε κι αυτή μια ισχυρή ομαδική αίσθηση, αμέτρητα μεγαλύτερη από αυτή που δημιουργεί ο πρωταρχικά προφορικός πολιτισμός. Επιπλέον, πριν από την έλευση της γραφής, οι προφορικοί άνθρωποι ήταν ομαδοκεντρικοί επειδή δεν υπήρχε καμιά εφικτή εναλλακτική λύση. Όμως στην εποχή της δευτερογενούς προφορικότητας υιοθετούμε αυτή την ομαδοκεντρική αντίληψη συνειδητά και προγραμματισμένα.⁶⁸

⁶⁴ Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, ό.π., σσ.20-21

⁶⁵ Σύμφωνα με το Μ.Γ. Μερακλή, όσον αφορά την ελληνική κοινωνία, η γραπτή λαϊκή λογοτεχνία κάνει την εμφάνισή της στα μετεπαναστατικά χρόνια, όπου παρατηρούνται τα απομνημονεύματα των λαϊκών αγωνιστών, προς τα οποία παράλληλες είναι οι σύγχρονες μαρτυρίες από τα χρόνια της Αντίστασης.

⁶⁶ Βλ. Walter J. Ong, ό.π., σ.9 και Γεωργίου Κατσαδώρου, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σσ. 99-110

⁶⁷ Βλ. Walter J. Ong, *Rhetoric, Romance, and Technology*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1971, σ.284-303 και Του Ιδίου, *Interfaces of the word*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1977, σσ. 16-49 και 305-341, στου Ιδίου, *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη, Η εκτεχνολόγηση του λόγου*, (μτφρ. Κώστα Χατζηκυριάκου, επιμ. Θεόδωρου Παραδέλλη), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2005, σ.194, 195. Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου»*. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι*, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη», Χειρόγραφη και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή*, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

⁶⁸ Βλ. Walter J. Ong, «Μετατυπογραφία: Η ηλεκτρονική», στο *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη, Η εκτεχνολόγηση του λόγου*, (μτφρ. Κώστα Χατζηκυριάκου, επιμ. Θεόδωρου Παραδέλλη), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2005, σσ.193-197

2.2 Σύγχρονη λαϊκή ποίηση

Η λαϊκή ποίηση έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό την ελληνική λαογραφία και εντοπίζεται κυρίως στη νησιωτική Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στην Κρήτη με τις λεγόμενες μαντινάδες, στην Κύπρο με τα τσιατίσματα, στα νησιά του Αιγαίου (Κάρπαθος, Νάξος, Σίφνος, κλπ.) αλλά και στα νησιά του Ιονίου Πελάγους (Λευκάδα, Κεφαλονιά, Ζάκυνθος).⁶⁹ Για τα ποιήματα των λαϊκών ποιητών των νήσων, ειδικότερα της Κύπρου και της Κρήτης, ο Δ. Πετρόπουλος παρατηρεί ότι ακόμα κι όταν αυτά κυκλοφορούν ανώνυμα, διακρίνει κανείς την προσωπική σφραγίδα των δημιουργών τους που έχουν πολλές φορές και επαγγελματικές φιλοδοξίες, ακολουθώντας ταυτόχρονα μια μακροχρόνια ποιητική παράδοση. Έτσι, τα έργα τους διαφέρουν από τα δημοτικά τραγούδια που είναι έργα ανώνυμων τραγουδιστών, οι οποίοι εντελώς αυθόρμητα εκφράζουν τα αισθήματά τους με το τραγούδι. Διαφέρουν ακόμα από τα δημοτικά τραγούδια και στην τεχνική τους, καθώς και στην ιστορική τους προέλευση και διαμόρφωση.⁷⁰ Σημαντική είναι επίσης η επίδραση των λαϊκών αυτών ποιητών στην κοινωνική και πνευματική ζωή του τόπου τους. Θεωρούνται πρόσωπα που χαίρουν του θαυμασμού και σεβασμού του κοινωνικού περίγυρού τους και η φήμη τους εξαπλώνεται σε ολόκληρο το νησί ή ακόμα και πέρα από αυτό.⁷¹ Στη συνείδηση πολλών ανθρώπων του λαού, ο λαϊκός ποιητής κατέχει τη θέση του οραματιστή που έχει διορατικές ικανότητες, είναι ιδιαίτερη προσωπικότητα του χωριού και πολύ σπάνια θ' ακουστούν αρνητικά σχόλια γι' αυτόν, όπως συχνά γίνεται με τους λόγιους ποιητές.⁷²

Το ενδιαφέρον της ελληνικής λαογραφίας για την σύγχρονη λαϊκή ποίηση διατηρείται επομένως αμείωτο, όπως άλλωστε μαρτυρούν το Αρχείο αυτοβιογραφιών-αφηγήσεων ζωής λαϊκών ποιητών, οργανοπαιχτών, τραγουδιστών και χορευτών, που έχει συγκροτηθεί από τον τομέα Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών αλλά και ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός διατριβών με αντικείμενο τη σύγχρονη λαϊκή ποίηση από μεταπτυχιακούς φοιτητές του τμήματος.⁷³

⁶⁹ Βλ. Θανόπουλου, *Ελληνική λαϊκή ποίηση*, ό.π. σ.371 κ.ε.

⁷⁰ Βλ. Πετρόπουλου Δ.Α., *Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο*, περ. Λαογραφία, τ.15, 1953, σ.374

⁷¹ Βλ. Πετρόπουλου, ό.π., σ. 375

⁷² Στο ίδιο, σ. 375

⁷³ Βλ. ενδεικτικά τις διπλωματικές διατριβές των: Κασώτη Ειρήνης, *Η συμβολή της Ικαρίας στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση. Η περίπτωση της σατιρικής ποιήτριας Σώσας Μπερνή-Πλακίδα*, Λιοπύρη Αμαλίας, *Άρης Μπιτσώρης: Ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής (κατηγορίες, τεχνοτροπικά στοιχεία και κοινωνικά συμφραζόμενα των στιχουργημάτων του)*, Αθήνα 2012 και Στασινού Γεώργιου *Γιώργης Λέκκας, ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής. Κοινωνικά και τεχνοτροπικά δεδομένα των στιχουργημάτων του*, Αθήνα 2014, που βρίσκονται στο Σπουδαστήριο Λαογραφίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών.

2.3 Η έντυπη και ηλεκτρονική σύγχρονη λαϊκή ποίηση. Θεματικές, Δομή, τεχνική

Όπως προείπαμε, το λαογραφικό υλικό δε μεταδίδεται μόνο προφορικά κι ως εκ τούτου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία μορφών και ιδιαίτερα πλούσια θεματική. Αυτή απαρτίζεται από επιστολές και γελοιογραφίες, σκίτσα, επιγραφές τοίχων, αγγελίες, αφίσες, λογοπαίγνια, επαγγελματικές κάρτες, επιστολές και καρτ-ποστάλ, οδηγίες και τεστ, κόμικς, γκράφιτι, επιγραφές σε αυτοκίνητα⁷⁴, δημοσιεύσεις στο διαδίκτυο κι άλλα παρόμοια θέματα, τα οποία κατακλύζουν καθημερινά τον πολιτισμό μας και ανήκουν στη θεματική της Σύγχρονης Λαογραφίας.⁷⁵ Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την είσοδο του διαδικτύου στη ζωή μας, η νέα κατεύθυνση των λαογραφικών μελετών φαίνεται να κινείται σε δύο άξονες, αφού από τη μία οι «παραδοσιακές» μορφές του λαϊκού πολιτισμού έχουν γνωρίσει έναν καινούριο τρόπο μετάδοσης και διάχυσης κι από την άλλη σύγχρονες μορφές λαϊκού πολιτισμού έχουν δημιουργηθεί αποκλειστικά για χρήση στο διαδίκτυο και δεν μπορούν να υπάρχουν έξω από αυτό, όπως διάφορα ανέκδοτα, σχόλια, ανακοινώσεις, κ.ά.⁷⁶

Μια πτυχή του έντυπου αυτού λαογραφικού υλικού είναι και η σύγχρονη έντυπη λαϊκή ποίηση, η οποία παρά την αλλαγή των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική, ενώ το είδος που κυριαρχεί είναι το λαϊκό δίστιχο, δηλαδή η μαντινάδα.⁷⁷ Συχνή μεταξύ άλλων είναι η παρουσία του διστίχου σε εφημερίδες, σε ευχετήρια sms⁷⁸, σε διαφημίσεις, σε blogs του διαδικτύου και μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook και το Twitter, ακόμα και σε επιγραφές αυτοκινήτων,⁷⁹ γεγονότα που αποδεικνύουν τη μεγάλη διάδοση και απήχηση του.

⁷⁴ Βλ. σχετικά Αλεξιάδη Μ. Αλ. *Λαϊκές επιγραφές και ονόματα σε ελληνικά αυτοκίνητα, Συμβολή στην έρευνα σύγχρονων λαογραφικών φαινομένων*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1989

⁷⁵ Βλ. Αλεξιάδη Μ. Αλ. *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2012³, σ.63 και Alan Dundes-Carl R. Pagter, *Work Hard and you shall be rewarded:Urban folklore from the Paperwork Empire*. Indiana University Press, Bloomington and London 1978², σσ. 3-223

⁷⁶ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρου, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σ.99

Για τη σχέση της Λαογραφικής επιστήμης με το Διαδίκτυο, βλ. το κεφάλαιο «Λαογραφία και Διαδίκτυο» στο Μαρίας Γκασούκα, Ξανθίππης Φουλίδη, *Σύγχρονοι ορίζοντες των λαογραφικών σπουδών*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2012, σσ. 95-109

⁷⁷ Βλ. Θανόπουλου Γ., ό.π., σ. 371

⁷⁸ Βλ. Λενακάκη Ανδρέα, *Συλλογή ευχετηρίων δίστιχων sms. Η κινητή τηλεφωνία και η κρητική λαϊκή παράδοση*, εκδ. Αντίλαλος, Ηράκλειο Κρήτης 2007, σσ.25-109

⁷⁹ Βλ. Κ. Αθανασόπουλου, *Το αυτοκίνητο και η πόλη στην ελληνική ποίηση*, Πάτρα 1988, σσ. 25-116

Αξίζει εδώ να επισημανθεί η σημασία της παρουσίας λαϊκών στιχουργημάτων στο διαδίκτυο αφού εδώ πρόκειται για ένα κατ' εξοχήν λαογραφικό φαινόμενο: Τα παλαιότερα χρόνια η λαϊκή ποίηση μεταδιδόταν αποκλειστικά προφορικά και αυτή η προφορική παράδοση εξυπηρετούσε βέβαια σε μεγάλο βαθμό και τη δημιουργία αναρίθμητων παραλλαγών, με την επίδραση και του ιδιαίτερου τοπικού ή και προσωπικού στοιχείου που χαρακτηρίζει τη δημιουργική διάθεση του λαϊκού ποιητή. Με το πέρασμα των κοινωνιών από την προφορικότητα στην εγγραμματοσύνη, η γραπτή άρα και σταθερή μορφή του λόγου μπορεί σε ορισμένα είδη της λαϊκής λογοτεχνίας να οδήγησε στην καθιέρωση και παγίωση συγκεκριμένης μορφής, εκείνης της συνήθως επικρατέστερης παραλλαγής, αλλά σε άλλα είδη όπως οι παροιμίες, τα αινίγματα και οι μαντινάδες, που διακρίνονταν από συντομία και αμεσότητα, δεν λειτούργησε με τον ίδιο τρόπο. Αντιθέτως, όπως συνέβη με τις μαντινάδες στον έντυπο λόγο, οδήγησε μέσω της «επίσημης» παρουσίασης, άρα και μετάδοσης, σε ακόμα μεγαλύτερη απήχηση και ενασχόληση του κόσμου με αυτά.⁸⁰ Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια, με την διάδοση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η ταχύτητα και η ευρύτητα της μετάδοσης διασφαλίζουν από τη μία την ελεύθερη έκφραση και διακίνηση των ειδών αυτών, ενώ από την άλλη τα εντάσσουν στο πεδίο των λαογραφικών εκφράσεων, λόγω και της συλλογικότερης αποδοχής τους. Το διαφοροποιητικό σε σχέση με τα πιο παραδοσιακά χαρακτηριστικά των ειδών αυτών είναι το μέσο μετάδοσης, το διαδίκτυο, αλλά και κυρίως το ότι πλέον ο αποδέκτης τους δεν είναι μια ομάδα, ένας λαός, αλλά όλοι οι χρήστες του διαδικτύου ανά τον κόσμο.⁸¹

Οι θεματικές της σύγχρονης λαϊκής ποίησης παραδοσιακά καλύπτουν τον κύκλο της ζωής (γέννηση-γάμος-θάνατος) και τις εθιμικές διαδικασίες του (βάφτιση, γαμήλιο γλέντι, συμμετοχή της κοινότητας, μνήμη θανάτου). Συναντώνται όμως και δίστιχα της αγάπης, του χωρισμού, της ξενιτιάς, ιστορικά, σατιρικά, ευτράπελα, βωμολοχικά, γνωμικά και διαπροσωπικής επικοινωνίας. Με τη μεταβολή των κοινωνικών συνθηκών όμως, αντικείμενο έμπνευσης και δημιουργίας των λαϊκών ποιητών αποτελούν και άλλα πεδία, όπως είναι το ηρωϊκό ήθος του κάθε τόπου, η σάτιρα, πολιτιστικά θέματα, εκπαιδευτικές επιτυχίες, τουριστικά θέματα, επιχειρηματικές δραστηριότητες, νέες τεχνολογίες, και επίκαιρα γεγονότα.⁸² Πρέπει να επισημανθεί

⁸⁰ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρου, *ό.π.*, 105-106

⁸¹ Στο ίδιο, σ. 108

⁸² «Επίσης αναφέρονται στις κατακτήσεις της σύγχρονης επιστήμης και τεχνολογίας, στην καθημερινότητα και στους απόδημους, στους πολιτιστικούς συλλόγους, στον αθλητισμό, στην τοπική παράδοση, αλλά και στην αγωνία για την καταστροφή του περιβάλλοντος, στην οικονομική

τέλος ότι οι έννοιες της μνήμης, της κοινότητας και της τοπικότητας έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις θεματικές.⁸³ Η συντήρηση μιας ιδιαίτερης ταυτότητας από τον λαϊκό ποιητή είναι αποτέλεσμα διαφόρων αλληλεπιδρώντων παραγόντων που ανάμεσά τους εξέχουσα σημασία έχει η άσκηση της μνήμης, τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Μέσα από την ανάκληση εμπειριών το παρελθόν αναδημιουργείται, αναβιώνει και με τον τρόπο αυτό οι φορείς της συλλογικής μνήμης είναι το σημείο αναφοράς, το κοινό υπόβαθρο και το θεμέλιο πάνω στο οποίο συγκροτείται η ζωή της κοινότητας.⁸⁴ Η κοινότητα άλλωστε συνιστά ένα ζωντανό οργανισμό με οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές λειτουργίες που βεβαίως υφίστανται μεταβολές στην πορεία του ιστορικού γίνεσθαι κι εξελίσσεται παρακολουθώντας την ευρύτερη κοινωνία στην οποία είναι ενσωματωμένη. Διαμορφώνεται και επιβάλλεται μόνο «από κάτω», από τη ζωή, από καταστάσεις που γεννιούνται αυθόρμητα και αυτόνομα και βεβαίως αφορά την αίσθηση και ιδέα ενός κοινού ανήκειν, πράγμα που διαμορφώνεται χάρη σε συγκεκριμένες κοινωνικές δομές και σχέσεις, οι οποίες αντιστοιχούν και σε ένα συγκεκριμένο ήθος που διέπει την κοινοτική ζωή. Αυτό το συλλογικό ήθος που δεν είναι παρά το σύνολο των αξιών, κανόνων και τρόπων συμπεριφοράς, του ηθικού γενικά προσανατολισμού της συλλογικής συνείδησης, αποτελεί αρκετά σημαντικό παράγοντα για το κοινωνικό γίνεσθαι γενικά, καθώς εδράζεται μεν στις υπάρχουσες δομές και σχέσεις αλλά με τη σειρά του επαναδρά σε αυτές συμβάλλοντας στην αναπαραγωγή τους και κατ' επέκτασιν στην αναπαραγωγή του όλου συστήματος ως ενός ιδιαίτερου πολιτισμικού συνόλου.⁸⁵

Βασικό γνώρισμα του λαϊκού καλλιτέχνη είναι ότι το έργο του είναι έργο συλλογικό, με την έννοια ότι αφομοιώνει και προϋποθέτει απαιτήσεις και ανάγκες που αφορούν το κοινωνικό σύνολο κι όχι μόνο τον ίδιο τον καλλιτέχνη. Τα λαϊκά καλλιτεχνήματα –και μέσα σε αυτά συμπεριλαμβάνεται και η λαϊκή ποιητική παραγωγή– από προσωπική τέχνη γίνονται μαζική τέχνη, η οποία διακρίνεται από συλλογική

κρίση, στην ακρίβεια, στην ανεργία, στη μετανάστευση, καθώς και στην τύχη του συστήματος αξιών του τοπικού πολιτισμού». Βλ. Θανάπουλου Γ., ό.π., σ.372

⁸³ Σημαντική είναι εξάλλου η επίδραση του περιβάλλοντος και στην κοινωνική ζωή. Βλ. σχετικά Joy Hendry, Έλιας Πετρίδου (επιμ.) *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε. Εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2011, σσ. 408-410

⁸⁴ Βλ. Renee Hirschon – Φιλιππάκη, «Μνήμη και ταυτότητα. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες της Κοκκινιάς», στο Ευθυμίου Παπαταξιάρχη, Θεόδωρου Παραδέλλη (επιμ.), *Ανθρωπολογία και παρελθόν : Συμβολές στην κοινωνική ιστορία της νεότερης Ελλάδας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1993, σ.327-355

⁸⁵ Βλ. Β. Νιτσιάκου, ό.π., σσ. 42-54 Βλέπε επίσης και στο Βασιλικής Χρυσανθοπούλου, «Ο τόπος της πατρίδας στο λόγο και τις εθιμικές τελετουργίες των Καρπαθίων της Κάμπερας Αυστραλίας» στο *Κάρπαθος και Λαογραφία (Κάρπαθος, 21-26 Μαρτίου 2006)*, Πνευματικό κέντρο Δήμου Καρπάθου, επιμ. Μηνάς Αλεξιάδης, Αθήνα 2008, σσ. 1042-1043

λειτουργικότητα. Υπάρχει δηλαδή για να χρησιμοποιείται από πολλούς και πιο συγκεκριμένα από όλους όσοι βρίσκονται στο χώρο μιας δεδομένης κοινότητας.⁸⁶ Επιπλέον, συχνή είναι η επίδραση στη θεματική των λαϊκών ποιητών όχι μόνο γεγονότων του τόπου τους αλλά παγκόσμιας κλίμακας, λόγω της εντατικοποίησης της επικοινωνίας και της παγκοσμιοποίησης. Μάλιστα, μια ενδιαφέρουσα πλευρά της παγκόσμιας κυκλοφορίας αγαθών, ανθρώπων και ιδεών φαίνεται ότι αποτελεί η γενικότερη αναζωπύρωση των προσπαθειών που οι άνθρωποι καταβάλλουν σε όλα τα επίπεδα στην κατεύθυνση της αναζήτησης της ταυτότητάς τους και των πολιτισμικών συνδέσεων που θα τους βοηθήσουν να σηματοδοτήσουν τη θέση τους σε αυτό τον κόσμο μετατοπιζόμενων ορίων.⁸⁷ Βεβαίως, σε ό,τι αφορά τις αλληλεπιδράσεις των πολιτισμών στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος, θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι η ζωή των ανθρώπων δεν είναι ποτέ ολοκληρωτικά παγκόσμια ή ολοκληρωτικά τοπική, αλλά απλώς ένας συνδυασμός του παγκόσμιου και του τοπικού (glocal), ενώ βάσει των αναδυόμενων προτύπων πολιτισμικής ποικιλότητας, που επέβαλαν η μετανάστευση και η παγκοσμιοποίηση, δεν μπορούμε να μιλάμε για έναν «πολιτισμό» αλλά για πολλές κοινωνίες και για πολλά ριζικώς διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.⁸⁸

Συνεχίζοντας με την τεχνική στα περισσότερα λαϊκά στιχουργήματα, παρατηρούμε ότι αυτή που κυριαρχεί είναι τα ιαμβικά δεκαπεντασύλλαβα, ομοιοκατάληκτα δίστιχα, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιείται και ο ιαμβικός οκτασύλλαβος στίχος. Η δομή των διστίχων στηρίζεται στην αρχή της ισομετρίας μορφής και νοήματος κάθε στίχου, παρατηρούνται όμως συχνά και διασκελισμοί, δηλαδή νοηματική υπέρβαση του στίχου και ολοκλήρωση του νοήματος στον επόμενο στίχο.⁸⁹ Χρησιμοποιούνται επίσης και δομικά στοιχεία και σχήματα από τη μακραίωνη παράδοση του δημοτικού τραγουδιού, όπως είναι ο παραλληλισμός, το τριμερές σχήμα, η επίκληση στο θείο, τα τυπικά εκφραστικά ζεύγη. Από τεχνοτροπική άποψη,

⁸⁶ Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, Ήθη και έθιμα, Λαϊκή τέχνη*, Εκδ. Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011, σσ. 291-292

⁸⁷ Για την παγκοσμιοποίηση των ιδεών, βλ. σχετικά στο: Joy Hendry, Έλιας Πετρίδου (επιμ.) *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε. Εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2011, σσ. 456-463

⁸⁸ Βλ. Thomas Hylland Eriksen, «Το παγκόσμιο, το τοπικό και ο συνδυασμός τους» στο *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα. Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, 2007, σ.469

⁸⁹ «Πρόκειται για μια τάση, τρόπον τινά, απελευθέρωσης του λαϊκού ποιητή από το νόμο για λόγους έμφασης, μέτρου, συμπλήρωσης του β' στίχου που διαφορετικά θα ήταν ελλιπής. Γίνεται χρήση του για να συμπληρωθεί το νόημα, να δοθεί έμφαση, αλλά και από μετρική ανάγκη. Ο λαϊκός στιχοπλόκος με αυτή την τεχνική διευκολύνεται, διαμορφώνει την τεχνική του με τη σκέψη του στο περιεχόμενο του όλου διστίχου. Με τη γραπτή μορφή, η τεχνική αυτή παγιποιείται». Βλ. Στο ίδιο., σ.372-373

είναι μια τέχνη στερεότυπη ως ένα βαθμό, όπως συμβαίνει και με το δημοτικό τραγούδι ⁹⁰, αφού η σύνθεση βασίζεται και σε τυπικά στοιχεία, όπως λογότυπους – φόρμουλες α' και β' ημιστιχίου, τυπικούς στίχους και τυπικά σχήματα.⁹¹ Σε αρκετές όμως κατηγορίες παρουσιάζεται πρωτοτυπία στα θέματα αλλά και μείωση στα λογοτυπικά στοιχεία⁹². Γενικά η τεχνική της σύγχρονης λαϊκής ποίησης συνδυάζει τη μίμηση και την πρωτοτυπία.

⁹⁰ Βλ. Καψωμένου Ερ., *Δημοτικό τραγούδι, μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996, σ. 55-56

⁹¹ «Κυρίως συναντώνται σε στιχουργήματα του κύκλου της ζωής, αφού το τελετουργικό και οι εθιμικές διαδικασίες ελάχιστα έχουν διαφοροποιηθεί μέσα στο χρόνο». Στο ίδιο, σ.373

⁹² Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου». Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη», Χειρόγραφο και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή*, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

3. Γεώργιος Βαρδής: Ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής - Βιογραφικά στοιχεία

Ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής γεννήθηκε στις Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας, την 1^η Ιανουαρίου 1945. Πρόκειται για ένα ορεινό χωριό του νομού, που οι κάτοικοί του ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία.

Τα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, είχαν ως συνέπεια μεγάλη φτώχεια για τους ανθρώπους που είχαν την ατυχία να μεγαλώσουν τότε. Έτσι και ο Γεώργιος Βαρδής, μεγαλώνοντας σε μια πολυμελή οικογένεια με επτά παιδιά και γονείς βιοπαλαιστές, αναγκάστηκε να σταματήσει το σχολείο μετά το δημοτικό για να βγει από την ηλικία των δώδεκα ετών στον εργασιακό στίβο. Ξεκίνησε να δουλεύει σε οικοδομικές εργασίες, αφήνοντας έτσι ανεκπλήρωτο τον πόθο του να πάει στο γυμνάσιο, παρόλο μάλιστα που κέρδισε και υποτροφία για τον πρώτο χρόνο σε αυτό.

Μεγαλώνοντας σε μια μικρή αγροτική κοινωνία της επαρχίας ήρθε από πολύ νωρίς σε στενή επαφή με τον λαϊκό πολιτισμό και ιδιαίτερα με τα δημοτικά τραγούδια, τα οποία βεβαίως τον επηρέασαν βαθιά. Από μικρός πήγαινε σε πανηγύρια, γιορτές, γάμους, βαφτίσια, κι άκουγε και χόρευε τα τραγούδια αυτά. Αυτές οι εκδηλώσεις, άλλωστε ήταν και ο μοναδικός τρόπος για τους ανθρώπους εκείνων των εποχών και των τόπων να διασκεδάσουν και να αναπαυθούν από τον καθημερινό μόχθο. Επίσης, το ηχογραφημένο δημοτικό τραγούδι ήταν ανέκαθεν από τα κύρια ακούσματα του Γεωργίου Βαρδή, αφού πάντα τον συγκινούσαν και τον συντρόφευαν τραγούδια του Παπασιδέρη και του Καρναβά.

Η λαϊκή ποίηση τον κέρδισε από μικρό, αφού από την ηλικία των δεκαπέντε περίπου ετών ξεκίνησε να συνθέτει στίχους, χωρίς να τους καταγράφει γραπτά, «για καλαμπούρι» με τους φίλους του. Βεβαίως, στην ενασχόλησή του αυτή έπαιξε σημαντικό ρόλο και η καταγωγή του, αφού στην οικογένειά του υπήρξαν μουσικοί τόσο από την πλευρά του πατέρα του, όσο και από τη μεριά της μητέρας του. Τέλος, είχε επαφή και με την ποίηση του Κατσιπάνου και του Ξηρομερίτη λαϊκού ποιητή Ρεντίφη, οι στίχοι των οποίων αποτέλεσαν γι' αυτόν «έναυσμα και αφορμή», όπως λέει, για να ξεκινήσει κι εκείνος να γράφει.

Ο Γεώργιος Βαρδής, όπως ο ίδιος μας λέει, είναι αυτοδίδακτος και δεν τον βοήθησε ποτέ κάποιος στη σύνθεση των στίχων του. Όντας άνθρωπος με μεγάλη κοινωνική ευαισθησία, θεωρεί ότι από τη σύγχρονη κοινωνία λείπει η αλληλεγγύη και η σωστή επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Κύριες πηγές έμπνευσης για τα ποιήματά του αποτελούσαν και αποτελούν η κοινωνική αδικία, η πολιτική αναληγσία, η φτώχεια

και βεβαίως ο έρωτας. Γράφει επειδή θέλει να αφήσει κάτι στους νεότερους, για να τον θυμούνται κι αυτός ο λόγος είναι που τον κάνει να θέλει κάποια στιγμή να τυπώσει κι ένα βιβλίο που να περιέχει τα ποιήματά του. Μπορεί να δημιουργήσει και ποιήματα κατόπιν παραγγελίας, χωρίς ωστόσο να έχει κάνει ποτέ κάτι τέτοιο επί πληρωμή. Άλλωστε πιστεύει ότι δεν θα μπορούσε να βιοποριστεί μέσω των ποιημάτων του.

Στην πορεία της ζωής του, ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής, παντρεύτηκε δυο φορές και απέκτησε δυο κόρες κι ένα γιο. Πλέον ζει με τη γυναίκα του στις Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας, όπου συνεχίζει να δραστηριοποιείται στις οικοδομικές εργασίες για βιοπορισμό. Παράλληλα, στον ελεύθερό του χρόνο γράφει δίστιχα επί παντός επιστητού και κυρίως δίστιχα που σχολιάζουν την πολιτικοκοινωνική επικαιρότητα, απολαύοντας έτσι της εκτίμησης και του θαυμασμού της τοπικής κοινωνίας.

4. Αυτοβιογραφία του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή

Για να προσεγγίσουμε το αντικείμενο της λαογραφίας, που είναι ο ίδιος ο λαϊκός βίος και πολιτισμός, υπάρχουν δυο βασικοί τρόποι: ο λημματοθετικός, όπου οι λαογράφοι εντοπίζουν κάθε φορά το ενδιαφέρον τους σε συγκεκριμένα και ειδικά θέματα ή αντικείμενα έρευνας και ο περιληπτικός, με την έννοια ότι περιλαμβάνει το σύνολο μιας ενότητας με κάποια συνοπτική περιεκτικότητα. Τον περιληπτικό τρόπο προσέγγισης μας τον προσφέρει η εξέταση του βίου του ενός ή του άλλου ατόμου-μέλους μιας ομάδας μέσα από την αυτοβιογραφία του. Ο τρόπος αυτός δεν μας δίνει βέβαια μια διεξοδική και εμπεριστατωμένη μελέτη μιας ολότητας, την οποία θα μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε με τη σύνθεση των ανάλογα εξετασμένων τμημάτων ή μερών της, αφού πρόκειται απλώς για εξιστόρηση –συνήθως με συντομία- του βίου ενός ατόμου. Περιέχει όμως αυτή η προσωπική αφήγηση και μας δίνει μέσα από την ενότητα του ίδιου προσώπου και της ίδιας συνείδησης, μέσα από το πρίσμα του ίδιου αφηγητή, εν περιλήψει, όλα όσα περιέχονται στη ζωή και τον πολιτισμό μιας κοινωνίας. Η σημασία αυτών των αυτοβιογραφιών είναι διπλή, αφού αφενός εξασφαλίζουν μια ενιαία αντίληψη των πραγμάτων και αφετέρου τα αποδίδουν περιληπτικά συγκρατώντας τα ουσιώδη.⁹³

Τη μέθοδο αυτή της βιογραφικής προσέγγισης του λαϊκού πολιτισμού πρόσεξε ιδιαίτερα από τους Έλληνες λαογράφους ο καθηγητής Μ. Γ. Μερακλής, ενώ στο εξωτερικό απασχολεί διακεκριμένους ερευνητές όπως οι M. Azadovskij, S. Stahl και R. Schenda.^{94 95} Οι αυτοβιογραφίες αυτές, παρόλο που αποτελούν «μοναδική ιδιοκτησία ενός αφηγητή»⁹⁶ κάθε φορά, δεν παύουν στα πλαίσια της κοινότητας του χωριού, να εκφράζουν το πνεύμα μιας συλλογικής και ως ένα βαθμό «τυπικής» ζωής. Αποτελούν μαρτυρίες, οι οποίες δίνουν μια συνθετική εικόνα της ζωής και στις

⁹³ Βλ. Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Εκδ. Ινστιτούτου του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2008², σσ. 261-262

⁹⁴ Βλ. Στο ίδιο, σσ.262-263 και Μ.Γ. Μερακλή, «Αυτοβιογραφίες Ηπειρωτών χωρικών», *Δ' Συμπόσιο Λαογραφίας του Βορειοελλαδικού χώρου (Ιωάννινα, 10-12 Οκτωβρίου 1979)*, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1983, σ.181-187, Του Ιδίου, «Μεσσήνιοι χωρικοί αυτοβιογραφούμενοι» στο *Έντεχνος λαϊκός λόγος*, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993, σ.257-264, M. Azadovskij, *Eine sibirische Marchenzahlerin*, Folklore Fellows Communications, No.68, Helsinki 1926, S.K.Stahl, *The personal Narrative as a Folklore Genre*. Diss. Bloomington 1975.

⁹⁵ Στη μέθοδο αυτή συνιστάται η καταγραφή των βίων ανθρώπων του λαού, χωρίς τυποποιημένο ερωτηματολόγιο. Οι ερευνητές λειτουργούν αυτόνομα με βάση ορισμένες οδηγίες και μελετούν το περίγραμμα των διαλόγων ή το πλαίσιο των αυτοβιογραφικών αφηγήσεων. Βλ. Άλκης Κυριακίδου Νέστορος, *Λαογραφικά μελετήματα*, τ.Β, Εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 1993, σ.235, 263-264.

⁹⁶ Βλ. Lutz Rohrich, "Autobiographie". *Enzyklopadie des Marchens*, Band 1, Lieferung, 4 (1976), στ.1081, στο Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, *ό.π.*, σ.275

οποίες συνυπάρχουν πολλά ηθολογικά στοιχεία, κι αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την πληρέστερη απόδοση ενός περιβάλλοντος.⁹⁷

Στην περίπτωση του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με συνεντευκτή τον γράφοντα βάσει ερωτηματολογίου. Έγινε χρήση συσκευής ηχογράφησης και κατά τη διάρκεια της συνέντευξης προστέθηκαν επιπλέον διευκρινιστικές ερωτήσεις ή παρατηρήσεις, όπως αυτές προέκυψαν από τη φυσική ροή της συζήτησης.

4.1 Στοιχεία του αφηγητή

Ημερομηνία γέννησης:	1 Ιανουαρίου 1945
Τόπος γέννησης:	Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας
Όνομα και επάγγελμα πατέρα:	Θεόδωρος Βαρδής, κοινοτικός υπάλληλος
Όνομα και επάγγελμα μητέρας:	Κωνσταντίνα Καρακώστα, οικιακά
Ονόματα αδελφών και σπουδές/επάγγελμά τους :	Γιάννης (συνταξιούχος ράφτης, ερασιτέχνης τραγουδιστής), Ειρήνη (αγρότισσα), Αγγελική (συνταξιούχος, ζει στην Αμερική), Βαρβάρα (οικιακά), Χρύσα (οικιακά), Μαρία (οικονόμος του εφοπλιστή Πατέρα)
Εκπαίδευση αφηγητή:	Δημοτικό Σχολείο
Επάγγελμα αφηγητή:	Οικοδομικές εργασίες, ελαιοχρωματισμοί
Θρήσκευμα:	Χριστιανός Ορθόδοξος
Χρονολογία γάμου:	1970 (πρώτος γάμος), 2002 (δεύτερος γάμος)
Τόποι κατοικίας:	1945-1969: Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλ/νίας, 1970-1972: Αγρίνιο και Αθήνα, 1975-1983: Ρίγανη Ξηρομέρου Αιτωλ/νίας, 1988-2000: Αγρίνιο 2000 – σήμερα: Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλ/νίας
Όνομα και επάγγελμα συζύγου:	Αλεξάνδρα, οικιακά (1 ^{ος} γάμος) Σπρέσσα, οικιακά (2 ^{ος} γάμος)
Όνομα και επάγγελμα παιδιών:	Κωνσταντίνα (πτυχιούχος Τμήματος Διοίκησης και Οικονομίας)

⁹⁷ Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *ό.π.*, σ.183-184 και Του Ιδίου, «Λαογραφία και Λογοτεχνία», Φιλολογικά, τ.2, 1980, σ.10

	Χριστίνα (τελειόφοιτη Λυκείου)
	Θεόδωρος (αγρότης)
Διεύθυνση κατοικίας:	Οδός Μπίλια
Πόλη/ Χωριό:	Φυτείες Ξηρομέρου
Νομός:	Αιτωλοακαρνανίας
Τηλέφωνο:	6936598981

4.2 Στοιχεία συνέντευξης

Σχέση συνεντευκτή-αφηγητή:	Καμία
Τεχνική συνέντευξης:	Κατευθυνόμενη
Είδος αυτοβιογραφίας ανάλογα με τον τρόπο καταγωγής και διαμονής:	Αγροτική
Ημερομηνία συνέντευξης:	14 Ιουλίου 2014
Τόπος συνέντευξης:	Η συνέντευξη ηχογραφήθηκε στο χωριό Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας, στην τοποθεσία του μύλου, ο οποίος εικονίζεται παρακάτω.

Εικ.1. Ο μύλος που βρίσκεται σε ύψωμα των Φυτειών Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας

Εικ. 2. Ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής. Πίσω του διακρίνεται η λίμνη Αμβρακία.

4.3. Απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης

A) Προσωπικές ερωτήσεις

Πώς ονομάζεστε;

Βαρδής Γεώργιος

Πότε γεννηθήκατε;

Το 1945, 1/1. Είμαι και αηβασιλιάτικος!

Σε ποιο μέρος;

Στις Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας

Κάτω από ποιες συνθήκες μεγαλώσατε;

Από πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες. Είμαι γεννημένος μετά τον πόλεμο και τη φτώχεια εκείνη που περάσαμε τότε δεν θα την ξεχάσουμε ποτέ. Ούτε ψωμί αρκετό δεν είχαμε... ύστερα από πολλές δυσκολίες, επειδή ήμασταν και μεγάλη οικογένεια, πολύτεκνη, πέντε αδερφές, δύο αδέρφια κι από φτωχή οικογένεια, σχεδόν μόλις τελείωσα το δημοτικό άρχισα τη δουλειά. Ήθελα να πάω (γυμνάσιο) είχα όρεξη για γράμματα δεν είχε δυνατότητες ο πατέρας μου να με στείλει, αν και πήρα (υποτροφία) για την πρώτη χρονιά να πάω να σπουδάσω, ύστερα από ένα διαγωνισμό που κάναμε απ' τα σχολεία του νομού. Ήταν 250 απ' ό,τι θυμάμαι και είχα βγει πρώτος. Και μου δώσανε υποτροφία για την πρώτη χρονιά αλλά ο πατέρας μου αν και έξυπνος άνθρωπος, μέσα αυτού φέρθηκε όχι έξυπνα. Και μου είπε «εσύ θα πας φέτος, του χρόνου εγώ δεν θα 'χω να σε σπουδάσω. Κι έτσι έμεινα στο χωριό, πήγα στην οικοδομή μόλις τελείωσα, τα δώδεκά μου χρόνια, έπαιρνα σαν χαρτζιλίκι δέκα δραχμές την ημέρα αλλά αυτά έφταναν για το κρέας της εβδομάδος. Γιατί κάθε Κυριακή τότε τρώγαμε κρέας, όχι εμείς, σχεδόν όλοι. Πότε κρέας, πότε πατσά. Μετά άρχισα και πήγαινα στην οικοδομή. Σιγά σιγά, αφού εργαζόμουν, είχα κάπως πιο άνετη ζωή. Άνετη εν συγκρίσει με τα προηγούμενα χρόνια. Ε, όταν μεγάλωσα άρχισα και μπήκα κανονικά στο ρυθμό της ζωής, γνώρισα κάποια γυναίκα, την παντρεύτηκα, χώρισα, τώρα έχω μian άλλη γυναίκα, είμαστε μαζί δώδεκα χρόνια, με την οποία συνεχίζω τη ζωή μου κανονικά.

Έχετε παιδιά;

Έχω δυο κόρες κι ένα γιο, τα οποία τα λατρεύω πραγματικά όσο δε φαντάζονται. Και δεν μπορεί κανένα παιδί να πιστέψει πόσο πολύ τ' αγαπάει ο γονιός του. Μόνο όταν γίνει πατέρας ή μάνα... Οπότε θα σκεφτεί πως οι γονείς έτσι τα λάτρευαν.

Οι γονείς σας με τι ασχολούνταν;

Ο πατέρας μου ήτανε κλητήρας, εδώ στο γραφείο της κοινότητας. Η μάνα μου με τις αγροτικές δουλειές. Δούλεψε πάρα πολύ σκληρά. Εκείνη την εποχή θυμάμαι -γιατί το νερό το φέραμε περίπου το '55-'57- ακόμα δεν είχαμε νερό και πηγαίνανε στα πηγάδια κάτω και περίμεναν με τις ώρες πότε θα βγάλει νερό, για να μπορέσουνε να πάρουν τη σειρά, να μπορέσουν να πάρουν λίγο νερό να κουβαλήσουνε στο χωριό. Τέτοια τυραννία και τέτοια δυσκολία ζωής υπήρχε.

Ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Εγώ έκανα και αγροτικές δουλειές, αλλά συνέχιζα και με την οικοδομή, για πάρα πολλά χρόνια. Τα τελευταία είκοσι χρόνια έκανα μόνο μογιές, σαν ελαιοχρωματιστής. Είχα ορισμένα παιδιά από το χωριό εδώ, γειτονάκια μου, πηγαίναμε και βγάζαμε το μεροκάματο... Όχι σαν εργολάβος. Σα να τις παίρναμε μαζί τις δουλειές. Εγώ τις κανόνιζα τις δουλειές. Αλλά έμενανε τόσο πολύ ευχαριστημένα και τόσο πολύ με ευχαριστεί που με βλέπουνε σήμερα και μου φωνάζουν από μακριά «γεια σου μάστορα», με τόσο σεβασμό όσο δεν φαντάζεσαι. Δε νομίζω να το 'χει πετύχει τόσο πολύ κανένας άλλος το οποίο να 'χει απασχολήσει στην εργασία παιδιά. Μ' αγαπάνε όσο δε φαντάζεσαι. Ήταν κάποιος δίπλα και σε είδος καλαμπουριού έλεγε «Βρε το παλιοτόμαρο, αν του πεις ποιος να πάθει κάποια ζημιά, ο πατέρας σου ή ο μάστορας, θα σου έλεγε ο πατέρας του».

Είστε κοινωνικός τύπος; Έχετε φίλους;

Ναι, προσπαθώ οπουδήποτε, εκτός απ' το χωριό μου, σ' οποιοδήποτε μέρος του κόσμου... Μπορεί να 'ναι προτέρημα, μπορεί να 'ναι μειονέκτημα, δεν ξέρω, αποκτώ πολύ εύκολα φίλους. Φίλους τους οποίους προσπαθώ για να τους διατηρήσω όσα χρόνια μπορώ. Αν ήτανε δυνατό και σε όλη μου τη ζωή. Θέλω να έρχομαι σε επικοινωνία με όσο το δυνατόν πιο πολύ κόσμο. Να ακούω τα προβλήματά τους, να ακούνε τα δικά μου, να συζητάμε για τα πάντα. Ίσως να είναι μειονέκτημα, ίσως να είναι και προτέρημα, όμως. Και αυτό χρησίμευσε και στο επάγγελμά μου επάνω και γι' αυτό δεν έμενα ποτέ από δουλειά. Ήτανε ευεργετικά πάνω σ' αυτό τον τομέα. Αλλά χαίρομαι πάρα πολύ που απ' όπου κι αν πέρασα -γιατί πέρασα όλη την περιοχή, όπως λένε οι παλιοί έχω αφήσει τα κόκαλά μου παντού- απ' όπου κι αν

περνάω σηκώνονται όρθιοι και με χαιρετάνε. Αυτό με ευχαριστεί όσο τίποτε άλλο. Είναι ένα μέρος απ' τα ελάχιστα, το οποίο το νιώθω σαν ευχαρίστηση της ζωής και λέω ότι αξίζει τον κόπο να ζει κάποιος.

Με τι ασχολείστε στον ελεύθερό σας χρόνο;

Στον ελεύθερο χρόνο μου, εδώ, κάνουμε καμιά βολτίτσα, παίζουμε καμιά μπιριμπίτσα στο χωριό, γιατί δεν έχουμε και κανένα άλλο είδος διασκέδασης, ειδικά στις μικρές κοινωνίες. Πριν πού 'μωνα πιο νέος πήγαινα και σε γλέντια και σε κλαρίνα που είχαμε τότες, όχι μουζούκια – σε μουζούκια πήγαινα καμιά φορά, σπάνια- γιατί εμείς εδώ κρατούσαμε το πατροπαράδοτο με τη δημοτική μουσική, τα δημοτικά τραγούδια. Αλλά σε πολλά γλέντια, σε γάμους, σε βαφτίσια πηγαίναμε. Και τότες ειδικά οι συγγενείς, οι φίλοι ήταν πιο δεμένοι... Οι συγγενείς περισσότερο, γιατί τώρα και οι φίλοι είναι δεμένοι. Γιατί υπήρχαν ανάγκες, υπήρχε αλληλοβοήθεια, χρειαζότανε ο ένας τη βοήθεια του άλλου και ήμασταν πιο δεμένοι. Σήμερα είναι διαφορετικά τα πράγματα πάνω σ' αυτό τον τομέα. Ε και πηγαίναμε σ' αυτά τα γλέντια, σε πανηγύρια, αυτή ήταν η διασκέδασή μας. Σήμερα θέλουμε πάρα πολύ αλλά λείπουνε τα πάντα. Λείπουνε οι δυνάμεις, λείπουνε και τα λεφτά πάνω απ' όλα. Κι όταν δεν έχεις λεφτά, δεν έχεις και δυνάμεις, δεν έχεις κι όρεξη. Και πάνω απ' όλα είναι η όρεξη για το γλέντι. Έτσι γλεντάς.

Ποια είναι η σχέση σας με τη λαϊκή παράδοση και το δημοτικό τραγούδι;

Όπως όλοι οι Έλληνες, εμείς αγαπούσαμε πάρα πολύ το δημοτικό τραγούδι. Γι' αυτό εκδηλωνόμασταν και με το χορό. Πάνω στο χορό, την ώρα που χορεύεις, την ώρα που τραγουδάς και χορεύεις ταυτόχρονα, αυτό το ζεις με όλο σου το είναι. Αυτές οι στιγμές είναι από τις ελάχιστες της ζωής σου που τις χαιρέσαι τόσο πολύ. Μου άρεγε τόσο πολύ ο χορός. Γυρίζαμε στα πανηγύρια. Ήμουν και με μια παρέα φίλων που αρέσανε και σ' αυτούς. Ήμασταν κι απ' τα άτομα που προτιμούσαμε την άλλη μέρα να μην έχουμε δραχμή. Μόλις πηγαίναμε στα όργανα, τότες υπήρχε αυτή η συνήθεια, για να χορέψεις έπρεπε να πληρώσεις. Γυρίζαμε τις τσέπες κι όσα λεφτά είχαμε τα δίναμε στα όργανα για να μπορέσουνε να μας προσέξουνε καλύτερα... Και να κοιτάζει κι ο κόσμος! Κοιτάζαμε να δούμε, «μας κοιτάζει ο κόσμος;» όπως συνήθως κάνουνε οι νέοι.

B) Ερωτήσεις βάσει του περιεχομένου

Σε ποια ηλικία συνειδητοποιήσατε το τάλαντο αυτό;

Για το ζήτημα του γραψίματος είχα ξεκινήσει πολύ δειλά και με όσες γνώσεις διέθετα τότε, από τα δεκαπέντε μου– δεκαεφτά μου χρόνια, από τη στιγμή που δεν ξεκίνησα για να σπουδάσω. Το είχα και το έχω -ακόμα και σήμερα σ’ αυτή την ηλικία-απωθημένο να σπουδάσω. Δεν είχε δυνατότητες ο πατέρας μου και άρχισα κι εγώ το διάβασμα. Διάβαζα πάρα πολύ, οτιδήποτε κι αν ήτανε και άρχισα για να γράφω. Λίγα πράγματα. Έβλεπα, τά ‘σβηνα, τα ξανάσβηνα... Ήθελα να γίνω συγγραφέας. Είχα όνειρο να γίνω συγγραφέας από μικρό παιδί. Δεν είχα δυνατότητες... Έμεινε όνειρο... Μέχρι που θα τελειώσει η ζωή όνειρο θα ‘ναι και δεν θα μπορέσω ποτέ να πραγματοποιήσω αυτό το σκοπό. Τώρα να το πραγματοποιήσω; Εντάξει... Δεν μπόρεσα να το πραγματοποιήσω τότε πού ‘μωνα νέος γιατί ήτανε οι συνθήκες έτσι. Μη βλέπεις σήμερα που και ο πιτσιρικός ακόμα ξέρει... Εμείς το Αγρίνιο βλέπαμε, που είναι εδώ, τριάντα χιλιόμετρα και νομίζαμε πως είναι στην άκρη του κόσμου. Δρόμοι δεν υπήρχανε, μέσα δεν υπήρχανε, τηλεοράσεις δεν υπήρχανε... Ούτε ραδιοφωνικοί σταθμοί δεν υπήρχανε. Και να υπήρχανε, δεν είχαν όλοι ούτε ράδιο ακόμα για επικοινωνία. Πώς να ‘χουμε γνώσεις, εμείς, σαν πιτσιρικάκια χωρίς να ‘χουμε δρόμους, χωρίς τίποτε. Παρακαλούσα τον πατέρα μου να δουλεύω την ημέρα και να σπουδάζω τη νύχτα. Δεν υπήρχε τέτοια γνωριμία για να με βάλει σε μια δουλειά για να μπορέσω να κάνω πιο πέρα... Ε, έμεινε όνειρο! Δεν πειράζει... Χαίρομαι όταν ακούω νέους απ’ την Ελλάδα, πολύ περισσότερο όταν ακούω απ’ το χωριό μου (να σπουδάζουν). Νομίζω ότι είμαι εγώ αυτός ο οποίος θα πάει μπροστά. Χαίρομαι να βγάζει επιστήμονες, να ακούω πως περάσανε (σε σχολές) όλα τα παιδιά του χωριού. Θυμάμαι τη νοσταλγία που είχα εγώ και δεν μπόρεσα να την πραγματοποιήσω. Και θέλω όλοι οι νέοι του χωριού, όλοι οι νέοι της Ελλάδος να μπορέσουνε να κερδίσουνε αυτό που δεν μπόρεσα εγώ.

Ποια ήταν η αφορμή (πηγή έμπνευσης);

Περισσότερο απ’ όλα ήταν η αδικία. Δεν μπορώ να ακούσω αδικία γιατί έχω αδικηθεί στη ζωή μου και δεν μπορούσα, δεν το χώραγε το μυαλό μου. Όταν έβλεπα κάποια αδικία ήθελα να μπορέσω να την αποτυπώσω στο χαρτί. Κι εφόσον δεν μπορούσα, δεν είχα δυνατότητες, για να γράψω σε κείμενο, κοίταζα να μπορέσω σε πέντε λέξεις να μπορέσω να πιάσω το νόημα. Πολλές φορές τύχαινε και να το πετύχω. Πολλές φορές όχι. Πέρασαν τα χρόνια και σταμάτησα να το κάνω αυτό. Έτυχε, χώρισα... Αυτό με πείραζε πάρα πολύ, έφτασα μέχρι το σημείο της τρέλας. Τόσο πολύ μου στοίχισε. Άρχισα να κάνω πράγματα τα οποία δεν είχα διανοηθεί ποτέ. Δεν τα γνώριζα μέχρι εκείνη τη στιγμή. Φύγανε κόποι μιας ζωής... Όνειρα μιας ζωής... Εν τέλει συνήλθα, μόνος μου γιατί δεν ήθελα να στεναχωρήσω κανέναν με τα

προβλήματά μου. Συνήλθα μόνος μου και με την αγάπη των παιδιών μου. Και άρχισα σιγά σιγά στη ζωή να ξαναζώ πάλι, όπως πρέπει, μια φυσιολογική ζωή. Ξαναπαντρεύτηκα, δεν έκανα παιδιά γιατί είχα μεγάλα παιδιά. Δεν έκανα άλλα παιδιά και αυτό το 'χουν εκτιμήσει τα παιδιά μου.

Πώς ξεκινήσατε; Λέγατε απλά κάποιους σκόρπιους στίχους ή ολόκληρα ποιήματα;
Ξεκίνησα σαν καλαμπούρι. Να πειράζει ο ένας τον άλλο, ειδικά στο χωριό. Στο Αγρίνιο οι φίλοι μου, κάναμε καλαμπούρια πάρα πολλά. Έχω ένα ποίημα «στο καφενείο σήμερα...». Μου λένε μια φορά αν μπορούσα να τους βάλω όλους μέσα σε ένα ποίημα και πως όταν μπορέσω να το φτιάξω θ' ανεβεί κάποιος στο τραπέζι στην πλατεία του Αγρινίου και θα το απαγγέλει δυνατά. Εγώ ξεκίνησα για να το φτιάξω, μετά έκανα πως δεν μπόρεσα. Το 'γραψα και το 'βαλα στην τσέπη μου. Και την ώρα που γύριζα έκανα πως ήμουν αθλιμμένος. «Δε σου είπαμε δεν μπορείς;» μου είπαν. Λέω εγώ «Γιατί, αν το 'γραφα θ' ανέβαινες στο τραπέζι;» Λέει «σ' είπαμε εμείς πως θα τονε βάλουμε με το ζόρι». «Ορίστε πάρτε το τότε, βάλ' τονα!» Κι ανέβηκε πάνω στο τραπέζι, στην πλατεία του Αγρινίου και φώναζε κι απήγγειλε το ποίημα δυνατά και γύριζε όλος ο κόσμος! Τέτοια καλαμπούρια! Έτσι ξεκινήσαμε, σαν καλαμπούρι, μετά σαν αδικία, σα μοναξιά... Ήμουν μόνος μου δέκα χρόνια, τα παιδιά μου ήτανε στην Αθήνα κι εγώ ήμουν μόνος εδώ. Μπορεί να ήμουν με χιλιάδες κόσμο, όμως τη μοναξιά την αισθάνεσαι. Είναι σα να 'μουν τελείως μόνος. Αν και πλαισιωνόμουν από πάρα πολύ καλούς φίλους. Το μόνο που ευχαριστιόμουν ήτανε που μου φερόντανε άψογα. Γνώρισα κόσμο, αυτούς που τους ξέρουμε σαν τον υπόκοσμο και όμως εμένα μου φερθήκανε τέλεια. Την παραμικρή αφορμή δε μού 'χουνε δώσει ποτέ. Δεν ξέρω για ποιο λόγο, πάντως εμένα μου λέγανε απ' όπου πέρασα ότι δεν έχει περάσει καλύτερος άνθρωπος. Ίσως αυτό να μην το ένιωθα τότες. Τώρα το νιώθω. Ξέρω η σημασία που πρέπει να έχει ο άλλος για το άτομό σου. Δεν πρέπει να σε βλέπει πως δεν είσαι σωστός άνθρωπος. Ε, αυτό εν μέρει στη ζωή μου το πέτυχα και το ευχαριστιέμαι όσο δεν φαντάζεσαι. Μ' αρέσει πάρα πολύ αυτό που πέτυχα στη ζωή μου.

Υπήρχε κάποιος που σας βοήθησε να συγκροτήσετε, να ενώσετε τους στίχους σας; Όχι, δεν υπήρξε κανένας. Ήμουν μόνος μου και σκεφτόμουν πάρα πολλές φορές, σε οποιαδήποτε στιγμή μου 'ρχόντανε πράγματα που πέρναγαν απ' το μυαλό μου... Ήθελα να τα γράψω αλλά αυτή τη στιγμή μπορεί να βρισκόμουν έξω, στη δουλειά, στον κάμπο, στο αυτοκίνητο και έλεγα «θα πάω να τα γράψω στο σπίτι». Μόλις πήγαινα εκεί τα ξεχνούσα. Αυτό ήτανε το χειρότερο. Μετά βασάνιζα το μυαλό

μου μήπως βρω για να τα θυμηθώ. Τότε μου 'ρχότανε κάτι άλλο στη σκέψη και ξεκίναγα και το 'γραφα.

Το γνωστοποιήσατε αμέσως;

Το περισσότερο για καλαμπούρι με τους φίλους μου. Ειδικά στις εκλογές για τα εκλογικά ζητήματα, σε στενό φιλικό κύκλο αρχίζαμε να συζητάμε προβλήματα... εκείνος, ο άλλος, πώς κατεβαίνει... Ήθελα να τους κρίνω τους άλλους, χωρίς όμως ποτέ μα ποτέ να θίξω ή να βρίσω κανέναν. Ποτέ. Στο λεξιλόγιό μου δεν υπήρχε βρισιά, δεν υπάρχει κάτι το ύποπτο ή το ειρωνικό για κανέναν χωριανό, για κανέναν φίλο. Είναι άλλο οι πολιτικοί, άλλο οι φίλοι του χωριού, άλλο η περιφέρεια. Εκεί μπορείς να φωνάζεις, να πεις και την αγανάκτησή σου καμιά φορά, αλλά δεν πρέπει γιατί είσαι σε καθημερινή επαφή μαζί τους και πρέπει να είσαι αγαπημένος με όλους.

Πώς αντέδρασε η οικογένειά σας, ο κοινωνικός σας περίγυρος;

Περισσότερο θετικά. Είναι και ορισμένοι τύποι που το λένε ειρωνικά. Αλλά η συντριπτική πλειοψηφία, το 98% θετικά, καλαμπουρίζοντας και πειράζοντας πότε εμένα, πότε τους άλλους. Και εφόσον υπήρχε τέτοια διάθεση μου 'κανε και όρεξη να ασχοληθώ και εγώ λίγο περισσότερο. Όταν έβλεπα πως υπήρχανε αντιδράσεις πολλές ίσως τότε τα σταματούσα και θα 'γραφα μόνο για τους πολιτικούς. Ειδικά τώρα τα τελευταία χρόνια, ό,τι και να σύρεις στους πολιτικούς είναι όλοι σύμφωνοι. Τους βρίσκεις όλους σύμφωνους σε οποιαδήποτε παράταξη κι αν ανήκουνε.

Υπάρχει κάποιος άλλος στην οικογένειά σας που να έχει το συγκεκριμένο ή κάποιο παρεμφερές χάρισμα;

Είχε αρχίσει τότε πού 'τανε νέος ο αδερφός μου αλλά σχολίαζε προσωπικά ζητήματα για εδώ, για το χωριό. Αλλά σταμάτησε όμως. Κατάγομαι κι απ' τα δύο μέρη, απ' τη μάνα μου κι απ' τον πατέρα μου που ήταν μουσικοί. Ήταν μουσικοί και ο Γιάννης ο Βαρδής, πρώτος ξάδερφος του πατέρα μου και κάποιος Τύμπας από τη Σπολάιτα. Τυμπαίοι, Καρακωσταίοι, ήταν ξαδέρφια της μάνας μου. Και έτσι συνέχισα.

Έχετε κάποια συγγένεια με τον τραγουδιστή Αντώνη Βαρδή;

Δεν έχουμε επαφή. Μου λένε ότι είναι από το χωριό του πατέρα μου. Γιατί εγώ δεν ήμουν από δω. Δεν ξέρω αν είναι παιδί του Γιάννη του Βαρδή. Αλλά ξέρω πως και το παιδί του Αντώνη λέγεται Γιάννης. Γιατί ο Γιάννης ο Βαρδής ήταν μουσικός, έπαιζε βιολί. Αυτός ερχότανε στο σπίτι μας, το θυμάμαι. Ήμουνα πολύ πολύ πολύ μικρός εγώ, στα δέκα μου χρόνια. Ερχότανε στο σπίτι μας και σα σε όνειρο τώρα τον

θυμάμαι, μαζί με το βιολί του, τον μπαρμπα Γιάννη. Για τον Αντώνη δεν ξέρω... Άλλοι λένε είμαστε (συγγενείς), άλλοι λένε δεν είμαστε. Επειδή είμαστε πολύ μεγάλο σόι και είμαστε σε πάρα πολλά μέρη της Ελλάδος. Αλλά η καταγωγή των περισσότερων Βαρδαίων είναι από ένα μέρος στο οποίο είναι ελάχιστοι τώρα, το Βάτο. Μετά έχουμε σκορπίσει παντού.

Τι σας κάνει να θέλετε να δημιουργείτε; Θέλετε να εκφράσετε αυτά που δεν μπορείτε να πείτε με απλά λόγια, ντύνετε με στίχους όλα αυτά που θαυμάζετε γύρω σας;

Ακριβώς. Πάνω απ' όλα θέλω –για το χωριό μου συζητάω, δε συζητάω για αλλού τώρα, έτσι;- να μπορέσω να αφήσω κάτι να γελούνε οι νέοι, να καλαμπουρίζουνε, να θυμάνται, να λένε όπως εδώ λένε για κάποιον άλλο λαϊκό ποιητή του οποίου ήταν ο γιος του εδώ στο χωριό μας –ήταν από άλλο χωριό ο πατέρας του- κάποιος Ρεντίφης. Ήθελα όπως συζητάμε εμείς για εκείνον, κάποτε να με θυμάνται οι νέοι –αυτοί οι σημερινοί εντάξει, θα με θυμώνται- αλλά και άλλοι κι αυτά τα μικρά παιδιά ακόμα. Να μπορέσω να αφήσω κάτι για να γελάνε. Το περισσότερο να γελάνε, όχι για τίποτε άλλο. Αν μπορέσω ν' αφήσω... Και το περισσότερο να ευχαριστώ τους φίλους μου, να έχουμε κάτι να λέμε, κάτι να σχολιάζουμε... Χωρίς να πειράζουμε, χωρίς να θίγουμε και κανένα, έτσι;

Τι πραγματεύονται οι στίχοι σας;

Εγώ, το περισσότερο, ήθελα να γράψω -δεν ξέρω αν τα καταφέρνω- τη φτώχεια, τη δυσκολία, την αδικία του κοσμάκη, αυτά τα οποία έχουμε περάσει και περνάμε και θα περνάμε και τα παιδιά μας, φοβάμαι, ίσως και τα εγγόνια μας, από αυτές τις δύσκολες, τραγικές καταστάσεις στις οποίες μας έχουνε φέρει οι πολιτικοί. Αυτές - όποιος μπορεί, εγώ ίσως να μην έχω δυνάμεις- πρέπει να τις αφήσει πίσω του για να θυμάνται το τι ακριβώς έγινε και να μπορεί να είναι ευρέως γνωστό στην πλατιά μάζα, να συζητιέται καθημερινά. Γιατί βιβλία μπορεί να γραφούνε, αλλά τα βιβλία δεν τα διαβάζουνε όλοι... Κάτι που να συζητιέται καθημερινά σαν σχήμα λόγου, να το θυμάνται γι' αυτή την κατάσταση που μας έχουνε φέρει σ' αυτή τη χώρα. Στην πιο όμορφη χώρα του κόσμου.

Γράφετε και ερωτικά ποιήματα;

Περίπου προσπαθώ, αλλά επιφυλάσσομαι γι' αυτά γιατί είμαι σε διαφορετική ηλικία κι είμαι και σε πάρα πολύ στενό κύκλο. Γράφω ορισμένα... Είχα ένα ελάττωμα. Αγάπαγα πάρα πολύ τις γυναίκες. Πάρα πολύ. Αλλά απ' τη στιγμή που είχα αγαπήσει

κάποια και την έκλεψα, την πρώην γυναίκα μου, της φέρθηκα πιστά μέχρι το τέλος. Μετά στο τέλος όταν χώρισα, δεν ξέρω πώς να το πω... Επειδή στα χωριά εδώ είμαστε και κάπως εγωϊσταί... Να μη λένε πως δεν ήμουνα σωστός άντρας... Γνώρισα πάρα πολλές γυναίκες, σχεδόν απ' όλες τις φυλές της γης. Ένα πράγμα κατάφερα όμως. Ότι κι αν γνώρισα, φεύγοντας μου λέγανε όλες «δεν έχουμε γνωρίσει πιο τέλειο άνθρωπο». Σαν άνθρωπο, όχι σαν άντρα, έτσι; Γιατί δεν ήμουνα ομορφονιός, δεν είχα προσόντα τέτοια. Αλλά σαν άνθρωπο μου λέγανε «δεν έχουμε γνωρίσει τέτοιο τέλειο άνθρωπο κανέναν». Αυτό μου το λέγανε κι αυτοί που θεωρούσαμε εμείς υπόκοσμο, εδώ που γύριζα στη νύχτα. Το λέγανε και οι ίδιοι αυτοί. «Αν πέρασε ένας από δω απ' τη νύχτα, που να αξίζει τον κόπο σαν άνθρωπος, Γιώργο, είσαι εσύ».

Σας καθοδήγησε κάποιος; Σας συμβούλευσε ή σας απέτρεψε;

Σ' αυτό το ζήτημα, έχω κάποιον φίλο ο οποίος τότε μού 'λεγε να γράψω... Αλλά στο τέλος μού 'λεγε «Σταμάτα, τι τα θέλεις αφού δεν τα αξιοποιείς; Τι τα θέλεις; Τι τα γράφεις;» Σ' αυτό το ζήτημα οι φίλοι με παροτρύνανε ειδικά για τις εκλογές, στα εκλογικά ζητήματα. Γιατί μόλις ερχόντανε οι εκλογές δε λέγανε «ποιος θα βάλει (υποψηφιότητα)», έλεγαν «ποιον να στόλισε ο Γιώργος σήμερα!» για να καλαμπουρίσουμε το περισσότερο. Απάνω σ' αυτά, με ευχαριστούσε αυτό και το κάναμε συζήτηση, περνάγαμε το καλοκαίρι. Γιατί γράφω σ' ένα στίχο:

Έτσι καλαμπουρίσαμε φέτος το καλοκαίρι,

κι όποιος κι αν είναι φίλοι μου να σφίζουμε το χέρι.

Όποιος κι αν έβγαινε να μην ξεχωρίζω κανένα, να μην παίρνω το μέρος κανενός στο γράψιμο, να είναι πάντοτε η ίδια μεταχείριση, να 'μαι τελείως αντικειμενικός. Ασχέτως του τι πιστεύει ο καθένας. Είναι δικαίωμά του και πρέπει να είναι σεβαστό από όλους.

Μπορείτε να δημιουργήσετε κατόπιν παραγγελίας;

Αναλόγως για ποιο ζήτημα θα είναι. Έτσι, τέτοιου είδους μαντινάδες μπορώ για μικρά ζητήματα. Αλλά όταν είναι ένα πράγμα που με απασχολεί μπορώ. Έχω φτιάξει πάρα πολλά έτσι, κατόπιν παραγγελίας.

Έχετε πληρωθεί ποτέ από κάποιον για να γράψετε κάποιο ποίημα;

Όχι, ούτε μία δραχμή, επειδή με ευχαριστούσε πάρα πολύ.

Αν σας το ζητούσαν θα το κάνατε ποτέ;

Δεν θα το ‘κανα ποτέ, εκτός και αν υπήρχε σαν επάγγελμα, σαν ένα είδος διαφήμισης, να το κάνω για κάποιον άλλον.

Θα μπορούσατε να ασχοληθείτε επαγγελματικά με τη δημιουργία δημοτικών τραγουδιών;

Τώρα τα χρόνια μου έχουνε περάσει. Πιο νέος ναι, μπορούσα. Είχα κάποτε ένα γαμπρό, τον Τάκη τον Καρναβά, δεν ξέρω αν τον έχεις γνωρίσει. Και του είχα πει πως θα του δώσω ορισμένα τραγούδια μου.

Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να καλύψετε τις ανάγκες της οικογένειάς σας με αυτό;

Δεν το νομίζω. Δεν το νομίζω γιατί δεν έχω τις απαιτούμενες γραμματικές γνώσεις για να μπορέσω να προχωρήσω σ’ αυτό το σημείο. Ακούω ορισμένες διαφημίσεις. Σ’ αυτό το σημείο, κάτι τέτοια σλόγκαν; Ού! Πάρα πολύ άνετα μπορούσα να το κάνω! Δεν ασχολήθηκα, δεν προσπάθησα ποτέ για κάτι τέτοιο και δεν ξέρω αν θα πετύχαινα. Αλλά η γνώμη μου: αυτά που βλέπω για ζήτημα διαφημίσεων νομίζω πως θα τα ‘κανα πάρα πολύ εύκολα, χωρίς καμιά δυσκολία.

Έχετε απαγγείλει ποτέ δημόσια τα δημιουργήματά σας; Σε πανηγύρια, σε καφεενία, σε οικογενειακές συνεστιάσεις;

Όχι, μόνο στους φίλους μου, εκεί που καλαμπουρίζουμε. Με οικογενειακούς φίλους, στα καφεενία, σ’ αυτό το ζήτημα το συζητάμε. Έρχονται πολλοί, πάρα πολλοί και με πειράζουνε και μου λένε «πες μας εκείνο». Ήρθε προχθές κάποιος φίλος μου και μου λέει «Καλά... Αφού δεν τά ‘χεις γράψει όλα...» Του λέω «τα θυμάμαι». Και μου λέει «Σιγά μην τα θυμάσαι! Για πες μας ένα πού ‘χεις γράψει κάποτε για τη Μενεγάκη» και του το ‘πα. «Ρε, το θυμάσαι; Μπράβο... Αυτό ήταν πριν είκοσι χρόνια!» Όλα σχεδόν τα θυμάμαι και έρχονται πολλοί και μου λένε «για πες μας εκείνο, πες μας εκείνο». Ειδικά για τις εκλογές «πες μας για τον τάδε, πες μας για κείνον, βγάλ’ του έτσιν». Ναι, σ’ αυτά τα ζητήματα με πειράζουν πολλοί φίλοι και μου λένε να μπορέσω για να καλαμπουρίσουμε, να γελάμε. Άλλοι ίσως να έχουν και άλλο σκοπό...

Η κοινωνία στην οποία ζείτε αναγνώριζε το ταλέντο σας; Ένωθε περήφανη που είστε μέλος της;

Ναι, πάρα πολύ και γι’ αυτό δεν έχω κανένα παράπονο. Με εκτιμάει και μ’ αγαπάει όλος ο κόσμος. Απ’ όπου κι αν έχω περάσει, απ’ όποιο χωριό κι αν έχω περάσει δεν έχω κανένα παράπονο απ’ τον κόσμο. Σηκώνονται πάνω και με χαιρετάνε, μου

μιλάνε από μακριά, μ' αγαπάνε, μου στέλνουν χαιρετισμούς... Απ' όποιο μέρος κι αν έχω περάσει. Αυτό το αισθάνομαι. Και στα παιδιά μου, τους έχω πει «απ' τον πατέρα σας οπουδήποτε και να πάτε, αν τύχει κανας γνωστός, θα βρείτε καλό. Κακιά κουβέντα για τον πατέρα σας δεν θα βρείτε ποτέ.

Σας αποκαλούσαν ποτέ με κάποιο παρατσούκλι;

Ναι, πατρικό παρατσούκλι, με αποκαλούσανε Γρίβα. Λέγανε τον πατέρα μου... Όπως συνήθως και όλοι, το 80% στα χωριά, για να μη σου πω το 100%, είχανε παρατσούκλια. Γι' αυτό έχω γράψει κι ορισμένους στίχους, που τους περισσότερους τους γράφω με τα παρατσούκλια τους. Εδώ έχω έναν κουμπάρο και φίλο, γιατρός στο νοσοκομείο του Αγρινίου, ήταν διευθυντής, τον οποίο του γράφω «Μπουλιαράκο». Δεν είχε κανέναν πρόβλημα. Όμως άμα ξέρεις κάποιον πως είναι λίγο... τον οποίο μπορείς να βάλεις την υποψία πως ίσως τον πειράξει, αυτό δεν θα το 'κανα ποτέ. Αλλά ξέρουνε και όλοι πως δε γράφω από εμπάθεια αλλά γράφω από αγάπη. Τους αγαπάω.

Υπήρχε κάποιος άλλος στην τοπική κοινωνία που να δημιουργούσε με τον ίδιο ή κάποιο ανάλογο τρόπο;

Δεν ήτανε απ' το χωριό μου, αλλά ήτανε ορισμένοι που τους άρεσε πολύ η ποίηση. Ήταν κάποιος πρόεδρος εδώ, ο οποίος έχει δημιουργήσει και το δασύλλιο, ήταν ο πρωτεργάτης για το δασύλλιο εδώ, γι' αυτόν τον πνεύμονα του χωριού μας και για μένα... Έχω εκφράσει επανειλημμένως στις αρχές το παράπονό μου, που έπρεπε να του βγάλουνε το όνομά του για το δασύλλιο αυτό, αυτό το καμάρι και το στολίδι του χωριού μας. Κάποιος Κατσιπάνος, τον οποίο τον πείραζε κάποιος Ρεντίφης εκεί και του το 'λεγε σε στίχους. Απαντούσε κι αυτός όμως με στίχους! Αυτό μου κάθισε, ήμουν μικρό παιδί. Ήταν ένα έναυσμα και μια αφορμή να μπορέσω να γράψω κι εγώ, από τότε.

Έχετε ντύσει ποτέ τα ποιήματά σας με μουσική;

Το '92 μού 'βαλε ιδέα κάποιος στην Αθήνα που είχε το πρώτο κέντρο και μου είχε ζητήσει αυτά τα οποία έχω γράψει. Μού' βαλε την ιδέα. Μου είπε «εκεί έχεις γραμμένα;» «Άλλα έχω γραμμένα». Μου λέει «τα σιγοτραγουδάς;» Δεν είχα σκεφτεί μέχρι τότε κάτι τέτοιο. Μού 'βαλε την ιδέα και σε πέντε – έξι το 'χω δοκιμάσει και νομίζω πως το 'χω πετύχει. Το ένα το 'χεις πάρει μαζί σου. Αυτό είναι για τη γυναίκα μου.

Τη μουσική τη σκεφτήκατε μόνος σας; Δε σας βοήθησε κάποιος;

Ναι (τη σκέφτηκα μόνος μου). Δεν ξέρω να παίζω κάποιο μουσικό όργανο. Επειδή μου είπε αν τα σιγοτραγουδάω... Το σκοπό δεν τον είχα δοκιμάσει μέχρι τότε, ποτέ. Αλλά αυτός ήταν έμπειρος άνθρωπος, ήξερε, ήτανε γνώστης σ' αυτό, ο πιο πεπειραμένος περίπου της Αθήνας και μού 'βαλε αυτή την ιδέα και ξεκίνησα. Σε πέντε – έξι έχω δώσει ένα σκοπό και τον τραγουδάω μόνος μου.

Πώς ήταν η ζωή παλιά; Πώς διασκεδάζε ο κόσμος; Θυμάστε χορούς στο χωριό σας ή κάποιο έθιμο όταν ήσασταν παιδί;

Θυμάμαι, το μόνο το οποίο περνούσαμε εμείς σαν διασκέδαση και περιμέναμε ένα χρόνο ολόκληρο, ήτανε πότε να 'ρθει το πανηγύρι. Στο πανηγύρι μαζευότανε διπλάσιος κόσμος από ό,τι έχει το χωριό μας. Και τότε είχε πάρα πολλούς. Περίπου τρισήμισυ χιλιάδες, τρία-τριακόσια είχε το χωριό μας. Μαζευότανε άλλοι τόσοι. Τότε που έγινα 18 χρονών φτιάζανε εμποροπανήγυρη. Κρατούσε οχτώ μέρες. Και τις οχτώ μέρες ήταν σε έντεκα μαγαζιά ορχήστρες, όργανα. Και στα έντεκα μαγαζιά δεν έβρισκες καρέκλα να καθίσεις. Σήμερα οι νέοι δεν τους αρέσουνε η δημοτική μουσική. Δεν τους αρέσει σε κανέναν. Προτιμάνε τις καφετέριες και ίσως άρχισε σιγά σιγά και σε μας να μας αρέσει αυτός ο τρόπος. Σχεδόν τα αποφεύγουνε οι νέοι τα κλαρίνα. Εμείς ηθέλαμε να πάμε να χορέψουμε, να μας δούνε, να τους δούμε, ήταν κάτι άλλο. Αυτό ήταν η μόνη διασκέδαση του κόσμου. Αλλά ήτανε και η αγάπη για το χορό.

Θυμάστε ποιος άρχιζε το χορό; Υπήρχε συγκεκριμένη σειρά;

Συνήθως άρχιζαν οι συγγενείς αυτού που είχε το μαγαζί. Αλλά ήτανε πάρα πολλοί που ήταν οι μόνιμοι, οι οποίοι άλλοι ηθέλανε να μπούνε πρώτοι και άλλοι να μπούνε την ώρα της αιχμής. Και δίνανε παραγγελίες στα όργανα, τα «νούμερα» που λέγαμε, ένα, δύο, τρία, τέσσερα και τους φωνάζανε με τη σειρά. Τότε ο χορός δεν ήτανε μόνο πως χόρευες... Τον πλήρωνες πάρα πολύ αρμυρά! Έβγαζες αυτά τα οποία μπορεί να είχες δουλέψει και δέκα και είκοσι μέρες και ένα μήνα, και να τά 'δινες όλα στο χορό. Και σου 'κανε ευχαρίστηση. Κι ας μην είχες την άλλη μέρα μετά συγχωρήσεως και τσιγάρο. Και σου 'λειπε και το ψωμί ακόμα. Είναι σε ορισμένα χωριά –εκεί το παρακάνανε τα τελευταία χρόνια- που είναι караγκούνηδες. Εκεί γυρίζανε τις τσέπες τελείως και την άλλη μέρα δεν είχανε μία... Δεν το κάνανε όλοι, έτσι; Ήταν ορισμένοι μερακλήδες.

Θυμάστε κάτι από τα έθιμα της κοινωνίας που ζούσατε όταν ήσασταν παιδί;

Όχι, δε θυμάμαι. Εμείς να σου πω, σαν παιδικά παιχνίδια είχαμε με πέτρες, με γυαλιά, με οτιδήποτε άλλο, «κλέφτες» και κάτι τέτοιο. Ήταν απ' την άλλη εποχή. Αλλά περιμέναμε όμως και τις Απόκριες. Τις Απόκριες, εμείς σαν παιδάκια αλλά και οι μεγάλοι, ντυνότανε, φέρνανε γύρα στα σπίτια... Ήτανε ένα είδος εκτόνωσης απ' τη μιζέρια, απ' την καθημερινή ρουτίνα, ήταν ένα είδος διασκέδασης κι εκείνο. Και το Πάσχα. Και την Καθαρά Δευτέρα βγαίναμε, πηγαίναμε προς τον Αχελώο πέρα, εκεί μαζευότανε γενικά από όλη την περιοχή. Είχανε και όργανα, είχανε και τα πάντα. Ερχόμασταν σε επικοινωνία και με τα άλλα χωριά. Γιατί σε κάθε γλέντι, σε κάθε χορό, έρχεσαι σε επικοινωνία με τους δικούς σου, με τους φίλους σου, με τους ξένους... Δημιουργείς φίλους...

Υπάρχει κάποιο στοιχείο που απουσιάζει πλέον από την ελληνική νοοτροπία και συμπεριφορά;

Λείπουνε πάρα πολλά. Δεν είναι ένα. Ποιο να πρωτοπείς και ποιο να πρωτοσυγκρίνεις; Πάνω απ' όλα σήμερα λείπει η αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων. Σήμερα -μην κοιτάς στην τηλεόραση- είναι καλό αυτό το οποίο κάνει ειδικά η εκκλησία και κοιτάζει να βοηθήσει ορισμένους φτωχούς, γιατί είναι πάρα πολύ δύσκολες οι εποχές, αλλά η αγάπη αναμεταξύ μας έχει υποβαθμιστεί τόσο πολύ, έχει λείψει τόσο πολύ... Δεν ξέρω. Παλιότερα οι ανάγκες ήτανε πολύ πιο μεγάλες απ' ό,τι είναι σήμερα. Αλλά η αγάπη και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων ήταν πολύ πιο συχνή! Αυτή η τηλεόραση έχει κάνει καλό αλλά έχει κάνει και πάρα πολύ κακό για την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Έχουνε απομακρυνθεί ο ένας απ' τον άλλον. Χαζεύουμε όλοι μας, κι εγώ μέσα αλλά ειδικά βλέπω τη γυναίκα μου... Για να μη στα πολυλογώ δε φεύγει απ' τα σίριαλ και έχει προσηλωθεί σε αυτό το σημείο. Ε, λέει θα πάω στο φίλο, στο συγγενή, τον κουμπάρο, τον γείτονα και από αυτό έχουν απομακρυνθεί ο κόσμος ο ένας απ' τον άλλον. Σ' αυτό πρέπει να ξανακάνουμε όλοι μας προσπάθεια για να μπορέσουμε να ξανάρθουμε σε επικοινωνία μεταξύ μας. Να παρηγορεί ο ένας τον άλλον... Τι άλλο; Γιατί σαν διασκέδαση, δεν υπάρχει περίπτωση...

Κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας απαγγελίας χρησιμοποιείτε τη γλώσσα του σώματος;

Δεν έχω προσπαθήσει κάτι τέτοιο ποτέ. Στο καφενείο το οποίο συζητάμε, ίσως με τα χέρια μου μόνο να μπορέσω να τους κάνω καμιά κίνηση. Αλλά διαφορετικά όρθιος και κάτι τέτοιο... όχι.

Είχατε επικοινωνία με τον κόσμο έτσι;

Έχω φοβερή επικοινωνία με τον κόσμο και προσπαθώ όσο μπορώ και σε οποιοδήποτε μέρος και να πάω -άγνωστο να 'ναι τελείως σε εμένα- θα προσπαθήσω να έρθω σε επικοινωνία με τον κόσμο για να μπορέσω απ' την πρώτη στιγμή να νιώσουν κι εκείνοι πως με γνωρίζουν από χρόνια, από πολύ παλιά. Το έχω πετύχει μέχρι τώρα.

Έχετε ξεχάσει ποτέ στίχους κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας απαγγελίας;

Ναι, ίσως χανότανε για λίγο και μετά... Είχα κάποιο γνωστό μου, ένας πολύ μακρινός απ' το χωριό μου φίλος, του οποίου οτιδήποτε και αν του 'λεγες, για οποιοδήποτε ζήτημα, αμέσως ήταν ετοιμόλογος και σου το γύριζε διαφορετικά. Αμέσως. Αυτά, ό,τι μπόρεσα να κρατήσω θέλησα να τα γυρίσω και να τα δημιουργήσω σαν δικά μου, για άλλα ζητήματα, σαν απάντηση το περισσότερο. Τα ξέρουν οι φίλοι μου.

Συμμετείχατε ποτέ σε κάποιο πανηγύρι, όπου πληρωθήκατε ή σας ζητήθηκε να απαγγείλετε κάποιο ποίημά σας;

Όχι, όχι...

Έχετε ασχοληθεί με κάποιο άλλο είδος λαϊκής δημιουργίας; (μουσική, χαρακτηριστική, ζωγραφική, κλπ.)

Μ' αρέσει πάρα πολύ η ζωγραφική αλλά δεν μπορώ. Ήθελα αλλά δεν μπορώ. Εμένα εδώ οι φίλοι μου με πειράζουνε και με λένε «καλλιτέχνη μεγάλων επιφανειών», επειδή είμαι μπογιατζής. Πάνω στη δουλειά μου προσπαθώ να είμαι τέλειος. Προσπαθώ αυτό το οποίο μπορώ και ξέρω, να το διαθέσω. Ε, και καλαμπουρίζοντας εδώ οι φίλοι μου με βγάλανε «καλλιτέχνη μεγάλων επιφανειών». Συζητήσαμε (με τους φίλους μου) πάλι για το ζήτημα ότι γράφω. «Α, όχι, αυτός είναι καλλιτέχνης μεγάλων επιφανειών!»

Έχει αλλάξει ο τρόπος που εκφραζόταν και διασκεδάζαν παλαιότερα οι άνθρωποι, από το σήμερα;

Πάρα πάρα πάρα πολύ. Έχει αλλάξει καταρχήν ο τρόπος... Πρώτα απ' όλα παλιότερα εμείς επηρεαζόμασταν από τους γονείς, από τους χωριανούς, απ' τη φτώχεια και πηγαίναμε κυριολεκτικά για οποιοδήποτε είδος διασκέδασης κι αν ήτανε. Νιώθαμε ελεύθερα (στη διασκέδαση) γιατί φοβόμασταν, επαρχία τότες... Εδώ στο Ξηρόμερο, ειδικά στις Φυτείες -Ξηρόμερο, Σφακιά Κρήτης και Μάνη- είμαστε από τα χωριά τα οποία είχαν πολύ αυστηρές αρχές. Ειδικά στο ζήτημα της ηθικής. Γινότανε και μέχρι

εγκλήματα! Εδώ φοβόσουνα να μιλήσεις, να πεις καλημέρα στο κορίτσι του φίλου σου, του... οτιδήποτε κι αν ήτανε. Σε τέτοιο στάδιο. Ε, μετά, έχουνε τριάντα χρόνια που... Καλή η ελευθερία αλλά όχι η ασυδοσία, όπως έχουνε γίνει σήμερα. Γιατί τώρα παράχει γίνει το κακό.

Πώς σας αντιμετωπίζουν οι νεότεροι; Σας σέβονται; Πώς βλέπουν το χάρισμα που διαθέτετε;

Με σέβονται όσο τίποτε άλλο. Εγώ παρέα έκανα πάντα με νέους. Μου φωνάζανε από μακριά, ειδικά για τα καλαμπούρια με τα γραψίματα, με τα ποιήματα, με τις γυναίκες, θέλανε να τους λέω. Τους είχα πει μια φορά για τις γυναίκες «όλες, όλες, ήτανε μαριόλες» και κάτι τέτοιο, σαν το τραγούδι. Και το τραγουδούν και από μακριά αρχίζανε και μου φωνάζουνε «Θείε Γιώργο! Όλες!», «Γιώργο! Όλες». Μικρά παιδάκια και με φωνάζουνε με τ' όνομά μου! Ναι! Αυτό με ευχαριστούσε πάρα πολύ. Τα αγαπάω πάρα πάρα πολύ τα μικρά παιδιά. Ξεψυχάω! Δίνω την ψυχή μου για τα μικρά παιδιά. Γι' αυτό λέω σε ένα στίχο «να 'μουν κι εγώ μικρό παιδί, να πήγαινα σχολείο».

Είναι η αδυναμία μου. Τώρα έχω δύο εγγόνια κι έρχονται καμιά φορά εδώ, γιατί δε μένουν εδώ και θέλουνε παιχνίδια. Ειδικά η μικρή η κόρη, η Μελίνα... Θέλει να μη σταματήσω καθόλου! Μέχρι πέρυσι, πρόπερσι άντεχα κι έτρεχα. Τώρα φουσκώνω και μου βγαίνει το λάδι! Αυτή δεν καταλαβαίνει όμως, ακόμα... Εγώ θέλω, αλλά το μικρό παιδί δεν κουράζεται ποτέ. Θέλει να το τρέχω, αλλά με τι δυνάμεις να τρέξω... Και κάποτε είχα κάνει και δρομέας, στο στρατό. Είχαμε κάνει αγώνες ταχύτητας... Αλλά τώρα τα χρόνια έχουνε περάσει.

****Πιστεύετε ότι τα ποιήματά σας μπορούν να διδάξουν αυτούς που τα διαβάζουν;***

Ίσως από το νόημα όπως εγώ το καταλαβαίνω -δεν ξέρω αν το καταλαβαίνουν οι περισσότεροι τι θέλω να εκφράσω- νομίζω πως θα διδαχτούνε ορισμένοι. Αν τα σκεφτούνε βέβαια και δεν θέλουν να περάσει η ώρα τους... Από ορισμένα θα διδαχτούνε πάρα πολλά. Γράφω για τον εαυτό μου, σε κάποιο για τη μοναξιά και λέω «φίλε δεν είσαι μόνος σου, κι άλλοι πολλοί πονάνε». Το λέω στον εαυτό μου. Αυτό ας το σκεφτούνε και ορισμένοι άλλοι. Ας το σκεφτούνε αυτοί οι οποίοι βρίσκονται για κάποια περίοδο της ζωής τους ή και μόνιμα ακόμα μόνι τους και ας πάρουνε ελπίδα. Και όπως εγώ έγραφα στο τέλος «και θα βρεθεί στο δρόμο σου μια όμορφη κοπέλα», ένας άλλος άνθρωπος, και βρέθηκε και άρχισα μια κανονική (ζωή), έτσι κι εκείνοι να προχωρήσουν και να 'χουν αυτή την ελπίδα. Γιατί αλίμονο αν η ελπίδα χαθεί απ' τον άνθρωπο!

Θεωρείτε ότι το να γράφει κανείς λαϊκά ποιήματα μπορεί να διδαχθεί;

Πρέπει να υπάρχει κάτι μέσα σου, το οποίο να μπορείς. Μπορεί να το διδάξεις αλλά δεν θα το νιώσεις ποτέ όπως το νιώθει αυτός ο οποίος το έχει μέσα του.

Παίζει ρόλο το κοινωνικό περιβάλλον που γεννιέται και μεγαλώνει ο κάθε άνθρωπος;

Σίγουρα! Σίγουρα παίζει ρόλο γιατί απ' αυτά τα οποία ζεις, απ' αυτά διδάσκεσαι, απ' αυτά παίρνεις αφορμές για να γράψεις. Από μια κίνηση, από μια κουβέντα, από οτιδήποτε άλλο, από ένα αγκάλιασμα, από ένα φιλί που λένε...Ναι, πάρα πολύ.

Πώς βλέπετε την προσπάθειά σας στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς;

Νομίζω πως θα περάσει δύσκολες στιγμές γιατί σήμερα δεν ενδιαφέρονται οι νέοι για την πολιτιστική κληρονομιά. Δεν ενδιαφέρονται για την ιστορία! Εγώ κάνω κάποια τέτοια προσπάθεια... Όσο υπάρχει η Γης, όσο υπάρχει ο πλανήτης, σε όλο τον κόσμο πάντοτε θα υπάρχουν άτομα τα οποία θα προσπαθούνε για να μπορέσουνε να κρατήσουνε τις ρίζες απ' τις οποίες κρατάνε. Γιατί κλωνάρια αυτού του δέντρου είμαστε όλοι μας. Κλωνάρια της Ελλάδος.

Τι είναι για σας η μουσική και ο χορός;

Είναι ό,τι καλύτερο υπάρχει στον κόσμο. Είναι πολιτισμός. Και με το κούνημα ακόμα του κορμιού σου, εκφράζεις συναισθήματα τα οποία δεν μπορείς να τα πεις με τις λέξεις, δεν μπορείς να τα δείξεις στους άλλους λέγοντάς τα.

Θα θέλατε να τυπώσετε σε βιβλίο τα ποιήματά σας;

Πάρα πάρα πολλές φορές το είχα σαν όνειρο. Αλλά... Όχι πως δεν βρέθηκε η οικονομική δυνατότητα... Ήθελα να το φτιάξω. Ήθελα για να τ' αφήσω πάνω απ' όλα στο χωριό μου, στους φίλους μου, στα εγγόνια μου για να μπορέσουνε περίπου να δούνε πώς σκεφτόμουνα εγώ. Ίσως αυτοί και να με έκριναν.

Θα σας άρεσε να τα παρουσιάσετε στην τηλεόραση;

Να σου πω, λίγα πράγματα... Για την τηλεόραση δεν έχω καμία φιλοδοξία. Έχουνε περάσει τα χρόνια μου. Πρώτα απ' όλα αν ήμουνα πιο νέος κι αν είχα τέτοια δυνατότητα θα σκεφτόμουν διαφορετικά. Θα κοίταζα να φτιάξω καριέρα. Τώρα δε με απασχολεί η τηλεόραση. Μ' αρέσει για να βλέπω, παρακολουθώ πάρα πολύ

τηλεόραση, δεν έχουμε δυνατότητες γι' άλλη διασκέδαση. Ένα είδος διασκέδασης είναι και για μας η τηλεόραση, ασχέτως που πολλές φορές μας χαζεύει... Αλλά δεν έχω τέτοιες φιλοδοξίες, όχι...

Ακούτε όλα τα είδη μουσικής;

Λόγω της νεότερης γενιάς, των σημερινών νέων, μεταξύ αυτών και ο γιος μου που του άρεγε διαφορετική μουσική από μένα, ήμουν υποχρεωμένος και τη συνήθισα και τη σιγοτραγουδάω πολλές φορές, άμα ξέρω.

Τι είδη μουσικής συνήθως;

Ροκ τραγούδια, ξένη μουσική...

Πώς σας φαίνεται το κάθε είδος μουσικής;

Εγώ, το είδος της μουσικής που μου άρεγε ήτανε το λαϊκό. Και ακόμα έμεινε μέσα μου και το κρατάω ακόμα. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τα τραγούδια του Στέλιου Καζαντζίδη τα οποία αναφερόντανε και τραγουδούσανε τον πόνο, τη φτώχεια, την ξενιτιά, τα πάντα, τα οποία θα τα ζήσουμε και σήμερα. Το νόημα των τραγουδιών εκείνων θα το ζήσουμε σήμερα μ' αυτή την κρίση που ήρθε. Και θα έρθουνε πάλι στην επιφάνεια. Μπορεί να έρθουνε με διαφορετικό σκοπό, εντάξει, με διαφορετικό στυλ. Αλλά όμως το νόημα εκείνων των τραγουδιών σήμερα το ζούμε, το αισθανόμαστε και φοβάμαι θα το αισθανόμαστε για πάρα πολλά χρόνια. Εσείς που είστε νέοι, γιατί εμείς θα αποδημήσουμε...

Πώς σας φαίνονται οι άνθρωποι που ακούν το κάθε είδος μουσικής;

Πρέπει να γίνεται σεβαστή απόλυτα η επιθυμία του καθένα. Ακούω πάρα πολλούς που λένε «κοίταξε τι ακούει ο καθένας...» Μου λέει ο γιος μου εμένα για τα κλαρίνα και για τα υπόλοιπα. Για μένα πρέπει να γίνεται σεβαστή η επιθυμία του καθενός, το γούστο του καθενός... Εδώ βλέπουμε πάρα πολλά τραγούδια, πάρα πολλά είδη -λόγω της τηλεοράσεως βέβαια- πάρα πολλά είδη χορών, τραγούδια από διαφορετικές χώρες, αυτοί ακούν τα δικά μας... Είναι δυνατό να μη σέβεται την επιθυμία του άλλου, το γούστο του άλλου, την παράδοση του άλλου με ένα λόγο! Πρέπει να γίνεται σεβαστή, σου αρέσει δε σου αρέσει. Μπορεί όταν την ακούς για λίγο καιρό να τη συνηθίσεις και να σου αρέσει καλύτερα και να σου αλλάξει γνώμη. Γι' αυτό δεν πρέπει να απορρίπτεις ποτέ καμία μουσική.

Έχετε μελετήσει ποτέ δημοτικά τραγούδια;

Πάρα πολύ λίγα πράγματα, σα μελέτη. Μου αρέσει ένα που... Κάποιος Γερμανός είχε πει για τον Παπασιδέρη, για το ζήτημα των βουνών. Έχω γράψει κι εγώ ένα περίπου ίδιο ποίημα. «Καλότυχα είναι τα βουνά, καλότυχοι είναι οι κάμποι, που Χάρο δεν εκαρτερούν, Χάρο δεν περιμένουν». Νομίζω, δεν ξέρω, είχε πει ο Γκαίτε πως «αν μπορούσα να γράψω ένα τραγούδι με τέτοιο νόημα στη ζωή μου, όλα τ' άλλα θα τά 'χα πετάξει». Πως είχε το μεγαλύτερο νόημα αυτό το τραγούδι από όλα όσα είχε γράψει εκείνος. Νομίζω. Και είναι μια πραγματικότητα γιατί αν σκεφτείς η ζωή του ανθρώπου έχει μια αρχή, ένα τέλος... Αυτό είναι μόνιμο.

Αυτό είναι το αγαπημένο σας δημοτικό τραγούδι;

Σα νόημα, ναι! Αλλά εγώ επειδή δε διέθετα και φωνή για να τραγουδάω, επειδής είχα συνηθίσει από μικρός τον αδελφό μου να τραγουδάει που είχε πάρα πολύ ωραία φωνή, έλεγε κάτι κλέφτικα και μου άρεγε κι ένα του Καρναβά, «Απάνω στην τριανταφυλλιά».

Έχετε επηρεαστεί από τα δημοτικά τραγούδια;

Κοίταξε, τα δημοτικά τραγούδια είναι βγαλμένα μέσα απ' τη ζωή. Απεικονίζουν περίπου τη ζωή, ειδικά της επαρχίας, τη ζωή την οποία εκάναμε παλιότερα και τη ζωή που σχεδόν συνεχίζεται στις μικρές κοινωνίες, στην επαρχία. Αυτή την απεικονίζουν εν μέρει σήμερα, γιατί τότες ήταν σχεδόν όλη αλήθεια.

Θα θέλατε κάποιο μέλος της οικογένειάς σας να υιοθετήσει το ίδιο ή ένα παρεμφερές αντικείμενο;

Ήθελα πάρα πολύ να συνέχιζε ο γιος μου. Έχει αυτό το ταλέντο. Δεν το συνεχίζει. Είχε γράψει, νομίζω πως έχω κάνα – δυο απάνω στο σπίτι. Και το περισσότερο απ' όλα, θα σου πω γιατί περίπου δεν τα είχα αξιοποιήσει (τα δικά μου ποιήματα). Ήθελα να συνεχίσει ο γιος μου να γράφει αυτά τα οποία έγραφα. Ήθελα να τα πάρει εκείνος για να τα βγάλει βιβλίο. Αλλά αυτός το παραμέλησε μετά, τ' άφησε τελείως. Δεν ενδιαφέρεται. Δεν ξέρω τι θα κάνει στο μέλλον, αλλά έχει δυνατότητες στο μυαλό. Αλλά δεν ξέρω... Μόνο έχει γράψει κάνα-δυο πριν από πολλά χρόνια και τώρα έχει σταματήσει τελείως.

Πώς πιστεύετε ότι αντιμετωπίζει η κοινωνία, η εκκλησία, το κράτος, τη λαϊκή ποίηση και τη λαϊκή παράδοση;

Τη λαϊκή παράδοση το κράτος σχεδόν την έχει παραμελήσει. Είχε αναζωογονηθεί κάποτε, λίγο, με τη Μελίνα (Μερκούρη). Άρχισαν τότες τις κριτικές οι περισσότεροι, οι οποίοι δεν αγαπούσαν το δημοτικό τραγούδι, τη λαϊκή συνέχιση, την οποία όχι μόνο παραμελήσανε, την έχουνε σχεδόν σβήσει τελείως. Αλλά εκείνη την εποχή είχε δει ζωντάνια και η ύπαιθρος. Ξαναθυμηθήκανε πάλι τα παλιά, τα έθιμα του χωριού... Λυπάμαι πάρα πολύ που έχει σταματήσει σχεδόν... Ο σπόρος έχει βέβαια μείνει. Δεν ξέρω αν θα ξαναθίσει.

Θα θέλατε να αναγνωριστείτε από την κοινωνία; Πιστεύετε ότι αξίζει το έργο σας;

Δεν έχω τέτοιες φιλοδοξίες. Εγώ τα περισσότερα τ'ά 'γραφα για πάρτη μου. Τά 'γραφα για τους φίλους μου, τ'ά 'γραφα για τα προβλήματα τα οποία μας έκαigan και ήθελα, εφόσον δεν μπορούσα άλλο να τα φωνάξω, να ξεσπάσω πάνω στο χαρτί, να μπορέσω να τα κουβεντιάσω με τους φίλους μου αυτά τα προβλήματα, τα οποία όλους μας απασχολούνε. Και δεν είχα σκεφτεί ποτέ για ζήτημα φιλοδοξίας. Έλεγα να τα βρει ο γιος μου, να τα βρύνε οι φίλοι, εδώ, τα παιδιά του χωριού μου, για να καλαμπουρίζουνε αλλά να θυμούνται και τα προβλήματα τα οποία είχαμε. Επάνω σ' αυτό διαφορετικές φιλοδοξίες δεν είχα. Όχι, ποτέ. Δεν είχα γιατί καταλάβαινα τον εαυτό μου πως δεν είχα δυνατότητες για να μπορέσω να προχωρήσω σε κάτι το οποίο έπρεπε να διαθέτεις τις απαιτούμενες γραμματικές γνώσεις. Να ξέρεις πάρα πολύ καλά την ελληνική γλώσσα. Κι εμείς δυστυχώς δεν την ξέρουμε. Είναι και πάρα πολλοί οι οποίοι, λυπάμαι πολύ, έχουνε μπει και βουλευτές στο κοινοβούλιο και δε γνωρίζουνε την ελληνική γλώσσα, αλλά έχουνε φιλοδοξίες... Γίνανε βουλευτές όμως! Εγώ όμως δεν έχω τέτοιες φιλοδοξίες γιατί γνωρίζω τις δυνατότητές μου.

Τι θα θέλατε να αλλάξετε από την κοινωνία μας και τον τρόπο ζωής μας;

Από την κοινωνία τι θα 'θελα να αλλάξει; Θα 'θελα να υπήρχε πιο πολύ κοινωνικό πρόσωπο, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να τ' αλλάξει ο κόσμος... Τ' αλλάζουνε και οι τοπικές κοινωνίες, οι τοπικές διοικήσεις, αλλά πολύ περισσότερο η κεντρική κυβέρνηση. Θα 'θελα να μην υπάρχει τέτοια αδικία. Γιατί υπάρχει τεράστια αδικία στον κόσμο και δεν απευθύνομαι στον πλούσιο κόσμο. Εκεί δεν υπάρχει αδικία! Αδικία υπάρχει για τον φτωχό, ο οποίος πρέπει να επιβιώσει. Συζητάμε για επιβίωση τώρα και αγωνία για τον κόσμο, για όλο το λαό της Ελλάδος, ειδικά για τα δύομισι εκατομμύρια τα οποία είναι κάτω απ' τα όρια της φτώχειας. Εύχομαι αυτό κάποτε να σταματήσει και να μπορέσουμε να ζήσουμε κι εμείς σαν άνθρωποι. Γιατί σήμερα ερχόμαστε σχεδόν στην εποχή των σπηλαίων. Ο κόσμος προσπαθεί το τι θα φάει σήμερα. Πριν τα χρόνια που πέρασαν, κοιτάζανε πώς να φάνε, να γλεντήσουνε αλλά

και κάτι να δημιουργήσουνε. Τώρα δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα. Γι' αυτό τον πληθυσμό τον οποίο είπα, για το ένα τρίτο του ελληνικού λαού, υπάρχουνε τραγικές ημέρες και φοβάμαι μήπως υπάρχουν και χειρότερες. Φοβάμαι... Αν και σε όλα αυτά τα οποία έχω γράψει για τους πολιτικούς και τους κατηγοράγα, πάντοτε αφήνω ένα όνειρο ελπίδας για όλα. Δεν θέλω να πιστεύω πως θα υπάρχουν χειρότερα.

Τι ελπίζετε και τι έχετε για το μέλλον;

Εύχομαι κάποτε η Ελλάδα να ορθοποδήσει. Θα υπάρξει και πάλι κάποια καλύτερη ζωή, αλλά δεν πρέπει ν' αργήσει πολύ... Ο Έλληνας το έχει δείξει, όπως το γράφω κάπου σ' ένα ποίημα, πως διώχνει τους κατακτητές. Γιατί και σήμερα κατοχή έχουμε, μην το ξεχνάμε. Έχουμε κατοχή. Οικονομικός πόλεμος γίνεται. Έχουν αφήσει τους άλλους πολέμους και σου κάνουνε τον χειρότερο πόλεμο που υπάρχει, τον οικονομικό. Αλλά για το ζήτημα της Ελλάδος έχουν παράπονο εδώ οι Έλληνες, πάρα πολύ που δεν τους συμμερίζονται οι οικονομικοί παράγοντες του τόπου. Εκτός από τους πολιτικούς δεν τους συμμερίζονται και οι οικονομικοί παράγοντες του τόπου. Δεν προσπαθούνε να περιορίσουνε τα κέρδη τους για να μπορέσει να φάει κι ένα κομμάτι ψωμί ο λαός. Είναι ταυτισμένοι μαζί με τους ξένους, δυστυχώς...

Σας ευχαριστώ πολύ κύριε Βαρδή.

Να 'στε καλά, καλά να περάσετε, καλές διακοπές να έχετε!

4.4 Παρατηρήσεις συνέντευξης

Ανακεφαλαιώνοντας, μέσα από τη συνέντευξη με τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή αξίζει να υπογραμμιστεί η έντονη επίδραση της λαϊκής παράδοσης στην ποίησή του μέσα από εκδηλώσεις της τοπικής κοινωνίας, όπως πανηγύρια, γιορτές, γάμους, βαφτίσια, καθώς και μέσα από ηχογραφημένα δημοτικά τραγούδια, όπως του Παπασιδέρη και του Καρναβά. Σήμερα όμως θεωρεί ότι η λαϊκή παράδοση έχει παραμεληθεί από το κράτος, γι' αυτό και η ύπαιθρος δεν έχει τη ζωντάνια του παρελθόντος και συγκεκριμένα των παιδικών και νεανικών του χρόνων. Ελπίζει όμως ότι της λαϊκής παράδοσης «ο σπόρος θα ξανανθίσει».

Κύριες αφορμές προβληματισμού και έμπνευσης για την ποιητική δημιουργία του λαϊκού ποιητή Γεώργιου Βαρδή, αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν με αμείωτη ένταση η κοινωνική αδικία και η φτώχεια. Όπως τονίζει και ο ίδιος, δε γράφει ποιήματα που απευθύνονται στον «πλούσιο κόσμο», αλλά στο «φτωχό λαό», ο οποίος στις μέρες μας δίνει τη μάχη του ώστε να επιβιώσει μέσα στον «οικονομικό πόλεμο που γίνεται». Και για αυτή την κατάσταση θεωρεί συνυπεύθυνους «τόσο τους πολιτικούς, όσο και τους οικονομικούς παράγοντες του τόπου», οι οποίοι «δεν περιορίζουν τα κέρδη τους για να μπορέσει να φάει κι ένα κομμάτι ψωμί ο λαός». Γι' αυτό άλλωστε και η πλειονότητα των στιχουργημάτων ασκεί κριτική σε αυτούς τους παράγοντες.

5. Κατηγοριοποίηση των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή

Τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή προσεγγίζουν μια πλατιά ποικιλία θεμάτων, τη στιγμή που η ποιητική παραγωγή του λαϊκού ποιητή μετρά αρκετά χρόνια ζωής. Το σύνολο του έργου παραμένει ανέκδοτο, με λίγα μόνο στιχουργήματα να έχουν δημοσιευθεί στο διαδίκτυο και μόνο τρία στην τοπική εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα». Επομένως ήταν απαραίτητο τα στιχουργήματα -αφού πρώτα συλλεγούν και αντιγραφούν από τα πρόχειρα χειρόγραφα του λαϊκού ποιητή- να ταξινομηθούν σε κάποιες βασικές κατηγορίες. Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται η κατηγοριοποίηση των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή με κριτήρια τις προσωπικές επιλογές του ποιητή, την θεματική των ποιημάτων του καθώς και τον χώρο και τον χρόνο συγγραφής τους. Κατηγοριοποιούνται έτσι σε οκτώ βασικές κατηγορίες, οι οποίες καθιστούν ευκολότερη την αναφορά σε αυτά κατά την ανάλυσή τους στα επόμενα κεφάλαια.

5.1 Ποιήματα ερωτικά

Ο έρωτας αποτελούσε και αποτελεί ένα από τα βασικότερα θέματα της λαϊκής ποίησης. Ο ύμνος του αγαπημένου προσώπου με κύριο άξονα την φυσική ομορφιά και χάρη, ανέκαθεν συγκινούσε την λαϊκή ψυχή με αποτέλεσμα πλήθος τέτοιων ποιημάτων – τραγουδιών.

Ένα τέτοιο θέμα λοιπόν δεν θα μπορούσε να μη συγκινήσει και το λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή. Σχεδόν το ένα τέταρτο των ποιημάτων του ασχολούνται με το συγκεκριμένο θέμα, επομένως μπορούμε να πούμε ότι η θεματική αυτή έχει αποτελέσει σε μεγάλο βαθμό κίνητρο έμπνευσης για τον ποιητή και μάλιστα σε όλες της τις μορφές.

Έτσι, στα ερωτικά του ποιήματα συναντάμε στίχους εγκωμιαστικούς για τη γυναικεία ομορφιά και χάρη, στίχους που περιγράφουν έναν αγνό πλατωνικό έρωτα ή απλά τον θαυμασμό για μια κοπέλα χωρίς να υποδηλώνεται κάτι ερωτικό, στίχους που εκφράζουν τον ερωτικό πόθο, στίχους για τον ανεκπλήρωτο ή προδομένο έρωτα και για την απογοήτευση που αυτός φέρνει στην λαϊκή ψυχή. Αξίζει να επισημανθεί ότι συχνά γίνεται και αναφορά στο γάμο, ως απώτερο στόχο, ενώ στον εγκωμιασμό

εξωτερικών φυσικών χαρακτηριστικών εξέχουσα θέση έχουν τα μαλλιά και μάτια. Τέλος σε αρκετούς στίχους του ποιητή είναι φανερός ο αυτοσαρκασμός αλλά και το χιούμορ του.⁹⁸

1. Στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη

Το γράφω στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Τώρα ετούτη τη θεά, φίλοι μου, λένε Όλγα.
Εγώ για το χατίρι της θα έπεφτα στο Βόλγα.

Τι μάτια, τι πανέμορφα μαλλιά, τι φλογισμένα χείλη,
όλες μαζί τις ομορφιές, Θεός τις έχει στείλει.

Να 'μωνα νέος, σκέφτηκα, όμως και να 'χα πλούτη
να είχα όμως την καρδιά τότε, εγώ, ετούτη.

Θα 'σκιζα γη και ουρανό εγώ να την κερδίσω
μ' αυτή την όμορφη θεά για πάντοτε να ζήσω.

Αυτά συλλογιζόμουνα για κείνο το λουλούδι.
Εγώ μια μέρα σε αυτή θα γράψω και τραγούδι.

2. Σαν δυο περιστέρια

Γλυκιά μου, χαρά μου, ψυχή μου, καρδιά μου,
έλα να μείνεις για πάντα κοντά μου.

Μαζί χέρι χέρι σαν δυο περιστέρια
να φτερουγίσουμε πάνω στ' αστέρια.

Και κει αν ο ήλιος θελήσει σε κλέψει
να ξέρει μ' εμένα αυτός θα παλέψει.

⁹⁸ Για το ύφος και τα κοινωνικά συμφραζόμενα των ερωτικών ποιημάτων του Γεωργίου Βαρδή, βλ. στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε. και κεφάλαιο 7, σ.209 κ.ε.

Για σένα καρδιά μου εγώ θα νικήσω
και τότε στον ήλιο θα πω και ρωτήσω

μην προσπαθήσει ξανά να σε κλέψει
μα μόνο τους δυο μας αυτός να παντρέψει.

Κουμπάροι ας είναι και όλα τ' αστέρια
και 'μεις να πετάμε σαν δυο περιστέρια.

3. Στη Χριστίνα

Το δίπλωμά μου σήμερα πήγα να θεωρήσω
και τι χαρτιά χρειάζεται θέλησα να ρωτήσω.

Μπαίνοντας μέσα στη σχολή ένιωσα κάποια ζάλη
που είδα έναν άγγελο και στην καρδιά μου πάλη

Ήτανε η πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη,
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Τι μάτια, τι πανέμορφα μαλλιά, τι φλογισμένα χείλη
όλες μαζί τις ομορφιές θεός της έχει στείλει.

Κρυστάλλινο το γέλιο της, μαγεία η ματιά της,
με χάρη αυτή κούναγε και τα ξανθά μαλλιά της.

Να 'μωνα νέος, σκέφθηκα, όμως και να 'χα πλούτη,
να είχα όμως την καρδιά, τότε εγώ ετούτη.

Θα 'σκιζα γη και ουρανό, εγώ να την κερδίσω
και με ετούτη τη θεά για πάντοτε να ζήσω.

Μα τούτα είναι όνειρα κι η σκέψη αυτή χαμένη
όμως εσύ Χριστίνα μου είσαι ονειρεμένη.

Αυτό συλλογιζόμουν για τούτο το λουλούδι
γι' αυτό της αφιέρωσα το διπλανό τραγούδι.

4. Η Θεοδώρα

Στο Σύνταγμα περίμενα κι ήταν οκτώ η ώρα
και κει επρωτογνώρισα εγώ την Θεοδώρα.

Ένα πανέμορφο κουκλί, μια ζηλεμένη κόρη
που στην Αθήνα έμενε κι ήταν απ' το Βραχώρι.

Σε σκλάβουσε ο τρόπος της, τ' όμορφο ντύσιμό της
και άγαλμα θα έμενες στο κοφτερό μυαλό της.

Τότε στη Ρούλα γύρισα κι εκείνη χαμογέλα
κι εγώ τη συνεχάρηκα για τούτη την κοπέλα.

Στο σπίτι της επήγαμε, κάτω στο Καλαμάκι
και ένιωσα υπέροχα το χθεσινό βραδάκι.

5. Δημοτικό σχολείο Φυτειών

Καθώς εγώ ανέβαινα με τη μπογιά στις σκάλες
πέρασαν πέντε λυγερές, πανέμορφες δασκάλες

Ήταν ξανθιές, μελαχρινές, με μπλε, με μαύρα μάτια
κι εμένα την καρδούλα μου την έκαναν κομμάτια.

Έμεινα πια σαν άγαλμα με ανοιχτό το στόμα,
νόμιζα πως βρισκότανε όλες εκεί ακόμα.

Το μεσημέρι έφυγαν αυτά τα περιστέρια
κι ακόμα εκεί καθόμουνα με τη μπογιά στα χέρια.

Η μια τους με κατάλαβε και λέει η δασκάλα:

«Μη μας κοιτάς ρε μάστορα, θα πέσεις απ' τη σκάλα!»

6. Στο μπαράκι της Έλενας

Στης φίλης μου της Έλενας επήγα το μπαράκι
ένα ουίσκι για να πιω, το χθεσινό βραδάκι

και μέσα εκεί ε γνώρισα μια όμορφη κοπέλα.
Τη ρώτησα κι απάντησε πως λέγανε Ντανιέλα

Τότε εγώ της πρότεινα να κάτσουμε παρέα
να πιούμε το ουίσκι μας να νιώσουμε ωραία.

Για ένα πήγα για να πιω, μα ήρθανε πέντε έξι
και με αυτή την ομορφιά κόντεψε για να φέξει.

Έσκυσα και το εφίλησα ετούτο το αστέρι
καθώς αυτή μου κράταγε πολύ σφιχτά το χέρι.

7. Άτιτλο

Θα σου στείλω λουλούδια μια μέρα,
θα σου βάλω αν θέλεις και βέρα
και για σε δροσερό μου λουλούδι
τρυφερό θα σου γράψω τραγούδι.

8. Ψεύτρα

Μα όμως κι αυτή σαν τις άλλες
που ήτανε ψεύτρες μεγάλες
και ψεύτικες δίναν ελπίδες
μα άντε μετά μη τις είδες,

έτσι κι εκείνη με μένα

με γέμισε, φίλοι μου, ψέμα
μου έλεγε έχω ελπίδα
μα όμως ποτέ μου δεν είδα.

Η καρδιά μου πρέπει να πάψει
άλλο αίμα για κείνη να στάξει,
να έχει για κείνη ελπίδες,
γιατί φεύγει για άλλες πατρίδες.

Μα όμως εγώ θα θυμάμαι
τις ωραίες στιγμές που περνάμε
και γνωρίζω πως δεν θα ξεχάσω
όταν φύγει αυτή και τη χάσω.

Θα της στείλω λουλούδια μια μέρα,
θα της πέρναγα εγώ και τη βέρα,
μα γνωρίζω εγώ θα γελάσει
κι ίσως βλάκα εμέ να περάσει.

Μα μου έδειξε πια τι αξίζει,
ξέρω όμως πως μ' άλλους γυρίζει.
Μού 'λεγε θα 'ταν μεγάλη η μέρα
μα για πάντα με έκανε πέρα.

Της είπα πως την αγαπώ, για κείνη πως θα λιώνω
μα όμως την καρδούλα μου τη γέμισε με πόνο.

Μα όλα πια τελείωσαν, φίλοι μου, με μια λέξη
με την δική μου την καρδιά εκείνη δεν θα παίζει.

Όνειρο ήταν κι έφυγε και πέταξε και πάει
μα το μυαλό στη θέση του πάλι θα ξαναπάει.

Ξέρω θα ψάξει για να βρει, αυτή, δικαιολογίες,
πρέπει να ξέρει, φίλοι μου, πως είναι όλες αστείες.

9. Άτιτλο

Έσβησε ένα όνειρο σήμερα το βραδάκι
πως θα περνούσα όμορφα, εγώ, καλοκαιράκι

με μια ολόξανθη θεά, ένα δροσερό λουλούδι.
Γι' αυτήν που γράφω, φίλοι μου, ετούτο το τραγούδι.

Δεν ξέρω αν (είν') η μοίρα μου, αν είναι το μυαλό μου,
δεν ξέρω πια αν έχασα, εγώ το λογικό μου,

μα ξέρω πως την αγαπώ κι ήταν μεγάλο λάθος
γι' αυτή να έχω στην καρδιά, φίλοι μου, τέτοιο πάθος.

Όμως κι αυτή σαν όλες τους, πουλούσε παραμύθι
και 'γω πολύ την πίστεψα σα να 'μουν κουτορνίθι.

Μα όμως από σήμερα πρέπει να την ξεχάσω.
Πάλι να βρω το λογικό που κόντεψα να χάσω.

Κι ας κλαίει η καρδούλα μου κι ας στάζει μαύρο αίμα
μα όμως άλλη πια φορά δεν θα πιστέψει ψέμα.

Σ' εμένανε κάθε φορά μου έδινε ελπίδα
μα όμως ήταν ψεύτικη, ποτέ μου δεν την είδα.

Γυναίκες είναι και πετούν, όπως τα περιστέρια.
Σήμερα βρίσκονται εδώ, αύριο σ' άλλα χέρια.

10. Νατάσα

Νατάσα, σε περίμενα, να 'ρθεις εσύ στις έξι
μα καρτερούσα άδικα, εγώ, μέχρι να φέξει.

Θα περιμένω μια ζωή, αν χρειαστείς ακόμα,
μια λέξη να ακούσω πια απ' το γλυκό σου στόμα.

Και το θεό, παρακαλώ, εκείνος να σε στείλει
για να θαυμάσω από κοντά τα φλογερά σου χείλη.

Να δω θεσπέσιο κορμί, τα μαύρα σου τα μάτια
που με την πρώτη τη ματιά με κάνανε κομμάτια.

Μόνο για σένα πια θα ζω, μόνο για σε θα γράφω
μόνο για σε θα τραγουδώ, για σένα θα υπάρχω.

11. Άτιτλο.

Βλέπεις, αλήθεια για να πεις, δε βρίσκεις μια στις δέκα.
Το ψέμα μες στο αίμα της το έχει η γυναίκα.

12. Όμορφα τριαντάφυλλα για τη Θεοδώρα

Όμορφα τριαντάφυλλα, βάλε μου ρε Γρηγόρη
και για γυναίκα όμορφη βάζω απόψε πλώρη.

Πές το και στο αφεντικό, το φίλο μου το Χρήστο
πως δίχως τριαντάφυλλα γυναίκα πια δε βρίσκω.

Να είναι κατακόκκινα σαν το δικό μου πάθος
και δεν θα κάνω, φίλε μου, πάλι το ίδιο λάθος.

Και ό,τι είναι δυνατόν για τούτη τη κοπέλα
θα κάνω, φίλε μου καλέ, να μην με πιάσει τρέλα.

Και με λουλούδια, φίλε μου, ίσως μια άλλη μέρα
να της ζητήσω να δεχθεί και τη δική μου βέρα.

Ετούτα πια σκεπτόμουνα, σήμερα μες στη μπόρα
γι' αυτό και αφιέρωσα αυτό στη Θεοδώρα.

13. Όμορφα τριαντάφυλλα για την Όλγα⁹⁹

Όμορφα τριαντάφυλλα, βάλε μου ρε Γρηγόρη
και για γυναίκα όμορφη βάζω απόψε πλώρη.

Πές το και στο αφεντικό, το φίλο μας το Χρήστο
πως δίχως τριαντάφυλλα γυναίκα πια δε βρίσκω

Όταν τα πήρα ψέλλιζαν κι αυτά το όνομά της
και ήρθαν να υποκλιθούν στην τόση ομορφιά της.

Όμως κι εγώ μαζί μ' αυτά της στέλνω την καρδιά μου,

⁹⁹ Παραλλαγή του στιχουργήματος με λιγότερους στίχους έχει δημοσιευθεί και στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, με το σχόλιο «για την άνοιξη και τους ερωτευμένους», την 1^η Μαρτίου 2016.

της στέλνω την αγάπη μου, της στέλνω τα φιλιά μου.

Βλέπω πως τα καλύτερα διάλεξες ρε Γρηγόρη,
τέτοια που ξετρελαίνουνε παραμυθένια κόρη.

Αυτά θα είναι η αρχή και κάποια άλλη μέρα
μαζί με τριαντάφυλλα θα στείλω και τη βέρα.

Μα αν η βόρεια θεά μας φύγει για το Βόλγα
θα της φωνάξω «σ' αγαπώ, μείνε μαζί μου Όλγα».

14. Οι τρέλες

Τώρα σκέφτομαι τι τρέλες έκανα με τις κοπέλες,
τόσα χρόνια το βραδάκι κι έφυγε το παραδάκι.

Πολλές γυναίκες γνώρισα πού 'ταν λαμπρά αστέρια,
φωτογραφίες έβγαζα, τις κράταγα στα χέρια.

μα όμως μια σκεφτόμουνα, πάντα γι' αυτή μιλούσα
και σ' όλες τις το έλεγα, πόσο την αγαπούσα.

Και μες στη ζάλη του ποτού που έπινα τα βράδια
ένιωθα μέσα στην ψυχή απέραντα σκοτάδια.

Έτσι σκεφτόμουνα εγώ πριν από χίλια χρόνια
κι οι τσέπες πάντα αδειανές ήταν στα παντελόνια.

Το ξέρω, φίλοι μου καλοί, πως τά 'χω κάνει ρόιδο
και όλες τους με βλέπανε εμένα για κορόιδο.

Γιατί αν ήτανε αλλιώς τώρα που ήρθε η κρίση
κάποια τους θα σκεφτότανε για μένα να ρωτήσει.

Δεν νοσταλγώ το παρελθόν, έφτιαξα τη ζωή μου.

Πήρα γυναίκα όμορφη και είναι η ψυχή μου.

15. Η Σπρέσα

Η Σπρέσα όταν έφυγε με φίλησε στα χείλια
και μού 'πε πως θα γύριζε αν γίνουν τα σταφύλια.

Οι μέρες πλησιάζουν να έρθει η γυναίκα,
ως τώρα μέτρησα εγώ πως λείπει μέρες δέκα.

Με παίρνει στο τηλέφωνο, δε λέω με θυμάται!
Μα άλλο να 'μαστε κοντά, δίπλα μου να κοιμάται.

Μα όμως δεν θα της το πω πόσο πολύ μου λείπει,
μη μου σηκώσει όταν 'ρθει τότε ψηλά τη μύτη.

Το ξέρω πως την αγαπώ μα όμως δεν το λέω
να μη νομίσει τώρα πια πως κάθομαι και κλαίω.

Μα όταν 'ρθει μεθαύριο και μένα αντικρύσει
αν φύγαν όλα τα ευρώ το πρώτο που ρωτήσει.

Δεν ξέρω απ' την απάντηση μούτρα να μου κρεμάσει
μα όμως μ' ένα νεύμα μου, το ξέρω, θα σωπάσει.

Τότε εγώ την αγκαλιά θα ανοίξω σε εκείνη.
Αμέσως πια τη γκρίνια της πίσω αυτή αφήνει.

16. Άτιτλο¹⁰⁰

Σ' αυτή την κρίση έψαχνα το γέλιο να πετύχω
κι ακούω τότε δίπλα μου τον πιο γλυκό τον ήχο.

¹⁰⁰ Παραλλαγή αυτού του στιχουργήματος έχει δημοσιευθεί και στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 29 Μαρτίου 2016 με τίτλο «Το... χαμόγελο». Βλ. παράρτημα

Μέσα μου έγινε σεισμός, χτυπούσε η καρδιά μου
που είδα το χαμόγελο τούτο πολύ κοντά μου.

Και το φορούσε μια ξανθιά, πανέμορφη κοπέλα
σαν λαμπερή είναι θεά, γλυκιά ένιωσα τρέλα.

Φοβάμαι μην ξαναχαθεί, τρέμω σ' αυτή την σκέψη
γιατί εμένα το μυαλό τότε θα μου σαλέψει.

Οι Ελληνίδες όμορφες, λίγο εάν της μοιάσουν,
ίχνος από χαμόγελο τέτοιο εμάς μοιράσουν

για να χαρούμε και εμείς λίγο μ' αυτή την κρίση.
Το γέλιο πάει να χαθεί, αλλού να τριγυρίσει.

Τώρα σ' ετούτη τη θεά λάμπει σαν το χρυσάφι
ενώ εμείς το βάλαμε όλοι μας πια στο ράφι.

Θεά, βασίλισσα λοιπόν του γέλιου και του κάλλους
Μαγεύει με τον τρόπο της μικρούς μα και μεγάλους.

Ετούτο το χαμόγελο ποτέ δεν θα ξεχάσω
εκτός εγώ το λογικό, φίλοι μου, αν πλέον χάσω.

Βασίλισσα της ομορφιάς, θεά της οικουμένης,
έναν Ερμή να παντρευτείς, θεό να περιμένεις.

Θεό και με τον τρόπο του θέλουν πολλά μοντέλα
μα όμως δεν συγκρίνονται με τούτη την κοπέλα.

Ένα καφέ της ζήτησα να έρθει για να πιούμε.
Μ' απέφυγε ευγενικά λέγοντας «θα τα πούμε».

17. Ατιτλο

Στο τζάκι τώρα μόνος μου σκέφτομαι τη ζωή μου,
πόσο ταλαιπωρήθηκε το άμοιρο κορμί μου.

Και η καρδούλα μου πονά και η ψυχή μου κλαίει
μα το μυαλό μου σαν ξυπνά αρχίζει να μου λέει:

«φίλε, δεν είσαι μόνος σου κι άλλοι πολλοί πονάνε
κι άλλοι αγάπες έχασαν κι άλλοι καρδιοχτυπάνε.

Μα δεν αξίζει να πονάς για κάτι πια χαμένο
και για γυναίκα πού 'κανε εσένα προδομένο.

Ζήσε κι εσύ και μην πονάς, σταμάτα να δακρύζεις
χωρίς σκοπό να τριγυρνάς στους δρόμους ν'αρμενίζεις.

Ξέχνα τα όλα, φίλε μου κι άρχισε χαμογέλα
και θα βρεθεί στο δρόμο σου μια όμορφη κοπέλα

18. Άτιτλο

Το πιο τρανό μαρτύριο είναι πως τώρα ξέρω
πως στην υπόλοιπη ζωή τώρα θα υποφέρω.

Αν κάποτε σ' αγάπαγα για σένα και πονούσα,
αν κάποτε για σένανε εγώ καρδιοχτυπούσα

ήταν γιατί ενόμισα εσύ πως είχες μπέσα.
Ποτέ δεν φανταζόμουνα πως έγινες μπαμπέσα.

Γιατί με έρωτα εγώ εσένα είχα πάρει.
Πού να 'ξερα θα φόραγες μια μέρα και σαμάρι!

Σού 'χα χαρίσει την καρδιά, σου 'δωσα την ψυχή μου
και νόμιζα για πάντοτε θα έμενες δική μου.

Όμως εσύ δεν άξιζες τόσο μεγάλη αγάπη

ήσουν ψεύτρα αγάριστη γεμάτη με απάτη.

Τα πάντα μέσα στη ζωή εγώ σου είχα δώσει
κι έφθασε αυτή που λάτρευα εμένα να προδώσει.

Μια μέρα θα τα θυμηθείς τα όσα μού 'χεις κάνει
θα ψάχνεις μάταια να βρεις το πρώτο σου στεφάνι.

Και τότε πάντοτε θα κλαις και θα αναστενάζεις.
«Πού βρίσκεται ο Γιώργος μου;» σε όλους θα φωνάζεις.

Ίσως για λίγο σάλεψε εμέ το λογικό μου
και για αυτό κρατήθηκε και το χαμόγελό μου.

Και με τους φίλους έκανα πάρα πολλά αστεία
όμως αυτά για να γραφούν θέλουν πολλά βιβλία.

Μα όμως μέσα μου κενό. Κενό, κενό μεγάλο.
τέτοιο κενό που δεν μπορεί για να υπάρχει άλλο.

Μπορεί για λίγο το μυαλό να πέταξε στα ύψη
όμως για σένα το μυαλό εμένα δεν θα στρίψει.

19. Άτιτλο

Μες στο Βελούχι βρίσκομαι και αγναντεύω πέρα
εκεί που ζούσα κάποτε εγώ την κάθε μέρα.

Βλέπω τα δένδρα από ψηλά που είναι ανθισμένα
όμως ανάμεσα απ' αυτά βρίσκονται και κομμένα.

Και κάθομαι και σκέφτομαι και τα παρομοιάζω
με τη δική μου τη ζωή και βαριαναστενάζω.

Όπως εκείνα έκοψαν, έτσι και τη ζωή μας (μου)

σταμάτησαν και ρήμαξαν, μας βγάζουν την ψυχή μας.
(σταμάτησε και ρήμαξε, εμένα η καλή μου)¹⁰¹

Ρίχνω στη λίμνη μια ματιά και βλέπω με οδύνη
το ίδιο σαν εμένανε εστέρευε και εκείνη.

Όμως η λίμνη απ' τη βροχή και πάλι θα γεμίσει
και των Ελλήνων η καρδιά πάλι θ' ανθοφορίσει.

Πηγή εμένα στη ζωή θα είναι τα παιδιά μου
που ξέρουνε πολύ καλά όλα τα βάσανά μου.

Θα μ' αγκαλιάσουν και θα πουν «Βάστα ρε γέρο Βράχο,
δεν θα σ' αφήσουμε εμείς, ποτέ σου πια μονάχο».

Τότε εγώ τα χέρια μου σ' εκείνα θα ανοίξω,
με γέλια και με δάκρυα στην αγκαλιά θα σφίξω.

¹⁰¹ Το παραπάνω ποίημα βρίσκεται σε δυο παραλλαγές με μόνη διαφορά αυτή την στροφή, η οποία μάλιστα το διαφοροποιεί και ως προς την θεματική, ώστε να λειτουργεί είτε ως προσωπικό-ερωτικό είτε ως κοινωνικό.

Για τη γιορτή της γυναίκας¹⁰²

Για της γυναίκας τη γιορτή, γράφω κι εγώ δυο λέξεις,
Θεέ μου εκείνης την καρδιά, παντοτινά να φέξεις.

Φίλε κι εσύ αν με ακούς κι όποια γυναίκα έχεις
πάντοτε μέσα στη ζωή πρέπει να την προσέχεις.

«Χρόνια πολλά σε όλες σας»

¹⁰² Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στο facebook, με την ευκαιρία της γιορτής της γυναίκας, στις 8 Μαρτίου 2016

5.2 Ποιήματα για την ιδιαίτερη πατρίδα

Η αγάπη των λαϊκών ποιητών για την ιδιαίτερή τους πατρίδα δίνει συνήθως το στίγμα της και στα έργα τους. Έτσι και ο Γ. Βαρδής αφιερώνει δυο ποιήματά του στο χωριό του, τις Φυτείες Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας, τα οποία μάλιστα έχουν δημοσιευθεί και σε τοπική εφημερίδα.¹⁰³

1. Για τα Φυτειώτικα νέα¹⁰⁴

Δυο λέξεις για τους φίλους μου, γράφω, τους Αθηναίους,
τους έξυπνους, τους άσκημους, αλλά και τους ωραίους,

που έφυγαν απ' το χωριό και πήγαν στην Αθήνα
για να περάσουν όμορφα, να μην γευτούν την πείνα.

Εμείς θα περιμένουμε πάντα για να τους δούμε
και με αυτούς αδελφικά τον πόνο μας να πούμε.

Κι ας καμαρώνουν πάντοτε όλοι για το χωριό τους,
ποτέ να μην το βγάλουνε αυτοί απ' το μυαλό τους.

Αυτά τα λίγα έγραψα για την εφημερίδα
κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου, γυρίστε τη σελίδα.

¹⁰³ Για το ύφος και τα κοινωνικά συμφραζόμενα των ποιημάτων για την ιδιαίτερη πατρίδα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε. και κεφάλαιο 7, σ.209 κ.ε.

¹⁰⁴ Το κείμενο εδώ προέρχεται από τα χειρόγραφα του ποιητή και παρουσιάζει κάποιες διαφορές από το αντίστοιχο κείμενο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», που ακολουθεί στη συνέχεια.

Προς τους Φυτειώτες της Αθήνας¹⁰⁵

Δυο λέξεις για τους φίλους μου, γράφω, τους Αθηναίους
τους έξυπνους, τους άσχημους, αλλά και τους ωραίους

που έφυγαν απ' το χωριό και μένουν στην Αθήνα.

Αυτοί περνάνε όμορφα κι εμείς εδώ στην πείνα.

Να καμαρώνουν πάντοτε όλοι για το χωριό τους.

Ποτέ να μην το βγάλουνε αυτό απ' το μυαλό τους.

Εμείς τους περιμένουμε μ' αγάπη να τους δούμε

Και με αυτούς τον πόνο μας αδελφικά να πούμε.

Να προωθούν για το χωριό τους προβληματισμούς μας

Και όχι «να κοιτάζουμε μόνο τους εαυτούς μας».

Αυτά τα λίγα έγγραφα για την εφημερίδα

Κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου, γυρίστε τη σελίδα.

¹⁰⁵ Το κείμενο προέρχεται από την εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», αρ. φύλλου 47, Σεπτεμβρίου 1996.
Βλ. παράρτημα

1. Στους ξενιτεμένους Φυτειώτες¹⁰⁶

Σαν το δικό μας το χωριό, φίλοι αγαπημένοι
αν ψάξεις γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη,

τέτοιο δεν πρόκειται να βρεις όπου και να γυρίσεις.
Γι' αυτό πάλι στον τόπο σου, σίγουρα θα γυρίσεις.

Με γελαστούς, φιλόξενους, δραστήριους κατοίκους,
μ' όμορφους, καταπράσινους και λουλουδένιους κήπους.

Μια βόλτα στο Βελούχι μας όλους μας ανασταίνει.
Η θέα μα και η δροσιά πάντα σε περιμένει.

Γι' αυτό να 'στε περήφανοι πού 'σαστε απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δεν έδωσαν αιτίες.

Όλο τον κόσμο γύρισα μα πουθενά δεν είδα
σαν το δικό μας το χωριό, σαν τη γλυκιά πατρίδα.

Το δικό μας το χωριό¹⁰⁷

Σαν το δικό μας το χωριό, φίλοι αγαπημένοι,
αν ψάξεις γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη,

τέτοιο δεν πρόκειται να βρεις όσο και να θελήσεις.

Κι αν λείψεις χρόνους μακριά, σ' αυτό θες να γυρίσεις.

¹⁰⁶ Το κείμενο προέρχεται από τα χειρόγραφα του ποιητή και παρουσιάζει κάποιες διαφορές από το αντίστοιχο κείμενο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα» που ακολουθεί στη συνέχεια.

¹⁰⁷ Το κείμενο προέρχεται από την εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», αρ. φύλλου 49, Μαρτίου 1997. Βλ. παράρτημα

Με το Βελούχι καύχημα και το δασύλλιό του,
με σήμα του κατατεθέν τον ανεμόμυλό του,

με γελαστούς, φιλόξενους, δραστήριους κατοίκους
μ' όμορφη θέα κι εξοχές, με λουλουδένιους κήπους.

Ας νιώθουμε περήφανοι πού 'μαστε απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δε δώσανε αιτίες.

Μα πάντοτε ήτανε μπροστά σε ιερούς αγώνες.

Φάρος θα μείνουν φωτεινός σε όλους τους αιώνες.

5.3 Ποιήματα για φίλους και πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας¹⁰⁸

1. Στο καφενείο σήμερα

Στο καφενείο σήμερα, με Γιώργο, με Αντρέα,
τον Πάνο με την κοπελιά, το Θάνο για παρέα,

Το καφεδάκι πίνουμε κάτω από την τέντα
και για γυναίκες όμορφες επιάσαμε κουβέντα.

2. Στον Άρη Μπιτσιώρη

Γράφω αυτό το ποίημα σ' ένα καλό μου φίλο,
μ' ετούτο χαιρετίσματα θέλω για να του στείλω.

Μακάρι να 'χα δύναμη εγώ να βάλω πλώρη
στο φίλο μου να πήγαινα τον Άρη τον Μπιτσιώρη.

Μα οι δυνάμεις λιγιστές και τα λεφτά μου λίγα.
Όμως μ' αυτό το ποίημα φαντάζομαι πως πήγα.

Θέλω να πω στο φίλο μου πως στη Θεσσαλονίκη
με ό,τι κι αν ασχοληθεί, πάντοτε με τη νίκη.

Γιατί αξίζεις, φίλε μου, και πάντα βρίσκεις τρόπο
να δείξεις πόσο αγαπάς αυτόν εδώ τον τόπο.

Φίλε μου, κάποιος ας βρεθεί να 'χει μεγάλη γνώση
να αγαπά τον τόπο του κι όλους να μας ενώσει.

Για τούτη την προσπάθεια έκκληση σ' όλους κάνω
και αν προλάβω να το δω ύστερα ας πεθάνω.

Μπαμπίνη μα και Μαχαλά δεν πρέπει να σ' το πούνε,

¹⁰⁸ Για το ύφος και τα κοινωνικά συμφραζόμενα των ποιημάτων για φίλους και πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας του Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε. και κεφάλαιο 7, σ.209 κ.ε.

το ξέρεις μόνος σου εσύ πόσο σε αγαπούνε.

Και πάντα περιμένουμε, φίλε για να σε δούμε,
με σένανε αδελφικά τον πόνο μας να πούμε.

3. Το μπαράκι του κουμπάρου μου

Στου φίλου και κουμπάρου μου επήγα το μπαράκι,
ένα ουίσκι για να πιω το χτεσινό βραδάκι.

Και μέσα κει βρισκότανε η όμορφη η Έφη
που χόρευε και έφτιαχνε σε όλους μας το κέφι.

4. Στου Θανάση

1η παραλλαγή

Φίλε, αν ψάχνεις για κρασί, πήγαινε στου Θανάση
κι αν έχεις πόνο στην καρδιά τότε θα σου περάσει.

Πάρε και νόστιμο μεζέ στα κάρβουνα ψημένο.
Θα δεις πως τέτοιο φαγητό, είναι ονειρεμένο.

Θέλουμε φίλους εκλεκτούς, όπως και το κρασί μας
να έρθου να περάσουνε ευχάριστα μαζί μας.

Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
στο μαγαζί του φίλου μας, του μερακλή Θανάση.

Και τότε είμαι σίγουρος πως θα ξαναπεράσεις
για το κρασί, το φαγητό, που θα καλοπεράσεις.

Και θα γνωρίσεις, φίλε μου, το πιο καλό αλάνι

που είναι απ' το Ξηρόμερο και όχι απ' τη Μάνη.

2^η παραλλαγή

Φίλε, αν ψάχνεις για κρασί, πήγαινε στου Θανάση
κι αν έχεις πόνο στην καρδιά τότε θα σου περάσει.

Πάρε και νόστιμο μεζέ στα κάρβουνα ψημένο.
Θα δεις πως τέτοιο φαγητό, είναι ονειρεμένο.

Θέλουμε φίλους εκλεκτούς, όπως και το κρασί μας
να έρθου να περάσουνε ευχάριστα μαζί μας.

Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
για να γνωρίσετε εκεί τον πιο καλό Θανάση.

Είναι απ' το Ξηρόμερο ετούτο το αλάνι
γι' αυτό και το καλύτερο κρασί εκείνος κάνει.

Είναι ο Σούλης, ο γνωστός, με τα κρασιά τα φίνα.
Άπιαστη πια ποιότητα απ' την Κοντολεσίνα.

«Ένα κρασί Θανάση μου», «δίπλα σου Γιώργο, να 'το»
και είναι απ' το Ξηρόμερο και κοντολεσινάτο.

Ήθελα για ποδόσφαιρο να δω στου Χαριλάου
μα το κρασί μ' οδήγησε πάλι Αγησιλάου.

5. Στον Μπανιέρα

Σήμερα όταν ξύπνησα είχε ωραία μέρα
μα όμως εσκοτείνιασε σαν είδα τον Μπανιέρα.

Έπινε το ουζάκι του και μου χαμογελούσε,

πότε θα γράψω ποίημα για κείνον με ρωτούσε.

Τι να σου γράψω φίλε μου; Πως έχεις σκούρο χρώμα
και έγινες σαράβαλο απ' το πολύ το πιώμα;

Όταν εγώ πλησίασα τότε σ' αυτή τη χάρη
ενόμισα ο Χάροντας πως ήρθε να με πάρει.

Όμως εκείνος ποίημα ήθελε να του γράψω
αλλά δεν ξέρω, φίλοι μου, πώς να τον περιγράψω.

Είναι ισχνός, μελαχρινός, έχει ωραία κράση,
όμως στην ομορφάδα του και μένα θα περάσει.

Και ίσως πια σαράβαλο να έγινε στο σώμα
μα όμως μελιστάλαχτο είναι αυτού το στόμα.

Μπορεί αυτός ο φίλος μου να είναι λίγο σκούρος
μα φαίνεται το σώμα του πως είναι πάντα ντούρος.

Και πάντα καλοκάγαθος και σαν μικρό παιδάκι
αν κάτσεις στην παρέα του σου φτιάχνει το μεράκι.

Κάποτε είχε δυνατή και ισχυρή ομάδα
και όλους τους αντίπαλους τους κέρδιζε αράδα.

6. Στο φίλο μου Ηλία και τη γυναίκα του Άννα

Ήτανε Πάσχα φίλοι μου, αργά το μεσημέρι
την πιο μεγάλη μου χαρά εμένα είχε φέρει.

Κίνησα για το φίλο μου, νόμισα είχαν φάει,
όμως αυτός περίμενε, «πού να 'μυνα» ρωτάει.

Σαν έφθασα στο σπίτι του να τους πολυχρονίσω
την ωραιότερη στιγμή έμελλε για να ζήσω.

Ήρθε ο φίλος μου ωρέ, φάτε και πιείτε τώρα.
Για μένα η καλύτερη είναι αυτή η ώρα.

Αρπάζει το πιστόλι του και βγαίνει στο μπαλκόνι.
Απ' τη χαρά του πιστολιές τον ουρανό θολώνει.

Με βουρκωμένα μάτια του εμένανε κοιτούσε
«πού ήσουνα ρε φίλε μου;» συνέχεια ρωτούσε.

Όταν θυμάμαι τη σκηνή τότε ανατριχιάζω.
Σε τέτοιες του ενέργειες 'θέλα για να του μοιάζω.

Η μόνη μας αντίθεση ήτανε για το κόμμα
που, λάθος μας, στηρίζαμε και με ψυχή και σώμα.

Κάποιοι με συκοφάντησαν σ' εκείνον για το κόμμα,
μαργαριτάρια έβγαλαν για μένα απ' το στόμα.

Όμως αυτός πανέξυπνος, εμέ ενημερώνει.
Πήγα στους συκοφάντες μου και λέω «φτάνει σώνει».

Όλη η οικογένεια μα πιο πολύ η Άννα
για μένα αν δεν ήτανε θα χτύπαγε καμπάνα.

Ο φίλος της μητέρας μου την πείραζε, ο Γιάννης
τέτοιες φίλιες φίλε μου, σπάνια πια τις πιάνεις.

Ήταν για μένα αδελφοί, φίλοι μου και σαν μάνα,
δεν θα ξεχάσω πια ποτέ το Λία και την Άννα.

7. Στο δάσκαλό μου Στράτο και το φίλο μου Θανάση

Ο Θανάσης Γκενεράλης
με καπέλο υπό μάλης
κατεβαίνει αεράτος
για το δάσκαλο φορτσάτος.

Με το μαύρο το γυαλί του,
γκρίζο και σγουρό μαλλί του,
έρχεται για καφεδάκι
και να πάρει αεράκι.

Συζητάνε σε μια άκρη
για του Έλληνα το δάκρυ,
λένε πλέον τι θα γίνει
μα πολιτικός μη μείνει.

Σε λίγο τη συζήτηση έπιασαν για τα χρόνια
και πώς γερνάνε και αυτοί με τ' ακριβά σαλόνια.

Και ο σοφός ο δάσκαλος πού' χει πολλά περάσει
τη λιγοστή (του) τη σιωπή τότε αυτός θα σπάσει.

«Ποτέ εγώ, Θανάση μου, δε ζήλεψα σαλόνια
μα μόνο την υγεία μου να έχω για αιώνια».

Φιλοσοφώντας τη ζωή κίνησαν για το σπίτι,
στη ζεστασιά ή τη δροσιά που σε πολλούς μας λείπει.

«Θα ζήσω άλλα εκατό», λέει ο υπό-μάλης
«και θα γλεντήσω τη ζωή κι ας είμαι γκριζομάλλης».

Τότε ο Στράτος γέλασε, όμως χωρίς κακία:
«Μην ξαναπείς Θανάση μου μια τέτοια μαλακία!»

«Τι να τα κάνεις φίλε μου τα άλλα τόσα χρόνια
που άλλοι θα μαζεύουνε εμάς τα παντελόνια».

«Μα θα' μαι νέος, δάσκαλε, δεν έμαθες πως τείνει
φάρμακο της νεότητας γρήγορα πια θα γίνει».

8. Στον φίλο μου Πάνο Πράπα

Ακούστε τώρα φίλοι μου ένα καλό μου λόγο
για τον καλό το φίλο μου τον μετεωρολόγο.

Ο Παύλος σαν πετάχτηκε με τα πειράγματά του
του είπε πως εχάλασαν τα μηχανήματά του.

Ο Πράπας πώς του έλεγε πως ο καιρός αλλάζει,
ακόμα πια και σήμερα θα πέσει και χαλάζι.

Κι ο Πάνος του απάντησε καινούρια έχει πάρει,
όμως εμείς κανέννας μας δεν πήραμε χαμπάρι.

Πετάγεται κι ο Φίλιππας λέει «προχτές που μ' είδες
μου είπες πως μας έρχονται μεγάλες καταιγίδες».

Πάντοτε αυτός ο Φίλιππος θέλει να τον πειράζει,
του φίλου του τα νεύρα του θέλει να τα ταράζει.

Ο Φίλιππος μας χάλασε αυτό το καλαμπούρι.
Να το γνωρίζει άραγε πως έγινε γαϊδούρι;

Όμως εγώ το φίλο μου θα τον υποστηρίζω
κι αυτού τις ικανότητες πάντα θα ξεχωρίζω.

Ξέρω, θα κάνει τον κουφό, τάχα πως δεν ακούει
μα κι αν γεράσει ο άνθρωπος δεν κόβεται το χούι.

Στο φίλο και κουμπάρο μου και στο στρατό σειρά μου.
Σ' όλες τις δύσκολες στιγμές ήταν αυτός κοντά μου.

9. Στο φίλο μου Κώστα Παλιογιώργο

Έχω τον Κώστα φίλο μου, εγώ, τον Παλιογιώργο.
Αυτόν κανένας δεν μπορεί να πιάσει για κορόιδο.

Είναι ωραίος, έξυπνος, με το σγουρό μαλλί του,
ασχέτως αν αραίωσε τώρα στην κεφαλή του.

Εγώ αυτόν τον φίλο μου ποτέ δεν τον αλλάζω,
όμως μ' αρέσει πού και πού εγώ να τον πειράζω.

Δεν ξέρω εάν σήμερα άγρια θα φορτίσει
μα ξέρω πως το φίλο του θα 'ρθει να τον ρωτήσει.

Φίλε, δε μ' ενημέρωσες πως μού 'χεις φτιάξει ποίημα
και πως θα μου το διάβαζαν από αυτό το βήμα.

Κι ας είπες πως αραίωσαν οι τρίχες στο κεφάλι

μα όμως για το φίλο μου τα πάντα πια χαλάλι.

Δεν ξέρω αν ο φίλος μου μ' αυτά θα αγριέψει
και πού στο τέλος της βραδιάς θέλει να με χορέψει.

Να το φωνάξω δυνατά αλλιώς εγώ θα τρέξω.
Δεν θέλω το κορμάκι μου άλλο να το παιδέψω.

5.4 Ποιήματα σατιρικά - περιπαιχτικά¹⁰⁹

1. Φιλικά πειράγματα

Τάκη μου, λογοπαίγνιο, δεν ξέρεις για να παίζεις
και πάντοτε αναμασάς τις ίδιες ξένες λέξεις.

Δικά σου λόγια, φίλε μου, δεν ξέρεις για να βγάλεις
πρέπει να το παραδεχτείς και πια μην αμφιβάλλεις.

Με τέτοια λόγια, Τάκη μου, δεν γίνεται φθορά μου
κι αν θέλεις αναμάσα τα, πάλι Γεννηματά μου

Τώρα στο Γιάννη θα του πω, λίγο να σε φροντίσει
και κείνος λογοπαίγνιο μήπως και σε γεμίσει.

Μα τώρα, φίλε μου καλέ, άκου αυτές τις λέξεις:
Άρπαξε την Νταμάρα σου και τράβα να την παίζεις.

2. Στήσιμο από φίλο στον Καύσωνα

Είσαι, Ντίμα μου, μαλάκας,
έγινες παιδί της πλάκας,
έτρωγες μικρός κρεμμύδι
και κατάντησες αρ...δι.

Τώρα άλλο τι να κάνω,
όταν θα μιλάς θα κλάνω.
Έτσι πια θα σε πληρώνω
πάντα με το παραπάνω.

¹⁰⁹ Για το ύφος των σατιρικών –περιπαιχτικών ποιημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε.

5.5 Για συγγενείς

Αυτή η κατηγορία ποιημάτων του Γεωργίου Βαρδή απευθύνεται στον ανιψιό του, τα ξενιτεμένα αδέρφια του και τα εγγόνια του. Στο πρώτο διάχυτη είναι μια χιουμοριστική ατμόσφαιρα αφού ο ποιητής εκφράζει το παράπονό του στον ανιψιό του επειδή εκείνος δεν τον προμηθεύει με καπνό . Η ατμόσφαιρα βαραίνει στο δεύτερο ποίημα, όπου πολύ παραστατικά εκφράζεται ο καημός και η νοσταλγία του ποιητή για τ' αδέρφια του και τ' ανίψια του που βρίσκονται στο εξωτερικό. Στο τρίτο ποίημα εκφράζεται όλη η τρυφερότητα και αγάπη του ποιητή – παππού προς τα εγγονάκια του.¹¹⁰

1. Στον ανιψιό μου Στέφανο Κολοβό

Άφραγκος πάλι έμεινα απ' το πολύ τσιγάρο
και τώρα πια που ξέμεινα με τι λεφτά θα πάρω;

Σου τά 'χω πει βρε Στέφανε, άπλωσε το χεράκι,
ξεκρέμασε στο θείο σου ένα καλό βαντάκι.¹¹¹

Τόσο καιρό σου το 'λεγα μα μ' έχεις πλέον γράψει.
Θα ήθελες ο θείος σου εσένα να ξεγράψει;

Μα όχι ένα έπρεπε, αλλά να δώσεις δέκα
μήπως και να σου έβρισκα εσένα και γυναίκα.

Και όταν ψάξω και τη βρω, για σε θα τη γυρέψω
και τότε πια στο γάμο σου τσάμικο θα χορέψω.

Αν ζούσε θα σου έλεγε η πιο καλή μου θείτσα
«δώσε στο Γιώργο, Στέφανε, τώρα τη σαρμανίτσα».¹¹²

¹¹⁰ Για τα κοινωνικά συμφραζόμενα των ποιημάτων για συγγενείς του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλ. παρούσα διπλωματική εργασία, σσ.206-208, 217-220

¹¹¹ Το βαντάκι είναι τρόπος δεσίματος των καπνών, που αποτελείται από επτά-οκτώ αρμάθες καπνού μαζί, διπλωμένες στη μέση.

¹¹² Η σαρμανίτσα είναι επίσης τρόπος δεσίματος των καπνών, αποτελούμενος από ολόκληρες αρμάθες

2. Άτιτλο

Αναπολώντας σήμερα τα παιδικά μου χρόνια
τότε που φόραγα εγώ κοντά τα παντελόνια

και βλέποντας να παίζουνε ετούτα τα παιδάκια
που άλλα είναι ήσυχα μα άλλα διαβολάκια

Θυμήθηκα πως ήμουναι και 'γω μικρό παιδάκι
μα που γοργά μεγάλωσα, κοντεύω γεροντάκι.

Θυμήθηκα τους φίλους μου που παίζαμε κρυφτούλι,
τον Γιώργο Λιάλιο το Σπαή, το Μπέτση, το Σταμούλη.

Να 'μου και 'γω μικρό παιδί να πήγαινα σχολείο,
να γράφω στο τετράδιο, να κάτσω στο θρανίο,

να ξαναζήσω τις χαρές που έκανα παιδάκι,
τα όνειρα που έκανα να ζούσα για λιγάκι.

Τα χρόνια μου κι αν πέρασαν για πάντα η ψυχή μου
θα παραμείνει παιδική σε όλη τη ζωή μου.

3. Στ' αδέλφια μου στην Αμερική

Αγαπημένες μου αδελφές, ανίψια κι ανιψιές μου
δεν ξέρω αν σας ξαναδώ μες στη ζωή ποτές μου.

Αδέλφια μου κι ανίψια μου για μένα μην λυπάστε,
ένα μονάχα σας ζητώ εσείς... να με θυμάστε.

Σαν ποταμός τα δάκρυα τρέχουν σ' αυτό το γράμμα
και έκανα στην Παναγιά αυτό εδώ το τάμα.

Πως αν μπορέσω να σας δω όλους σας στην Ελλάδα,
θ' ανάγω σαν το μπόι μου σ' εκείνη μια λαμπάδα.

Να αγκαλιάσω από κοντά τ' ανίψια μου τ' αστέρια
θυμάμαι πώς τα κράταγα μέσα στα δυο μου χέρια.

Και τελειώνω πια εδώ με την κρυφή ελπίδα,
όλους για να σας ξαναδώ και πάλι στην πατρίδα.

Σ' ετούτα που σας έγραψα και στου χαρτιού την άκρη
είναι του θείου κι αδελφού το πονεμένο δάκρυ.

4. Τα εγγόνια μου

Πόνεσα τα εγγόνια μου, το Γιώργο, τη Μελίνα,
που όσο κόσμο γύρισα δεν είδα σαν εκείνα.

Είναι γλυκά, πανέμορφα και με περίσσα χάρη
και σαν παππούς τα χάζενα τά 'βλεπα με καμάρι.

Ετούτα τα αϊτόπουλα χορεύουν, κολυμπάνε
ναζιάρικα μου φέρνονται, στον ουρανό με πάνε.

«Άργησες να 'ρθεις ρε παππού» μου είπανε εκείνα
τότε εγώ αγκάλιασα το Γιώργο και Μελίνα.

Σαν ανταμώνω, φίλοι μου, εγώ τα εγγονάκια
νιώθω γαλήνη και χαρά, ξεχνάω τα φαρμάκια.

Όταν τα βλέπω και τα δυο μαζί να κολυμπάνε,
μαζί να παίζουν και γελούν, μαζί να περπατάνε.

Χαίρεται η καρδούλα μου γι' αυτά τα αγγελούδια
τότε ζητάω απ' τα δυο για να μου πουν τραγούδια.

Πρέπει να πάω να τα δω, κοντεύω ένα μήνα
και θα 'χουνε παράπονα ο Γιώργος κι Μελίνα.

Επάνω μου θα κρεμαστούν και 'γώ θα τα φιλήσω
γι' αυτά ακόμα τη ζωή αξίζει να τη ζήσω.

Τα καμαρώνω σαν παππούς πού'χουν μεγάλη δόση
και είναι πρώτοι μαθητές με δυσκολία τόση.

Να έχουν όμορφη ζωή βλέπω στα όνειρά μου,
τον κόσμο όλο να χαρούν κι ας είναι μακριά μου.

5.6 Για τη μητέρα

Οι στίχοι του Γ. Βαρδή που αναφέρονται στη μητέρα του ξεχειλίζουν από συναίσθημα και συγκίνηση. Η αναφορά στο πολύτιμο για όλους τους ανθρώπους πρόσωπο της μητέρας επιβεβαιώνει ακόμα μια φορά την ευαισθησία της λαϊκής ψυχής.¹¹³

1. Η ευχή της μάνας

Μάνα θ' ακούσω την ευχή εσύ που μού 'χεις δώσει
πως πρέπει η καρδούλα μου εμένα να ξεδώσει.

Τότε που έπαιρνες νερό πάνω εκεί στη βρύση,
μου έλεγες πως το μυαλό πρέπει να καθαρίσει.

Μου έλεγες μανούλα μου όλα να τα ξεχάσω
αν ήθελα πια τη ζωή γρήγορα μην τη χάσω.

Δεν σ' άκουσα μανούλα μου και να πού έχω φτάσει,
ο γιος σου στα σαράντα του σχεδόν έχει γεράσει.

Βρίσκομαι μες στον τάφο σου ν' ανάψω το καντήλι
και μούσκεψε στα δάκρυα εμένα το μαντίλι.

«Εύχομαι στα γενέθλια, γιόκα μου που γιορτάζεις,
ποτέ σου μέσα στη ζωή να μην αναστενάζεις.

Πάντα να ζεις χαρούμενα, πάντα ευτυχισμένα,
ποτέ εσέ τα μάτια σου μην είναι δακρυσιμένα.

Μα μόνο με χαμόγελο παντοτινά στα χείλη
κι όλου του κόσμου τις χαρές Θεός εσέ να στείλει.

Ανθόσπαρτος ο δρόμος σου να είναι στη ζωή σου

¹¹³ Για το ύφος και τα εκφραστικά μέσα των ποιημάτων για τη μητέρα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε.

κι αμόλυντη για πάντοτε να μείνει η ψυχή σου.

Να ζήσεις χρόνια εκατό κι όλα ευτυχισμένα,
όμως ποτέ δικαίωμα μη δώσεις σε κανένα.

Ευχές απ' τον πατέρα σου, βαθιά απ' την καρδιά του
που πόνεσε και δάκρυσε αυτός για τα παιδιά του.

2. Στη μάνα

Εγνώρισες μανούλα μου και πίκρες και οδύνη
και μόνο τώρα πού'φυγες ευρήκες τη γαλήνη.

Σε έφαγε μανούλα μου για μένα το μαράζι
που έβλεπες το γιόκα σου εσύ ν' αναστενάζει.

Όλες οι μάνες στο Ντουνιά αν ήταν σαν εσένα
τότε παιδιά δεν θα 'τανε ποτέ δυστυχισμένα.

Μα έφυγες μανούλα μου, εσύ σαν το πουλάκι
και έμεινε στο γιόκα σου πολύ πικρό φαρμάκι.

Που στην αυλή μας έπεσες, σου έφυγε το αίμα,
όμως ποτέ σου τώρα πια δεν θα ακούσεις ψέμα.

Βρίσκομαι μες στον τάφο σου ν' ανάψω το καντίλι
και μούσκεψε στα δάκρυα εμένα το μαντίλι.

5.7 Προβληματισμοί σε επίκαιρα θέματα τοπικού ή γενικού ενδιαφέροντος

Η λαϊκή ψυχή, έχοντας έντονη την αίσθηση του συνανήκειν σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και διαθέτοντας έντονη ευαισθησία στα επίκαιρα ερεθίσματα, δεν θα μπορούσε να μείνει αδιάφορη απέναντι στην κοινωνικοπολιτική κατάσταση τόσο της τοπικής κοινωνίας, όσο και εν γένει της χώρας. Τα ποιήματα του Γεωργίου Βαρδή που απαρτίζουν αυτή την κατηγορία είναι και τα περισσότερα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες κατηγορίες που είδαμε ως τώρα. Ιδιαίτερα η ελληνική οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2009 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με κλιμάκωση των επιπτώσεών της για τον ελληνικό λαό, αποτέλεσε πεδίο έμπνευσης για τον λαϊκό ποιητή, ο οποίος αφιερώνει σε αυτή τη θεματική πλήθος ποιημάτων. Τέλος, οι εκλογές τόσο οι δημοτικές όσο και οι βουλευτικές δεν άφησαν ασυγκίνητο τον Γεώργιο Βαρδή, ο οποίος αναφέρεται σε αυτές σε αρκετά ποιήματα.

A. Κοινωνικοπολιτικά για την οικονομική κρίση¹¹⁴

Εκπροσωπώντας το συλλογικό συναίσθημα, ο λαϊκός ποιητής αποτυπώνει τους προβληματισμούς, τις ανησυχίες και την απογοήτευσή του για την οικονομική κρίση και τις συνέπειες που έχει επιφέρει η τελευταία στους Έλληνες τα τελευταία χρόνια. Η θεματική αυτών των στιχουργημάτων ασχολείται με ποικιλία θεμάτων, όπως την φορομπηχτική πολιτική των τελευταίων ετών, τις δυσκολίες των χαμηλοσυνταξιούχων, το «αισχρο κεφάλαιο», την κερδοσκοπία και την πολιτική διαφθορά, την έλλειψη ελπίδας, τις συγκεντρώσεις των αγανακτισμένων στην πλατεία Συντάγματος, την ανεργία, τη φτώχεια, την κακή κατάσταση του συστήματος υγείας και τον κίνδυνο απώλειας της εθνικής κυριαρχίας.

1. Του Έλληνα η καρδιά

Όπως τα πιο ψηλά βουνά που είναι χιονισμένα
και που με μαύρη συννεφιά βρίσκονται σκεπασμένα

έτσι του Έλληνα η καρδιά είναι συννεφιασμένη
και τότε θα'ρθει ξαστεριά εκείνος περιμένει.

Βλέπεις, ο Παντοδύναμος όλα τ' άχει προβλέψει

¹¹⁴ Για το ύφος, τα εκφραστικά μέσα και τα κοινωνικά συμφραζόμενα των κοινωνικοπολιτικών ποιημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε. και κεφάλαιο 7, σ.209 κ.ε.

και όταν φεύγει η νυχτιά πάλι αυγή θα φέξει.

Και όπως από τα βουνά η συννεφιά θα φύγει
έτσι στου Έλληνα την καρδιά η ξαστεριά θα μείνει.

Ας μην γνωρίσουμε ξανά δάκρυ και ανεργία,
η τελευταία τους φορά να 'ναι το δεκατρία.

2. Ελλάδα η χώρα μου

Ελλάδα μου, πατρίδα μου, γιατί είσαι λυπημένη;
Ποιοι σε πυροβόλησαν κι είσαι τραυματισμένη;

Μην ήτανε πολιτικοί, πλούσιοι αφεντάδες,
όλοι αυτοί που ήθελαν τους Έλληνες νομάδες;

Ελλάδα λυγερόκορμη, κόρη της Μεσογείου
πάλι αστέρι λαμπερό θα 'σαι της υδρογείου.

Αυτά που έχεις χώρα μου, δεν τά 'χει άλλη χώρα
και τώρα σήκω, χώρα μου, και γρήγορα προχώρα,

ούτε λεπτό, Ελλάδα μου, δεν πρέπει για να χάσεις.
Μα όλα όσα έγιναν ποτέ να μην ξεχάσεις!

Γι' αυτά πια όσους Έλληνες, χώρα μου, να ρωτήσεις
θα πουν πως όσοι έφταιξαν πρέπει να τιμωρήσεις

Όλο τον κόσμο γύρισα μα πουθενά δεν είδα
σαν τη δική σου ομορφιά, υπέροχη πατρίδα.

Ετούτη την πατρίδα μου ποτέ δεν θα αφήσω
και όπου και να βρίσκομαι σ' εκείνη θα γυρίσω.

Μητέρα είναι των θεών,
του ήλιου, θάλασσας, βουνών,
των φιλοσόφων και τεχνών
και σμαραγδένιων μας νησιών.

Αυτή είναι η χώρα μου που θέλω να ορίζω
μα τώρα πού βρισκόμαστε σκέφτομαι και δακρύζω.

Μα πάλι θ' αναγεννηθεί, γρήγορα πια θα γειάνει
πάλι αυτή ελεύθερα πλέον θα ανασάνει.

Τώρα για πολλοστή φορά λέω θα ορθοποδήσει,
τον κόσμο και τις αγορές άναυδους θα αφήσει.

Όλοι τους θα γνωρίσουνε πώς θα ορθοποδήσεις.
Εχθρούς και φίλους, χώρα μου, άναυδους θα αφήσεις.

3. Στον πρωθυπουργό

Πρωθυπουργέ, πιστεύαμε όλοι μας πως η χώρα
δυνάμεις έχει να σωθεί από αυτή τη μπόρα.

Μα τώρα δυσκολεύεται κανείς να το πιστέψει.
Φοβούνται πως δριμύτερη αυτή θα επιστρέψει.

4. Για τρόικα

Στις αγορές, την τρόικα, στο Δου-Νου-Του κι Ευρώπη
και όσους πια μας παίζουνε σαν λαστιχένιο τόπι,

θα το φωνάξω δυνατά σ' όλη την οικουμένη
«ο Έλληνας θα σηκωθεί! Λίγο ας περιμένει».

Αν θέλουμε στη χώρα μας το πρόβλημα να λύσουν
τόρα σε νέα ρύθμιση πρέπει να προχωρήσουν

Δεν είπαμε πως τα λεφτά θέλουμε μας χαρίσουν
μα άλλο χρόνο πληρωμής τώρα να μας ορίσουν

Και ας αλλάξουν τώρα πια την αυστηρή την όψη
τόρα που είμαστε εμείς στου ξυραφιού την κόψη

Δημοκρατία δώσαμε, αθλητικούς αγώνες,
πολιτισμό και έρευνες απ' τους παλιούς αιώνες.

Όλα αυτά ας τα σκεφτούν μαζί με τόσα άλλα
και πρέπει να στηρίζουνε όλοι τους την Ελλάδα

Εκτός κι αν τη Μεσόγειο σκέφτηκαν να αλώσουν
και λένε λίγα ψίχουλα τώρα για να μας δώσουν

Όμως οι νότιοι λαοί όλοι τους απαντάμε
«φίλοι μου, γελαστήκατε, πατρίδες δεν πουλάμε».

Ευρώπη αν τις ρίζες σου σκέφτηκες για να κάψεις
να ξέρεις πολύ σύντομα οδυνηρά θα κλάψεις.

Αριστοτέλη, Πλάτωνα, Σωκράτη θυμηθείτε,
τι πρόσφερε ο Έλληνας τώρα ας το σκεφτείτε.

Και στην Ελλάδα σεβασμό όλοι τους πια να έχουν
και πώς πετούν τα λόγια τους τώρα να τα προσέχουν.

5. Για τον πρωθυπουργό

Φωτογραφία του ευρώ θα βγάλω για να δώσω
γιατί εγώ αληθινά δεν έχω να πληρώσω

Αν είχα θα 'λεγα εγώ «Άντε για την πατρίδα»
αν και στις δύσκολες στιγμές ποτέ εγώ δεν είδα.

Πιάστε αυτούς που τ' άρπαξαν και τά'χουν ξενιτέψει
κι ακόμα στην Ελλάδα μας δεν τά'χουν επιστρέψει.

Γι' αυτούς να δώσεις εντολή στον υπουργό Στουρνάρα
για να τους πιάσει όλους τους τώρα με μια πουνάρα.

Εύκολο είναι να τους βρεις θέληση αν υπάρχει,
αυτούς που την Ελλάδα μας τη βάλανε στη νάρκη.

Όλους αυτούς, πρωθυπουργέ, ρίξτε τους στον Καιάδα,
όπως εκείνοι έριξαν τη δύστυχη Ελλάδα.

Μην φοβηθείς, προχώρησε, έφθασε πια η ώρα,
να μάθουμε ονόματα σε όλη μας τη χώρα.

Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.
Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Μα αν ανοίξουνε δουλειές κι ο Έλληνας δουλέψει
τότε εκείνων τα λεφτά αυτός θα επιστρέψει.

Και για αυτό το πρόγραμμα τώρα ν' αλλάξουν γνώμη
και στο φτωχό τον Έλληνα ας πούνε μια συγνώμη.

Με σιδερένια θέληση κάν' τους για να πιστέψουν
άλλο με την Ελλάδα μας δεν πρέπει για να παίξουν.

Δεν λέμε τα προβλήματα όλα πως θα μας λύσουν!
Να ξέρουν όμως. Κι οι φτωχοί θέλουν κι αυτοί να ζήσουν.

6. Άτιτλο

Σ' αυτή τη βαρυχειμωνιά ψάχνω μια ηλιαχτίδα
ψάχνω ν' ακούσω από σας μια βάσιμη ελπίδα.

Σας δώσαμε την ψήφο μας να ανασυνταχτείτε
κι όλοι μαζί για το λαό να ανακουμπιστείτε

Μην το τραβάτε το σχοινί, άλλο δεν θα αντέξει
και με Ευρώπη και ευρώ κανείς σας πια μην παίζει.

Η μόνη μας ελπίδα πια, εδώ πού 'χομε φτάσει
με την Ευρώπη το σχοινί δεν πρέπει για να σπάσει.

Και στρώστε πια τον κάλο σας και βρέστε κάποια λύση,
φίλοι μου, την φτωχολογιά κάπως να ηρεμήσει.

Να ξέρετε πως ο λαός όλους σας πια θα κρίνει
και απ' τη στάση καθενός την ψήφο του θα δίνει.

7. Άτιτλο

Τους άκουσα με προσοχή όλες αυτές τις μέρες
μα άλλοι τάζουν ψέματα και άλλοι πια φοβέρες

Ακούω πια και μερικούς, φίλε μου αναγνώστη,
πως όλα πλέον θα λυθούν, κάνουν τον παντογνώστη.

Η μόνη μας επιλογή πλέον σ' αυτή τη χώρα
είναι ή πάμε στον γκρεμό ή μόνο κατηφόρα.

Τη δεύτερη επιλογή εγώ θα κάνω τώρα
ελπίζοντας πως θα σωθεί, φίλε, αυτή η χώρα,

με την ελπίδα τώρα πια κάπου να σταματήσει
και πριν βρεθούμε στο κενό να βγούμε απ' την κρίση.

Γι' αυτά απ' την πολιτική όλων μας των κομμάτων
για πάντα πλέον θα χαθούν πληθώρα ονομάτων.

8. Άτιτλο

Μαύρα μαντάτα, φίλοι μου, ακούμε κάθε μέρα
ένα σωρό εγκλήματα βγαίνουνε στον αέρα.

Μας λένε για τα φάρμακα, ακούμε τα του Άκη¹¹⁵
και όλους μας ποτίζουνε πολύ πικρό φαρμάκι.

Και σαν μην έφταναν αυτά γεμίσανε με φόρους
τόρα που πλημμυρίσανε και πάμπτωχους πια χώρους.

Πώς θα μπορέσει ο λαός, φίλοι μου, να αντέξει
και ποιος δικαίωμα σε σας έδωσε να τον παίξει;

Παίζοντας όμως το λαό και την κατάστασή του
εσείς πια θα γνωρίσετε και πάλι την οργή του.

Δεν θέλουμε να τάξετε λαγούς με πετραχήλια,
δικαιοσύνη θέλουμε απ' τα δικά σας χείλια.

Τώρα απ' την πολιτική όλων μας των κομμάτων
για πάντα πλέον θα χαθούν πληθώρα ονομάτων.

9. Άτιτλο

Τη φτώχεια σκέφτομαι εγώ, για τ' άλλα δε με μέλει,
αν ένα μπάτσο έφαγε η Λιάνα η Κανέλη¹¹⁶.

¹¹⁵ Πρόκειται για αναφορά στο οικονομικό σκάνδαλο του Άκη Τσοχατζόπουλου

¹¹⁶ Αναφορά στο περιστατικό ξυλοδαμού της βουλευτή του «Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος» Λιάνας Κανέλη από τον βουλευτή της «Χρυσής Αυγής» Ηλία Κασιδιάρη, που έλαβε χώρα κατά τη

Μα όμως δεν επικροτώ φίλοι μου τέτοιες πράξεις
μα πρέπει πια πολιτικέ κι εμένα να κοιτάξεις.

Τεράστια προβλήματα φυτρώνουν κάθε μέρα,
κανείς δεν ξέρει αύριο αν θα τα βγάλει πέρα.

Ψέματα κι άλλα ψέματα, μια θημωνιά γεμάτο!
Ψέματα-λύση δίνουνε όλοι των προβλημάτων.

Ποιος θα μπορέσει πια εμάς λύση για να μας δώσει
μήπως μπορέσει κι ο φτωχός για να επιβιώσει;

Όλα αυτά ας τα σκεφτούν όλοι και δίχως σάλο
και στο αμην πια φτάσαμε, τώρα δεν πάει άλλο.

10. Για πρωθυπουργό και κυβέρνηση

Φωτογραφία του ευρώ θα βγάλω για να δώσω
γιατί εγώ αληθινά δεν έχω να πληρώσω

Αν είχα θα 'λεγα εγώ «Άντε για την πατρίδα»
αν και στις δύσκολες στιγμές ποτέ εγώ δεν είδα.

Πιάστε αυτούς που τ' άρπαξαν και τά'χουν ξενιτέψει
κι ακόμα στην Ελλάδα μας δεν τά'χουν επιστρέψει.

Γι' αυτούς να δώσεις εντολή στον υπουργό Στουρνάρα
για να τους πιάσει όλους τους τώρα με μια πουρνάρα.

Εύκολο είναι να τους βρεις θέληση αν υπάρχει,
αυτούς που την Ελλάδα μας τη βάλανε στη νάρκη.

Όλους αυτούς που τ' άρπαξαν ρίξτε τους στον Καιάδα,

όπως εκείνοι έριξαν τη δύστυχη Ελλάδα.

Μην φοβηθείς, προχώρησε, έφθασε πια η ώρα,
να μάθουμε ονόματα σε όλη μας τη χώρα.

Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν,
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Μα αν ανοίξουν οι δουλειές κι ο Έλληνας δουλέψει
τότε εκείνου τα λεφτά αυτός θα επιστρέψει.

Γι' αυτό εδώ το πρόγραμμα τώρα ν' αλλάζουν γνώμη
και στο φτωχό τον Έλληνα ας πούνε μια συγγνώμη.

Δεν ξέρω αν πρωθυπουργέ θα δεις αυτές τις σκέψεις,
όμως νομίζω πως εσύ τη φτώχεια δεν θα παίζεις.

Πέσε και στους εταίρους μας τώρα να καταλάβουν,
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

11. Για το ευρώ

Θα γράψω και για το ευρώ λίγες δικές μου λέξεις
που πέρασαν απ' το μυαλό τώρα αυτές οι σκέψεις.

Πού πάνε τώρα τα ευρώ και ποιοι τα έχουν κρύψει;
Της φτώχειας την ανέχεια εφθάσανε στα ύψη.

Μόνα τους δεν πετάξανε, κάποιοι τα έχουν πάρει
και αδειανό αφήσανε το κρατικό παγκάρι.

Ευρώ εδώ, ευρώ εκεί, ευρώ και παραπέρα,
έχουν χαθεί τα ίχνη τους, ψάχνουμε στον αέρα.

Γιατί καπνός πια έγιναν, αέρας πια και πάνε

κι από ψηλά τον Έλληνα, τώρα τον χαιρετάνε.

Μάταια τους φωνάζαμε εμείς να επιστρέψουν,
«το κράτος θα'ναι φύλακας», εκείνα να πιστέψουν.

Φίλοι μου, δε γελιόμαστε, αυτοί που τά 'χουν πάρει,
αφού εδώ δεν βρίσκονται τα έχουνε μπαρκάρει.

Ας βάλουμε λαγωνικά τώρα για να τα βρούμε
και ποιοι τα ταξιδέψανε στον Έλληνα να πούνε.

Ίσως να πουν πως όνειρα άπιαστα κυνηγάμε,
όμως εμείς θ' αρχίσουμε όλους για να ρωτάμε.

Νομίζω αν θελήσουνε θα βρούνε πια την άκρη,
λίγο να απαλύνουμε του Έλληνα το δάκρυ.

12. Για τον Καραμανλή, επί Σημίτη

Πρωθυπουργοί δε γίνονται, φίλοι μου με τα κάλη,
μα μόνο με τη γνώση τους που έχουν στο κεφάλι.

Κι έχουμε πια πρωθυπουργό, δεν θέλουμε άλλη γεύση
και με αυτόν η χώρα μας τώρα θα προοδεύσει.

Ίσως να κάνουν όνειρα τώρα και κάποιοι άλλοι,
να βλέπουνε πως γίνονται πρωθυπουργοί μεγάλοι.

Αφήστε τους στην πλάνη τους, θα σκάσετε απ' τα γέλια
που θα τους δείτε, φίλοι μου, με την ουρά στα σκέλια.

Έχει δικαίωμα κι αυτός
σ' όνειρα θερινής νυκτός
μα τη Δευτέρα θα σκεφτεί τη λαϊκή μας ρήση
νερό δεν μπόρεσα να πω κι ας έφτασα στη βρύση.

13. Στον Σημίτη

Σημίτη σ' εφηφίσανε ετούτοι οι αγρότες,
μας έκλεισες κατάμουτρα για τη ζωή τις πόρτες.

Και μεις αγωνιζόμασταν να βγάλουμε Σημίτη,
όμως μας τράβηξες τ' αυτί, μας έκλεισες τη μύτη.

Είμαι αγρότης και πεινώ κι έχω παιδιά να θρέψω
μα όπως παν τα πράγματα, το βλέπω, δεν θ' αντέξω.

Αγαπητέ πρωθυπουργέ και σύντροφε Σημίτη,
μας έβαλες στην τσέπη μας μεγάλο δυναμίτη.

Ακόμα που ανέχτηκες αυτό το κελεπούρι
που τον αγρότη τόλμησε για να τον πει γαϊδούρι.

Σου τά 'χα πει, πρωθυπουργέ, σου τά 'γραφα στον τοίχο,
τι θα συμβεί στις εκλογές στον παρακάτω στίχο.

Πως τους αγρότες, φίλε μου, εσύ αν δεν ποτίσεις,
τότε στις νέες εκλογές δεν θα 'χεις να θερίσεις.

Κι οι εκλογές πια φθάσανε και στις εννιά Απρίλη
το φοβερό της μήνυμα η αγροτιά θα στείλει.

Που χόρτασε τα ψέματα, τα ηχηρά χαστούκια,
παραμονές των εκλογών ν' ανοίγεις τα σεντούκια.

Πες μου εσύ πρωθυπουργέ, πες μου αν είναι ψέμα
αν η Α.Τ.Ε. μας ρούφηξε, των αγροτών, το αίμα.

14. Στο πιεστήριο

Τώρα στο πιεστήριο όλους μας έχουν βάλει
και άλλο ζητούν του Έλληνα λάδι γι' αυτούς να βγάλει.

Μα όσο και να στίβουνε, είναι ξερό λεμόνι.
Το μόνο που του έμεινε είναι σ' αυτόν οι πόνοι.

Βάλε μας φόρους, υπουργέ, όσους εσύ γουστάρεις,
παπούτσια ο ξυπόλυτος δεν έχει να του πάρεις.

Οι πλούσιοι και οι φτωχοί στο ίδιο το τσουβάλι
πώς πια το καταφέρατε σας λέμε πια χαλάλι.

Πώς να πληρώσουν οι φτωχοί, πού να βρεθούν οι πόροι;
Ούτε ψωμί δεν έχουμε, μας πνίξανε κι οι φόροι.

Με όλους μας χωρίς δουλειά στην τόση ανεργία,
μα που και μπάνιο κάνουμε μες τα νερά τα κρύα.

Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς να μπορέσω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

15. Ευχές στην κυβέρνηση

Εύχομαι στην κυβέρνηση καλή να έχει τύχη
σ' όλες της τις ενέργειες τώρα για να πετύχει.

Γιατί την χρειαζόμαστε σε ό,τι και να κάνει,
μήπως μπορέσει ο λαός λίγο να ανασάνει.

Ασχέτως τι εψηφισε, φίλοι μου, ο καθένας,
πρέπει να σας στηρίξουμε όλοι μας πια, σαν ένας.

Να σώσουνε τον τόπο μας, να σώσουν την Ελλάδα,

οι αγορές που έβλεπαν ελβετική γελάδα.

Με την Ευρώπη δίπλα μας τώρα να μας στηρίζει
και ο τροχός ανάπτυξης ν' αρχίσει να γυρίζει.

Μα και η αντιπολίτευση τώρα την σιγοντάρει
αν κάποτε κυβέρνηση θέλει κι αυτή να πάρει.

Έλληνες είστε όλοι σας και πρώτα βρέστε τρόπο
για όσους Έλληνες πεινούν σ' αυτόν εδώ τον τόπο.

Μην προσπαθήσει πια κανείς για να παραμονεύει
για όφελος κομματικό να την υπονομεύει.

16. Ατιτλο

Ποιος το περίμενε ποτέ μετά από τόσα χρόνια
να μας γυρίσετε ξανά με τρύπια παντελόνια.

Ποιος το περίμενε ποτέ τόσο να προδοθούμε
και στα παιδιά μας τώρα πια για σας τι να τους πούμε.

Πώς θα μπορούσατε ποτέ στα μάτια να μας δείτε;
Στις εκλογές που έρχονται εσείς τι να μας πείτε;

Κάποτε ήμασταν και εμείς χώρα του παραδείσου
και τώρα καταντήσαμε σε χώρα της αβύσσου.

Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς θα μπορέσω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

Δεν ξέρετε πως το λαό στην άβυσσο τον πάτε
κι όλοι μαζί για εκλογές ακόμα συζητάτε.

Νομίζαμε πως κάποτε εσείς σοβαρευτείτε,
τώρα που το σκορπίσατε τι έχετε να πείτε;

Την εντολή πια του λαού την κάνετε κουρέλι
κι ένας στον άλλο έλεγε εκείνο πως δε θέλει.

Και τώρα με ποια λογική σ' εμάς θ' απευθυνθείτε;
Αλήθεια πια τι σκέφτεστε εμάς για να μας πείτε;

Δεν ξέρω αν αντέξουμε εμείς για να σας πούμε
πως άντεστε στο διάλογο όταν ανταμωθούμε.

Κυβέρνηση ζητήσατε στην εντολή την πρώτη
όμως εσείς ζητήσατε και άλλο φαγοπότι

που το πληρώνει ο λαός με αίμα και με δάκρυ,
μα το λαό τον βάλατε όλοι εσείς στην άκρη.

Αν σκέφτεστε τον τόπο μας γίνετε ένα σώμα
και να ξεχάστε ολόισα απ' το μυαλό το κόμμα.

Και δώστε το παράδειγμα σ' Έλληνες κι Ελληνίδες
πως μόνο με ομόνοια φτιάχνονται οι πατρίδες.

17. Του Έλληνα η καρδιά

Όπως τα πιο ψηλά βουνά που είναι χιονισμένα
Και που με μαύρη συννεφιά βρίσκονται σκεπασμένα,

έτσι του Έλληνα η καρδιά είναι συννεφιασμένη
και πότε θα'ρθει ξαστεριά εκείνη περιμένει.

Βλέπεις ο Παντοδύναμος όλα τά'χει προβλέψει
και σαν θα φύγει η νυχτιά πάλι αυγή θα φέξει.

Και όπως από τα βουνά η συννεφιά θα φύγει

έτσι στου Έλληνα την καρδιά η ξαστεριά να μείνει

Άλλο να μην γνωρίσουμε δάκρυ και ανεργία,
μα μόνο το χαμόγελο, χαρά μα και υγεία.

18. Κατάρα λαού

Όσες φορές με πίκραναν, όσα φαρμάκια ήπια,
όσες φορές με πρόδωσαν και όσα καρδιοχτύπια

μας πότισαν πολιτικοί τα τελευταία χρόνια
και μας γυρίσανε ξανά στα τρύπια παντελόνια,

χωρίς ψωμί, χωρίς τροφή, σχεδόν χωρίς υγεία,
ψάχνουν να καταργήσουνε τώρα και την παιδεία.

Και χρέη πια αβάσταχτα μας φόρτωσαν στην πλάτη
και να ξεφύγουμε ποτέ δεν έχει μονοπάτι.

Αυτούς όπου μας έστειλαν όλους στην ανεργία
και να επιβιώσουμε έχουμε αγωνία,

τους στέλνω την κατάρα μου σε όσους έχουν φταίξει,
ίδιες ημέρες και γι' αυτούς, όπως εμάς να φέξει.

Έπρεπε από μόνοι τους να πέσουν στον Καιάδα
όπως εκείνοι έριξαν την δύστυχη Ελλάδα.

19. Άτιτλο

Πώς ήρθαν πλέον οι καιροί, να κόβουν τις συντάξεις
δεν λένε πόσα άρπαξαν οι υψηλές οι τάξεις.

Δεν λένε πού τα πήγανε και πώς τα έχουν φτιάξει,

πώς τον ιδρώτα του φτωχού έχουν αυτοί αρπάξει.

Και σαν μην έφτανε αυτό, τον έχουν και χρεώσει
το μέλλον πια των νέων μας έχουνε πελαγώσει.

Τους λένε να πληρώσουνε αυτά που έχουν κλέψει
γνωρίζοντας πως για αυτούς μέρες κακές θα φέξει.

Περίγυροι πολιτικών και βουλευτές ακόμα,
έχουν αρπάξει το ψωμί όλων μας απ' το στόμα.

Αυτά ας γίνουν μάθημα μελλοντικά για όλους,
για τους πολύ φιλόδοξους και τους ονειροπόλους.

Όμως μια μέρα όλους τους ας πιάσει η τσιμπίδα,
δεν θα βρεθούνε μάρτυρες, δεν ξέρω και δεν είδα.

Και τότε απερίσπαστη, πια, η δικαιοσύνη,
να τιμωρήσει πια αυτούς που έφεραν τη δίνη.

20. Κερδοσκόποι¹¹⁷

Τα πήραν όλα κι έφυγαν, μας βούλιαξαν στο χρέος
και σ' όλους μας αφήσανε μονάχα πια το πέος.

Ας έρθουν να τα πάρουνε και να τα μοιραστούνε
μήπως μπορέσουμε κι εμείς για να ξεχρεωθούμε.

Μα αν δεν φτάνουνε κι αυτά για όλα τα μερίδια
ας έρθουν να μας πάρουνε εμάς και τα... καρύδια.

Να δώσουμε δεν έχουμε τίποτε τώρα άλλα
και μην εσείς ζητήσετε να ναι πολύ μεγάλα.

¹¹⁷ Παραλλαγή του στιχουργήματος έχει δημοσιευθεί και στο λογαριασμό του ποιητή στο facebook με τίτλο «Για Ευρώπη, ΔΝΤ και γενικά δανειστές», στις 27 Απριλίου 2016. Βλ. Παράρτημα

Γιατί αν θέλουνε αυτό θα πρέπει να τα θρέψουν
κι ολόκληρο το χρέος μας όλοι να το κουρέψουν.

Τόσο υπέρογκα ποσά, τόσο μεγάλη χρέη
πού να βρεθούν να πληρωθούν, η λογική μου λέει.

21. Έκκληση στον Ομπάμα

Εγώ εάν γινόμουνα μια μέρα πια Ομπάμα
στη φυλακή θα έστελνα όλους αυτούς αντάμα

Αν το τολμήσεις σίγουρα, εσύ (αν) τα καταφέρεις
τη μεγαλύτερη χαρά στον κόσμο θα προσφέρεις.

Δίπλα σου θα 'χεις το Θεό και όλους τους ανθρώπους
γι' αυτούς που μας ξεζούμισαν όλων εμάς τους κόπους.

Εάν το κάνεις, πρόεδρε, τότε στην ιστορία
θα πούνε πως την εντολή πήρες απ' το Μεσσία.

Οι εκλεγμένοι των λαών τότε να κυβερνάνε
και όχι τα συμφέροντα που κόκαλα μας σπάνε.

Και που για ένα πού 'διναν μας ζήτησαν διακόσια
μακάρι να τους έπεφτε αυτοστιγμής η γλώσσα.

22. Συλλαλητήριο αγανακτισμένων, Σύνταγμα

Οργή και αγανάκτηση, πίκρα, αηδία, τρέλα,
της πλημμυρίζουν την ψυχή μου έλεγε η Στέλλα.

Τα ίδια συναισθήματα νιώθω και γω με κείνη
για κείνους που μας έφεραν τώρα σ' αυτή τη δίνη.

Τότε μαζί κινήσαμε μαζί με μιλιούνια,
το ξέρω θα βαφτίσουνε όλους εμάς κομμούνια.

Κι από αυτούς που σήμερα είμαστε στον αγώνα
έτσι κι αυτοί μας βάφτιζαν τον εικοστό αιώνα.

Τώρα που ένιωσαν πολύ σφίξιμο στο ζωνάρι
φωνάζουν τους πολιτικούς ο διάβολος να πάρει.

Όλοι μας ξεκινήσαμε στο Σύνταγμα να πάμε
κι αν δεν μας επιτρέψανε κανένα δε ρωτάμε.

Πήγαμε και φωνάξαμε τρεις τέσσερες ημέρες
μα όπως πάντα άρχισαν πάρα πολλές φοβέρες.

Απ' τις μεγάλες τις φωνές μας πόνεσε το στόμα
και όμως στη συγκέντρωση μπήκε και ξένο σώμα.

Έγινε πλέον χαλασμός, παίρνω κι εγώ μια πέτρα
μα όμως τα ψηφίσανε τα τραγικά τα μέτρα.

Και από τότε φίλοι μου, μια τρύπα στη ζωστήρα
ήταν αυτό που μού 'δωσαν, ήταν αυτό που πήρα.

Μα καταιγίδες ήρθανε πλέον σ' αυτή τη χώρα
σαν μόνιμη κατάσταση κι όχι της ώρας μπόρα.

23. Στον πρωθυπουργό

Ήθελα ο πρωθυπουργός εμένα ν' απαντήσει
το πότε η Ελλάδα μας θα βγει από την κρίση.

Εάν θα ζήσουμε ξανά τα περασμένα χρόνια
με πληρωμένη πια δουλειά και όχι με κανόνια.

Αν θα γνωρίσω τη ζωή που είχα ξαναζήσει,
που ξέραμε στη χώρα μας πριν να μας έρθει η κρίση.

Ν' ακούσω πια πρωθυπουργέ απ' τα δικά σου χείλη
εάν το γέλιο μας ξανά, πάλι θα ανατείλει,

ή είναι πια απατηλό όνειρο στη ζωή μας
και τότε οι πολιτικοί παίζουνε πια μαζί μας.

Δικαίωμα, πρωθυπουργέ, έχω για να γνωρίζω
εάν στο μέλλον τη ζωή εγώ θα την ορίζω.

Μιλώ για τούτη τη ζωή και όχι για την άλλη
όταν ο εφημέριος εμένανε θα ψάλει.

Θέλω από πολιτικό ν' ακούσω μια αλήθεια
που όλοι μας γεμίζουνε πάντα με παραμύθια.

Αν συνεχίσει για πολύ, πρωθυπουργέ, η μπόρα
ούτε οι μισοί πια νέοι μας δε μένουνε στη χώρα.

Και σαν στερέψει το νερό, τότε, από τη βρύση
με δίχως νέους δεν μπορεί χώρα να προχωρήσει.

Με την αντιπολίτευση, σαν δυο μεγάλοι άντρες
κι όχι να αναφέρεστε κι οι δυο σας για Κασσάνδρες

Για όλους ιδιαίτερα τίποτα δεν θα γράψω,
μόνο το τι σκεφτόμαστε θέλω να περιγράψω.

24. Για το αισχρό κεφάλαιο

Για το αισχρό κεφάλαιο τώρα θα σας μιλήσω
μα αν υπάρχει και καλό στην άκρη θα αφήσω.

Για κείνους τους αιμοδιψείς, φίλοι μου, κερδοσκόπους
εκείνους που ρημάζανε παραδεισένιους τόπους.

Σαν δράκουλες μας πίνουνε ιδρώτα μα και αίμα,
αφόρητα πιέζουνε και μας γεμίζουν ψέμα.

Σαν τα κοράκια τα γαμψά, σαν τρωκτικά ακόμα
κόκαλα ροκανίζουνε απ' το δικό μας σώμα.

Τι θα τα κάνετε μωρέ τόσα πολλά μερίδια,
νομίζετε πως του Θεού θα πιάσετε τ' αρχίδια;

Κι όσοι το αποκτήσατε παράνομα με δόλο
τότε αυτό θα τρυπωθεί μες στο δικό σας κώλο.

Όσοι τα πάντα γεύτηκαν, όποιονε θέλεις ρώτα
θα πούνε πως θα βάλετε στο τέλος και κιλότα.

Εμείς παρά τη φτώχεια μας, αν τους ρωτήσεις όλους,
κανένας δεν θα ήθελε να πιάσει εσάς τους κώλους.

Εμείς και αν δεν έχουμε τίποτα για να φάμε
όμως, να πάρουμε ψωμί του άλλου δεν ορμάμε.

Αχόρταγοι πια πίνετε το αίμα του κοσμάκη
μα πρώτα τους ποτίζετε πολύ πικρό φαρμάκι.

Μα ο Θεός από ψηλά, αυτός μας βλέπει όλους,
θα αφανίσει γρήγορα όλους αυτούς τους κώλους.

Τότε θα είναι πια αργά εσάς για μια συγγνώμη
ούτε ο ίδιος ο Θεός δεν θα δεχθεί ακόμη.

25. Απελπισμένοι μικροσυνταξιούχοι της βασικής (σύνταξης) των 360 ευρώ

Το πήρα πια απόφαση, τώρα δεν αμφιβάλλω
πως με αυτά τα ψίχουλα το μήνα μου θα βγάλω.

Κι αν έβρισκα και δανεικά, πώς να τα επιστρέψω;
Μόνιμα πια η πείνα μου θα 'ναι, ας το χωνέψω.

Κι αφού δεν θα 'χω φαγητό, περνώ και με κρεμμύδια.
Πόσο ν' αντέξω με αυτά; Μου ζάρωσαν τ' αρχίδια.

Έφεραν πάλι τον καιρό
που τρώγαμε ψωμί κι ελιά
και με το ζόρι είχαμε
στο σβέρκο μας το βασιλιά.

Μα τώρα έχουμε πολλούς για να καλοπερνάνε
για μας κανείς δεν ρώτησε αν έχουμε να φάμε.

Να βοηθήσω δεν μπορώ, παιδιά που έχω τρία
και όλα τους πια βρίσκονται τώρα στην ανεργία.

Τι μου απέμεινε λοιπόν και τι να περιμένω;
Από ετούτη τη ζωή τώρα αργοπεθαίνω.

Κόποι, ιδρώτας, όνειρα, απατηλές ελπίδες,
απάντησε πρωθυπουργέ, μήπως για μας τις είδες;

Μας έρχονται και μπουγιουρντί, μας πιάνει όλους δέος
γιατί εμείς δεν πήραμε τίποτα απ' το χρέος.

Όμως εμείς δεχόμαστε τα μπουγιουρντί αράδα
μα να πληρώσω δεν μπορώ και μ' έπιασε ζαλάδα.

Δόσεις και κουραφέξαλα! Πόσες φορές σας πούμε;
Φόρους για να πληρώσουμε εμείς αδυνατούμε.

26. Άτιτλο

Ελπίδα για να ξαναβρώ το γέλιο πού 'χω χάσει
είναι εμένα το μυαλό όλα να τα ξεχάσει.

Όλα τα όσα έζησα τα περασμένα χρόνια
τότε που σ' όλες τις δουλειές δεν χτύπαγαν κανόνια,

Αδύνατον να ξεχαστούν, όμως θα προσπαθήσω
το γέλιο μου να ξαναβρώ στα χρόνια που θα ζήσω.

Έχει χαθεί στον Έλληνα, το βάλανε στην άκρη
κι αντί για γέλιο σήμερα μας έφεραν το δάκρυ.

Πάρα πολλή προσπάθεια, υπομονή μεγάλη
χρειάζεται να έχουμε σ' αυτή την παραζάλη.

Μα πού θα πάει, φίλοι μου, κάπου θα το πετύχω
κι αυτούς που μου το στέρησαν θα στήσω πια στον τοίχο.

27. Η κρίση της Ελλάδος

Ξέρω ο γιος μου θα μου πει, ξέρω πως θα ρωτήσει
«πατέρα γιατί φτάσαμε τώρα σ' αυτή την κρίση;»

Θα πω πως μας κορόιδευαν για ισχυρή Ελλάδα
κι άλλος αναδιάρθρωση έκανε στη ...γελάδα.

Ήρθε κι ο τρίτος στη σειρά για να τα θαλασσώσει
και με το δημοψήφισμα όλους μας πια θα σώσει.

Κι όσοι τον διαδέχθηκαν μας το 'παιξαν σωτήρες
σαν τις τσιγάνες που γυρνούν και που μας λεν τις μοίρες.

Φίλοι μου, μας το έσπειραν όλοι μαζί αλάτι
και μόνο πια μας άφησαν ψωμί ένα κομμάτι.

Γι' αυτούς για να δουλεύουμε κανείς μην τους πειράξει
και κείνων τα συμφέροντα κανείς να μην ταραξεί.

Εάν γινόταν έρευνα και όλους τους ρωτήσει
θα πουν πως οι πολιτικοί είχανε πια σαπίσει.

Έκκληση κάνω στο λαό και τη δικαιοσύνη
κανένας ατιμώρητος, αν έφταιξε, μη μείνει.

Αν ήμουν όμως ο Σουρής
κι όχι ο Γιώργος ο Βαρδής
θα τους το έλεγα κοφτά
πως μας τα κάνανε σκατά.

28. Στους φοιτητές και καθηγητές του τόπου μας

Κοντόφθαλμοι κι ανίκανοι πολιτικοί μας τώρα,
Μαρίνη και Θανόπουλε, διέλυσαν τη χώρα.

Καθηγητές και φοιτητές τώρα ας ενωθείτε,
τι έγινε πραγματικά στον τόπο να μας πείτε.

Και όταν αναλάβετε το κρατικό τιμόνι
να προσπαθείτε του φτωχού να λιγοστεύουν πόνοι.

Να ζωντανέψουνε ξανά εμάς τα όνειρά μας
που κάναμε για μια ζωή για μας και τα παιδιά μας.

Και πάντοτε απ' όλου σας αλήθεια να πηγάζει
γιατί το ψέμα σίγουρα τον τόπο μας ρημάζει.

Πολλοί σ' ετούτη τη ζωή μιλού για πεπρωμένο,
αγώνα μα και μάθηση εγώ θα επιμένω.

Και τότε στο δημόσιο όποιος ή όποια μείνει
θα πρέπει να προσφέρει πια και όχι να το ζύνει.

Μα όσο για τον ΕΝΦΙΑ βάλτε και σεις χεράκι
να τον πετάξουμε μαζί σ' ένα βαθύ χαντάκι.

Ξέρουν πως τους αδύνατους τώρα εκείνος πλήττει
και τέτοια διαχείριση για όλους μας να λείπει.

Δεν ξέρω αν το πρότεινε η Μέρκελ η αφέντρα,
τους άνεργους και τους φτωχούς να βάλουνε στη σέντρα.

Και ας φωνάζουν οι λαοί και τά 'χουνε μαζί της
πως κυβερνήσεις έβαλε εκείνη στο βρακί της.

Για να χωρέσουν όλοι τους φοράει μπουραζάνα¹¹⁸.
Φαίνεται απ' τα νιάτα της θα 'ταν τρανή ... ζαργάνα!

Αυτή εδώ μας έστειλε τα πιο σκληρά τσιράκια
για να ποτίζουν το λαό συνέχεια φαρμάκια.

Πολιτική δεν γίνεται όμως με γιατροσόφια
που τους μισθούς μας έκαναν τους ίδιους με τη Σόφια.

Όμως αυτό που φτιάξανε ας πάρουνε χαμπάρι
πως την ψυχή τους διάβολος θα έρθει για να πάρει.

Δεν ξέρω αν κι ο διάβολος τώρα εκείνους θέλει
μην του στερήσουνε κι αυτού ακόμα το καρβέλι.

Ετούτα είχα να σας πω αγαπητοί μου φίλοι,
Υγεία μα και δύναμη θεός εσάς να στείλει.

29. Για τα τέλη κυκλοφορίας

Ένα σαράβαλο, εγώ, έχω μα θα τ' αράξω.
Νομίζω το καλύτερο για μένα πως θα πράξω.

Το δίνω σ' όλους δωρεάν, κανένας δεν το θέλει
γιατί είναι δυσβάσταχτα τώρα αυτά τα τέλη.

Αν είχα όμως φίλοι μου, καινούρια λιμουζίνα
θα 'ταν πολύ λιγότερα τα τέλη μου εκείνα.

Όμως για άλλο δεν μπορώ. Με τι λεφτά να πάρω;
Γι' αυτό θα πάρω γάιδαρο και θα του βάλω κάρο.

Και θα πηγαίνω στις γιορτές τότε εγώ με φούρια

¹¹⁸ Είδος βράκας. Κοροϊδευτικά χρησιμοποιείται και για φαρδιά γυναικεία εσώρουχα

να δουν πώς μας κατάντησαν τα δίποδα γαϊδούρια.

Το συγγενή τους όταν δουν για να τραβά το κάρο
ίσως και να γελάσουνε, μα τότε θα σαλτάρω.

Ξέρετε τι ονόματα έδωσα στα γαϊδούρια;
Όλους αυτούς που έσπειραν τη χώρα μας παλιούρια.

Όμως επαναστάτησαν εκείνα τα καημένα,
ακόμα και με μήνυση απείλησαν εμένα.

Μου είπαν πως δεν είχανε ποτέ τους τέτοια ράτσα.
«Τέτοια ονόματα εμείς δεν θέλουμε, σταμάτα.

Εμείς μπορεί να τρώγαμε σ' όλου σας το χορτάρι
μα τα μεγάλα δίποδα χρειάζονται σαμάρι».

Τότε που είχα πλήρωνα πάντοτε σαν αράπης
όμως αυτοί με σπρώχνουνε κι εγώ να γίνω Λιάπης.

Μα αν κανείς ενοχληθεί γι' αυτά που λέω τώρα
ας πάρει δύναμη πολλή και να 'ρθει πια με φόρα.

Τα τετραπέρατα μυαλά πού 'φτιαξαν τέτοιο νόμο
γνώριζαν στη φτωχολογιά να προκαλέσουν πόνο.

Μα όσοι μ' αναγκάσανε να πάρω πια γαϊδούρι
ας πάρουνε στις εκλογές κι εμένα το αγγούρι!

30. Άτιτλο

Φίλοι μου, απ' τις δεκαεφτά, εγώ, αυτού του μήνα
και τα σκουπίδια έψαχνα, εγώ, από την πείνα.

Τότε αντίκρυσα εκεί άνεργους, πεινασμένους
πού' ταν χειρότεροι από με, λυπάμαι τους καημένους.

Αμέσως αποσύρθηκα για να τους κάνω χώρο
γιατί αυτοί δεν έχουνε κανένα πλέον πόρο.

Οι κυβερνώντες αν μπορούν να το σκεφτούν ακόμα
αν έψαχναν για φαγητό για το δικό τους στόμα.

Έστω ελάχιστο μυαλό να 'χουν θα καταλάβουν,
ετούτο πια το πρόβλημα έπρεπε να προλάβουν.

Απλή προειδοποίηση τώρα εγώ τους κάνω,
δεν ξέρω όμως αν θα ζω, ίσως και να πεθάνω.

Η φτώχεια θα ξεσηκωθεί, όμως χωρίς ντουφέκι.
Φίλοι μου, δε θα χρειαστεί κανένα πια φυσέκι.

Θα καταρρεύσουν μόνα τους όλα τα φεουδάτα
απ' του λαού μας την οργή θα γίνουμε σαλάτα.

Τότε καμία δύναμη δεν θα τους συγκρατήσει
γιατί θα είναι έτοιμος το αίμα τους να χύσει.

Στον κόσμο όλοι οι φτωχοί, τότε θα ενωθούνε,
διχαστικά διλήμματα κι αν λένε δεν θ' ακούνε.

Φίλοι μου το παράκαναν, το τέλος πλησιάζει.
κανένας και με τίποτε τη φτώχεια δεν τρομάζει.

Αυτό αλήθεια, φίλοι μου, είναι κι ας τους πονάει
όλοι αυτοί εκάνανε τη φτώχεια να βογκάει.

Επόμενο και σίγουρο είναι να αντιδράσει
σ' όλο τον κόσμο, το ντουνιά, να αναλάβει δράση

κι από τη φτώχεια μας να βγουν ηγέτες με καρύδια.
Νομίζω τότε η ζωή πως δεν θα είναι ίδια.

Λένε πως άλλοι κυβερνούν και κάνουνε κουμάντο,
σα νέο μου το έλεγε ακόμα κι η Διαμάντω.

Ο Βενιζέλος είχε πει παλιά στους τσιφλικάδες
να δώσουν λίγα κτήματα μην μπούνε σε μπελάδες.

Καλύτερα, τους είχε πει, σας κόψουν ένα χέρι
παρά να χάσετε τα δυο και τότε πια καρτέρι.

Όμως εδώ αντίθετη πολιτική μας κάνουν
και προσπαθούνε τους φτωχούς όλους να τους πεθάνουν.

Δε βλέπουνε πως θα κοπούν αυτών τα δυο χέρια
και πλούτη θα πετάξουνε, όπως τα περιστέρια.

Γελάω κι εξοργίζομαι που λένε πως πιστεύουν
δημοκρατία και Θεό, ενώ τα ρεζίλεύουν.

Δημοκρατία πια θα πει απλά δικαιοσύνη,
δίκαιο όμως και Θεό δεν θέλουνε εκείνοι.

Τα χρέη όλων των λαών τα έχουν πάρει λίγοι
όμως να τα πληρώσουνε καλούνται οι κολίγοι.

Δίκαιο; Δημοκρατικό; Δεν θα σας απαντήσω.
Θα περιμένω για να βρω εκείνους να ρωτήσω.

Τι θα τα κάνουν τα βουνά, εκείνοι, των χρημάτων;
Στα κράτη δημιούργησαν πληθώρα ελλειμμάτων.

Μήπως ποτέ τους στη ζωή έχουν ποτέ ιδρώσει
ή μήπως τάχα ο Θεός σ' αυτούς τα έχει δώσει;

Φίλοι μου, κατασπάραξαν τα κρατικά ταμεία
τ' άρπαξαν και δεν άφησαν για άλλους ούτε μία.

Κι απ' τον ιδρώτα των φτωχών όλα τους τα μερίδια
κι από πολλά εγκλήματα τα πήρανε τ' αρχίδια.

Όμως ο κόμπος έφθασε, φίλοι μου, πια στο χτένι,
τώρα στην άκρη ο λαός αυτούς θα περιμένει.

Στάχτη θα γίνουν, μπούρμπερη, φίλοι μου, τα κλεμμένα
κι όσα από εγκλήματα φαίνονται κερδισμένα.

Αυτά προβλέπω να γινούν τώρα σε λίγα χρόνια
και τότε δεν θα χρειαστεί να πέσουνε κανόνια.

Εκτός και αν προλάβουνε ν' αλλάξουνε τροπάρι
και δώσουνε και στο φτωχό τι πρέπει για να πάρει.

Και τότε δεν θα χρειαστεί να ψάχνω τα σκουπίδια

και μένα μη μαραίνονται απ' τα πολλά κρεμμύδια.

Όσο για τα υπόλοιπα, τώρα μια άλλη μέρα.

Δε με φοβίζει, φίλοι μου, εκείνων η φοβέρα.

31. Υγεία σήμερα

Πρόβλημα στην υγεία μου μου ήρθε στο κεφάλι
τρεις μήνες πια, συνέχεια έχω μεγάλη ζάλη.

Μου λένε τράβα στο γιατρό μα χρήματα δεν έχω
το ξέρω την υγεία μου πως πρέπει να προσέχω.

Ψάχνω τι τρόπο για να βρω γιατρός να με κοιτάξει
που δίχως χρήματα γιατρό αυτοί μου είχαν τάξει.

Τώρα αυτό το αγαθό πάει να καταρρεύσει
και ο καθένας από μας πολύ να το προσέξει.

Χάθηκε σαν λειτούργημα και όποιον κι αν ρωτήσεις
θα πει με την υγεία μας κάνουν επιχειρήσεις.

Κάποτε είχαμε γιατρό, μαία και νοσοκόμα
μα τώρα περιμένουμε να ρθει γιατρός ακόμα.

Για την υγεία, φίλε μου, τοπίο ομιχλώδης,
ας αραδιάζουν ψέματα πως είναι ιδεώδης.

Πατέρα της ιατρικής λέμε τον Ιπποκράτη,
ακόμα καμαρώνουμε για το σοφό Σωκράτη.

Όρκους και θεωρίες τους πετάνε στα σκουπίδια.
Πού να βρεθούνε τα μυαλά όπως εκείνων ίδια.

32. Απάντηση στο δάχτυλο της Αφροδίτης στο περιοδικό Focus

Χρωστάω μια απάντηση σαν Έλληνας στο focus
πίσω από συμφέροντα που βρίσκεται του σκότους.

Δεν εξηγείται πια αλλιώς η βρωμερή του θέση,
να λέει η Ελλάδα μας σε λήθαργο να πέσει.

Και όσο για το δάχτυλο αυτό μην αμφιβάλλει
γνωρίζει πια ο Έλληνας σ' αυτό πού να το βάλει.

Καλύτερα θα ήτανε αυτό για να σωπάσει
και σε αυτό το δάχτυλο επάνω του να κάτσει.

Του το χαρίζουμε λοιπόν αν νιώθει πια ωραία
όμως απ' τις πολλές φορές κάποια θα βγει μοιραία.

Τ' αρχαία μας, το ξέρουμε, πως όλους πιάνει δέος
αλλιώς δε θα αρπάζανε και του Ερμή το πέος.

Ένιωθα υποχρέωση ετούτο να το κάνω
και να του πω στο δάχτυλο ας κάτσει πια επάνω.

Δεν είναι για τους Γερμανούς μα μόνο για το Focus
που θέλει την πατρίδα μου με δύστυχους ανθρώπους.

Οι Έλληνες τη σάτιρα τη βλέπουν, την ακούνε,
μα την καταστροφή λαών δεν θα ειρωνευτούνε.

Αυτή είναι η χώρα μου εσείς που κυνηγάτε
γι' αυτό λέω στα σκοτεινά συμφέροντα πως πάτε.

Συγγνώμη πρέπει για να πει, «έκανα μαλακία,
σατίρισα τους Έλληνες και με πολλή κακία»

αλλιώς αυτό το δάχτυλο πάλι του το χαρίζω,
το χρειαστεί σαν κάθισμα, έτσι εγώ νομίζω.

33. Ευρώπη.... ¹¹⁹

Ευρώπη αν τις ρίζες σου θέλεις εσύ να κάψεις
να ξέρεις πολύ σύντομα οδυνηρά θα κλάψεις

Το λίκνο του πολιτισμού και της Δημοκρατίας
τη χώρα της πιο ένδοξης αρχαίας ιστορίας

Χώρα που γέννησε Θεούς, ήρωες, φιλοσόφους
πατέρες της ιατρικής και γελαστούς ανθρώπους

Η χώρα του αθλητισμού και της φιλοξενίας
σήμερα μαστιγώνεται μετά πολλής μανίας

Με ομορφιά απέραντη, πρώτη στην οικουμένη
και σεβασμό ανάλογο τώρα θα περιμένει.....

Με τέχνες και με γράμματα κι αρχαία τραγωδία
που σήμερα βιώνουμε και σιγουριά καμία.

Αυτή είναι η χώρα μου που θέλω να ορίζω
μα πως μου την κατάντησαν σκέφτομαι και δακρύζω

Ας σταματήσουν σύντομα αυτόν τον εφιάλτη
μήπως ξεφύγω τον Παπά, γλιτώσω κι απ' τον ψάλτη.

¹¹⁹ Το ποίημα έχει δημοσιευτεί και στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr στις 19 Μαΐου 2015. Εξαίρεση αποτελεί το τελευταίο δίστιχο που συναντάται μόνο στο αναρτημένο στο facebook κείμενο. Βλέπε παράρτημα.

Γιατί το παρακάνετε και πια δεν πάει άλλο,
παρα πολύ πατήσατε του Έλληνα τον κάλο.

34. Το eurogroup ¹²⁰

Στις δεκαέξι Φλεβαριού του νέου μας αιώνα
τον υπέρ πάντων δίνουμε, Έλληνες, τον αγώνα.

Ξέρω πως θα βρισκόμαστε σε λάκκο των λεόντων
και μέσα εκεί θα κρίνουμε τη στάση των απόντων.

Με πανοπλία το λαό θ' αντέξουμε στην πάλη
πρέπει να βγούμε νικητές και με ψηλά κεφάλι.

Εκβιασμό με τη θηλιά της Κεντρικής Τραπέζης
η Μέρκελ επικίνδυνα πολλά παιχνίδια παίζει.

Γνωρίζω πως θα κάνουνε ασφυκτικές πιέσεις
μα ξέρω πως στα γόνατα εκείνων δε θα πέσεις.....

Και να τους πεις πολλές φορές μήπως το καταλάβουν
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Όχι στη φτώχεια να τους πεις, μαζί με όλα τ' άλλα
όχι, δε στέλνω το λαό, φίλοι μου, στην κρεμάλα.

Χιλιάδες χρόνια η φυλή άντεξε των Ελλήνων
και χάρη, να αφανιστούν, δεν κάνουμε εκείνων.

Μόνοι, λοιπόν, με ύαινες, με τίγρεις και λιοντάρια
όμως, ποτέ δεν το 'βαλε Έλληνας στα ποδάρια.

Σύσσωμος τούτος ο λαός θα βρίσκεται μαζί σας
βλέπει να καταθέτετε για εκείνον την ζωή σας.

¹²⁰ Το ποίημα έχει δημοσιευτεί και στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr στις 15 Φεβρουαρίου 2015, με τον ίδιο τίτλο. Βλέπε παράρτημα.

Να 'χεις στην άκρη του μυαλού κι αυτό που είχες τάξει:
«απ' την Ελλάδα το ευρώ δεν πρέπει να πετάξει».

35. Όνειρα, ελπίδες, προσδοκίες του λαού¹²¹

Δεν ξέρω αν με ψέκασαν, φίλοι μου, στο κεφάλι
κι απ' τη δική μου τη φωλιά πέταξα τώρα σ' άλλη.

Θέλω να ζήσω, αγαπητοί, πλέον δεν έχω πόρο
γι' αυτό κι εγώ φτερούγισα και πήγα σ' άλλο χώρο.

Να συνεχίσει για να ζει μέσα μου η ελπίδα
που τόσα χρόνια έψαχνα μα πουθενά δεν είδα.

ΑΝΕΡΓΟΙ

Με την ελπίδα για να βρω δουλειά για να δουλέψω
και στην κανονική ζωή πάλι να επιστρέψω.

ΑΣΘΕΝΕΙΣ

Να βρω για την υγεία μου γιατρό για να με γιάνει
τα φάρμακα να κατεβούν που το 'χουν παρακάνει.

¹²¹ Το ποίημα αναρτήθηκε στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr, στις 2 Οκτωβρίου 2015. Βλ. Παράρτημα.

ΕΝΦΙΑ

Ήθελα για τον ΕΝΦΙΑ να βάλουνε χεράκι
να τον πετάξουμε μαζί σ' ένα βαθύ χαντάκι.

Δεν περιμένω θαύματα ούτε την άλλη μέρα
μα λίγο πια τη φτώχεια μου να κάνω παραπέρα.....

Συνέχεια βουλιάζουμε, παλεύω να σωθούμε
η Τρόικα μας έστειλε σίγουρα να πνιγούμε.

ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ-ΕΥΡΩΠΗ

Δεν είμαστε υπόδουλοι, είμαστε στην Ευρώπη
υπάλληλοι δεν θα δεχτώ για να μας παίξουν τόπι.

Μην επιμένετε, λοιπόν, δεν ψάχνω άλλο ταίρι
μα θέλω να το σκέφτεστε πως είμαστε εταίροι.

Τι νόημα οι εκλογές θα 'χαν με τέτοιο τρόπο
να μην μπορούν οι εκλεκτοί να κυβερνούν τον τόπο.

ΛΑΟΣ

Θα κάνουμε υπομονή να δούμε τι θα γίνει
όμως εδώ η Τρόικα δεν θέλουμε να μείνει.

36.Όσα χρωστάμε¹²²

«Νομίζω πως είναι ακόμα επίκαιρο, πως πραγματικά οι κολίγοι καλούνται ακόμα να πληρώσουνε αμαρτίες παλιές μα... πώς; Με... τι;»

Όσα χρωστάμε φίλοι μου, τα χουν αρπάξει λίγοι
όμως να τα πληρώσουνε καλούνται οι κολίγοι.

Παλιά και σάπια υλικά πολύ διαβρωμένα
που προσπαθούν πια μάθημα μας κάνουν τα καημένα

Ας πούνε ποιοι μας έφτασαν σ' αυτά εδώ τα χάλια,
αυτό δεν ανασαίνουνε της χώρας τα κανάλια.

Όχι στη φτώχεια να τους πεις μαζί με τόσα άλλα
όχι δεν πάει ο λαός, φίλοι μου στην κρεμάλα.

37.Ο μισθός¹²³

Σήμερα ήρθε ο μισθός μα και το καλοκαίρι
κι εγώ τους καλωσόρισα, τους έσφιξα το χέρι

Στο δρόμο φεύγει ο μισθός, πέταξε σ' άλλο ταίρι
τρεις μήνες όμως θα κρατώ, εγώ, το καλοκαίρι.

Θα πάω στις ακρογιαλιές και θα μετρώ τ' αστέρια,
όλοι οι μήνες φίλοι μου, να' τανε καλοκαίρια.

38.Για το αισχρό κεφάλαιο¹²⁴

¹²² Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 4 Ιουλίου 2015 και κοινοποιήθηκε από τον ίδιο ξανά ένα χρόνο μετά, στις 4 Ιουλίου 2016

¹²³ Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, την 1^η Ιουνίου 2016

Για το αισχρό κεφάλαιο τώρα θα σας μιλήσω
μα αν υπάρχει και καλό στην άκρη θα αφήσω.

Για κείνους τους αιμοδιψείς, φίλοι μου, κερδοσκόπους
εκείνους που ρημάζανε παραδεισένιους τόπους

Σα δράκουλες μας πίνουνε ιδρώτα μα και αίμα,
αφόρητα πιέζουνε και μας γεμίζουν ψέμα.

Σαν τα κοράκια τα γαμψά, σαν τρωκτικά ακόμα
κόκαλα ροκανίζουνε απ' το δικό μας σώμα.

Πολιτισμό τους δώσαμε, μας πότισαν φαρμάκι
που για να πάρουν θέλουνε του βλάχου το κονάκι.

Τι θα τα κάνετε μωρέ τόσα πολλά μερίδια,
πως του Θεού νομίζετε θα πιάσετε τ' αρχ... δια;

Εγώ εάν γινόμουνα μια μέρα πια Ομπάμα,
στη φυλακή θα έστελνα όλους αυτούς αντάμα.

Αν το τολμήσεις, πρόεδρε, τότε στην ιστορία
θα ξέρουν πως την εντολή πήρες απ' τον Μεσσία.

¹²⁴ Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 15 Απριλίου 2016

39.Η χώρα μου¹²⁵

Χώρα του Μεγαλέξανδρου, χώρα του Ιπποκράτη
Ελλάδα μου που γέννησες Πλάτωνα και Σωκράτη

Χώρα μου του ολυμπισμού και της δημοκρατίας,
χώρα μου της πιο ένδοξης αρχαίας ιστορίας.

Χώρα που γέννησες θεούς κι άπειρους φιλοσόφους
χώρα μου του ολυμπισμού με γελαστούς ανθρώπους,

με μαγικές ακρογιαλιές, παραδεισένια δάση,
ο επισκέπτης σε εσέ, τι να πρωτοθαυμάσει!

Αυτά που έχεις χώρα μου δεν τα' χει άλλη χώρα.
Μη γονατίσεις χώρα μου μα σήκω και προχώρα!

Αυτήν εδώ τη χώρα μου θέλω να την ορίζω
μα πώς μου την κατάντησαν σκέφτομαι και δακρύζω.

Ας σταματήσουν σύντομα αυτόν τον εφιάλτη
μήπως ξεφύγω του παπά, γλιτώσω κι απ' τον ψάλτη.

Και σε αυτούς που έφεραν αυτό εδώ το χάλι
αντί εμένα ο παπάς εκείνους πια να ψάλλει.

Κι αν αγνοούνε μερικοί, να μάθουνε εν τέλει
πως Λεωνίδα βγάλαμε μα και Αριστοτέλη.

Τους νάνους της πολιτικής που έφεραν τη μπόρα

¹²⁵ Δημοσιεύτηκε στον προσωπικό λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 27 Φεβρουαρίου 2016

πρέπει για να τιμωρηθούν, πανέμορφη μου χώρα!

40.Στον πρωθυπουργό (Αλέξη Τσίπρα) και στην κυβέρνηση¹²⁶

Σταμάτησαν τα όνειρα, έφυγαν οι ελπίδες
που πέρυσι πρωθυπουργέ, μού 'λεγες πως τις είδες.

Κι αυτές μαζί με τα ευρώ πετάξανε και πάνε
κι από ψηλά τον Έλληνα τώρα τον χαιρετάνε.

Τι μας απέμεινε λοιπόν, πώς να τα βγάλω πέρα
που χρόνια πια πληρώνουμε της λέξης τον αέρα;

Σε σένα όμως πίστεψα και σου το είχα γράψει.
«η μέριμνα για τον φτωχό», μου είπες, «δεν θα πάψει».

Όπως και πριν τις εκλογές, όλοι σας πια και τώρα
πάντα το ίδιο το βιολί την τελευταία ώρα.

Θα ξαναρθούν φαντάσματα απ' την παλιά αγέλη
που βούτηξαν ολόκληρα τα χέρια τους στο μέλι.

Όλα αυτά που άρπαξαν παράνομα οι λίγοι
τώρα να τα πληρώσουνε καλούνται οι κολίγοι.

Όλοι μαζί τα φάγαμε κατά τα άλλα, φίλοι,
μ' αυτούς που μας ρημάζανε και κούνησαν μαντίλι.

Όλοι αυτοί που τ' άρπαξαν απ' το λαό το μέλι
εύχομαι για να πάθουνε σαν το σκυλί στ' αμπέλι.

¹²⁶ Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 17 Φεβρουαρίου 2016

Μου σκότωσαν τα όνειρα, έσβησαν τις ελπίδες
και στην Ελλάδα πια γενιές, ψάχνουν αλλού πατρίδες.

41.Συντάξεις¹²⁷

Όταν θα πάρω σύνταξη, είπα θα ηρεμήσω,
τα λίγα πλέον χρόνια μου ξεκούραστα να ζήσω.

Όμως εγώ σκεφτόμουνα χωρίς τον ξενοδόχο,
το κράτος πλέον «ψίχουλα», μου λέει «θα σου δώσω».

Κοιτάζω τ' άστρα τ' ουρανού μήπως και διακρίνω
ποιο είναι το καλύτερο να πάω για να μείνω.

Παρακαλάω το Θεό υγεία να μου δώσει
ποτέ μη χρειαστεί γιατρός να 'ρθει για να με σώσει.

Και στα βαθιά γεράματα ας στείλει να με πάρει
το Χάρο με δυο άλογα. Δίπλα μου ας παρκάρει.

Γαλήνιος και ήρεμος μαζί του να πετάξω
στον ουρανό και τον Θεό κοντά να αράξω.

Τις πράξεις μου στην είσοδο, εγώ θα προσκομίσω
και αν κριθούν κατάλληλες τότε θα προχωρήσω.

42.Διαπραγμάτευση¹²⁸

Η πίεση στο είκοσι, τα νεύρα τεντωμένα
στις τσέπες μας πια βρίσκονται κάρβουνα αναμμένα

¹²⁷ Δημοσιεύτηκε στον προσωπικό λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 14 Ιανουαρίου 2016 και κοινοποιήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2016

¹²⁸ Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook, στις 29 Μαΐου 2015

Παλιοί και νέοι βουλευτές ας πέσουν στον Καιάδα,
αν δεν μπορέσουν, φίλοι μου, να σώσουν την Ελλάδα.

43.Στους υπουργούς και βουλευτές του κοινοβουλίου¹²⁹

Οι υπουργοί και βουλευτές μην καβαλούν καλάμι
γιατί θα πέσουν γρήγορα στη μέση στο ποτάμι.

Γι' αυτό θα είναι συνετό τώρα να κατεβούμε
αλλιώς κι αυτοί μαζί με μας σίγουρα θα καούνε.

44.Στον πρωθυπουργό Τσίπρα¹³⁰

Φίλε, μας κόβουν τα φτερά, πού 'λεγες θα πετάξω.
Στην ίδια τρύπια πια φωλιά θέλουνε να αράξω.

45.ΣΥ.ΡΙΖ.Α για τη συμφωνία¹³¹

Για όσους τώρα αντιδρούν, ας βρουνε άλλη λύση
προτού μας κάνουν στο λαό και στο στομάχι πλύση.

46.Σε ΔΝΤ¹³²

Αφήστε την πατρίδα μου λίγο να αναπνεύσει,
αφήστε πια τον Έλληνα σε πρόοδο να πλεύσει.

Αφήστε την εκδίκηση στον Έλληνα πολίτη

¹²⁹ Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στις 27 Μαΐου 2015 στο λογαριασμό του στο facebook.

¹³⁰ Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στις 26 Μαΐου 2015, στο λογαριασμό του στο facebook.

¹³¹ Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στις 17 Μαΐου 2015 στο λογαριασμό του στο facebook.

¹³² Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στις 8 Μαΐου 2015 στο λογαριασμό του στο facebook.

που πέντε χρόνια συνεχώς του κλείνετε τη μύτη.

Αν νιώθετε εταίροι μας τότε να βοηθήσετε
και όλα τα προσχήματα στην άκρη θα αφήσετε.

Και τα ποτάμια μας βογγούν και τα βουνά μας κλαίνε
κι οι θάλασσες «αφήστε μας να ζήσουμε» σας λένε.

Β. Εκλογικά¹³³

Η εκλογική διαδικασία, ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο ανέκαθεν ενδιέφερε τη λαογραφία (βλ. Λαογραφικά εκλογών) και τη λαϊκή ποίηση. Ο Γ. Βαρδής ως ενεργό μέλος της τοπικής κοινωνίας των Φυτειών Ξηρομέρου Αιτωλοακαρνανίας, έχει να επιδείξει ενδιαφέροντα δείγματα ποιημάτων και σε αυτό το θεματικό πεδίο. Πρέπει να σημειωθεί εδώ η διακριτικότητα του λαϊκού ποιητή απέναντι στο θέμα των δημοτικών εκλογών και στους συμμετέχοντες σε αυτές. Αυτή η διακριτικότητα συχνά φτάνει σε επίπεδα αμηχανίας, αφού ο ποιητής δεν ξέρει ποιον να πρωτοψηφίσει, αφού λίγο πολύ με όλους τους υποψηφίους έχει σχέσεις και επαφές, πράγμα συνηθισμένο στις μικρές κοινωνίες της ελληνικής επαρχίας:

1. Ο Δήμος Φυτειών¹³⁴

Τώρα στο νέο Δήμο μας είναι πολλοί μνηστήρες
κι όλοι τους εμφανίζονται στο Δήμο μας σωτήρες.

Αν νοιάζονται για το καλό και όχι για το μέλι
το ποιος θα είναι Δήμαρχος δεν πρέπει να τους μέλλει.

Θέλουνε να προσφέρουνε; Ας μπουν στην ίδια λίστα
κι από κοινού ας βγάλουνε τον Δήμαρχο στην πίστα.

Να έχει θάρρος, δύναμη, ο δήμαρχος και γνώση
αν θέλει στο Δήμο Φυτειών για χρόνια να ριζώσει.

Θα δει πως είναι χρέος του, να τρέξει, να φωνάξει,
ο Δήμος μας χρειάζεται, έργα πολλά να φτιάξει.

Ας βλέπει τους δημότες του όλους με ίδιο μάτι
κι αυτούς που δεν τον ψήφισαν μην τους κρατά γινάτι.

Ποθούν στο δήμο προκοπή; «Ας γίνουν ένα σώμα»,

¹³³ Για το ύφος και τα εκφραστικά μέσα των εκλογικών ποιημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, βλέπε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κεφάλαιο 6.1, σ.148 κ.ε.

¹³⁴ Το ποίημα έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», αρ. φύλλου 55, Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 1998. Βλ. παράρτημα

λέμε στους υποψήφιους όλοι με ένα στόμα.

2. Δίλημμα

Έχω φίλο τον Καρπούζα,
ξάδερφο τον Κώστα Μούζα,
έχω κολλητό το Λιάκο
και κουμπάρο Μπουλιαράκο.

Με τον Κουταντρή γειτόνοι,
ξάδερφο και τον Καπώνη,
έχω όμως και το κόμμα
και πολλούς πολλούς ακόμα.

Πέστε μου ποιον να ψηφίσω,
ποιον απ' όλους να αφήσω,
Πέστε φίλοι, τι να κάνω
και κανένα μην πικράνω.

3. Για τις δημοτικές εκλογές

Τώρα αυτό το ποίημα, φίλοι, σας το χαρίζω.
Σας γράφω ό,τι μου 'λεγαν στο δήμο που γυρίζω.

Μου έλεγαν πως μπλέξανε όλοι ανεξαιρέτως
τόρα μ' αυτές τις εκλογές που γίνονται εφέτος.

Πέντε τα ψηφοδέλτια, πέντε υποχρεώσεις
μα ένα ψήφο, φίλε μου, έχεις εσύ να δώσεις.

Όλους να τους ψηφίσουμε, φίλοι μου, δεν μπορούμε
γι' αυτό αξιοκρατικά πρέπει για να σκεφτούμε.

Τις πίκρες και εγωισμούς ν' αφήσουνε στην άκρη,
γι' αυτό να μην εμφανιστεί στα μάτια τους το δάκρυ.

Ποιον να ψηφίσω, πείτε μου, το συγγενή, το φίλο,
κουμπάρο ή το γείτονα σ' αυτόν εδώ το μύλο;

Δεν θα υπάρχουν νικητές, ούτε και ηττημένοι,
κι όλοι μετά τις εκλογές να 'μαστε μονιασμένοι.

Σ' είκοσι μέρες, φίλοι μου, μπαίνει το καλοκαίρι
κι όποιος κι αν είναι δήμαρχος να σφίξουμε το χέρι.

Οι ζέστες του καλοκαιριού τότε θα βοηθήσουν,
τη σκέψη για τις εκλογές πίσω τους θα αφήσουν.

Κι όποιος ανέμους έσπειρε, θύελλες θα θερίσει,
αυτό πια μας εδίδαξε η λαϊκή μας ρήση.

Φίλοι και συνδημότες μου, τη συμβουλή μου δίνω
και παίρνω το ποτήρι μου και στην υγεία σας πίνω.

Ψήφισε πια ελεύθερα όποιον εσύ γουστάρεις.
Τότε σωστή απόφαση, φίλε, εσύ θα πάρεις.

4. Για τις δημοτικές εκλογές

Τώρα σ' αυτές τις εκλογές του νέου μας αιώνα,
φίλοι μου, ας τους κάνουμε με όμορφο αγώνα,

τέτοιο που δεν γνωρίσαμε τα περασμένα χρόνια.
Το ήπιο κλίμα, φίλοι μου, ας μείνει πια αιώνια.

Λίγο και γω προσπάθησα να μείνει ήπιο κλίμα
και κάθε τόσο έγγραφα σ' όλους σας κι ένα ποίημα.

Για να καλαμπουρίζουμε φέτος το καλοκαίρι
κι όποιος κι αν είναι δήμαρχος να σφίξουνε το χέρι.

Τα κόμματα στο δήμο μας καμιά δεν έχουν θέση.
Μην προσπαθήσει πια κανείς να μας τα βάλει φέσι.

Ψήφισε πια ελεύθερα όποιον εσύ γουστάρεις.
Τότε σωστή απόφαση, φίλε, εσύ θα πάρεις.

Ανάμεσα σε ικανούς θα βρεις ποιον να ψηφίσεις
και φίλε δεν χρειάζεται κανένα να ρωτήσεις.

Θα δεις απ' όλους ποιος πολύ τρέχει για το χωριό σου,
τρέχει για την αγάπη σου, τρέχει για το καλό σου.

5. Στον πρόεδρο και κοινοτικό συμβούλιο

Τώρα εσείς οι σύμβουλοι ξεχάστε πια τα πάθη,
να μην επαναλάβουμε τα περασμένα λάθη.

Κι όλοι μαζί για το χωριό τώρα αγωνιστείτε.
Στο τέλος της θητείας σας τα έργα σας μάς πείτε.

Νόμιζα πως ο πρόεδρος έχει και καλοσύνη,
έχει και ικανότητα και μετριοφροσύνη.

Κι αυτός ευθύνες σ' όλους σας τώρα θα σας μοιράσει
και τους κατοίκους του χωριού όλους θα τους μονιάσει.

Όμως γι' αυτό χρειάζεται όλους σαν ένα σώμα
και να ξεχάστε όλοι σας απ' το μυαλό το κόμμα.

Και δώστε το παράδειγμα σ' Έλληνες κι Ελληνίδες
πως μόνο με ομόνοια φτιάχνονται οι πατρίδες.

Και μην τον βλέπετε χοντρό, θρεμμένο σα δαμάλι
μα σαν την καλοσύνη του τέτοια δεν είναι άλλη.

Και μεις να καμαρώνουμε για σας τα παλικάρια
κι άστε τους άλλους για να λεν πως είσαστε μοσχάρια

που στη Γαζή βοσκούσανε μα ήρθανε εδώ,
αυτά να κυβερνήσουνε ετούτο το χωριό.

6. Στο δήμαρχο

Κυβέρνηση και τρόικα για λίγο τις αφήνω
και τώρα πια στο δήμο μας την προσοχή θα δίνω.

Δήμαρχε, αν στο δήμο μας εσύ αλλάξεις όψη
τότε κι εμείς θα σ' έχουμε στο μέλλον στα υπόψη.

Δεν λέμε θαυματοποιός πως πρέπει για να γίνεις
όμως εσύ το έργο σου μόνος σου δε θα κρίνεις.

Ποτέ μου δε χαρίστηκα, δήμαρχε, σε κανένα
σε όσους πια πολιτικούς μας γέμισαν με ψέμα.

Θα κρίνουμε το έργο σου με λογική και γνώση
χωρίς να φανταζόμαστε εμείς δική σου πτώση.

Και στο χωριό μας, δήμαρχε, να πεις τι έχεις κάνει
απ' όταν οι τρεις δήμοι μας εβάλανε στεφάνι¹³⁵.

Θα κρίνουμε αν ήμασταν καλύτεροι ή τώρα
μ' αυτές τις δυνατότητες που έχει πια η χώρα.

Αν βλέπεις τους δημότες σου όλους με ίδιο μάτι
και όσους δεν σε ψήφισαν δεν τους κρατάς γινάτι,

¹³⁵ Εννοείται η ενοποίηση των δήμων με το «Σχέδιο Καλλικράτης».

αν έχεις βάλει στη σειρά και τι στο δήμο έργα
και όσους τα καθυστερούν αν έχεις πάρει βέργα,

εάν τους συνεργάτες σου με σεβασμό τους βλέπεις
κι αβίαστα την ψήφο τους να δίνουν επιτρέπεις,

αυτά εμείς θα κρίνουμε, δήμαρχε Πυθαγόρα,
κι αυτά τα χαιρετίσματα σου στέλνω για την ώρα.

Ανεξαιρέτως όλους σας, τι κάνατε θα κρίνω
μα τώρα πια προσωρινά όλους σας πια αφήνω.

7. Οι μνηστήρες των δημοτικών εκλογών¹³⁶

Στις εκλογές του δήμου μας, πάμπολλοι πια μνηστήρες
και όλοι εμφανίζονται στο δήμο σαν σωτήρες.

Μας κατεβαίνουν στρατηγοί, γιατροί, καθηγητάδες,
έμποροι όλων των ειδών, όμως και φουκαράδες.

Μας κατεβαίνουν φοιτητές κι όμορφες παρουσίες,
λίγοι σ' αυτές τις εκλογές θα πάρουν απουσίες.

Μας κατεβαίνουν φαλακροί, ψηλοί, κοντοί, μεσαίοι,
μαλλιάδες και αξύριστοι μα λίγοι πια ωραίοι.

Αγρότες μα και ξυλουργοί μπαίνουν στον ίδιο στίβο
και φίλοι συνεχίζουνε το ίδιο το μοτίβο.

Γι' αυτούς, πια, συνδημότη μου, εσύ αποφασίζεις
με δύναμη την ψήφο σου δήμαρχο διορίζεις.

Μα θυμηθείτε, φίλοι μου, αυτά εδώ τα λόγια
που με οργή φωνάζαμε, να φύγουν τα λαμόγια.

Μην μετανιώσεις αύριο, κανείς δε θα μας φταίει
αν βλέπουμε τον τόπο μας τότε να παραπαίει

Εύκολες οι επιλογές, φίλε μου, αν συγκρίνεις.
Τους τίμιους και άξιους την ψήφο σου να δίνεις.

Λίγοι απ' όλους τους θα βγουν και θα γευτούν το μέλι,
οι άλλοι πια να ψάξουνε να βρουν αλλού κυψέλη.

Και τώρα πλέον χαιρετώ του δήμου μας τ' αστέρια.

¹³⁶ Το ποίημα έχει δημοσιευτεί και στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr στις 26 Μαΐου 2014, με τίτλο «Δημοτικές εκλογές 2014». Βλέπε παράρτημα.

Όλοι μετά τις εκλογές να δώσετε τα χέρια

8. Εκλογές 2015¹³⁷

Τους άκουσα προσεκτικά όλες αυτές τις μέρες
μα άλλοι τάζουν ψέματα κι άλλοι πολλές φοβέρες.

Έχω ακούσει στη ζωή λόγια παχιά, μεγάλα
μα όλοι τους μας βάλανε στο γάιδαρο καβάλα.

Ψέματα κι άλλα ψέματα, μια θημωνιά ψεμάτων
ψέματα λύση δίνουνε όλων των προβλημάτων.

Άπειρα τα προβλήματα, τεράστια, μεγάλα
όμως αυτοί αγωνιούν μόνο για την κουτάλα.

Ποιο να ψηφίσω πέστε μου, ποιο κόμμα από όλα
που όλα τους σερβίρουνε προγράμματα με φόλα;.....

Πώς να μπορέσω για να δω σ' ετούτη την ομίχλη
πού πια να ψάξω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

Να καταλάβω δεν μπορώ ποιος λέει την αλήθεια
που κάθε μέρα άκουγα απ' όλα παραμύθια.

Όμως πατριδοκάπηλοι, σπόροι του εφιάλτη
κατάφερναν και έπαιρναν δύναμη απ' την κάλπη.

Να βγει η χώρα νικητής και όχι κανένα κόμμα
το απαιτούν οι Έλληνες όλοι τους μ' ένα στόμα.

¹³⁷ Το ποίημα έχει αναρτηθεί και στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr στις 22 Ιανουαρίου 2015, με τίτλο «Εκλογές 2015». Βλέπε παράρτημα.

9. Παραμονές εκλογών¹³⁸

Παραμονές των εκλογών είμαστε πλέον φίλοι
κι εύχομαι στους πολιτικούς Θεός μυαλό να στείλει.

Που βλέπουν πια τον τόπο μας τώρα για να βουλιάζει
μα όλους πια το κόμμα τους μόνο αυτό τους νοιάζει.

Μια ύστατη πια έκκληση σε όλους απευθύνω
τώρα να συνεννοηθούν στην πείνα να μη μείνω.

Και την Ελλάδα τώρα πια μην παίζουνε στα ζάρια
κι όλοι μαζί να κάνουμε τώρα σκληρά παζάρια.

Ο ψηφοφόρος Έλληνας φίλοι μου, δεν κοιμάται
κι όλοι εσείς τη γνώμη του μην την υποτιμάτε.

Σας έστειλε το μήνυμα για να συμπορευτείτε
μαζί για την Ελλάδα μας, όλοι αγωνιστείτε.

¹³⁸ Το ποίημα έχει δημοσιευτεί και στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.gr στις 15 Ιουνίου 2012, με τίτλο «Παραμονές εκλογών». Βλέπε παράρτημα.

9. Για όσους εκλεγούν στις επόμενες εκλογές¹³⁹

Τώρα εσείς οι βουλευτές ξεχάστε πια τα πάθη
και μην επαναλάβετε τα περασμένα λάθη.

Αν θέλουν να προσφέρουνε ας γίνουν ένα σώμα
και να ξεχάσουν όλοι τους απ' το μυαλό το κόμμα.

Κι ας δώσουν το παράδειγμα σ' Έλληνες κι Ελληνίδες
πως μόνο με Ομόνοια φτιάχνονται οι πατρίδες.

...Αν θέλουν να προσφέρουνε
κι όχι να μας τη φέρουνε.

¹³⁹ Δημοσιεύτηκε στον λογαριασμό του ποιητή στο facebook στις 13 Σεπτεμβρίου 2015

5.8 Για την τηλεόραση και τηλεοπτικά πρόσωπα

Η τηλεόραση αποτελούσε και αποτελεί ένα μέσο μαζικής ενημέρωσης με τεράστια απήχηση κι επιρροή στο ευρύ κοινό της χώρας μας. Η πληθώρα εκπομπών ποικίλου περιεχομένου που εισβάλλει καθημερινά στα σπίτια των Ελλήνων είναι αναμενόμενο επομένως να καθίσταται πηγή έμπνευσης για την λαϊκή ποίηση. Ένα τέτοιο πεδίο επομένως, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από το έργο του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή.

Τα δύο πρώτα ποιήματα απευθύνονται στις τηλεπαρουσιάστριες Ελένη Μενεγάκη και Αννίτα Πάνια, δύο τηλεοπτικά πρόσωπα με μεγάλη απήχηση στο ευρύ κοινό, ιδιαίτερος τη δεκαετία του 1990, οπότε και γράφτηκαν τα τρία πρώτα ποιήματα. Με αυτά εκφράζεται ο θαυμασμός του ποιητή για την εξωτερική τους εμφάνιση, αλλά και για την πνευματική τους διαύγεια. Στο πρώτο ποίημα μάλιστα, ο ποιητής συμβουλεύει την παρουσιάστρια να μην πτοείται από τις όποιες κριτικές προς το πρόσωπό της. Στο δεύτερο ποίημα που απευθύνεται προς την εκπομπή «Χρυσό κουφέτο»¹⁴⁰ ο ποιητής εκφράζει τον θαυμασμό του τόσο για την παρουσιάστρια όσο και για την ίδια την εκπομπή, στην οποία μάλιστα εύχεται να εκπληρώσει με τον καλύτερο τρόπο τους στόχους της.

Το τρίτο ποίημα αναφέρεται στην εκπομπή «Τρία-Δύο-Ένα»¹⁴¹ όπου ο ποιητής εκφράζει τον θαυμασμό του για τις εμφανίσιμες συμμετέχουσες.

Το τέταρτο και τελευταίο ποίημα αυτής της κατηγορίας είναι εμπνευσμένο από τη σύγχρονη επικαιρότητα. Την προσοχή του ποιητή τραβά το αιφνιδιαστικό κλείσιμο της ΕΡΤ επί κυβερνήσεως Α. Σαμαρά τον Ιούνιο του 2013, θέμα που απασχόλησε το ευρύ κοινό για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο ποιητής εκφράζει τον προβληματισμό και την απορία του για το εν λόγω γεγονός, από τη στιγμή μάλιστα που η ΕΡΤ υπήρξε ο πρώτος τηλεοπτικός σταθμός που εξέπεμψε στην χώρα κι εξασφάλιζε τους πόρους για τη λειτουργία της από τους φορολογουμένους.

1. Για την Ελένη Μενεγάκη

¹⁴⁰ Η εκπομπή συνοικεσίων «Χρυσό Κουφέτο» μεταδιδόταν στην ελληνική τηλεόραση κατά τα έτη 1995-1998 από τις συχνότητες Μακεδονία TV, Tempo TV και Star Channel. Στην εκπομπή λάμβαναν μέρος άνθρωποι κάθε ηλικίας με σκοπό την εύρεση συντρόφου.

¹⁴¹ Η ζωντανή εκπομπή «Τρία-Δύο-Ένα, Αντέννα» μεταδιδόταν από τη συχνότητα του ομώνυμου καναλιού κατά τα έτη 1992-1995 με παρουσιάστρια την Πόπη Χατζηδημητρίου. Ήταν καθημερινό, ζωντανό σόου-τηλεπαιχνίδι όπου συμμετείχαν 20 εμφανίσιμες κοπέλες και τηλεθεατές.

Για τη θεά της ομορφιάς, Ελένη Μενεγάκη
στέλνω αυτό το ποίημα στο Γιώργο Παπαδάκη.

Ένας απλός της θαυμαστής, όχι ερωτευμένος,
γιατί τότε αλίμονο, θα πήγαινα χαμένος.

Με το φιδίσιο σώμα της, με τα ξανθά μαλλιά της,
με τα γραμμένα χείλη της, τη λαμπερή ματιά της.

Νεράιδα του παραμυθιού σ' ετούτο το κανάλι,
διασκεδάζει όλους μας όσο καμία άλλη.

Μα και διαύγεια μυαλού και χιούμορ διαθέτει
και λέμε πια χαλάλι της στην ομορφιά που έχει.

Καθώς την παρακολουθώ πίνοντας το καφέ μου
έκανα το συλλογισμό να μ' έλεγε «δικέ μου».

Συνέχισε, κοπέλα μου, εσύ την εκπομπή σου
και μην ιδρώνει με αυτά, εσένα, το αυτί σου.

Αυτά δεν είναι τίποτα, πέρασα τέτοιες μπόρες
που δεν τις φτάνουνε μαζί ούτε σαράντα χώρες.

Όμως δε λύγισα ποτέ, έτσι και συ να κάνεις
και όχι την καριέρα σου να θέλεις να ξεκάνεις.

2. Για το Χρυσό Κουφέτο

Θα ξεκινήσω με ευχή για το χρυσό κουφέτο
όσους ανύπαντρους κι αν βρει, να τους παντρέψει εφέτο.

Όλοι τους θέλουν σύντροφο να έχουν στη ζωή τους
τις λύπες μα και τις χαρές να μοιραστούν μαζί τους.

Και η ξανθιά η καλλονή που τους παρουσιάζει
και που το γέλιο της παντού απλόχερα μοιράζει.

Τέτοια θα ήθελα και γω για εκλογή να κάνω
όμως το ξέρω, δεν θα βρω, μέχρι και να πεθάνω.

Γι' αυτό και αποφάσισα να έρθω στο κουφέτο
μήπως μπορέσω και εγώ να παντρευτώ εφέτο.

Μαγνήτης μέσα απ' το γυαλί τραβάει τη ματιά μας
κι όλοι ονειρευόμαστε να ήτανε δικιά μας.

Κι αν βλέπεις τέτοιες καλλονές να σου χαμογελάνε
και από μέσα απ' το γυαλί φιλιά να σου πετάνε,

ξύπνιος ονειρεύεσαι τέτοιες λαμπρές κοπέλες,
πως θα μπορούσανε μαζί μ' εσέ να κάνουν τρέλες.

Αννίτα,
είσαι γλυκιά, πανέμορφη, φίνα, ωραία, σέξυ,
είσαι, θεά μου, φοβερή, στο λέω με μια λέξη.

3. Για το 3-2-1

Συγχαρητήρια πολλά αξίζουν στον Αντέννα
που έφτιαξε την εκπομπή του «Τρία, Δύο, Ένα»,

Πού βλέπεις τέτοιες εκπομπές, πού βλέπεις τέτοια κάλλη;
Όπως αυτή η εκπομπή, τέτοια δεν είναι άλλη.

Όλοι μας θα το θέλαμε κοντά σας να βρεθούμε,
μ' εσάς νεράιδες όμορφες, δυο λέξεις για να πούμε.

Κι αυτά τα φλογερά κορμιά με την περίσσια χάρη
να έβλεπα από κοντά να νιώσω παλικάρι.

Και τώρα πια σας χαιρετώ, όλα εσάς τ' αστέρια,
με την ελπίδα κάποτε να δώσουμε τα χέρια.

4. Για την ΕΡΤ

Άνοιξα τηλεόραση να μάθω τι συμβαίνει
και τότε διαπίστωσα, η ΕΡΤ είναι κομμένη.

Γιατί, αναρωτήθηκα, κλείσαν την πρωτοπόρο
αφού για λειτουργία της εμείς δίναμε δώρο.

Τι να συμβαίνει άραγε, έχουμε απορία
γιατί μας αφαιρέσανε, τώρα, κανάλια τρία;

6. Τεχνοτροπικά στοιχεία των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή

Η ποίηση του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή από άποψη θεματολογίας, όπως είδαμε προηγουμένως, χαρακτηρίζεται από πολυμέρεια και ποικιλία. Οι στίχοι του ασχολούνται τόσο με θέματα προσωπικά όπως ο έρωτας, όσο και κοινωνικά, όπως φαίνεται από τον όγκο των κοινωνικοπολιτικών του ποιημάτων. Σε κάθε περίπτωση ο ποιητής δεν παραλείπει να μιλήσει εκ μέρους του κοινωνικού συνόλου, επιδεικνύοντας συχνά την λαϊκή σοφία, την ευαισθησία και τον φιλοσοφικό στοχασμό που διακρίνουν έναν λαϊκό ποιητή.

Η λαϊκή ποίηση όπως είπαμε και στα εισαγωγικά, έχει στενή συνάφεια με το δημοτικό τραγούδι, πράγμα που καθρεφτίζεται και στην τεχνοτροπία του. Είδαμε ότι το δημοτικό τραγούδι είναι μια τέχνη τεχνοτροπικά στερεότυπη όπως και κάθε παραδοσιακή ομαδική έκφραση και βασίζεται σε μια ολόκληρη σειρά από συμβάσεις και κοινούς τόπους, σχεδόν υποχρεωτικούς.¹⁴² Αυτός ο πλούτος των εκφραστικών μέσων, αποκρυσταλλωμένος από μια μακρά προφορική παράδοση σε στερεότυπα σχήματα μεγάλης αισθητικής και ψυχολογικής ευστοχίας, ορίζει τον ομοιογενή χαρακτήρα και την αυστηρή τεχνική στην οποία υπόκειται η δημιουργία του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού από τη βυζαντινή εποχή μέχρι σήμερα.¹⁴³

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε ιδιαίτερος με τα τεχνοτροπικά στοιχεία του εν λόγω λαϊκού ποιητή, όπως αυτά σημειώνονται στο διαθέσιμο ποιητικό υλικό του, το οποίο πρέπει να σημειώσουμε ότι ολοένα εμπλουτίζεται. Πιο αναλυτικά, θα μας απασχολήσουν το ύφος, η γλώσσα, η σύνταξη, τα εκφραστικά μέσα, η μετρική και τα στερεότυπα εκφραστικά σχήματα που συναντήσαμε στα στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή.

¹⁴² Τέτοια είναι τα τυπικά και ισότιμα μοτίβα, οι εισαγωγικοί ή μεταβατικοί στίχοι – κλισέ, οι φόρμες παραστατικής έντασης, οι τύποι αφηγηματικής και αρχιτεκτονικής διάρθρωσης, το σχηματολογικό και συμβολικό σύστημα, η παραδοσιακή στιχουργία και μουσική.

Βλ. σχετικά στο Καψωμένου Ερατοσθένη, *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996, σσ. 55-56

¹⁴³ Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ. 56

6.1 Το ύφος και τα εκφραστικά μέσα των στιχουργημάτων

Ύφος είναι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο κάποιος χειρίζεται τη γλώσσα, επιλέγει τις λέξεις που θα χρησιμοποιήσει, προτιμά ή αποφεύγει συγκεκριμένα είδη προτάσεων και σχημάτων λόγου, προκειμένου το κείμενό του να επιτύχει τους συγκεκριμένους επικοινωνιακούς στόχους του συγγραφέα του. Έτσι το προσωπικό ύφος ενός λαϊκού ποιητή δημιουργείται μέσα από μια συνειδητή επιλογή ορισμένων συνήθως επαναλαμβανόμενων δομικών σχημάτων που απαρτίζουν ένα ιδιαίτερο γλωσσικό σύστημα από λεξιλογικές, γραμματικές και μορφοσυντακτικές δομές.¹⁴⁴ Ειδικότερα όσον αφορά τη λαϊκή ποίηση, το ύφος μπορεί να σχετίζεται και με την επιλογή του μέτρου και της στιχουργικής.

Το ύφος των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεώργιου Βαρδή χαρακτηρίζεται σε κάθε περίπτωση από λιτότητα εκφραστικών μέσων, ζωντάνια και παραστατικότητα, ενώ παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία, αφού ανάλογα με τη θεματική κάθε στιχουργήματος μπορεί να χρωματίζεται αντιστοίχως και να γίνεται ειρωνικό, (αυτό)σαρκαστικό, χιουμοριστικό, συμβουλευτικό ή εξομολογητικό.

Ξεκινώντας με τα ερωτικά ποιήματα¹⁴⁵ του λαϊκού ποιητή Γεώργιου Βαρδή, το ύφος θα λέγαμε ότι είναι ζωντανό, εξομολογητικό, άμεσο και παραστατικό λόγω των παρομοιώσεων, μεταφορών, επαναλήψεων και προσωποποιήσεων φτάνοντας στο σημείο να γίνεται ακόμη και λυρικό σε μερικές περιπτώσεις με τη χρήση υπερβολής

¹⁴⁴ Βλ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, *Γλωσσολογία και λογοτεχνία. Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου*, Εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1991, σσ. 105-107

¹⁴⁵ Αξίζει επίσης να σημειωθούν οι άμεσες ή έμμεσες αναφορές στο γάμο ως απώτερου σκοπού και ως ευτυχούς κατάληξης του ερωτικού συναισθήματος.

*Γλυκιά μου, χαρά μου, ψυχή μου, καρδιά μου,
έλα να μείνεις για πάντα κοντά μου...*

*...μην προσπαθήσει ξανά να σε κλέψει
μα μόνο τους δυο μας αυτός να παντρεύει...*

*...Κουμπάροι ας είναι και όλα τ' αστέρια
και 'μεις να πετάμε σαν δυο περιστέρια....*

*...Θα της στείλω λουλούδια μια μέρα,
θα της πέρναγα εγώ και τη βέρα...*

*...Και με λουλούδια, φίλε μου, ίσως μια άλλη μέρα
να της ζητήσω να δεχθεί και τη δική μου βέρα...*

*...Αυτά θα είναι η αρχή και κάποια άλλη μέρα
μαζί με τριαντάφυλλα θα στείλω και τη βέρα...*

και πλούσιων κοσμητικών επιθέτων. Επίσης κυριαρχεί το α' ενικό πρόσωπο και συχνά ο ποιητής απευθύνεται στην κοπέλα και σε β' πρόσωπο.

*Το γράφω στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.*

*Θα 'σκιζα γη και ουρανό εγώ να την κερδίσω
μ' αυτή την όμορφη θεά για πάντοτε να ζήσω.*

*Κρυστάλλινο το γέλιο της, μαγεία η ματιά της,
Με χάρη αυτή κούναγε και τα ξανθά μαλλιά της.*

*Σε σκλάβωνε ο τρόπος της, τ' όμορφο ντύσιμό της
και άγαλμα θα έμενες στο κοφτερό μυαλό της.*

*Ήταν ξανθιές, μελαχρινές, με μπλε, με μαύρα μάτια
κι εμένα την καρδούλα μου την έκαναν κομμάτια.*

*Εμεινα πια σαν άγαλμα με ανοιχτό το στόμα,
νόμιζα πως βρισκότανε όλες εκεί ακόμα.*

*Θα σου στείλω λουλούδια μια μέρα,
θα σου βάλω αν θέλεις και βέρα
και για σε δροσερό μου λουλούδι
τρυφερό θα σου γράψω τραγούδι.*

*Όμως κι αυτή σαν όλες τους, πουλούσε παραμύθι
και 'γω πολύ την πίστεψα σα να 'μουν κουτορνίθι.*

*Γυναίκες είναι και πετούν, όπως τα περιστέρια.
Σήμερα βρίσκονται εδώ, αύριο σ' άλλα χέρια.*

*Θα περιμένω μια ζωή, αν χρειαστείς ακόμα,
μια λέξη να ακούσω πια απ' το γλυκό σου στόμα.*

Και το θεό, παρακαλώ, εκείνος να σε στείλει

για να θαυμάσω από κοντά τα φλογερά σου χείλη.

Να δω θεσπέσιο κορμί, τα μαύρα σου τα μάτια
που με την πρώτη τη ματιά με κάνανε κομμάτια.

Να είναι κατακόκκινα σαν το δικό μου πάθος
και δεν θα κάνω, φίλε μου, πάλι το ίδιο λάθος.

Όταν τα πήρα ψέλλιζαν κι αυτά το όνομά της
και ήρθαν να υποκλιθούν στην τόση ομορφιά της.

Τώρα σ' ετούτη τη θεά λάμπει σαν το χρυσάφι
ενώ εμείς το βάλουμε όλοι μας πια στο ράφι.

Γιατί με έρωτα εγώ εσένα είχα πάρει,
Πού να 'ξερα θα φόραγες μια μέρα και σαμάρι.

Σε σχέση με τα εκφραστικά μέσα των ερωτικών στιχουργημάτων και κυρίως εκείνων που έχουν εγκωμιαστικό περιεχόμενο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση της ομορφιάς του εγκωμιαζόμενου προσώπου με θεά¹⁴⁶ και μάλιστα με τη θεά της ομορφιάς, την Αφροδίτη, μέσα από εικόνες, μεταφορές και παρομοιώσεις:

Το γράφω στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη...

...Θα 'σκιζα γη και ουρανό εγώ να την κερδίσω
μ' αυτή την όμορφη θεά για πάντοτε να ζήσω.

...με μια ολόξανθη θεά, ένα δροσερό λουλούδι.
Γι' αυτήν που γράφω, φίλοι μου, ετούτο το τραγούδι.

¹⁴⁶ Και όπως είναι αναμενόμενο, σύμφωνα με τον ποιητή μια θεά ταιριάζει να παντρευτεί έναν θεό:

...Βασίλισσα της ομορφιάς, θεά της οικουμένης,
έναν Ερμή να παντρευτείς, θεό να περιμένεις...

...Θεό και με τον τρόπο του θέλουν πολλά μοντέλα
μα όμως δεν συγκρίνονται με τούτη την κοπέλα...

*...Μα αν η βόρεια θεά μας φύγει για το Βόλγα
θα της φωνάξω «σ' αγαπώ, μείνε μαζί μου Όλγα».*

*Και το φορούσε μια ξανθιά, πανέμορφη κοπέλα
σαν λαμπερή είναι θεά, γλυκιά ένιωσα τρέλα.*

Αλλού πάλι, η κοπέλα εξακολουθώντας να βρίσκεται εξυψωμένη στο χώρο του μεταφυσικού **παρομοιάζεται με άγγελο** και της αποδίδεται **η ιδιότητα του ονειρικού και του παραμυθένιου:**

*...Μπαίνοντας μέσα στη σχολή ένιωσα κάποια ζάλη
που είδα έναν **άγγελο** και στην καρδιά μου πάλη....*

*...Βλέπω πως τα καλύτερα διάλεξες ρε Γρηγόρη,
τέτοια που ξετρελαίνουνε **παραμυθένια** κόρη...*

*... Μα τούτα είναι όνειρα κι η σκέψη αυτή χαμένη
όμως εσύ Χριστίνα μου είσαι **ονειρεμένη**...*

Σε σχέση με τα παραπάνω, πρέπει να σημειώσουμε τα εξής: Μπορεί ο λαϊκός πολιτισμός εν γένει να είναι, στη βάση του, φυσιοκεντρικός, γαιοκεντρικός, υλοκεντρικός, αλλά ουδέποτε υπήρξε φειδωλός και στη διάθεση ενός χώρου όπου φιλοξενούνται παραστάσεις, πέρα από τη φύση, τη γη, την ύλη καθ' εαυτήν. Είναι λοιπόν ευεξήγητο γιατί ο λαϊκός άνθρωπος, προκειμένου να εκθειάσει την ομορφιά της γυναίκας δεν περιορίστηκε μόνο στον υλικό κόσμο αλλά επεκτάθηκε και στον υπερβατικό χώρο. Έχει άλλωστε ενδιαφέρον να υπογραμμιστεί ότι με τον τρόπο αυτόν η γυναικεία ομορφιά δεν εξαυλώνεται, εξακολουθεί να παραμένει γήινη και να λατρεύεται ως τέτοια. Κατά κάποιο τρόπο ο λαϊκός ποιητής θεωρεί το ιερό και το μεταφυσικό ως κορυφαία περίπτωση του φυσικού και του γήινου.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Χαρακτηριστικά είναι τα εξής παραδείγματα από το δημοτικό τραγούδι:

***Άγγελος** είσαι στη θωριά, ζγουραφιστά έχεις κάλλη,
Σκληρή έχεις μόνο την καρδιά, που δεν την έχει άλλη.*

***Άγγελοι** από τους ουρανούς με προσταγή Κυρίου
Κατέβηκαν και σου 'δωσαν την λάμψη του ηλίου.*

Βλ. Αριστείδη Δουλαβέρα, *Η ανθρώπινη ομορφιά στο δημοτικό τραγούδι. Α. η γυναικεία ομορφιά*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2007, σ.213

Συνεχίζοντας, αρκετές είναι και οι περιπτώσεις όπου το εγκωμιαζόμενο πρόσωπο παρουσιάζεται ως **αστέρι**, **λουλούδι**¹⁴⁸ ή **περιστέρι**. Αυτού του είδους οι παρομοιώσεις και οι παραλληλισμοί συναντώνται ευρέως και σε δημοτικά τραγούδια. Όσον αφορά τα **λουλούδια**, το άρωμα και το κάλλος τους είναι σύμβολα ομορφιάς, ευωδιάς και αγνότητας της νιότης. Βρίσκουμε σε παλιά τραγούδια παρομοιώσεις προσώπων με λουλούδια για να τονίσουν την ομορφιά και την αγνότητα, ενώ στις μαντινάδες η παρομοίωση του κάλλους με λουλούδια δίδει μια έμφαση στην ομορφιά του αγαπημένου προσώπου.¹⁴⁹ Ομοίως και ο παραλληλισμός της όμορφης κοπέλας με **περιστέρι** είναι συχνός στο δημοτικό τραγούδι. Μάλιστα είναι το δεύτερο σε συχνότητα εμφάνιση πτηνό των δημοτικών τραγουδιών μετά την πέρδικα και συνήθως είναι παχουλό, άσπρο ή χρυσό, συμβολίζοντας μεταξύ άλλων και τη νύφη.¹⁵⁰ Βεβαίως, αξίζει να σημειώσουμε εδώ ότι σε κάποιες περιπτώσεις το περιστέρι χρησιμοποιείται από τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή με μια διαφορετική σημασία αρνητικής χροιάς, αυτή του εφήμερου που εύκολα «πετάει» μακριά¹⁵¹. Τέλος, συχνή είναι στο δημοτικό τραγούδι και η παρομοίωση του εγκωμιαζόμενου

¹⁴⁸ Στα ποιήματα αυτής της κατηγορίας παρατηρούμε επίσης ότι σύμφωνα με τον ποιητή στα λουλούδια αρμόζει η προσφορά λουλουδιών, ιδιαιτέρως δε όταν συνοδεύεται από πρόταση γάμου:

*...Θα σου στείλω **λουλούδια** μια μέρα,
θα σουβάλω αν θέλεις και **βέρα**...*

*...Όμορφα **τριαντάφυλλα**, βάλε μου ρε Γρηγόρη
και για γυναίκα όμορφη βάζω απόψε πλώρη...*

*...Και με **λουλούδια**, φίλε μου, ίσως μια άλλη μέρα
να της ζητήσω να δεχθεί και τη δική μου **βέρα**...*

*...Αυτά θα είναι η αρχή και κάποια άλλη μέρα
μαζί με **τριαντάφυλλα** θα στείλω και τη **βέρα**...*

¹⁴⁹ Βλ. Ειρήνης Ταχατάκη, «Φυτά, λουλούδια – χρώματα στην παράδοση, τη λαϊκή ποίηση και τη ζωή μας», *Ελλωτία*, 4 (1995), 227-228

¹⁵⁰ Χαρακτηριστικά παραδείγματα στίχων από δημοτικά τραγούδια όπου συναντάμε αυτή την παρομοίωση είναι τα εξής:

*Εκάθισες, εκάθισες να θρεις να πάρεις ταίρι
Και διάλεξες απ' τα πουλιά τα' όμορφο **περιστέρι**.*

*Σήμερα λάμπει ο ουρανός, σήμερα λάμπει η μέρα,
Σήμερα στεφανώνεται αϊτός την **περιστέρα**.*

Βλ. Αριστείδη Δουλαβέρα, *Η ανθρώπινη ομορφιά στο δημοτικό τραγούδι*. Α. η γυναικεία ομορφιά, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2007, σσ. 173, 178-179

¹⁵¹ *...Γυναίκες είναι και πετούν, όπως τα **περιστέρια**.
Σήμερα βρίσκονται εδώ, αύριο σ' άλλα χέρια...*

προσώπου με κάποιο ουράνιο σώμα, όπως το **αστέρι**. Μάλιστα, παρομοιώσεις του ανθρώπου ή μελών του ανθρώπινου σώματος με ουράνια σώματα, για να παρασταθεί το φυσικό κάλλος ή για να εξαρθεί η ηθική προσωπικότητα, υπάρχουν πολλές, σχεδόν στο σύνολο των παραδεδομένων αρχαϊκών ποιήσεων, ενώ παρατηρούνται ακόμα και στην Αγία Γραφή¹⁵². Ακολουθούν ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα από τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή με τα παραπάνω στοιχεία:

*...Αυτά συλλογιζόμουνα για κείνο το λουλούδι.
Εγώ μια μέρα σε αυτή θα γράψω και τραγούδι...*

*...Μαζί χέρι χέρι σαν δυο **περιστέρια**
να φτερουγίσουμε πάνω στ' αστέρια...*

*...Κουμπάροι ας είναι και όλα τ' αστέρια
και 'μεις να πετάμε σαν δυο **περιστέρια**...*

*...Το μεσημέρι έφυγαν αυτά τα **περιστέρια**
κι ακόμα εκεί καθόμουνα με τη μπογιά στα χέρια...*

*...Έσκυψα και το εφίλησα ετούτο το **αστέρι**
καθώς αυτή μου κράταγε πολύ σφιχτά το χέρι...*

*...με μια ολόξανθη θεά, ένα δροσερό λουλούδι,
γι' αυτήν που γράφω, φίλοι μου, ετούτο το τραγούδι...*

*...Γυναίκες είναι και πετούν, όπως τα **περιστέρια**.
Σήμερα βρίσκονται εδώ, αύριο σ' άλλα χέρια...*

*...Πολλές γυναίκες γνώρισα πού 'ταν λαμπρά **αστέρια**,
φωτογραφίες έβγαζα, τις κράταγα στα χέρια...*

Επίσης, στα ερωτικά στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή, ενδιαφέρουσα είναι και η **χρήση εικόνων** που αφορούν την εξωτερική ομορφιά και οι οποίες εστιάζονται περισσότερο στα χείλη, τα μαλλιά, τα μάτια της κοπέλας και βεβαίως στο εκφραστικό

¹⁵² Βλ. Αριστείδη Δουλαβέρα, ό.π. σσ.188-198

χαμόγελό της. Αυτό παρατηρείται έντονα και στο δημοτικό τραγούδι όπου χαρακτηριστικές λεπτομέρειες που εντοπίζονται σε συγκεκριμένα σημεία του σώματος κάνουν αισθητή την παρουσία τους.

Καταρχήν **τα μάτια** της κοπέλας που εγκωμιάζεται είναι το θέλημα που τραγουδήθηκε περισσότερο από κάθε άλλο. Η δόξα των ματιών οφείλεται κυρίως στον ρόλο που έχουν στον έρωτα, αφού άλλωστε είναι οι καθρέφτες της ψυχής στην ικανότητά τους να πιάνουν την αγάπη.¹⁵³ Συγκεκριμένα, το χρώμα των ματιών είναι επίσης μια λεπτομέρεια που συναντάμε συχνά στα δημοτικά τραγούδια, με ιδιαίτερη προτίμηση στο μαύρο και γαλανό¹⁵⁴.

Ομοίως πολυτραγουδισμένα στο δημοτικό τραγούδι είναι και **τα μαλλιά** της γυναίκας. Ιδιαίτερος η προτίμηση στο ξανθό χρώμα υπάρχει ήδη στον Όμηρο και στους λυρικούς ποιητές και από αυτούς μέσω του Ευριπίδη παγιώθηκε ως βασικό χαρακτηριστικό της γυναικείας ομορφιάς. Η υπεροχή της ξανθής κόμης αποδίδεται και στη σπανιότητά της ανάμεσα στους μεσογειακούς λαούς. Έτσι αποτελούν πολύτιμο στολίδι για τη γυναίκα και της προσθέτουν λάμψη και επιβολή.¹⁵⁵ Δεν

¹⁵³ Χαρακτηριστικά παραδείγματα από το δημοτικό τραγούδι αποτελούν τα εξής:

Μαυροματού, μαυροφρυδού και **καστανομαλλούσα**,

Όταν σε εγέννα η μάνα σου όλα τα δέντρα ανθούσα

Τα **χείλη** σου 'ναι βύσσινο, το μάγουλό σου μήλο,

Το στήθος σου παράδεισος και το κορμί σου κρίνο.

Βλ. Αριστείδη Δουλαβέρα, *Η ανθρωπίνη ομορφιά στο δημοτικό τραγούδι*. Α. η γυναικεία ομορφιά, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2007, σ.41,97 και Αθανασίας Μαγιάκου, *Η γυναίκα στα δημοτικά μας τραγούδια*, εκδ. Πυρσός, Αθήνα 1937, σσ. 51-52

¹⁵⁴ Χαρακτηριστικά παραδείγματα από το δημοτικό τραγούδι είναι τα εξής:

Για **μαύρα μάτια** χάνομαι, για **γαλανά** πεθαίνω

Για καθαρομελαχρινά σκίζω τη γης και μπαίνω.

Μαύρα μάτια στο ποτήρι,

Γαλανά στο παραθύρι

Τα **μαύρα σου τα μάτια** κι ο άσπρος σου ο λαιμός,

Είν' ήλιος και σελήνη κι όλος ο ουρανός.

Βλ. Αριστείδη Δουλαβέρα, ό.π., σ. 99-101

¹⁵⁵ Παραδείγματα από το δημοτικό τραγούδι σχετικά με τα ξανθιά μαλλιά της γυναίκας που εγκωμιάζεται:

Ξανθά μαλλιά στην κεφαλή πλεγμένα με την τάξη

Τρίχα και τρίχα γίνεται μαχαίρι να με σφάξει.

Στην παραπάνω γειτονιά, στην παραπάνω ρούγα,

Ξανθή κόρ' ήταν κι έφαινε κι έφαινε κι ετραγούδα

Στο ίδιο, σσ.78-79

πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε και το γεγονός ότι οι κοπέλες με ξανθά μαλλιά είναι συνηθισμένες ηρωίδες στα παραμύθια.¹⁵⁶

Τέλος, τα **χείλη** του εγκωμιαζόμενου προσώπου προσδιορίζονται από το χρώμα τους και από τον δυνατό πόθο που προκαλούν στον άνδρα, ενώ κοντά σε αυτά πρέπει να αναφέρουμε και το γέλιο και χαμόγελο ως στολίδια του προσώπου της γυναίκας.¹⁵⁷

Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα από τους στίχους του λαϊκού ποιητή Γεώργιου Βαρδή:

*...Τι **μάτια**, τι πανέμορφα **μαλλιά**, τι φλογισμένα **χείλη**,
όλες μαζί τις ομορφιές, Θεός τις έχει στείλει...*

*...Κρυστάλλινο το **γέλιο** της, μαγεία η **ματιά** της,
με χάρη αυτή κούναγε και τα **ξανθά μαλλιά** της....*

*...Ήταν **ξανθιές, μελαχρινές**, με μπλε, με μαύρα **μάτια**
κι εμένα την καρδούλα μου την έκαναν κομμάτια...*

*...Και το θεό, παρακαλώ, εκείνος να σε στείλει
για να θαυμάσω από κοντά τα φλογερά σου **χείλη**...*

¹⁵⁶ Βλ. Μιχάλη Μερακλή, *Τα παραμύθια μας*, εκδ.Εντός, Αθήνα 2001², σσ. 75-109. Για τον κοινωνικό ρόλο του λαϊκού παραμυθιού στην Ελλάδα βλ. Καπλάνογλου Μαριάνθης, *Παραμύθι και αφήγηση στην Ελλάδα. Μια παλιά τέχνη σε μια νέα εποχή: Το παράδειγμα των αφηγητών από τα νησιά του Αιγαίου και από τις προσφυγικές κοινότητες των μικρασιατών Ελλήνων*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002. Γενικότερα για το παραμύθι βλ. Της Ιδίας, *Ελληνική λαϊκή παράδοση : Τα παραμύθια στα περιοδικά για παιδιά και νέους (1836 - 1922)*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998, Της Ιδίας, *Κόκκινη κλωστή κλωσμένη : Λαϊκά παραμύθια και αφηγήσεις του Αιγαίου*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2004 και Αγγελουπούλου Άννας, Καπλάνογλου Μαριάνθης, Κατρινάκη Εμμανουέλας, *Επεξεργασία Παραμυθιακών τύπων και παραλλαγών (AT 500-559)*, εκδ. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας (IAEN), Αθήνα 2004

¹⁵⁷ Παραδείγματα από το δημοτικό τραγούδι που αφορούν τα χείλη και το χαμόγελο της εγκωμιαζόμενης κοπέλας:

*Οντό **γελάς**, πέφτουν αθοί κι οντό μιλήσεις ρόδα,
Φως μου το ζαριφλίκι σου κι αλλού ποθές δεν τ'ό δα.*

*...πόχει τα **μάτια** τα γλαρά, το **γέλιο** ζαχαρένιο,
Και βαλαντώνει τις καρδιές, τρελαίνει τους λεβέντες.*

*Τα **χείλη** σου είναι ζάχαρη, το μαγουλό σου μήλο,
Τα στήθη σου παράδεισο και το κορμί σου κρίνο.*

*Μαύρα ματάκια και γλυκά, πρόσωπο χιονισμένο
Και το κορμί σου αγγελικό και **χείλι** κοραλλένιο.*

Βλ. Στο ίδιο, σσ. 113, 115-117

*Μέσα μου έγινε σεισμός, χτυπούσε η καρδιά μου
που είδα το χαμόγελο τούτο πολύ κοντά μου*

*Ετούτο το χαμόγελο ποτέ δεν θα ξεχάσω
εκτός εγώ το λογικό, φίλοι μου, αν πλέον χάσω...*

Όπως είδαμε στις παραπάνω περιπτώσεις, με τη χρήση αυτών των εκφραστικών μέσων, το ύφος στα ερωτικά στιχουργήματα γίνεται ζωντανό, άμεσο, παραστατικό και λυρικό. Όμως, υπάρχουν και περιπτώσεις ερωτικών ποιημάτων όπου το ύφος γίνεται περισσότερο **στοχαστικό – φιλοσοφικό**, μέσα από παρομοιώσεις και μεταφορές, που εκφράζουν τις απόψεις του ποιητή για τον έρωτα και το άλλο φύλο.

*Γυναίκες είναι και πετούν, όπως τα περιστέρια.
Σήμερα βρίσκονται εδώ, αύριο σ' άλλα χέρια.*

*Βλέπεις, αλήθεια για να πεις, δε βρίσκεις μια στις δέκα.
Το ψέμα μες στο αίμα της το έχει η γυναίκα.*

Κάποιες φορές, μέσα από τη χρήση β' πληθυντικού προσώπου οι στίχοι αποκτούν έναν τόνο **παρηγορητικό και συμβουλευτικό**:

*«φίλε, δεν είσαι μόνος σου κι άλλοι πολλοί πονάνε¹⁵⁸
κι άλλοι αγάπες έχασαν κι άλλοι καρδιοχτυπάνε.*

*Μα δεν αξίζει να πονάς για κάτι πια χαμένο
και για γυναίκα πού 'κανε εσένα προδομένο.*

*Ξέχνα τα όλα, φίλε μου κι άρχισε χαμογέλα
και θα βρεθεί στο δρόμο σου μια όμορφη κοπέλα*

¹⁵⁸ Ο στίχος αυτός που προσπαθεί να απαλύνει τον πόνο κάποιου που κακοπαθαίνει με το σκεπτικό ότι δεν είναι ο μόνος, αποτελεί κοινό τόπο παραμυθίας, ήδη από την εποχή του Ομήρου. Χαρακτηριστική είναι η φράση «Δεν είσαι ο μόνος. Κι άλλοι δυστυχούνε» που απευθύνει η Γερόντισσα στο δυστυχημένο Μενέλαο, στο στίχο 522 του Α' επεισοδίου της Ελένης του Ευριπίδη. Βλ. *Δραματική Ποίηση. Ευριπίδη Ελένη*, μτφρ. Τάσου Ρούσου, ΟΕΔΒ 2010⁵, σ.44. Βλ. επίσης και το αρχαίο κείμενο: Γραῦς: «Πολλοὶ κακῶς πράσσουσιν, οὐ σὺ δὴ μόνος».

Τέλος, η **εκτεταμένη χρήση α' ενικού προσώπου** και η συχνή **προσφώνηση «φίλοι μου»** προς τους αναγνώστες, κάνουν το ύφος προσωπικό κι εξομολογητικό και γνωστοποιεί στον αναγνώστη την ένταση των συναισθημάτων του ποιητή, τις αναμνήσεις και τις σκέψεις του, τον ψυχισμό του γενικότερα. Αυτό φαίνεται στα εξής παραδείγματα:

*Το γράφω στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.*

*...Να 'μouνα νέος, σκέφτηκα, όμως και να 'χα πλούτη
να είχα όμως την καρδιά τότε, εγώ, ετούτη.*

*...Αυτά συλλογιζόμουνα για κείνο το λουλούδι.
Εγώ μια μέρα σε αυτή θα γράψω και τραγούδι...*

*...έτσι κι εκείνη με μένα
με γέμισε, φίλοι μου, ψέμα...*

*...μου έλεγε έχω ελπίδα
μα όμως ποτέ μου δεν είδα...*

*...Δεν ξέρω αν (είν') η μοίρα μου, αν είναι το μυαλό μου,
δεν ξέρω πια αν έχασα, εγώ το λογικό μου,*

*μα ξέρω πως την αγαπώ κι ήταν μεγάλο λάθος
γι' αυτή να έχω στην καρδιά, φίλοι μου, τέτοιο πάθος...*

*...Το ξέρω, φίλοι μου καλοί, πως τά 'χω κάνει ρόιδο
και όλες τους με βλέπανε εμένα για κορόιδο...*

*...Δεν νοσταλγώ το παρελθόν, έφτιαξα τη ζωή μου.
Πήρα γυναίκα όμορφη και είναι η ψυχή μου...*

...Φοβάμαι μην ξαναχαθεί, τρέμω σ' αυτή την σκέψη

γιατί εμένα το μυαλό τότε θα μου σαλέψει....

...Στο τζάκι τώρα μόνος μου σκέφτομαι τη ζωή μου,
πόσο ταλαιπωρήθηκε το άμοιρο κορμί μου...

...Και η καρδούλα μου πονά και η ψυχή μου κλαίει
μα το μυαλό μου σαν ζυπνά αρχίζει να μου λέει...

...Το πιο τρανό μαρτύριο είναι πως τώρα ξέρω
πως στην υπόλοιπη ζωή τώρα θα υποφέρω...

...Αν κάποτε σ' αγάπαγα για σένα και πονούσα,
αν κάποτε για σένανε εγώ καρδιοχτυπούσα...

...Σού 'χα χαρίσει την καρδιά, σου 'δωσα την ψυχή μου
και νόμιζα για πάντοτε θα έμενες δική μου...

...Μα όμως μέσα μου κενό. Κενό, κενό μεγάλο.
Τέτοιο κενό που δεν μπορεί για να υπάρχει άλλο...

Συνεχίζοντας με τα στιχουργήματα που αναφέρονται **στην ιδιαίτερη πατρίδα του ποιητή, τις Φυτείες**, θα λέγαμε ότι το ύφος είναι άμεσο και φιλικό, αφού με το β' ενικό –ή πληθυντικό– πρόσωπο και με την προσφώνηση «φίλε» και «φίλοι» ο ποιητής απευθύνεται στον αναγνώστη, ενώ ταυτόχρονα παρατηρούμε απλότητα και λιτότητα εκφραστικών μέσων σε σχέση με τα ερωτικά ποιήματα. Τέλος με τη χρήση α' πληθυντικού προσώπου ο ποιητής ταυτίζεται με τους συντοπίτες του αναδεικνύοντας την **τοπική του ταυτότητα**:

Σαν το δικό μας το χωριό, **φίλοι** αγαπημένοι
αν **ψάξεις** γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη,

τέτοιο δεν πρόκειται να **βρεις όπου και να γυρίσεις**.

Γι' αυτό πάλι στον τόπο **σου**, σίγουρα θα **γυρίσεις**.

...Μια βόλτα στο **Βελούχι μας όλους μας ανασταίνει**.

Η θέα μα και η δροσιά πάντα **σε περιμένει**...

...Γι' αυτό να 'στε περήφανοι πού' **σαστε** απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δεν έδωσαν αιτίες...

...Αυτά τα λίγα έγγραφα για την εφημερίδα
κι αν δεν αρέσουν, **φίλοι μου, γυρίστε** τη σελίδα...

Ζωντανό και οικείο είναι το ύφος και στα στιχουργήματα που απευθύνονται **σε φίλους και συγγενείς του ποιητή**, αφού παρατηρούνται αρκετά σημεία με εναλλαγή ευθύ και πλαγίου λόγου, καθώς και εναλλαγή α' β' και γ' προσώπου, στοιχεία τα οποία προσδίδουν **θεατρικότητα** στους στίχους. Κυριαρχεί ο ενεστώτας. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα παραδείγματα:

...Θέλω να πω στο φίλο μου πως στη Θεσσαλονίκη
με ό,τι κι αν ασχοληθεί, πάντοτε με τη νίκη.

Γιατί αξίζεις, φίλε μου, και πάντα βρίσκεις τρόπο
να δείξεις πόσο αγαπάς αυτόν εδώ τον τόπο...

...Φίλε μου, κάποιος ας βρεθεί να 'χει μεγάλη γνώση
να αγαπά τον τόπο του κι όλους να μας ενώσει...

...Μπαμπίνη μα και Μαχαλά δεν πρέπει να σ' το πούνε,
το ξέρεις μόνος σου εσύ πόσο σε αγαπούνε.

Και πάντα περιμένουμε, φίλε για να σε δούμε,
με σένανε αδελφικά τον πόνο μας να πούμε...

...Έπινε το ουζάκι του και μου χαμογελούσε,
πότε θα γράψω ποίημα για κείνον με ρωτούσε...

Τι να σου γράψω φίλε μου; Πως έχεις σκούρο χρώμα
και έγινες σαράβαλο απ' το πολύ το πιώμα;

...Κίνησα για το φίλο μου, νόμισα είχαν φάει,
όμως αυτός περίμενε, «πού να 'μουνα» ρωτάει...

...Ήρθε ο φίλος μου ωρέ, φάτε και πιείτε τώρα.
Για μένα η καλύτερη είναι αυτή η ώρα...

...Με βουρκωμένα μάτια του εμένανε κοιτούσε
«πού ήσουνα ρε φίλε μου;» συνέχεια ρωτούσε...

...Όμως αυτός πανέξυπνος, εμέ ενημερώνει.
«Πήγα στους συκοφάντες μου και λέω φτάνει σώνει...

...Και ο σοφός ο δάσκαλος πού' χει πολλά περάσει
τη λιγιστή (του) τη σιωπή τότε αυτός θα σπάσει...

«Ποτέ εγώ, Θανάση μου, δε ζήλεψα σαλόνια
μα μόνο την υγεία μου να έχω για αιώνια».

...«Θα ζήσω άλλα εκατό», λέει ο υπό-μάλης
«και θα γλεντήσω τη ζωή κι ας είμαι γκριζομάλλης»...

...Τότε ο Στράτος γέλασε, όμως χωρίς κακία:
«Μην ξαναπείς Θανάση μου μια τέτοια μαλακία».

«Τι να τα κάνεις φίλε μου τα άλλα τόσα χρόνια
που άλλοι θα μαζεύουνε εμάς τα παντελόνια».

«Μα θα' μαι νέος, δάσκαλε, δεν έμαθες πως τείνει
φάρμακο της νεότητας γρήγορα πια θα γίνει»...

...Ο Παύλος σαν πετάχτηκε με τα πειράγματά του
του είπε πως εχάλασαν τα μηχανήματά του...

...Ο Πράπας πώς του έλεγε πως ο καιρός αλλάζει,
ακόμα πια και σήμερα θα πέσει και χαλάζι...

...Κι ο Πάνος του απάντησε καινούρια έχει πάρει,
όμως εμείς κανέννας μας δεν πήραμε χαμπάρι...

*...Πετάγεται κι ο Φίλιππος λέει «προχτές που μ' είδες
μου είπες πως μας έρχονται μεγάλες καταιγίδες»...*

*...Φίλε, δε μ' ενημέρωσες πως μού 'χεις φτιάξει ποίημα
και πως θα μου το διάβαζαν από αυτό το βήμα...*

*...Κι ας είπες πως αραίωσαν οι τρίχες στο κεφάλι
μα όμως για το φίλο μου τα πάντα πια χαλάλι...*

*...Τάκη μου, λογοπαίγνιο, δεν ξέρεις για να παίζεις
και πάντοτε αναμασάς τις ίδιες ξένες λέξεις...*

*...Τώρα στο Γιάννη θα του πω, λίγο να σε φροντίσει
και κείνος λογοπαίγνιο μήπως και σε γεμίσει...*

Επίσης πρέπει να υπογραμμίσουμε και το **σαρκαστικό και χιουμοριστικό ύφος** που διέπουν τους στίχους με πειραχτικό περιεχόμενο, οι οποίοι απευθύνονται σε φίλους του Γεωργίου Βαρδή. Αυτό επιτυγχάνεται με μεταφορικές εκφράσεις κι επιλογή άσεμνων λέξεων, καθημερινό κι απλό λεξιλόγιο, στοιχεία προφορικού λόγου όπως οι ευθείες ερωτήσεις και η χρήση α' και β' προσώπου, η ευφυολογία, ο σχολιασμός και τα υπονοούμενα, όπως φαίνεται στα εξής αποσπάσματα:

*...Ο Φίλιππος μας χάλασε αυτό το καλαμπούρι.
Να το γνωρίζει άραγε πως έγινε γαιδούρι;*

*...Ξέρω, θα κάνει τον κουφό, τάχα πως δεν ακούει
μα κι αν γεράσει ο άνθρωπος δεν κόβεται το χούι...*

*...Τάκη μου, λογοπαίγνιο, δεν ξέρεις για να παίζεις
και πάντοτε αναμασάς τις ίδιες ξένες λέξεις...*

*...Μα τώρα, φίλε μου καλέ, άκου αυτές τις λέξεις:
Άρπαξε την Νταμάρα σου και τράβα να την παίζεις...*

*Είσαι, Ντίμα μου, μαλάκας,
έγινες παιδί της πλάκας,
έτρωγες μικρός κρεμμύδι
και κατάντησες αρ...δι.¹⁵⁹*

*Τώρα άλλο τι να κάνω,
όταν θα μιλάς θα κλάνω.
Έτσι πια θα σε πληρώνω
πάντα με το παραπάνω.*

Αντιθέτως, τα δυο ποιήματα που αναφέρονται **στη μητέρα**, παρουσιάζουν έντονα συγκινητικό και εξομολογητικό ύφος. Ο ποιητής απευθύνεται σε β' πρόσωπο στη μητέρα του που έχει φύγει από τη ζωή, για να της εκφράσει τη λύπη του για το χαμό της και να αναγνωρίσει την αξία των συμβουλών αλλά και της ευχής της μάνας. Κυριαρχούν οι παρελθοντικοί χρόνοι, ενώ την απαραίτητη ζωντάνια στους στίχους προσδίδουν οι εικόνες και μεταφορές.

*Μάνα θ' ακούσω την ευχή εσύ που μου 'χεις δώσει
πως πρέπει η καρδούλα μου εμένα να ξεδώσει...*

*...Τότε που **έπαιρνες** νερό πάνω εκεί στη βρύση,
μου **έλεγες** πως το μυαλό πρέπει να καθαρίσει...*

*...Δεν **σ'** άκουσα μανούλα μου και νά πού έχω φτάσει,
ο γιος σου στα σαράντα του σχεδόν έχει γεράσει...*

*...**Εγνώρισες** μανούλα μου και πίκρες και οδύνη
και μόνο τώρα **πού'φυγες ευρήκες** τη γαλήνη...*

*Σε **έφαγε μανούλα μου** για μένα το μαράζι
που **έβλεπες** το γιόκα σου **εσύ** ν' αναστενάζει...*

*Μα **έφυγες** μανούλα μου, **εσύ σαν το πουλάκι**
και έμεινε στο γιόκα σου πολύ πικρό φαρμάκι*

¹⁵⁹ Η αποσιώπηση των υπόλοιπων γραμμάτων της λέξης μεταφέρθηκε αυτούσια από το χειρόγραφο.

*Που στην αυλή μας έπεσες, σου έφυγε το αίμα,
όμως ποτέ σου τώρα πια δεν θα ακούσεις ψέμα.*

Σε ορισμένους στίχους βλέπουμε τη μητέρα να απαντά στον ποιητή δίνοντάς του την ευχή της και μεταφέροντας την ευχή και του πατέρα, κλιμακώνοντας έτσι την ένταση και συγκίνηση του ποιητή.

*Εύχομαι στα γενέθλια, γιόκα μου που γιορτάζεις,
ποτέ σου μέσα στη ζωή να μην αναστενάζεις... κ.ε.*

*Ευχές απ' τον πατέρα σου, βαθιά απ' την καρδιά του
που πόνεσε και δάκρυσε αυτός για τα παιδιά του.*

Συνεχίζοντας τις παρατηρήσεις μας σχετικά με το ύφος και τα εκφραστικά μέσα των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δείξουμε στα **κοινωνικοπολιτικά ποιήματά** του. Αυτά αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της ποιητικής του δημιουργίας, κάτι που συμβαίνει με πολλούς λαϊκούς ποιητές.¹⁶⁰ Παρόλο που αυτά συνήθως απευθύνονται στην πολιτική ηγεσία σε καμιά περίπτωση το ύφος τους δεν είναι τυπικό ή επίσημο. Αντιθέτως παρατηρούμε ο ποιητής να τα λέει έξω από τα δόντια, με ύφος ζωντανό, προτρεπτικό και οικείο που επιτυγχάνεται με άφθονη χρήση α' και β' προσώπου και καθημερινό λεξιλόγιο. Εκεί οι προβληματισμοί -και οι προτάσεις- του ποιητή για την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας μας δίνονται πολύ παραστατικά μέσα από την αποστροφή του σε β' ενικό πρόσωπο, με πιο συχνή την αποστροφή προς τον εκάστοτε πρωθυπουργό της Ελλάδας¹⁶¹ αλλά και προς τους Έλληνες πολιτικούς εν γένει. Οι προτάσεις και παραινέσεις του ποιητή προς την πολιτική ηγεσία εκφράζονται με έγκλιση προστακτική και υποτακτική και υπογραμμίζεται η ανάγκη λήψης πρωτοβουλιών από αυτήν με τη χρήση μεταφορών κι επαναλήψεων, όπως φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα. Μέσα από αυτές τις συνεχείς παραινέσεις και εκκλήσεις εκφράζεται έμμεσα και η έλλειψη πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση των εθνικών προβλημάτων.

¹⁶⁰ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, *Ελληνική Λαϊκή Ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σ.482

¹⁶¹ Ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής απευθύνεται προσωπικά σχεδόν σε όλους τους Έλληνες πρωθυπουργούς των τελευταίων είκοσι ετών: Κώστα Σημίτη, Κώστα Καραμανλή, Αντώνη Σαμαρά, Αλέξη Τσίπρα.

*Πρωθυπουργέ, πιστεύαμε όλοι μας πως η χώρα
δυνάμεις έχει να σωθεί από αυτή τη μπόρα...*

*...Γι' αυτούς να δώσεις εντολή στον υπουργό Στουρνάρα
για να τους πιάσει όλους τους τώρα με μια πουρνάρα.*

*Εύκολο είναι να τους βρεις θέληση αν υπάρχει,
αυτούς που την Ελλάδα μας τη βάλανε στη νάρκη.*

*Όλους αυτούς, πρωθυπουργέ, ρίξτε τους στον Καιάδα,
όπως εκείνοι έριξαν τη δύστυχη Ελλάδα.*

*Μην φοβηθείς, προχώρησε, έφθασε πια η ώρα,
να μάθουμε ονόματα σε όλη μας τη χώρα.*

*Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.
Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.*

*Με σιδερένια θέληση κάν' τους για να πιστέψουν
άλλο με την Ελλάδα μας δεν πρέπει για να παίζουν...*

*...Μην φοβηθείς, προχώρησε, έφθασε πια η ώρα,
να μάθουμε ονόματα σε όλη μας τη χώρα...*

*...Δεν ξέρω αν πρωθυπουργέ θα δεις αυτές τις σκέψεις,
όμως νομίζω πως εσύ τη φτώχεια δεν θα παίζεις...*

*...Πέσε και στους εταίρους μας τώρα να καταλάβουν,
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν...*

*...Σημίτη σ' εψηφίσανε ετούτοι οι αγρότες,
μας έκλεισες κατάμουτρα για τη ζωή τις πόρτες...*

...Και μεις αγωνιζόμασταν να βγάλουμε Σημίτη,

όμως μας **τράβηξες τ' αντί, μας έκλεισες τη μύτη...**

...Αγαπητέ πρωθυπουργέ και σύντροφε Σημίτη,
μας **έβαλες** στην τσέπη μας μεγάλο δυναμίτη.

Ακόμα που **ανέχτηκες** αυτό το κελεπούρι
που τον αγρότη τόλμησε για να τον πει γαιδούρι.

...Σου τά 'χα πει, πρωθυπουργέ, σου τά 'γραφα στον τοίχο,
τι θα συμβεί στις εκλογές στον παρακάτω στίχο.

Πως τους αγρότες, **φίλε μου, εσύ αν δεν ποτίσεις,**
τότε στις νέες εκλογές **δεν θα 'χεις να θερίσεις...**

...Πες μου εσύ πρωθυπουργέ, πες μου αν είναι ψέμα
αν η Α.Τ.Ε. μας ρούφηξε, των αγροτών, το αίμα...

Σε μια περίπτωση έχουμε αποστροφή σε β' ενικό πρόσωπο συγκεκριμένα προς τον
υπουργό Οικονομικών:

...Βάλε μας φόρους, υπουργέ, όσους εσύ γουστάρεις,
παπούτσια ο ξυπόλυτος δεν έχει να του πάρεις...

Πολύ συχνή είναι και η **αποστροφή σε β' πληθυντικό πρόσωπο** προς τους πολιτικούς
στο σύνολό τους, συνήθως σε έντονο επικριτικό ύφος που εκφράζει την συλλογική
αγανάκτηση και απαίτηση για βελτίωση της κατάστασης. Δεν λείπουν εκτός από την
κριτική και οι συστάσεις:

...Σας δώσαμε την ψήφο μας να ανασυνταχτείτε
κι όλοι μαζί για το λαό να **ανακουμπιστείτε...**

...Μην το τραβάτε το σχοινί, άλλο δεν θα αντέξει
και με Ευρώπη και ευρώ **κανείς σας πια μην παίζει...**

...Και **στρώστε** πια τον κόλο **σας** και **βρέστε** κάποια λύση,
φίλοι μου, την φτωχολογιά κάπως να ηρεμήσει.

Να **ξέρετε** πως ο λαός **όλους σας** πια θα κρίνει
και απ' τη στάση καθενός την ψήφο του θα δίνει.

...Παίζοντας όμως το λαό και την κατάστασή του
εσείς πια θα γνωρίσετε και πάλι την οργή του....

...Δεν θέλουμε να **τάξετε** λαγούς με πετραχήλια,
δικαιοσύνη θέλουμε απ' τα **δικά σας** χείλια....

...Έλληνες **είστε** όλοι σας και πρώτα **βρέστε** τρόπο
για όσους Έλληνες πεινούν σ' αυτόν εδώ τον τόπο...

...Δεν **ξέρετε** πως το λαό στην άβυσσο τον **πάτε**
κι όλοι μαζί για εκλογές ακόμα **συζητάτε**...

...Νομίζαμε πως κάποτε **εσείς σοβαρευτείτε**,
τόρα που το **σκορπίσατε** τι **έχετε να πείτε**;

Την εντολή πια του λαού την **κάνατε** κουρέλι
κι ένας στον άλλο έλεγε εκείνο πως δε θέλει.

Και τώρα με ποια λογική σ' εμάς θ' **απευθυνθείτε**;
Αλήθεια πια τι **σκέφτεστε** εμάς για να μας **πείτε**;

Δεν ξέρω αν αντέξουμε εμείς για να **σας** πούμε
πως άντεστε στο διάλογο όταν ανταμωθούμε.

Κυβέρνηση **ζητήσατε** στην εντολή την πρώτη
όμως **εσείς ζητήσατε** και άλλο φαγοπότι

που το πληρώνει ο λαός με αίμα και με δάκρυ,
μα το λαό τον **βάλατε** όλοι εσείς στην άκρη.

Αν **σκέφτεστε** τον τόπο μας **γίνετε** ένα σώμα
και να **ξεχάστε** ολόισα απ' το μυαλό το κόμμα.

Και **δώστε** το παράδειγμα σ' Έλληνες κι Ελληνίδες
πως μόνο με ομόνοια φτιάχνονται οι πατρίδες.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση αποστροφής σε β' πρόσωπο προς την ίδια την Ελλάδα και την Ευρώπη, οι οποίες **προσωποποιούνται**, όπως βλέπουμε στους εξής στίχους:

Ελλάδα μου, πατρίδα μου, γιατί **είσαι** λυπημένη;
Ποιοι σε πυροβολήσανε κι **είσαι** τραυματισμένη;

...**Ελλάδα λυγερόκορμη**, κόρη της Μεσογείου
πάλι αστέρι λαμπερό **θα 'σαι** της υδρογείου.

Αυτά που **έχεις** χώρα μου, δεν τά 'χει άλλη χώρα
και τώρα **σήκω**, **χώρα μου**, και **γρήγορα προχώρα**,

ούτε λεπτό, Ελλάδα μου, δεν πρέπει για να **χάσεις**.
Μα όλα όσα έγιναν ποτέ να μην **ξεχάσεις!**

Γι' αυτά πια όσους Έλληνες, χώρα μου, να **ρωτήσεις**
θα πουν πως όσοι έφταιζαν πρέπει να **τιμωρήσεις**...

...Όλο τον κόσμο γύρισα μα πουθενά δεν είδα
σαν τη δική σου **ομορφιά**, **υπέροχη πατρίδα**.

Όλοι τους θα γνωρίσουνε πώς θα **ορθοποδήσεις**.
Εχθρούς και φίλους, **χώρα μου**, άναυδους θα **αφήσεις**.

Ευρώπη αν τις ρίζες σου **σκέφτηκες** για να **κάψεις**
να **ξέρεις** πολύ σύντομα οδυνηρά θα **κλάψεις**.

Επίσης, προσωποποιούνται και οι φυσικές ομορφιές της Ελλάδας, οι οποίες συμπάσχουν με την κακή κατάσταση των πολιτών, όπως φαίνεται στο εξής δίστιχο:

*Και τα ποτάμια μας βογγούν και τα βουνά μας κλαίνε
κι οι θάλασσες «αφήστε μας να ζήσουμε» σας λένε.*

Πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι η φύση είναι μια από τις βασικές πηγές απ' όπου ο λαϊκός ποιητής αντλεί τα θέμα και την εικονοποιία του. Ο άνθρωπος και η φύση συνδέονται με μια στενή και οργανική σχέση, η οποία εκφράζεται συχνά με την εμπύχωση και προσωποποίηση των στοιχείων του φυσικού κόσμου, που εμφανίζονται να περιβάλλουν με οικειότητα τον άνθρωπο, να βρίσκονται σε μια διαρκή ανταπόκριση μαζί του, να του συμπαραστέκονται στις περιπέτειες και να συμπάσχουν στις δυστυχίες του. Εκφράζεται όμως και έμμεσα με ολόκληρο το εικονοποιητικό σύστημα του δημοτικού τραγουδιού. Ο κόσμος της φύσης αποτελεί την κύρια πηγή της μεταφορικής και συμβολικής γλώσσας του λαού –ποιητή, που βασίζεται στην **εικονική έκφραση**, δηλαδή στην απόδοση των ιδεών, αισθημάτων και συναισθημάτων του με εικόνες του υλικού κόσμου. Έτσι, τα φυσικά φαινόμενα, τα βουνά, η θάλασσα, τα δέντρα, τα πουλιά, κλπ. χρησιμεύουν ως μοντέλα προς τα οποία παραβάλλονται οι φυσικές και ψυχικές ιδιότητες του ανθρώπου, οι πράξεις, τα αισθήματα και τα πάθη του.¹⁶² Αυτά τα στοιχεία λοιπόν, εκφράζουν το βαθύ σύνδεσμο του ανθρώπου με τη φύση, προσδιορίζοντας μάλιστα και την ιδιοσυγκρασία και κοσμοαντίληψη του λαού της ελληνικής υπαίθρου. Ενώ στη νεότερη δυτική κουλτούρα ο άνθρωπος παρουσιάζεται ως αντίπαλος και κατακτητής της φύσης, στην ελληνική μεσογειακή αίσθηση η σχέση ανθρώπου – φύσης προσδιορίζεται ως σχέση ισορροπίας και αρμονίας.¹⁶³ Πάντως, η τάση αυτή όπου ο λαϊκός ποιητής αντλεί την εικονοποιία του από τη φύση διαπιστώνεται και στα ερωτικά ποιήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή.

¹⁶² Βλ. «Το δημοτικό τραγούδι, η αισθητική, ο μύθος και η ιδεολογία του», στο Ερ. Καψωμένου, *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995, σσ. 53-55. Και Στίλπωνος Κυριακίδη, «Τα σύμβολα εν τη ελληνική λαογραφία», *περ. Λαογραφία*, τ. 12 1938-48, σ. 542-546,

¹⁶³ Βλ. επίσης « Η αντίθεση φύσης-κουλτούρας στο δημοτικό τραγούδι», στο Ερ. Καψωμένου *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995, σσ. 215-219

Τέλος, διάχυτη είναι η παρουσία του «εμείς» και η ταύτισή του με το «εγώ» του λαϊκού ποιητή. Βλέπουμε δηλαδή τον ποιητή να εκφράζεται πολύ συχνά σε α' πληθυντικό πρόσωπο, εκπροσωπώντας το κοινωνικό σύνολο με τα ποιήματά του, ενώ παρούσα είναι και η συχνή εναλλαγή α' ενικού με α' πληθυντικό πρόσωπο:

*...Ας μην γνωρίσουμε ζανά δάκρυ και ανεργία,
η τελευταία τους φορά να 'ναι το δεκατρία.*

*...Πρωθυπουργέ, πιστεύαμε όλοι μας πως η χώρα
δυνάμεις έχει να σωθεί από αυτή τη μπόρα....*

*Στις αγορές, την τρόικα, στο Δου-Νου-Του κι Ευρώπη
και όσους πια μας παίζουνε σαν λαστιχένιο τόπι...*

*Αν θέλουνε στη χώρα μας το πρόβλημα να λύσουν
τώρα σε νέα ρύθμιση πρέπει να προχωρήσουν...*

*Δεν είπαμε πως τα λεφτά θέλουμε μας χαρίσουν
μα άλλο χρόνο πληρωμής τώρα να μας ορίσουν*

*Και ας αλλάζουν τώρα πια την αυστηρή την όψη
τώρα που είμαστε εμείς στου ζυραφιού την κόψη...*

*...Δημοκρατία δώσαμε, αθλητικούς αγώνες,
πολιτισμό και έρευνες απ' τους παλιούς αιώνες...*

*Εκτός κι αν τη Μεσόγειο σκέφτηκαν να αλώσουν
και λένε λίγα ψίχουλα τώρα για να μας δώσουν*

*Όμως οι νότιοι λαοί όλοι τους απαντάμε
«φίλοι μου, γελαστήκατε, πατρίδες δεν πουλάμε».*

*...Με σιδερένια θέληση κάν' τους για να πιστέψουν
άλλο με την Ελλάδα μας δεν πρέπει για να παίζουν.*

Δεν λέμε τα προβλήματα όλα πως θα μας λύσουν!

Να ξέρουν όμως. Κι οι φτωχοί θέλουν κι αυτοί να ζήσουν....

Σας **δώσαμε** την ψήφο μας να ανασυνταχτείτε
κι όλοι μαζί για το λαό να ανακουμπιστείτε...

...Η **μόνη μας** ελπίδα πια, εδώ πού **‘χομε** φτάσει
με την Ευρώπη το σχοινί δεν πρέπει για να σπάσει...

...Η **μόνη μας** επιλογή πλέον σ’ αυτή τη χώρα
είναι ή **πάμε** στον γκρεμό ή μόνο κατηφόρα.

...Μαύρα μαντάτα, φίλοι μου, **ακούμε** κάθε μέρα
ένα σωρό εγκλήματα βγαίνουνε στον αέρα...

...**Μας** λένε για τα φάρμακα, **ακούμε** τα του Άκη
και όλους **μας** ποτίζουνε πολύ πικρό φαρμάκι...

...Ποιος θα μπορέσει πια **εμάς** λύση για να **μας** δώσει
μήπως μπορέσει κι ο φτωχός για να επιβιώσει;

Όλα αυτά ας τα σκεφτούν όλοι και δίχως σάλο
και στο αμίν πια **φτάσαμε**, τώρα δεν πάει άλλο...

...Ευρώ εδώ, ευρώ εκεί, ευρώ και παραπέρα,
έχουν χαθεί τα ίχνη τους, **ψάχνουμε** στον αέρα.

Μάταια τους **φωνάζαμε** εμείς να επιστρέψουν,
«το κράτος θα ’ναι φύλακας», εκείνα να πιστέψουν.

Φίλοι μου, δε **γελιόμαστε**, αυτοί που τά **‘χουν** πάρει,
αφού εδώ δεν βρίσκονται τα έχοννε μπαρκάρει.

Ας **βάλουμε** λαγωνικά τώρα για να τα βρούμε
και ποιοι τα ταξιδέψανε στον Έλληνα να πούνε.

...Ίσως να πουν πως όνειρα άπιαστα **κυνηγάμε**,
όμως εμείς θ' **αρχίσουμε** όλους για να **ρωτάμε**...

Νομίζω αν θελήσουνε θα βρούνε πια την άκρη,
λίγο να **απαλύνουμε** του Έλληνα το δάκρυ.

...Κι **έχουμε** πια πρωθυπουργό, δεν **θέλουμε** άλλη γεύση
και με αυτόν η χώρα **μας** τώρα θα προοδεύσει...

...Σημίτη σ' εψηφίσανε ετούτοι οι αγρότες,
μας έκλεισες κατάμουτρα για τη ζωή τις πόρτες...

Και **μεις αγωνιζόμαστε** να **βγάλουμε** Σημίτη,
όμως **μας** τράβηξες τ' αυτί, **μας** έκλεισες τη μύτη.

Αγαπητέ πρωθυπουργέ και σύντροφε Σημίτη,
μας έβαλες στην τσέπη **μας** μεγάλο δυναμίτη...

...Πες μου εσύ πρωθυπουργέ, πες μου αν είναι ψέμα
αν η Α.Τ.Ε. **μας** ρούφηξε, των αγροτών, το αίμα.

Τώρα στο πιεστήριο όλους **μας** έχουν βάλει
και άλλο ζητούν του Έλληνα λάδι γι' αυτούς να βγάλει....

...Βάλε **μας** φόρους, υπουργέ, όσους εσύ γουστάρεις,
παπούτσια ο ξυπόλυτος δεν έχει να του πάρεις.

Πώς να πληρώσουν οι φτωχοί, πού να βρεθούν οι πόροι;
Ούτε ψωμί δεν **έχουμε**, **μας** πνίζανε κι οι φόροι...

...Με όλους **μας** χωρίς δουλειά στην τόση ανεργία,
μα που και μπάνιο **κάνουμε** μες τα νερά τα κρύα...

Ασχέτως τι εψήφισε, φίλοι μου, ο καθένας,
πρέπει να σας **στηρίζουμε** όλοι **μας** πια, σαν ένας.

Με την Ευρώπη δίπλα **μας** τώρα να **μας** στηρίζει
και ο τροχός ανάπτυξης ν' αρχίσει να γυρίζει.

Ποιος το περίμενε ποτέ μετά από τόσα χρόνια
να **μας** γυρίσετε ξανά με τρύπια παντελόνια.

Ποιος το περίμενε ποτέ τόσο να προδοθούμε
και στα παιδιά **μας** τώρα πια για σας τι να τους **πούμε**;

...Πώς θα μπορέσετε ποτέ στα μάτια να **μας** δείτε;
Στις εκλογές που έρχονται εσείς τι να μας πείτε;

Κάποτε **ήμασταν και εμείς** χώρα του παραδείσου
και τώρα **καταντήσαμε** σε χώρα της αβύσσου.

...Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς θα μπορέσω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

...**Νομίζαμε** πως κάποτε εσείς σοβαρευτείτε,
τώρα που το σκορπίσατε τι έχετε να πείτε;

Και τώρα με ποια λογική σ' **εμάς** θ' απευθυνθείτε;
Αλήθεια πια τι σκέφτεστε **εμάς** για να μας πείτε;

Δεν ξέρω αν **αντέξουμε εμείς** για να σας **πούμε**
πως άντεστε στο διάλογο όταν **ανταμωθούμε**...

...Αν σκέφτεστε τον τόπο **μας** γίνετε ένα σώμα
και να ξεχάστε ολόισα απ' το μυαλό το κόμμα...

Παρόμοιο ύφος συναντάμε και στα **εκλογικά ποιήματα** του Γεωργίου Βαρδή, στην πλειονότητα των οποίων παρατηρούμε ότι ο ποιητής απευθύνεται σε β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο στο δήμαρχο και στους υποψηφίους των δημοτικών εκλογών

και ιδιαιτέρως στους ψηφοφόρους συνδημότες του, τονίζοντας την ανάγκη λήψης σωστής απόφασης και τη δίκαιη κρίση των έργων κάθε τοπικού άρχοντα. Βεβαίως, ο ποιητής δεν «χαρίζεται» σε κανέναν εκλεγμένο, ενώ αντιμετωπίζει με συμπάθεια και ισότητα όλους τους υποψηφίους, οι οποίοι σε τελική ανάλυση θα κριθούν από τα αποτελέσματα των πράξεών τους. Θα λέγαμε ότι στην επιχειρηματολογία του υπερισχύει και τονίζεται το γενικό συμφέρον, ενώ απουσιάζει η σατιρική διάθεση απέναντι στους αντιπάλους. Άλλωστε ο φανατισμός στις μέρες μας έχει υποχωρήσει και τα σύγχρονα ήθη επιβάλλουν ήρεμο πολιτικό κλίμα.¹⁶⁴ Κύρια αιτήματα του ποιητή είναι η αξιοκρατία και η νηφαλιότητα, με σκοπό το καλό για τον τόπο.

*Πέστε μου ποιον να ψηφίσω,
ποιον απ' όλους να αφήσω,
Πέστε φίλοι, τι να κάνω
και κανένα μην πικράνω.*

*...Όλους να τους ψηφίσουμε, φίλοι μου, δεν μπορούμε
γι' αυτό αξιοκρατικά πρέπει για να σκεφτούμε...*

*...Τις πίκρες και εγωισμούς ν' αφήσουνε στην άκρη,
γι' αυτό να μην εμφανιστεί στα μάτια τους το δάκρυ...*

*...Δεν θα υπάρχουν νικητές, ούτε και ηττημένοι,
κι όλοι μετά τις εκλογές να 'μαστε μονιασμένοι...*

*...Κι όποιος ανέμους έσπειρε, θύελλες θα θερίσει,
αυτό πια μας edίδαζε η λαϊκή μας ρήση...*

*...Τώρα σ' αυτές τις εκλογές του νέου μας αιώνα,
φίλοι μου, ας τους κάνουμε με όμορφο αγώνα,*

*τέτοιο που δεν γνωρίσαμε τα περασμένα χρόνια.
Το ήπιο κλίμα, φίλοι μου, ας μείνει πια αιώνια...*

*...Τα κόμματα στο δήμο μας καμιά δεν έχουν θέση.
Μην προσπαθήσει πια κανείς να μας τα βάλει φέσι...*

¹⁶⁴ Βλ. Γεωργίου Θανάπουλου, *Ελληνική Λαϊκή Ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σ.473

*...Θα δεις απ' όλους ποιος πολύ τρέχει για το χωριό σου,
τρέχει για την αγάπη σου, τρέχει για το καλό σου...*

*...Κι όλοι μαζί για το χωριό τώρα αγωνιστείτε.
Στο τέλος της θητείας σας τα έργα σας μάς πείτε...*

*...Και δώστε το παράδειγμα σ' Έλληνες κι Ελληνίδες
πως μόνο με ομόνοια φτιάχνονται οι πατρίδες...*

*...Δήμαρχε, αν στο δήμο μας εσύ αλλάζεις όψη
τότε κι εμείς θα σ' έχουμε στο μέλλον στα υπόψη...*

*...Θα κρίνομε το έργο σου με λογική και γνώση
χωρίς να φανταζόμαστε εμείς δική σου πτώση...*

*...Αν βλέπεις τους δημότες σου όλους με ίδιο μάτι
και όσους δεν σε ψήφισαν δεν τους κρατάς γινάτι,*

*αν έχεις βάλει στη σειρά και τι στο δήμο έργα
και όσους τα καθυστερούν αν έχεις πάρει βέργα...*

*...Μα θυμηθείτε, φίλοι μου, αυτά εδώ τα λόγια
που με οργή φωνάζαμε, να φύγουν τα λαμόγια...*

*...Μην μετανιώσεις αύριο, κανείς δε θα μας φταίει
αν βλέπουμε τον τόπο μας τότε να παραπαίει...*

*...Λίγοι απ' όλους τους θα βγουν και θα γευτούν το μέλι,
οι άλλοι πια να ψάζουνε να βρουν αλλού κυψέλη...*

*...Και τώρα πλέον χαιρετώ του δήμου μας τ' αστέρια.
Όλοι μετά τις εκλογές να δώσετε τα χέρια.*

Ειδικότερα η ελευθερία και νηφαλιότητα με την οποία πρέπει να ψηφίζουν οι πολίτες, τονίζεται με την επανάληψη του στίχου:

*...Ψήφισε πια ελεύθερα όποιον εσύ γουστάρεις.
Τότε σωστή απόφαση, φίλε, εσύ θα πάρεις...*

Τέλος, την κύρια ευθύνη για τα αποτελέσματα των επιλογών του, όπως αρμόζει σε κάθε δημοκρατική κοινωνία, την έχει ο ίδιος ο ψηφοφόρος:

*...Μην μετανιώσεις αύριο, κανείς δε θα μας φταίει
αν βλέπουμε τον τόπο μας τότε να παραπαίει...*

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, πρέπει να σημειώσουμε και την πλήρη **συνείδηση** του Γεωργίου Βαρδή ότι ανήκει στους **λαϊκούς ποιητές που «λένε και γράφουν»**¹⁶⁵ ή αφιερώνουν, όπως άμεσα ή έμμεσα δηλώνεται στους εξής στίχους, με χρήση α' ενικού προσώπου:

*Το **γράφω** στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.*

*Αυτό συλλογίζομουνα για τούτο το λουλούδι
Γι' αυτό της **αφιέρωσα** το διπλανό τραγούδι.*

*Ετούτα πια σκεπτόμουνα, σήμερα μες στη μπόρα
γι' αυτό και **αφιέρωσα** αυτό στη Θεοδώρα.*

*Δυο λέξεις για τους φίλους μου, **γράφω**, τους Αθηναίους,
τους έξυπνους, τους άσκημους, αλλά και τους ωραίους,*

*Αυτά τα λίγα **έγραψα** για την εφημερίδα
κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου, γυρίστε τη σελίδα.*

***Γράφω αυτό το ποίημα** σ' ένα καλό μου φίλο,
μ' ετούτο χαιρετίσματα θέλω για να του στείλω.*

***Θέλω να πω** στο φίλο μου πως στη Θεσσαλονίκη*

¹⁶⁵ Βλ. Γεωργίου Θανάπουλου, «Η τεχνική της σύνθεσης των στιχουργημάτων του Καρπάθιου λαϊκού ποιητή Βάσου Ευ. Γεραπετρίτη», στο *Ελληνική Λαϊκή Ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σ. 401

με ό,τι κι αν ασχοληθεί, πάντοτε με τη νίκη.

Όμως εκείνος ποίημα ήθελε **να του γράψω**
αλλά δεν ξέρω, φίλοι μου, πώς να τον περιγράψω.

Ακούστε τώρα φίλοι μου **ένα καλό μου λόγο**
για τον καλό το φίλο μου τον μετεωρολόγο.

Τώρα στο Γιάννη **θα του πω**, λίγο να σε φροντίσει
και κείνος λογοπαίγνιο μήπως και σε γεμίσει.

Θα γράψω και για το ευρώ λίγες δικές μου λέξεις
που πέρασαν απ' το μυαλό τώρα αυτές οι σκέψεις.

Για το αισχρό κεφάλαιο τώρα **θα σας μιλήσω**
μα αν υπάρχει και καλό στην άκρη θα αφήσω.

Αν ήμουν όμως ο Σουρής
κι όχι ο Γιώργος ο Βαρδής
θα τους το έλεγα κοφτά
πως μας τα κάνανε σκατά.

Ετούτα είχα **να σας πω** αγαπητοί μου φίλοι,
υγεία μα και δύναμη θεός εσάς να στείλει.

Χρωστάω μια απάντηση σαν Έλληνας στο focus
πίσω από συμφέροντα που βρίσκεται του σκότους.

Ένιωθα υποχρέωση ετούτο να το κάνω
και **να του πω** στο δάχτυλο ας κάτσει πια επάνω.

Τώρα **αυτό το ποίημα**, φίλοι, σας το **χαρίζω**.
σας **γράφω** ό,τι μού 'λεγαν στο δήμο που γυρίζω.

Για τη θεά της ομορφιάς, Ελένη Μενεγάκη
στέλνω αυτό το ποίημα στο Γιώργο Παπαδάκη.

6.2 Γλώσσα και στιχουργική

Στη λαϊκή ποίηση οι προτάσεις είναι συνήθως απλές και κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεσή τους. Η ρηματική φράση παίρνει το κύριο βάρος και αυτό σε συνδυασμό με τη χρήση ευθύ και πλαγίου λόγου και την προτίμηση α' και β' –ενικού ή πληθυντικού- προσώπου έχει ως αποτέλεσμα ανάλογο ζωντανό ύφος, όπως το περιγράψαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Το α' και β' πρόσωπο δείχνει την προτίμηση του λαϊκού ποιητή στον ευθύ λόγο και στο διάλογο, που αποτελούν και βασικά στοιχεία τεχνικής του δημοτικού τραγουδιού.¹⁶⁶ Τόσο ο ευθύς λόγος, όσο και ο διάλογος, δίνουν στη δράση μια σκηνική παραστατικότητα, αφού με τον ευθύ λόγο ο ακροατής γίνεται κατά κάποιον τρόπο μέτοχος του τραγουδιού, ενώ με τον διάλογο ζωντανεύουν τα πρόσωπα μπροστά στα μάτια του και του δημιουργείται η ψευδαίσθηση ότι παρίσταται στα γεγονότα.¹⁶⁷

Γλωσσικά, στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση παρατηρούμε ανανέωση του λεξιλογίου και προσαρμογή του στα νέα πολιτισμικά δεδομένα. Το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα σχεδόν παραμερίζεται και κυριαρχεί η πανελλήνια γλωσσική έκφραση της εποχής. Αυτή η προσαρμογή στο κοινό γλωσσικό όργανο εξασφαλίζει και την επιβίωσή του. Συναντώνται επίσης παροιμιακές εκφράσεις και λόγια στοιχεία που απουσιάζουν από το παραδοσιακό δημοτικό τραγούδι.¹⁶⁸ Αυτό συμβαίνει και στα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, όπου το λεξιλόγιο είναι καθημερινό και πλήρως κατανοητό, ενώ ελάχιστες ιδιοματικές λέξεις παρατηρούνται στο σύνολο του έργου του. Αξίζει να αναφερθεί ότι κάποιες από αυτές σχετίζονται με την ορολογία των καπνοπαραγωγών της περιοχής:

*Σε σκλάβουνε ο τρόπος της, τ' όμορφο ντύσιμό της
και άγαλμα θα έμενες στο κοφτερό μυαλό της.*

¹⁶⁶ Βλ. σχετικά στο Καψωμένου Ερατοσθένη, *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996, σ.72

¹⁶⁷ Βλ. Καψωμένου, ό.π., σ.73

¹⁶⁸ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, ό.π., σ.373

Σαν έφθασα στο σπίτι του να τους **πολυχρονίσω**
την ωραιότερη στιγμή έμελλε για να ζήσω.

Μα τώρα, φίλε μου καλέ, άκου αυτές τις λέξεις:
Άρπαξε την **Νταμάρα** σου και τράβα να την παίζεις.

Σου τά 'χω πει βρε Στέφανε, άπλωσε το χεράκι,
ξεκρέμασε στο θείο σου ένα καλό **βαντάκι**¹⁶⁹.

Αν ζούσε θα σου έλεγε η πιο καλή μου θείτσα
«δώσε στο Γιώργο, Στέφανε, τώρα τη **σαρμανίτσα**¹⁷⁰».

Είναι γλυκά, πανέμορφα και με **περίσσα** χάρη
Και σαν παππούς τα χάζενα τά 'βλεπα με καμάρι.

Σας δώσαμε την ψήφο μας να ανασυνταχτείτε
κι όλοι μαζί για το λαό να **ανακουμπιστείτε**

Η μόνη μας ελπίδα πια, εδώ πού 'χομε φτάσει
με την Ευρώπη το σχοινί δεν πρέπει για να σπάσει.

Εγώ εάν γινόμουνα μια μέρα πια Ομπάμα
στη φυλακή θα έστελνα όλους αυτούς **αντάμα**

Και από τότε φίλοι μου, μια τρύπα στη **ζωστήρα**
ήταν αυτό που μού 'δωσαν, ήταν αυτό που πήρα.

Κι όσοι τον διαδέχθηκαν μας το 'παιζαν σωτήρες
σαν τις **τσιγάνες** που γυρνούν και που μας λεν τις μοίρες.

Για να χωρέσουν όλοι τους φοράει **μπουραζάνα**¹⁷¹.

¹⁶⁹ Το βαντάκι είναι τρόπος δεσίματος των καπνών, που αποτελείται από επτά-οκτώ αρμάθες καπνού μαζί, διπλωμένες στη μέση.

¹⁷⁰ Η σαρμανίτσα είναι επίσης τρόπος δεσίματος των καπνών, αποτελούμενος από ολόκληρες αρμάθες

Φαίνεται απ' τα νιάτα της θα 'ταν τρανή ... ζαργάνα!

Ξέρετε τι ονόματα έδωσα στα γαϊδούρια;
Όλους αυτούς που έσπειραν τη χώρα μας **παλιούρια**¹⁷².

Θα καταρρεύσουν μόνα τους όλα τα **φευδάτα**
απ' του λαού μας την οργή θα γίνουνε σαλάτα.

Στο ιδιόλεκτο του ποιητή πρέπει να συμπεριλάβουμε και την τάση **μετατροπής των δευτερευουσών βουλευτικών προτάσεων σε τελικές προτάσεις** με τον σύνδεσμο «για να». Ακολουθούν λίγες από τις πολλές περιπτώσεις όπου παρατηρείται αυτό το φαινόμενο:

Μα όμως μέσα μου κενό. Κενό, κενό μεγάλο.
Τέτοιο κενό που δεν μπορεί **για να** υπάρχει άλλο.

Εμείς θα περιμένουμε πάντα **για να** τους δούμε
και με αυτούς αδελφικά τον πόνο μας να πούμε.

Γράφω αυτό το ποίημα σ' ένα καλό μου φίλο,
μ' ετούτο χαιρετίσματα θέλω **για να** του στείλω.

Σαν έφθασα στο σπίτι του να τους πολυχρονίσω
την ωραιότερη στιγμή έμελλε **για να** ζήσω.

Όταν θυμάμαι τη σκηνή τότε ανατριχιάζω.
Σε τέτοιες του ενέργειες 'θέλα **για να** του μοιάζω.

Και τελειώνω πια εδώ με την κρυφή ελπίδα,
όλους **για να** σας ξαναδώ και πάλι στην πατρίδα.

Χαίρεται η καρδούλα μου γι' αυτά τα αγγελούδια,
τότε ζητάω απ' τα δυο **για να** μου πουν τραγούδια.

¹⁷¹ Είδος βράκας. Κοροϊδευτικά χρησιμοποιείται και για φαρδιά γυναικεία εσώρουχα

¹⁷² Είδος ακανθώδους θάμνου

ούτε λεπτό, Ελλάδα μου, δεν πρέπει **για να** χάσεις.
Μα όλα όσα έγιναν ποτέ να μην ξεχάσεις!

Εκτός κι αν τη Μεσόγειο σκέφτηκαν να αλώσουν
και λένε λίγα ψίχουλα τώρα **για να** μας δώσουν

Ευρώπη αν τις ρίζες σου σκέφτηκες **για να** κάμεις
να ξέρεις πολύ σύντομα οδυνηρά θα κλάψεις.

Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.
Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν **για να** λάβουν.

Με σιδερένια θέληση κάν' τους για να πιστέψουν
άλλο με την Ελλάδα μας δεν πρέπει **για να** παίζουν.

Η μόνη μας ελπίδα πια, εδώ πού 'χομε φτάσει
με την Ευρώπη το σχοινί δεν πρέπει **για να** σπάσει.

Ακόμα που ανέχτηκες αυτό το κελεπούρι
που τον αγρότη τόλμησε **για να** τον πει γαιδούρι.

Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς να μπορέσω **για να** βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

Εκτός και αν προλάβουνε ν' αλλάζονε τροπάρια
Και δώσουνε και στο φτωχό τι πρέπει **για να** πάρει.

Όλους να τους ψηφίσουμε, φίλοι μου, δεν μπορούμε
γι' αυτό αξιοκρατικά πρέπει **για να** σκεφτούμε.

Αναμφίβολα, αυτή η τάση αποτελεί επιλογή η οποία εξυπηρετεί σε μεγάλο βαθμό και τη μετρική των στιχουργημάτων, αλλά σίγουρα αφορά το ιδιόλεκτο, αφού παρατηρήθηκε κι εκτός ποιητικού λόγου, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης με τον ποιητή, όπως φαίνεται στα εξής αποσπάσματα από απαντήσεις του:

...δεν ξεκίνησα **για να** σπουδάσω...,

...άρχισα **για να** γράφω...,

...Ήθελα **για να τ'** αφήσω πάνω απ' όλα στο χωριό μου...,

...Μ' αρέσει **για να** βλέπω...

Την ίδια στιγμή πάντως, λάμπουν δια της απουσίας τους και οι **λόγιες ή ημιλόγιες λέξεις**, οι οποίες στο διαθέσιμο υλικό περιορίζονται στους εξής στίχους:

Είναι **ισχνός**, μελαχρινός, έχει ωραία **κράση**,
όμως στην ομορφάδα του και μένα θα περάσει.

Ο Θανάσης Γκενεράλης

με καπέλο **υπό μάλης**

κατεβαίνει αεράτος

για το δάσκαλο φορτσάτος.

«Μα θα' μαι νέος, δάσκαλε, δεν έμαθες πως **τείνει**
φάρμακο της νεότητας γρήγορα πια θα γίνει».

Είναι ωραίος, έξυπνος, με το σγουρό μαλλί του,
ασχέτως αν αραιώσε τώρα στην κεφαλή του.

Εκτός κι αν τη Μεσόγειο σκέφτηκαν να **αλώσουν**
και λένε λίγα ψίχουλα τώρα για να μας δώσουν

Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.

Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Γι' αυτά απ' την πολιτική όλων μας των κομμάτων
για πάντα πλέον θα χαθούν **πληθώρα** ονομάτων.

Έχει δικαίωμα κι αυτός

σ' όνειρα θερινής **νυκτός**

Μην προσπαθήσει πια κανείς για να παραμονεύει
για όφελος κομματικό να την **υπονομεύει**.

*Και που για ένα πού 'διναν μας ζήτησαν διακόσια
μακάρι να τους έπεφτε αυτοστιγμής η γλώσσα.*

*Για κείνους τους αιμοδιψείς, φίλοι μου, κερδοσκόπους
εκείνους που ρημάζανε παραδεισένιους τόπους.*

*Μην μετανιώσεις αύριο, κανείς δε θα μας φταίει
αν βλέπουμε τον τόπο μας τότε να παραπαίει*

Συνεχίζοντας, πρέπει να συμπληρώσουμε ότι σύμφωνα με το Μιχάλη Μερakλή, η σχέση του λαϊκού ανθρώπου με τη γλώσσα είναι πιο αδέσμευτη και ελεύθερη ως προς την ανάληψη γλωσσοπλαστικών πρωτοβουλιών. Πρόκειται για μια πρωτογενή και φυσική σχέση ανθρώπου (ως ποιητή, δηλαδή δημιουργού) και γλώσσας (ποιήματος).¹⁷³ Σε αυτή τη λαϊκή γλώσσα των στιχουργημάτων που εξετάζουμε, λοιπόν, κυριαρχούν οι συγκεκριμένες εμπειρικές έννοιες και απουσιάζουν, ολοσχερώς σχεδόν, οι αφηρημένες έννοιες της επιστήμης, ακόμα κι όταν πρόκειται για την εκφορά ηθικών ή άλλων γενικευτικών κρίσεων. Και στις περιπτώσεις αυτές, που προκύπτουν από τη δική του καθημερινότητα, ο προεπιστημονικός άνθρωπος ηθολογεί και γνωμολογεί με συγκεκριμένα εμπειρικά και πραγματικά παραδείγματα, τα οποία έχουν και την ισχύ γενικών ρήσεων. Τυπικό είδος τέτοιας έκφρασης αποτελούν οι **παροιμίες**.¹⁷⁴ Δεν πρέπει άλλωστε να λησμονούμε ότι ο ίδιος ο παροιμιακός λόγος είναι λόγος ποιητικός, με βασικά ποιητικά στοιχεία του το μέτρο, την ομοιοκαταληξία, την αντίθεση, την υπερβολή, την ειρωνεία, την εικόνα, τη σύγκριση, την προσωποποίηση, την παρομοίωση και τη μεταφορά.¹⁷⁵ Όπως είδαμε και στην αρχή του κεφαλαίου, στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση συναντώνται συχνά παροιμιακές εκφράσεις.¹⁷⁶ Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι τόσο η λειτουργία όσο και η μορφή φέρνουν κοντά τις παροιμίες με τις μαντινάδες και κάνουν τα δυο είδη να συνδέονται στενά μεταξύ τους, αφού τόσο η παροιμία όσο και η μαντινάδα είναι μικρά κείμενα που προβάλλουν ένα μήνυμα με παραστατικό τρόπο μέσα από την

¹⁷³ Αυτό το φανερώνει εκτός των άλλων, η πολλαπλή εκδοχή της σημασίας των λέξεων μ' ένα τρόπο, που συνάπτεται με το απ' έξω, το ακουστικό ντύμα τους. Πρόκειται για ένα τρόπο αντίθετο με εκείνον, όπου ένας λόγιος επιχειρεί το σημασιολογικό εμπλουτισμό των λέξεων, βασιζόμενος στο από μέσα περιεχόμενό τους. Βλ. Μ.Γ. Μερakλή, «Ομοηχία και πολυσημία των λέξεων» στο *Πέντε λαογραφικά δοκίμια για τη γλώσσα και την ποίηση*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1985, σ. 42

¹⁷⁴ Βλ. Μ. Γ. Μερakλή, «Από τη λαϊκή στην αστική γλώσσα», στο *Πέντε λαογραφικά δοκίμια για τη γλώσσα και την ποίηση*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1985, σσ. 51-52

¹⁷⁵ Βλ. σχετικά Δουλαβέρα Αριστείδη, *Νεοελληνικός παροιμιακός λόγος*, Εκδ. Σταμούλη, 2010, σσ. 84-94 Για τη μετρική του παροιμιακού λόγου βλ. επίσης Του Ιδίου, *Η έμμετρη εκφορά του νεοελληνικού παροιμιακού λόγου, Διδακτορική διατριβή*, Αθήνα 1989

¹⁷⁶ Βλ. Θανόπουλου, Γ., ό.π., σ. 373

εικόνα και τη μεταφορά. Επίσης πολλές παροιμίες είναι έμμετρες και συχνά έχουν έναν σχεδόν ποιητικό ρυθμό κατά την εκφορά τους, τη στιγμή που από την πλευρά της η μαντινάδα ενσωματώνει συχνά παροιμίες ή παροιμιακές εκφράσεις.¹⁷⁷ Την ύπαρξη τέτοιων διαπιστώνουμε συχνά και στους στίχους του Γεωργίου Βαρδή, είτε υπό τη μορφή ολοκληρωμένων γνωμικών ή παροιμιών που καταλαμβάνουν ολόκληρο στίχο, είτε υπό τη μορφή παροιμιακών εκφράσεων που στην πλειονότητά τους καταλαμβάνουν το α' ή β' ημιστίχιο. Πριν όμως δούμε τα παραδείγματα θα ήταν χρήσιμο να διακρίνουμε σύντομα τα είδη αυτά μεταξύ τους. Στην περίπτωση της *παροιμίας* είναι απαραίτητο να υπάρχουν δύο προϋποθέσεις: Το νόημά της να αποδίδεται με μια εικόνα και το περιεχόμενο της εικόνας να μεταφέρεται από αυτό στο οποίο φαίνεται ότι κυριολεκτείται, σε κάτι άλλο. Αντίθετα στο *γνωμικό* δεν υπάρχει εικόνα και δεν υπάρχει προπάντων μεταφορά. Η καθαρά λογική διατύπωση του νοήματος, -όχι η εικονική-ποιητική- είναι αυτό που το χαρακτηρίζει, όπως επίσης το χαρακτηρίζει καίρια το γεγονός ότι λέγεται κυριολεκτικά.¹⁷⁸ Τέλος, η *παροιμιακή έκφραση* είναι ένας ονοματικός ή επιρρηματικός προσδιορισμός ενός όρου της πρότασης. Ο προσδιορισμός αυτός διατυπώνεται πάντοτε εικονικά, γι' αυτό και συχνά συγχέεται ή συγχωνεύεται με την καθαυτό παροιμία. Η τελευταία όμως αποτελεί ανεξάρτητη πρόταση ή φράση και όχι προσδιορισμό.¹⁷⁹

Στο έργο του Γεωργίου Βαρδή, παροιμιακές εκφράσεις βλέπουμε στους εξής στίχους:

Θα 'σκιζα γη και ουρανό, εγώ να την κερδίσω

Και με ετούτη τη θεά για πάντοτε να ζήσω.

Σε σκλάβουνε ο τρόπος της, τ' όμορφο ντύσιμό της

και άγαλμα θα έμενες στο κοφτερό μυαλό της.

Το ξέρω, φίλοι μου καλοί, πως τά 'χω κάνει ρόιδο

και όλες τους με βλέπανε εμένα για κορόιδο.

¹⁷⁷ Για τη σύνδεση μαντινάδας και παροιμίας βλ. Βασιλικής Χρυσανθοπούλου, «Οι θεωρητικές κατευθύνσεις στο παροιμιολογικό έργο του Δ. Σ. Λουκάτου και η ανθρωπολογική προσέγγιση των παροιμιών», στο Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικατερίνης, Ποτηρόπουλου Παρασκευά (επιμ.) *Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος και η ελληνική λαογραφία. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας*. Εκδ. Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2008, σσ. 182-184

¹⁷⁸ Παράδειγμα παροιμίας είναι «η στάμνα πάει πολλές φορές στη βρύση και γυρίζει. Μια φορά πάει και δε γυρίζει. Παράδειγμα γνωμικού είναι «ο καλός καλό δεν έχει» Βλ. σχετικά και Μιχάλη Μερακλή, *Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (Συγκριτική εξέταση)*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2003⁹, σσ. 10-11

¹⁷⁹ Στο ίδιο, σσ.12-13

Μα όμως δεν θα της το πω πόσο πολύ μου λείπει,
μη μου σηκώσει όταν 'ρθει τότε **ψηλά τη μύτη.**

Δεν ξέρω απ' την απάντηση **μούτρα να μου κρεμάσει**
μα όμως μ' ένα νεύμα μου, το ξέρω, θα σωπάσει.

«φίλε, δεν είσαι μόνος σου κι άλλοι πολλοί πονάνε
κι άλλοι αγάπες έχασαν κι άλλοι καρδιοχτυπάνε.

Μπορεί για λίγο το μυαλό να πέταζε στα ύψη
όμως για σένα **το μυαλό εμένα δεν θα στρίψει.**

Όπως εκείνα έκοψαν, έτσι και τη ζωή μας (μου)
σταμάτησαν και ρήμαζαν, **μας βγάζουν την ψυχή μας.**

Ετούτα τα αϊτόπουλα χορεύουν, κολυμπάνε
ναζιάρικα μου φέρνονται, **στον ουρανό με πάνε.**

Ανθόσπαρτος ο δρόμος σου να είναι στη ζωή σου
κι αμόλυντη για πάντοτε να μείνει η ψυχή σου.

Σε έφαγε μανούλα μου για μένα **το μαράζι**
που έβλεπες το γιόκα σου εσύ ν' αναστενάζει.

Ευρώπη αν **τις ρίζες σου σκέφτηκες για να κάψεις**
να ξέρεις πολύ σύντομα οδυνηρά θα κλάψεις.

Μην το τραβάτε το σχοινί, άλλο δεν θα αντέξει
και με Ευρώπη και ευρώ κανείς σας πια μην παίζει.

Δεν θέλουμε **να τάξετε λαγούς με πετραχήλια,**
δικαιοσύνη θέλουμε απ' τα δικά σας χείλια.

Ψέματα κι άλλα **ψέματα, μια θημονιά γεμάτο!**
Ψέματα-λύση δίνουνε όλοι των προβλημάτων.

Γιατί **καπνός πια έγιναν**, αέρας πια και πάνε
κι από ψηλά τον Έλληνα, τώρα τον χαιρετάνε.

Ίσως να πουν πως **όνειρα άπιαστα κωνηγάμε**,
όμως εμείς θ' αρχίσουμε όλους για να ρωτάμε.

Αφήστε τους στην πλάνη τους, θα σκάσετε απ' τα γέλια
που θα τους δείτε, φίλοι μου, **με την ουρά στα σκέλια**.

Έχει δικαίωμα κι αυτός
σ' όνειρα θερινής νυκτός

...Σημίτη σ' εψηφίσανε ετούτοι οι αγρότες,
μας έκλεισες κατάμουτρα για τη ζωή τις πόρτες...

Και μεις αγωνιζόμασταν να βγάλουμε Σημίτη,
όμως **μας τράβηξες τ' αυτί**, μας έκλεισες τη μύτη....

...Πως τους αγρότες, φίλε μου, εσύ αν δεν ποτίσεις,
τότε στις νέες εκλογές **δεν θα 'χεις να θερίσεις...**

Πες μου εσύ πρωθυπουργέ, πες μου αν είναι ψέμα
αν η **A.T.E. μας ρούφηξε, των αγροτών, το αίμα...**

...Οι πλούσιοι και οι φτωχοί **στο ίδιο το τσουβάλι**
πώς πια το καταφέρατε σας λέμε πια χαλάλι...

...Ποιος το περίμενε ποτέ μετά από τόσα χρόνια
να μας γυρίσετε ξανά **με τρύπια παντελόνια...**

...Την εντολή πια του λαού **την κάνατε κουρέλι**
κι ένας στον άλλο έλεγε εκείνο πως δε θέλει...

...Οι εκλεγμένοι των λαών τότε να κυβερνάνε

και όχι τα συμφέροντα που **κόκαλα μας σπάνε...**

...Τώρα που ένιωσαν πολύ **σφίξιμο στο ζωνάρι**
φωνάζουν τους πολιτικούς ο διάβολος να πάρει...

...Και από τότε φίλοι μου, **μια τρύπα στη ζωστήρα**
ήταν αυτό που μού 'δωσαν, ήταν αυτό που πήρα...

...Εάν θα ζήσουμε ξανά τα περασμένα χρόνια
με πληρωμένη πια δουλειά και **όχι με κανόνια...**

...**Και σαν στερέψει το νερό, τότε, από τη βρύση**
με δίχως νέους δεν μπορεί χώρα να προχωρήσει...

...Τι θα τα κάνετε μωρέ τόσα πολλά μερίδια,
νομίζετε πως **του Θεού θα πιάσετε τ' αρχίδια;**

...Κι όσοι το αποκτήσατε παράνομα με δόλο
τότε αυτό θα τρυπωθεί μες στο δικό σας κώλο...

...Εμείς παρά τη φτώχεια μας, αν τους ρωτήσεις όλους,
κανένας δεν θα ήθελε **να πιάσει εσάς τους κώλους...**

...Αχόρταγοι πια **πίνετε το αίμα** του κοσμάκη
μα πρώτα τους ποτίζετε πολύ πικρό φαρμάκι...

...**Μας έρχονται και μπουγιουρντί,** μας πιάνει όλους δέος
γιατί εμείς δεν πήραμε τίποτα απ' το χρέος...

...Όλα τα όσα έζησα τα περασμένα χρόνια
τότε που σ' όλες τις δουλειές **δεν χτύπαγαν κανόνια...**

...Ηρθε κι ο τρίτος στη σειρά **για να τα θαλασσόσει**
και με το δημοψήφισμα όλους μας πια θα σώσει...

...Και τότε στο δημόσιο όποιος ή όποια μείνει
θα πρέπει να προσφέρει πια και **όχι να το ξύνει...**

...Δεν ξέρω αν το πρότεινε η Μέρκελ η αφέντρα,
τους άνεργους και τους φτωχούς **να βάλουνε στη σέντρα....**

...Και ας φωνάζουν οι λαοί και τά 'χουνε μαζί της
πως κυβερνήσεις **έβαλε εκείνη στο βρακί της...**

...Ξέρετε τι ονόματα έδωσα στα γαιδούρια;
Όλους αυτούς **που έσπειραν τη χώρα μας παλιούρια...**

...Κι από τη φτώχεια μας να βγουν **ηγέτες με καρύδια.**
Νομίζω τότε η ζωή πως δεν θα είναι ίδια...

...**Καλύτερα, τους είχε πει, σας κόψουν ένα χέρι**
παρά να χάσετε τα δυο και τότε πια καρτέρι...

...**Όμως ο κόμπος έφθασε, φίλοι μου, πια στο χτένι,**
τόρα στην άκρη ο λαός αυτούς θα περιμένει...

...**Στάχτη θα γίνουν, μπούρμπερη, φίλοι μου, τα κλεμμένα**
κι όσα από εγκλήματα φαίνονται κερδισμένα...

...Εκτός και αν προλάβουνε ν' **αλλάξουνε τροπάρι**
και δώσουνε και στο φτωχό τι πρέπει για να πάρει...

...Δεν εξηγείται πια αλλιώς η βρωμερή του θέση,
να λέει η Ελλάδα μας **σε λήθαργο να πέσει...**

...Τα κόμματα στο δήμο μας καμιά δεν έχουν θέση.
μην προσπαθήσει πια κανείς **να μας τα βάλει φέσι...**

...Αν βλέπεις τους δημότες σου όλους με ίδιο μάτι
και όσους δεν σε ψήφισαν **δεν τους κρατάς γινάτι...**

...αν έχεις βάλει στη σειρά και τι στο δήμο έργα
και όσους τα καθυστερούν **αν έχεις πάρει βέργα...**

...Λίγοι απ' όλους τους θα βγουν και **θα γευτούν το μέλι,**
οι άλλοι πια να ψάξουνε να βρουν αλλού κυψέλη...

...Συνέχισε, κοπέλα μου, εσύ την εκπομπή σου
και μην ιδρώνει με αυτά, εσένα, το αυτί σου...

...Αυτά δεν είναι τίποτα, **πέρασα τέτοιες μπόρες**
που δεν τις φτάνουνε μαζί ούτε σαράντα χώρες...

Παράλληλα, παρατηρούμε **παροιμίες και γνωμικά** στους εξής στίχους του λαϊκού ποιητή, σημειώνοντας μάλιστα και τη δήλωση της επίγνωσης του ποιητή για τις λαϊκές αυτές ρήσεις, όπως φαίνεται στα δυο τελευταία παραδείγματα:

...*Βλέπεις, αλήθεια για να πεις, δε βρίσκεις μια στις δέκα.*
Το ψέμα μες στο αίμα της το έχει η γυναίκα...

...*Ξέρω, θα κάνει τον κουφό, τάχα πως δεν ακούει*
μα κι αν γεράσει ο άνθρωπος δεν κόβεται το χούι...

...*Βλέπεις, ο Παντοδύναμος όλα τ' άχει προβλέψει*
και όταν φεύγει η νυχτιά πάλι αυγή θα φέξει...

...*Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.*
Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν...

...*Πέσε και στους εταίρους μας τώρα να καταλάβουν,*
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

...*Βάλε μας φόρους, υπουργέ, όσους εσύ γουστάρεις,*
παπούτσια ο ξυπόλυτος δεν έχει να του πάρεις...

...*μα τη Δευτέρα θα σκεφτεί τη λαϊκή μας ρήση*

νερό δεν μπόρεσα να πω κι ας έφτασα στη βρύση...

*...Κι όποιος ανέμους έσπειρε, θύελλες θα θερίσει,
αυτό πια μας edίδαζε η λαϊκή μας ρήση...*

Κλείνοντας, μια άλλη διάσταση της λαϊκής γλώσσας, είναι η ελευθερία έκφρασής της, πέρα από μεταγενέστερα, σε αστικούς χρόνους θεσμοποιημένα, γλωσσικά ταμπού.¹⁸⁰ Αυτή τη διάσταση διαπιστώνουμε εύκολα και στα στιχουργήματα του Γ. Βαρδή, όπου ο λόγος ρέει ελεύθερος, αυθόρμητος κι ανεμπόδιστος, όπως μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε και στα παρακάτω παραδείγματα, όπου κάποιες εκφράσεις ή λέξεις-ταμπού κάνουν την εμφάνισή τους αισθητή, είτε ευθέως, είτε εμμέσως. Αυτός ο τρόπος έκφρασης του λαϊκού ποιητή, να σημειωθεί ότι συναντάται σχεδόν αποκλειστικά στα στιχουργήματα με **πειραχτικό περιεχόμενο** που απευθύνονται σε φίλους του, καθώς και σε όσα στιχουργήματα αναφέρονται στην οικονομική κρίση. Οι στίχοι που ακολουθούν δείχνουν την αίσθηση του χιούμορ του ποιητή και τη διάθεσή του για σάτιρα και ποιητικό παιχνίδι, καθώς επίσης και την αγανάκτησή του απέναντι στο πολιτικό κατεστημένο:

*Τότε ο Στράτος γέλασε, όμως χωρίς κακία:
«Μην ξαναπείς Θανάση μου μια τέτοια μαλακία!»*

*...Μα τώρα, φίλε μου καλέ, άκου αυτές τις λέξεις:
Άρπαξε την Νταμάρα σου και τράβα να την παίξεις...*

*...Είσαι, Ντίμα μου, μαλάκας,
έγινες παιδί της πλάκας,
έτρωγες μικρός κρεμμύδι
και κατάντησες αρ...δι...*

*Τώρα άλλο τι να κάνω,
όταν θα μιλάς θα κλάνω.
Έτσι πια θα σε πληρώνω
πάντα με το παραπάνω...*

...Δεν ξέρω αν αντέξουμε εμείς για να σας πούμε

¹⁸⁰ Βλ. Μ.Γ. Μερακλή, ό.π., σ.53

πως άντεστε στο διάολο όταν ανταμωθούμε...

*...Τα πήραν όλα κι έφυγαν, μας βούλιαζαν στο χρέος
και σ' όλους μας αφήσανε μονάχα πια το πέος...*

*...Μα αν δεν φτάνουνε κι αυτά για όλα τα μερίδια
ας έρθουν να μας πάρουνε εμάς και τα...καρύδια...*

*...Τότε μαζί κινήσαμε μαζί με μιλιούνια,
το ξέρω θα βαφτίσουνε όλους εμάς κομμούνια...*

*...Τι θα τα κάνετε μωρέ τόσα πολλά μερίδια,
νομίζετε πως του Θεού θα πιάσετε τ' αρχίδια;*

*Κι όσοι το αποκτήσατε παράνομα με δόλο
τότε αυτό θα τρυπωθεί μες στο δικό σας κόλο...*

*...Όσοι τα πάντα γεύτηκαν, όποιονε θέλεις ρώτα
θα πούνε πως θα βάλετε στο τέλος και κιλότα...*

*...Εμείς παρά τη φτώχεια μας, αν τους ρωτήσεις όλους,
κανένας δεν θα ήθελε να πιάσει εσάς τους κόλους...*

*...Μα ο Θεός από ψηλά, αυτός μας βλέπει όλους.
θα αφανίσει γρήγορα όλους αυτούς τους κόλους...*

*...Κι αφού δεν θα 'χω φαγητό, περνώ και με κρεμμύδια.
Πόσο ν' αντέξω με αυτά; Μου ζάρωσαν τ' αρχίδια...*

*...Αν ήμουν όμως ο Σουρής
κι όχι ο Γιώργος ο Βαρδής
θα τους το έλεγα κοφτά
πως μας τα κάνανε σκατά...*

*...Και τότε στο δημόσιο όποιος ή όποια μείνει
θα πρέπει να προσφέρει πια και όχι να το ζύνει...*

...Και ας φωνάζουν οι λαοί και τά 'χουνε μαζί της
πως κυβερνήσεις έβαλε εκείνη στο βρακί της...

...Για να χωρέσουν όλοι τους φοράει μπουραζάνα¹⁸¹.
Φαίνεται απ' τα νιάτα της θα 'ταν τρανή ... ζαργάνα!

...Και θα πηγαίνω στις γιορτές τότε εγώ με φούρια
να δουν πώς μας κατάντησαν τα δίποδα γαιδούρια...

...Μα αν κανείς ενοχληθεί γι' αυτά που λέω τώρα
ας πάρει δύναμη πολλή και να 'ρθει πια με φόρα. ...

...Μα όσοι μ' αναγκάσανε να πάρω πια γαιδούρι
ας πάρουνε στις εκλογές κι εμένα το αγγούρι!

...Κι από τη φτώχεια μας να βγουν ηγέτες με καρύδια.
Νομίζω τότε η ζωή πως δεν θα είναι ίδια...

...Κι απ' τον ιδρώτα των φτωχών όλα τους τα μερίδια
κι από πολλά εγκλήματα «τα πήρανε», τ' αρχίδια...

...Και τότε δεν θα χρειαστεί να ψάχνω τα σκουπίδια
και μένα μη μαραίνονται απ' τα πολλά κρεμμύδια...

...Και όσο για το δάχτυλο αυτό μην αμφιβάλλει
γνωρίζει πια ο Έλληνας σ' αυτό πού να το βάλει...

...Καλύτερα θα ήτανε αυτό για να σωπάσει
και σε αυτό το δάχτυλο επάνω του να κάτσει...

...Του το χαρίζουμε λοιπόν αν νιώθει πια ωραία
όμως απ' τις πολλές φορές κάποια θα βγει μοιραία...

¹⁸¹ Είδος βράκας. Κοροϊδευτικά χρησιμοποιείται και για φαρδιά γυναικεία εσώρουχα

*...Ενιωθα υποχρέωση ετούτο να το κάνω
και να του πω στο δάχτυλο ας κάτσει πια επάνω...*

*...Συγγνώμη πρέπει για να πει, «έκανα μαλακία,
σατίρισα τους Έλληνες και με πολλή κακία»*

*...Αλλιώς αυτό το δάχτυλο πάλι του το χαρίζω,
το χρειαστεί σαν κάθισμα, έτσι εγώ νομίζω...*

Στη συνέχεια θα θίξουμε το θέμα του **στίχου** και της **μετρικής** των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή.

Το δημοτικό τραγούδι χαρακτηρίζεται από ποικιλία στίχων, με σαφή επικράτηση του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβου, που είναι και ο κατεξοχήν νεοελληνικός στίχος.¹⁸² Αυτός ανήκει στους σύνθετους στίχους, δηλαδή αποτελείται από δύο ημιστίχια, με μικρή παύση ανάμεσά τους, στην 8^η συλλαβή και δύο μετρικούς τόνους, στην 8^η και στη 14^η συλλαβή. Το μέτρο δημιουργείται με εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών, όπου υπάρχει ελευθερία αντικατάστασης τονισμένης-άτονης συλλαβής και αντίστροφα. Μόνη εξαίρεση αποτελούν οι τελευταίες συλλαβές κάθε ημιστίχου, που δε γίνεται να αντικατασταθούν γιατί είναι τα στηρίγματα του μέτρου.¹⁸³ Κάθε ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος ταυτίζεται στο δημοτικό τραγούδι με μια μικρή περίοδο λόγου, που μπορεί να αποτελείται από μια, δυο ή και περισσότερες προτάσεις, κύριες και δευτερεύουσες. Ο διασκελισμός του νοήματος από τον ένα στίχο στον άλλο (μετρικός διασκελισμός) είναι αδιανόητος για το λαϊκό αισθητήριο. Αυτή η απόλυτη αντιστοιχία ανάμεσα στο νόημα και τη μετρική μορφή ονομάζεται «νόμος της ισομετρίας».¹⁸⁴ Ο νόμος της ισομετρίας εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό και στο εσωτερικό του στίχου, ανάμεσα στα ημιστίχια, από τα οποία το καθένα έχει μια σχετική αυτονομία νοήματος. Επίσης, το νοηματικό βάρος πέφτει κατά κανόνα στο α' ημιστίχιο, με το β' να συμπληρώνει αναπτύσσει ή ενισχύει το νόημα του α'

¹⁸² Ακολουθούν από άποψη συχνότητας ο ιαμβικός οκτασύλλαβος και ο τροχαϊκός δωδεκασύλλαβος. Βλ. Ερ. Καψωμένου, *ό.π.*, σ.56

¹⁸³ Βλ. Στο *ίδιο*, σ.56-57

¹⁸⁴ Οι εξαιρέσεις από αυτό τον κανόνα, που θα μπορούσε κανείς να επισημάνει, είναι φαινομενικές. Συμβαίνει δηλαδή πολλές φορές κάποιο συντακτικό μέλος (υποκείμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός, δευτερεύουσα πρόταση) να ξεχωρίζει και να αναπτύσσεται καλύπτοντας ένα ιδιαίτερο στίχο. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, αυτόνομη ανάπτυξη του μέλους είναι τέτοια που να δημιουργείται ένας στίχος με σχετική νοηματική ανεξαρτησία, χωρίς από την άλλη να διασπάται η ενότητα της φράσης, που τώρα ολοκληρώνεται στα ευρύτερα πλαίσια του δίστιχου, της δεύτερης δηλαδή ύστερα από το στίχο, αυστηρά οργανωμένης μετρικής μονάδας. Ο φαινομενικός αυτός διασκελισμός υπηρετεί πάντοτε ένα συγκεκριμένο αισθητικό στόχο: την απομόνωση και προβολή ενός σημαντικού στοιχείου από το νόημα της φράσης. Βλ. Καψωμένου, *ό.π.*, σσ. 65-66

ημιστίχιο. Βεβαίως, πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι σε αντίθεση με το δημοτικό τραγούδι, στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση ο διασκελισμός συναντάται αρκετά συχνά και όχι μόνο δεν αποτελεί ένδειξη αδυναμίας του λαϊκού ποιητή, αλλά αποτελεί πολλές φορές ένα από τα κύρια χαρακτηριστικό της τεχνικής του. Πρόκειται για μια τάση, τρόπον τινά, απελευθέρωσης του λαϊκού ποιητή από τον νόμο για λόγους έμφασης, μέτρου, συμπλήρωσης του β' στίχου που διαφορετικά θα ήταν ελλιπής.¹⁸⁵ Τέλος, όσον αφορά το θέμα της ομοιοκαταληξίας, πρέπει να σημειώσουμε ότι σε αντίθεση με τη λαϊκή ποίηση, στο δημοτικό τραγούδι ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος είναι ως επί το πλείστον ανομοιοκατάληκτος.¹⁸⁶

Στα στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή, ο στίχος που επικρατεί είναι ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, ομοιοκατάληκτος, με τομή στην 8^η συλλαβή. Έτσι δημιουργούνται δύο ημιστίχια, το α' με οκτώ συλλαβές και το β' με επτά. Παρατηρούμε επίσης, ως προς το μέτρο ότι το α' ημιστίχιο κάθε στίχου είναι οκτασύλλαβο οξύτονο ή προπαροξύτονο όπως φαίνεται αντίστοιχα στα επόμενα παραδείγματα:

*Πολλοί σ' ετούτη τη ζωή μιλού για πεπρωμένο,
αγόνα μα και μάθηση εγώ θα επιμένω.*

*Και πάντοτε απ' όλου σας αλήθεια να πηγάζει
γιατί το ψέμα σίγουρα τον τόπο μας ρημάζει.*

Όσον αφορά το β' ημιστίχιο, αυτό είναι επτασύλλαβο παροξύτονο, όπως φαίνεται και στους εξής στίχους:

*Κάποτε ήμασταν και εμείς χώρα του παραδείσου
και τώρα καταντήσαμε σε χώρα της αβύσσου.*

*...Αν σκέφτεστε τον τόπο μας γίνετε ένα σώμα
και να ξεχάστε ολόισα απ' το μυαλό το κόμμα...*

¹⁸⁵ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, *Ελληνική λαϊκή ποίηση. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σ. 23,39, 372-373,388-391, 393-395, Ερ. Καψωμένου, «Η κρητική μαντινάδα», *Πεπραγμένα συνεδρίου «Η κρητική μαντινάδα»*, (Κουνουπιδιανά Ακρωτηρίου, 4-5 Αυγούστου 2001), Δήμος Ακρωτηρίου 2002, σ. 48-50 και Γεωργίου Θανόπουλου, «Τεχνοτροπικά στοιχεία στην έντυπη λαϊκή ποίηση της Καρπάθου», *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Καρπαθιακής Λαογραφίας*, (Κάρπαθος, 24-26 Μαρτίου 2006), Πνευματικό Κέντρο Δήμου Καρπάθου, Αθήνα 2008, σ.580 κ.ε.

¹⁸⁶ Βλ. Στο ίδιο, σ.61

Αυτή ακριβώς η μετρική μορφή αποκλείει και την πλήρη ταύτιση των δυο ημιστιχίων. Ο εντοπισμός του σχήματος και στον Γεώργιο Βαρδή, επιβεβαιώνει πως και αυτού ο ποιητικός λόγος ακολουθεί τα χνάρια της μακραίωνης παράδοσης του δημοτικού τραγουδιού.¹⁸⁷

Ο λαϊκός ποιητής, δημιουργός και εκπρόσωπος μιας συλλογικής έκφρασης κατασκευάζει τον κάθε στίχο του διστίχου στηριζόμενος σε θέματα και φόρμουλες (λογότυπους)¹⁸⁸. Έχοντας στο νου του και σχετικές με το θέμα λέξεις και τυπικά ομοιοκατάληκτα ζεύγη ομόηχων λέξεων, φτιάχνει δίστιχα που αναφέρονται στο εκάστοτε θέμα.¹⁸⁹ Αυτό σημαίνει ότι το βάρος, κατά τη σύνθεση του διστίχου, πέφτει στη ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.¹⁹⁰

Τριαδικό σχήμα

Αισθητή είναι η παρουσία και του τριαδικού σχήματος σε κάποια στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή. Το τριαδικό σχήμα ή νόμος των τριών απαντά στη δομή του παραδοσιακού δημοτικού τραγουδιού και απλώνεται σε έναν ή δυο στίχους.¹⁹¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρουσία τριαδικού σχήματος είναι εντονότερη στα ερωτικά ποιήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα:

*Όνειρο ήταν κι έφυγε και πέταξε και πάει
μα το μυαλό στη θέση του πάλι θα ξαναπάει.*

*Δεν ξέρω αν είν' η μοίρα μου, αν είναι το μυαλό μου,
δεν ξέρω πια αν έχασα, εγώ το λογικό μου,*

¹⁸⁷ Γεωργίου Θανόπουλου, ό.π.σ. 412

¹⁸⁸ Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου»*. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη», Χειρόγραφο και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή*, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

¹⁸⁹ Βλ. Κ.Γ. Γιαγκούλλης, *Η τεχνική του ποιητάρικου δίστιχου και ο ποιητάρης Σέργης Γ. Καρεκλάς*, Λευκωσία 1978, σ. 4,9

¹⁹⁰ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, *Ελληνική λαϊκή ποίηση, ό.π., σ.404*

¹⁹¹ Βλ. Στο ίδιο, σσ. 386-388 και στο Κ. Ρωμαίου, *Ο νόμος των τριών στο δημοτικό τραγούδι*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1963 και Γ. Σηφάκη, *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σσ.45-46, 52, 143-145

*Μόνο για σένα πια θα ζω, μόνο για σε θα γράφω
μόνο για σε θα τραγουδώ, για σένα θα υπάρχω.*

*Όμως κι εγώ μαζί μ' αυτά της στέλνω την καρδιά μου,
της στέλνω την αγάπη μου, της στέλνω τα φιλιά μου.*

*«φίλε, δεν είσαι μόνος σου κι άλλοι πολλοί πονάνε
Κι άλλοι αγάπες έχασαν κι άλλοι καρδιοχτυπάνε.*

*Μα όμως μέσα μου κενό. Κενό, κενό μεγάλο.
Τέτοιο κενό που δεν μπορεί για να υπάρχει άλλο.*

Διασκελισμοί

Όπως είδαμε και προηγουμένως, στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση ο διασκελισμός συναντάται αρκετά συχνά και όχι μόνο δεν αποτελεί ένδειξη αδυναμίας του λαϊκού ποιητή, αλλά αποτελεί πολλές φορές ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της τεχνικής του. Πρόκειται για μια τάση, τρόπον τινά, απελευθέρωσης του λαϊκού ποιητή από τον νόμο για λόγους έμφασης, μέτρου, συμπλήρωσης του β' στίχου που διαφορετικά θα ήταν ελλιπής. Στο παράδειγμα που ακολουθεί βλέπουμε ολοκλήρωση του νοήματος στον δεύτερο στίχο, αφού ο πρώτος μένει εκκρεμής:

*Και στα βαθιά γεράματα **ας στείλει να με πάρει**
Το Χάρο με δυο άλογα. Δίπλα μου **ας παρκάρει.***

Στον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή, παρατηρούνται όμως κι εσωτερικοί διασκελισμοί, δηλαδή νοηματική υπέρβαση μέσα στον ίδιο στίχο και από το πρώτο ημιστίχιο στο δεύτερο. Στα εξής παραδείγματα μένει εκκρεμές το α' ή β' ημιστίχιο του δεύτερου στίχου:

*Βρίσκομαι μες στον τάφο σου ν' ανάψω το καντήλι
Και μούσκεψε στα δάκρυα εμένα το μαντίλι.*

*Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς να μπορέσω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;*

Η ολοκλήρωση στο επόμενο δίστιχο

Σε ορισμένα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, παρατηρείται και το φαινόμενο της ολοκλήρωσης του νοήματος ενός δίστιχου στο επόμενο δίστιχο. Αυτές οι περιπτώσεις δείχνουν και μια τάση χαλάρωσης από την «ισομετρία» και ίσως και απελευθέρωσης από τον παραπάνω νόμο.¹⁹² Ακολουθούν τα εξής παραδείγματα:

*Έσβησε ένα όνειρο σήμερα το βραδάκι
πως θα περνούσα όμορφα, εγώ, καλοκαιράκι*

*με μια ολόξανθη θεά, ένα δροσερό λουλούδι.
Γι' αυτήν που γράφω, φίλοι μου, ετούτο το τραγούδι.*

*Όσες φορές με πίκραναν, όσα φαρμάκια ήπια,
όσες φορές με πρόδωσαν και όσα καρδιοχτύπια*

*μας πότισαν πολιτικοί τα τελευταία χρόνια
και μας γυρίσανε ξανά στα τρύπια παντελόνια.*

Στερεότυπα στοιχεία

Συχνά οι λαϊκοί ποιητές, κατά τη σύνθεση διστίχων δημιουργούν βασιζόμενοι σε στερεότυπα στοιχεία. Ο γνήσιος λαϊκός ποιητής, για να εξωτερικεύσει την οποιαδήποτε συγκίνησή του, χρησιμοποιεί όπως του ταιριάζει στην περίπτωση το έτοιμο προπαντός υλικό, τα γνωστά στιχουργικά μοτίβα και προσθέτοντας ό,τι του δίνει η έμπνευση από το περιστατικό που τον συγκίνησε, πλέκει το τραγούδι του. Γίνεται δηλαδή, σχεδόν πάντα, ένα σύμφυρμα παλιών και νέων στίχων και μέσα σ' αυτό το πιο παλιό στοιχείο είναι οι στερεότυποι στίχοι.¹⁹³ Παρατηρούνται επομένως λογότυποι α' και β' ημιστίχιου, ολόκληροι στίχοι ή ολόκληρα δίστιχα. Συχνά επίσης

¹⁹² Βλ. Γ. Θανόπουλου, «Η τεχνική της σύνθεσης των στιχουργημάτων του Καρπάθιου λαϊκού ποιητή Βάσου Ευ. Γεραπετρίτη» στο *Ελληνική λαϊκή ποίηση. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σσ. 410-411. Επίσης βλ. Γ. Θανόπουλου, «Τεχνοτροπικά στοιχεία στην έντυπη λαϊκή ποίηση της Καρπάθου» *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Καρπαθιακής Λαογραφίας, Κάρπαθος, 24-26 Μαρτίου 2006*, επιμ. Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, Αθήνα 2008, σσ. 591-592 και Γ. Μ. Σηφάκη, *ό.π.*, σσ. 138-140

¹⁹³ Βλ. Πετρόπουλου, Δ. Α., *Στερεότυποι στίχοι δημοτικών τραγουδιών*, Ανάτυπον εκ του παραρτήματος των «Ελληνικών», αρ.4, εκδ. Δημοσιεύματα εταιρείας μακεδονικών σπουδών, Θεσσαλονίκη 1953, σ.532

συναντώνται «αλλόμορφα», «σημεία του ίδιου τύπου» ή «παραλλαγές σημείου».¹⁹⁴ Τέτοια στερεότυπα στοιχεία συναντάμε και στα στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Τυπικά δίστιχα:

Αρχικά, παρατηρούμε δίστιχα ολόκληρα να επαναλαμβάνονται. Τα ομοιοκατάληκτα αυτά δίστιχα ανήκουν και αυτά ως σύνθετο ποιητικό στοιχείο στη φόρμουλα.¹⁹⁵ Απαντούν και σε αυτά λογοτυπικές εκφράσεις δομικά όμοιες και η χρήση τέτοιων δίστιχων είναι πλέον ένδειξη της δεξιοτεχνίας του λαϊκού στιχοπλόκου κατά τη δημιουργία διαφορετικών μαντινάδων.¹⁹⁶ Παρατηρούμε έξι τέτοιες περιπτώσεις τυπικών διστίχων στο έργο του Γεωργίου Βαρδή. Ο περιορισμένος αριθμός τους, βεβαίως εξηγείται από τον τρόπο δημιουργίας της ποίησής του, η οποία είναι γραπτή λαϊκή ποίηση. Σε αυτή ο δημιουργός δεν στηρίζεται σε χειρισμό στοιχείων της παράδοσης, όπως συνέβαινε με τον προφορικό λαϊκό ποιητή, αλλά κυρίως σε δημιουργικό αυτοσχεδιασμό. Τα τυπικά δίστιχα που εντοπίστηκαν είναι τα εξής:

***Θα 'σκιζα γη και ουρανό, εγώ να την κερδίσω
Και με ετούτη τη θεά για πάντοτε να ζήσω.***

***Τι μάτια, τι πανέμορφα μαλλιά, τι φλογισμένα χείλη,
όλες μαζί τις ομορφιές, Θεός τις έχει στείλει.***¹⁹⁷

***Να 'μωνα νέος, σκέφθηκα, όμως και να 'χα πλούτη,
να είχα όμως την καρδιά, τότε εγώ ετούτη.***

¹⁹⁴ Βλ. Στο ίδιο, σ. 405-406 Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου». Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη», Χειρόγραφο και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή*, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

¹⁹⁵ Βλ. Ερ. Καψωμένου, «Η Κρητική μαντινάδα», *Πεπραγμένα συνεδρίου «Η κρητική μαντινάδα»* (Κουνουπιδιανά Ακρωτηρίου, 4-5 Αυγούστου 2001), δήμος Ακρωτηρίου, 2002, σ. 47

¹⁹⁶ Βλ. Θανόπουλου, *Ελληνική λαϊκή ποίηση*, ό.π., σ.408

¹⁹⁷ Και στο δημοτικό τραγούδι, παρατηρούμε ότι κάθε φορά που ένας λαϊκός τραγουδιστής θέλει με έμφαση να τονίσει το κάλλος γυναίκας, έχει πρόχειρους κάποιους τυπικούς στίχους. Για παράδειγμα:

*Βάνει τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθι
Και του κοράκου το φτερό θάνει καμαροφρύδι.*

Βλ. Πετρόπουλου, ό.π., σ. 532-533

*Βρίσκομαι μες στον τάφο σου ν' ανάψω το καντήλι
και μούσκεψε στα δάκρυα εμένα το μαντίλι.*

*Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν.
Εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.*

*Τι όνειρα να κάνω πια σ' ετούτη την ομίχλη,
πώς να μπορέσω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;*

Λογότυποι α' ή β' ημιστιχίου και ολόκληροι στίχοι

Τυπικοί στίχοι

Ένας στίχος που επαναλαμβάνεται¹⁹⁸ είναι τυπικός επειδή μέσα στα όριά του διατυπώνει ένα καίριο νόημα για τον κόσμο του τραγουδιού. Στο βαθμό που το νόημα αυτό υπερβαίνει την κυριολεξία και γίνεται αισθητό ως ποιητικό νόημα, ο τυπικός στίχος είναι ποιητικό σημείο.¹⁹⁹ Συχνά παρατηρούνται τέτοιες περιπτώσεις στα ποιήματα του Γ. Βαρδή όπως οι παρακάτω:

Θα 'σκιζα γη και ουρανό, εγώ να την κερδίσω
Και με ετούτη τη θεά για πάντοτε να ζήσω.

Θα 'σκιζα γη και ουρανό εγώ να την κερδίσω
μ' αυτή την όμορφη θεά για πάντοτε να ζήσω.

Αυτό συλλογιζόμουνα για τούτο το λουλούδι
Γι' αυτό της αφιέρωσα το διπλανό τραγούδι.

Αυτά συλλογιζόμουνα για κείνο το λουλούδι.
Εγώ μια μέρα σε αυτή θα γράψω και τραγούδι.

Ήτανε η πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη,

¹⁹⁸ Ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό της φόρμουλας είναι η επαναληπτικότητα. Βλ. Σηφάκη Γ. Μ. *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, εκδ. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1998, σσ. 88, 96

¹⁹⁹ Βλ. Θανόπουλου Γ., *ό.π.*, σ. 408 και Σηφάκη Γ.Μ., *ό.π.*, σ. 88

Όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Το γράφω στην πιο όμορφη γυναίκα του πλανήτη
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Ποιος το περίμενε ποτέ μετά από τόσα χρόνια
να μας γυρίσετε ξανά με τρύπια παντελόνια.

...μας πότισαν πολιτικοί τα τελευταία χρόνια
και μας γυρίσανε ξανά στα τρύπια παντελόνια,

Στης φίλης μου της Έλενας επήγα το μπαράκι
ένα ουίσκι για να πιω, το χθεσινό βραδάκι

Στου φίλου και κουμπάρου μου επήγα το μπαράκι,
ένα ουίσκι για να πιω το χθεσινό βραδάκι.

Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
στο μαγαζί του φίλου μας, του μερακλή Θανάση.

Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
για να γνωρίσετε εκεί τον πιο καλό Θανάση.

Στην τρόικα και Δου- Νου- Του πές τους να καταλάβουν,
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Πέσε και στους εταίρους μας τώρα να καταλάβουν,
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Όλους αυτούς που τ' άρπαξαν ρίξτε τους στον Καιάδα,
όπως εκείνοι έριξαν τη δύστυχη Ελλάδα.

Έπρεπε από μόνοι τους να πέσουν στον Καιάδα
όπως εκείνοι έριξαν την δύστυχη Ελλάδα.

Λογότυποι α' ή β' ημιστιχίου²⁰⁰

Οι λογότυποι α ή β ημιστιχίου έχουν κοινό σημανόμενο και κοινό σημαίνον με μικροδιαφορές από χρήση σε χρήση που δε μεταβάλλουν τη μετρική τους αξία. Οι όροι σημαίνον και σημανόμενο είναι αρχαίοι, δηλαδή λέξη και έννοια, φράση και νόημα, που είναι τα δύο συστατικά, οι δύο όψεις του σημείου.²⁰¹ Ακολουθούν παραδείγματα λογότυπων α' και β' ημιστιχίου με συντριπτική επικράτηση των δευτέρων, από τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή.

Να δω θεσπέσιο κορμί, τα μαύρα σου τα μάτια
που με την πρώτη τη ματιά **με κάνανε κομμάτια.**

Ήταν ξανθιές, μελαχρινές, με μπλε, με μαύρα μάτια
κι εμένα την καρδούλα μου **την έκαναν κομμάτια.**

Και με λουλούδια, φίλε μου, **ίσως μια άλλη μέρα**
να της ζητήσω να δεχθεί και τη δική μου βέρα.

Αυτά θα είναι η αρχή **και κάποια άλλη μέρα**
μαζί με τριαντάφυλλα θα στείλω και τη βέρα.

Και το φορούσε μια ξανθιά, **πανέμορφη κοπέλα**
σαν λαμπερή είναι θεά, γλυκιά ένιωσα τρέλα.

Ξέχνα τα όλα, φίλε μου κι άρχισε χαμογέλα
και θα βρεθεί στο δρόμο σου **μια όμορφη κοπέλα**

Θα 'σκιζα γη και ουρανό, εγώ να την κερδίσω
και με ετούτη τη θεά **για πάντοτε να ζήσω.**

Θα 'σκιζα γη και ουρανό εγώ να την κερδίσω

²⁰⁰ Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου»*. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι*, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη»*, Χειρόγραφο και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

²⁰¹ Βλ. Σηφάκη, ό.π., σ.26, 128 και Θανόπουλου, *Ελληνική λαϊκή ποίηση*, ό.π., σσ.31-133

μ' αυτή την όμορφη θεά **για πάντοτε να ζήσω.**

Αυτό συλλογιζόμουνα για τούτο το λουλούδι
γι' αυτό της αφιέρωσα το διπλανό τραγούδι.

Αυτά συλλογιζόμουνα για κείνο το λουλούδι.
εγώ μια μέρα σε αυτή θα γράψω και τραγούδι.

Ήτανε η πιο όμορφη **γυναίκα του πλανήτη,**
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Το γράφω στην πιο όμορφη **γυναίκα του πλανήτη**
όπως παλιά οι Έλληνες είχαν την Αφροδίτη.

Στης φίλης μου της Έλενας **επήγα το μπαράκι**
ένα ούισκι για να πω, το χθεσινό βραδάκι

Στου φίλου και κουμπάρου μου **επήγα το μπαράκι,**
ένα ούισκι για να πω το χθεσινό βραδάκι.

Ας μην γνωρίσουμε ξανά **δάκρυ και ανεργία,**
η τελευταία τους φορά να 'ναι το δεκατρία.

Άλλο να μην γνωρίσουμε **δάκρυ και ανεργία,**
μα μόνο το χαμόγελο, χαρά μα και υγεία.

Τώρα για πολλοστή φορά λέω θα ορθοποδήσει,
τον κόσμο και τις αγορές **άναυδους θα αφήσει.**

Όλοι τους θα γνωρίσουνε πώς θα ορθοποδήσεις.
Εχθρούς και φίλους, χώρα μου, **άναυδους θα αφήσεις.**

Κι απ' τον ιδρώτα των φτωχών **όλα τους τα μερίδια**
κι από πολλά εγκλήματα τα πήρανε τ' αρχίδια.

Μα αν δεν φτάνουνε κι αυτά **για όλα τα μερίδια**
ας έρθουν να μας πάρουνε εμάς και τα... καρύδια.

Αλλόμορφα (του ίδιου σημείου)

Έχουν κοινό σημαινόμενο και κοινή συνταγματική δομή. Ανεξάρτητα από την έκτασή τους – είτε δηλαδή πρόκειται για ημιστίχια, είτε για στίχους είτε για ομάδες στίχων- είναι πολύ πιθανό ότι έχουν επίσης κοινό κι ένα μέρος του σημαίνοντος ²⁰² Ακολουθούν παραδείγματα από τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή:

Ας μην γνωρίσουμε ξανά δάκρυ και ανεργία,
η τελευταία τους φορά να ‘ναι το δεκατρία.

Άλλο να μην γνωρίσουμε δάκρυ και ανεργία,
μα μόνο το χαμόγελο, χαρά μα και υγεία.

Να δω θεσπέσιο κορμί, τα μαύρα σου τα μάτια
που με την πρώτη τη ματιά με κάνανε κομμάτια.

Ήταν ξανθιές, μελαχρινές, με μπλε, με μαύρα μάτια
κι εμένα την καρδούλα μου την έκαναν κομμάτια.

Σημεία ίδιου τύπου

Έχουν κοινή συνταγματική δομή, της οποίας οι περισσότεροι όροι επιλέγονται από παραδειγματικές σειρές ομοίων και συνωνύμων, πλην ενός (τουλάχιστον) από τους όρους, που διαφοροποιείται και διαφοροποιεί έτσι το κάθε σημείο από τα υπόλοιπα της σειράς. ²⁰³ Ακολουθούν κάποια παραδείγματα σημείων του ίδιου τύπου από τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή:

...που με την πρώτη τη ματιά **με κάνανε** κομμάτια...

...κι εμένα την καρδούλα μου **την έκαναν** κομμάτια...

²⁰² Βλ. Γ. Σηφάκη, *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σ.129, Του ίδιου, «Ζητήματα Ποιητικής του Διγενή Ε και των Ακριτικών τραγουδιών», *Αριάδνη*, τ. Ε',1989, σ. 131 κ.ε., Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το Ποντιακό δημοτικό τραγούδι. Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012, σσ. 20, 341-357

²⁰³ Βλ. Γ. Σηφάκη, *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σ.131 και Του ίδιου, «Ζητήματα Ποιητικής του Διγενή Ε και των Ακριτικών τραγουδιών», *Αριάδνη*, τ. Ε',1989, σ. 132

...Και με λουλούδια, φίλε μου, **ίσως μια άλλη μέρα...**

...Αυτά θα είναι η αρχή **και κάποια άλλη μέρα...**

...Και το φορούσε μια ξανθιά, **πανέμορφη κοπέλα...**

...Και θα βρεθεί στο δρόμο σου **μια όμορφη κοπέλα...**

Παραλλαγές σημείου

Έχουν κοινό σημαινόμενο αλλά διαφορετική συνταγματική δομή και διαφορετικό σημαίνον, μολονότι δεν αποκλείεται να υπάρχουν κι εδώ κοινές φόρμουλες. Ο όρος παραλλαγές μας χρησιμεύει συνηθέστερα ως χαρακτηρισμός σύνθετων μάλλον παρά απλών σημείων.²⁰⁴ Μπορούμε να ονομάσουμε παραλλαγές στίχους ή ομάδες στίχων που είναι δυνατόν να αναχθούν στην ίδια παράφραση, πράγμα που σημαίνει ότι έχουν το ίδιο αναφορικό ή δηλωτικό περιεχόμενο, αλλά διαφέρουν στη μορφή περισσότερο απ' όσο τα αλλόμορφα.²⁰⁵ Ακολουθούν μερικές περιπτώσεις παραλλαγών σημείου που εντοπίστηκαν σε στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή:

...Δεν ξέρω αν είν' η μοίρα μου, αν είναι το μυαλό μου

*Δεν ξέρω πια **αν έχασα εγώ το λογικό μου...***

...Φοβάμαι μην ξαναχαθεί, τρέμω σ' αυτή τη σκέψη

*Γιατί εμένα **το μυαλό τότε θα μου σαλέψει...***

*...**Όμως κι αυτή σαν όλες τους, πουλούσε παραμύθι***

και 'γω την πολυπίστεψα σα να 'μουν κουτορνίθι...

*...**Βλέπεις, αλήθεια για να πεις, δε βρίσκεις μια στις δέκα.***

Το ψέμα μες στο αίμα της το έχει η γυναίκα...

²⁰⁴ Βλ.Γ. Σηφάκη, *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σ.130

²⁰⁵ Του ιδίου, «Ζητήματα Ποιητικής του Διγενή Ε και των Ακριτικών τραγουδιών», *Αριάδνη*, τ. Ε', 1989, σ. 134

*...Γι' αυτό να 'στε περήφανοι πού'στε απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δεν έδωσαν αιτίες...*

*...Κι ας καμαρώνουν πάντοτε όλοι για το χωριό τους,
ποτέ να μην το βγάλουνε αυτοί απ' το μυαλό τους...*

*...Αναπολώντας σήμερα τα παιδικά μου χρόνια
τότε που φόραγα εγώ κοντά τα παντελόνια...*

*...Θυμήθηκα πως ήμουνα κι εγώ μικρό παιδάκι
μα που γοργά μεγάλωσα, κοντεύω γεροντάκι...*

7. Τα κοινωνικά συμφραζόμενα των στιχουργημάτων του Γεωργίου Βαρδή

Στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση διαπιστώνουμε, όπως φάνηκε και προηγουμένως, μια προσαρμοστικότητα του περιεχομένου της στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες αλλά και σε νέες θεματικές, σύμφωνες με τα νέα κοινωνικά συμφραζόμενα. Οι σύγχρονοι στιχοπλόκοι υιοθετούν και προβάλλουν νέα πεδία όπως την ανάδειξη του τόπου τους, προτάσεις επισκευσιμότητάς του, προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, τουριστική αξιοποίηση περιοχών, αρχαιολογικών τοποθεσιών, ανάδειξη τοπικών προϊόντων και γενικότερα επιμονή στη διαχείριση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς.²⁰⁶ Προβάλλουν επίσης αναπτυξιακές επιλογές, επιχειρηματικές δραστηριότητες, την υλικοτεχνική υποδομή του τόπου τους, το συγκοινωνιακό του δίκτυο, την έκδοση εφημερίδων και βιβλίων και την ανάδειξη του συστήματος αξιών του τοπικού λαϊκού πολιτισμού και την πνευματική άνθηση του τόπου τους. Αυτές οι επισημάνσεις δείχνουν πως η σύγχρονη λαϊκή ποίηση εμπεριέχει και στοιχεία που διαφοροποιούν τη θεματική της και τη λειτουργία της, πέρα από εκείνα που επιβεβαιώνουν το βαθμό συνέχειας και ανανέωσης της παραδοσιακής ποίησης.

Όμως η μη σύνδεση των στοιχείων της πολιτισμικής έκφρασης με το σύνολο των σχέσεων μέσα στις οποίες δημιουργούνται και εξελίσσονται δυσκολεύει οποιοσδήποτε ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Είναι δηλαδή απαραίτητη η σύνδεση των φαινομένων με τους ιστορικούς όρους γένεσης κι εξέλιξής τους, πράγμα που συνεπάγεται την ένταξη σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο.²⁰⁷ Η λαογραφία σκύβει με διάθεση ολιστικής θεώρησης πάνω στα κοινωνικά σύνολα που αποτελούν το πεδίο έρευνάς της, ώστε να είναι σε θέση να προσδιορίζει τη σχέση μεταξύ των διαφόρων «στιγμών» του κοινωνικού γίγνεσθαι και να κατανοεί το φαινόμενο που ονομάζεται πολιτισμός σε οποιαδήποτε σύλληψή του. Επομένως τρεις ακόμη επιστήμες μπορούν να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση: Η Κοινωνιολογία, η Κοινωνική Ανθρωπολογία και η Κοινωνική Ιστορία.²⁰⁸

²⁰⁶ Βλ. Θανόπουλου Γ., *ό.π.*, σ. 426 Επίσης βλ. σχετικά Στο ίδιο σσ. 14, 287, 317 κ.ε., καθώς και στα Νικ. Εμμ. Προμπονά, *Τα τραγούδια μου. Λαϊκή ποίηση (Νάξου)*, επιμ. Γ. Ι. Θανόπουλος, Αθήνα 2009, σ.172 και Γ. Ι. Θανόπουλος, «Ηλίας Τζανετής: Ένας σύγχρονος Ναξιώτης λαϊκός ποιητής», *Ναξιακά 1* (2011), σ. 101

²⁰⁷ Βλ. Β. Γ. Νιτσιάκου, *Παραδοσιακές κοινωνικές δομές*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1991, σσ. 10-11, Μ. Γ. Μερακλή, *Λαογραφικά ζητήματα*, εκδ. Καστανιώτη και Διάττων, Αθήνα 2004, σσ. 15-25. Βλ. επίσης Στάθη Δαμιανάκου, «Ετερότητα και Εθνογραφία: Για μια Κοινωνιολογική προσέγγιση του λαϊκού πολιτισμού», *Παράδοση Ανταρσίας και Λαϊκός πολιτισμός*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1987, σσ. 21-39

²⁰⁸ Βλ. Νιτσιάκου, Στο ίδιο, σ. 12

Η λαϊκή ποίηση, ως όργανο έκφρασης του λαϊκού στοχασμού πάνω στα προβλήματα της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής ενός τόπου, έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού εξωτερικεύει τα συναισθήματα ή καταγράφει τις αντιδράσεις των ανθρώπινων όντων στα ερεθίσματα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους. Επομένως, ως στοχασμός συγκινησιακού χαρακτήρα και ως μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας, η λαϊκή ποίηση φωτίζει τους τρόπους που η ιστορική πραγματικότητα μορφοποιείται από τον ποιητή και τους φορείς της λαϊκής σκέψης σε ιστορική αλήθεια, ή τους τρόπους που οι κοινωνικές και πολιτικές δομές που υφίστανται τη βιοτική δραστηριότητα του ανθρώπου αντανακλώνται στη συνείδηση του λαού και διαγράφονται στη σκέψη του.²⁰⁹

Από τα παραπάνω, λοιπόν, προκύπτει ότι σημαντικές έννοιες για να κατανοήσουμε τη λαϊκή ποιητική δημιουργία είναι οι έννοιες της κοινότητας²¹⁰ και της τοπικότητας. Μιλώντας βεβαίως για την κοινότητα αναφερόμαστε σε ένα ενιαίο σύνολο που δε λειτουργεί απομονωμένο, ανεξάρτητα από τις ευρύτερες δομές που το εμπεριέχουν. Η κοινότητα συνιστά ένα ζωντανό οργανισμό με οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές λειτουργίες που βεβαίως υφίστανται μεταβολές στην πορεία του ιστορικού γίνεσθαι. Και ως ζωντανός οργανισμός και ιστορική οντότητα, δεν επιτρέπει διαχρονικά γενικευτικές αναφορές. Εξελίσσεται παρακολουθώντας την ευρύτερη κοινωνία στην οποία είναι ενσωματωμένη. Διαμορφώνεται και επιβάλλεται μόνο «από κάτω», από τη ζωή, από καταστάσεις που γεννιούνται αυθόρμητα και αυτόνομα και βεβαίως αφορά την αίσθηση και ιδέα ενός κοινού ανήκειν, πράγμα που διαμορφώνεται χάρη σε συγκεκριμένες κοινωνικές δομές και σχέσεις, οι οποίες αντιστοιχούν και σε ένα συγκεκριμένο ήθος που διέπει την κοινοτική ζωή. Αυτό το συλλογικό ήθος που δεν είναι παρά το σύνολο των αξιών, κανόνων και τρόπων συμπεριφοράς, του ηθικού γενικά προσανατολισμού της συλλογικής συνείδησης, αποτελεί αρκετά σημαντικό παράγοντα για το κοινωνικό γίνεσθαι γενικά, καθώς εδράζεται μεν στις υπάρχουσες δομές και σχέσεις αλλά με τη σειρά του επαναδρά σε αυτές συμβάλλοντας στην αναπαραγωγή τους και κατ' επέκτασιν στην αναπαραγωγή του όλου συστήματος ως ενός ιδιαίτερου πολιτισμικού συνόλου.²¹¹

Βασικό γνώρισμα του λαϊκού καλλιτέχνη είναι ότι το έργο του είναι έργο συλλογικό, με την έννοια ότι αφομοιώνει και προϋποθέτει απαιτήσεις και ανάγκες που αφορούν

²⁰⁹ Βλ. Γεωργίου Κοντογιώργη, *Η Ελλαδική λαϊκή ιδεολογία. Πολιτικοκοινωνική μελέτη του δημοτικού τραγουδιού*, εκδ. Λιβάνη «Νέα σύνορα», Αθήνα 1979, σ.11

²¹⁰ Να σημειώσουμε τέλος, ότι κάνοντας λόγο για την κοινότητα όπως αυτή αποκρυσταλλώνεται στα στιχουργήματα του Γεωργίου Βαρδή, αναφερόμαστε τόσο σε εκείνη με τη στενότερη έννοια της τοπικής κοινωνίας, όσο και σε αυτή με την ευρύτερη έννοια της εθνικής κοινότητας. Η δεύτερη κάνει έντονα αισθητή την παρουσία της στα στιχουργήματα πολιτικοκοινωνικού περιεχομένου του ποιητή.

²¹¹ Βλ. Β. Νιτσιάκου, ό.π., σσ. 42-54

το κοινωνικό σύνολο κι όχι μόνο τον ίδιο τον καλλιτέχνη. Τα λαϊκά καλλιτεχνήματα –και μέσα σε αυτά συμπεριλαμβάνεται και η λαϊκή ποιητική παραγωγή- από προσωπική τέχνη γίνονται μαζική τέχνη, η οποία διακρίνεται από συλλογική λειτουργικότητα. Υπάρχει δηλαδή για να χρησιμοποιείται από πολλούς και πιο συγκεκριμένα από όλους όσοι βρίσκονται στο χώρο μιας δεδομένης κοινότητας.²¹²

Παράλληλα, συχνή είναι η επίδραση στη θεματική των λαϊκών ποιητών όχι μόνο γεγονότων του τόπου τους αλλά παγκόσμιας κλίμακας, λόγω της εντατικοποίησης της επικοινωνίας και της παγκοσμιοποίησης. Μάλιστα, μια ενδιαφέρουσα πλευρά της παγκόσμιας κυκλοφορίας αγαθών, ανθρώπων και ιδεών φαίνεται ότι αποτελεί η γενικότερη αναζωπύρωση των προσπαθειών που οι άνθρωποι καταβάλλουν σε όλα τα επίπεδα στην κατεύθυνση της αναζήτησης της ταυτότητάς τους και των πολιτισμικών συνδέσεων που θα τους βοηθήσουν να σηματοδοτήσουν τη θέση τους σε αυτό τον κόσμο μετατοπιζόμενων ορίων.²¹³ Δεν πρέπει επίσης να παραβλέπουμε το γεγονός ότι κάθε κοινωνικό και πολιτισμικό φαινόμενο μπορεί να ερμηνευθεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με την οπτική γωνία που το βλέπει ο καθένας. Σε ό,τι αφορά τις αλληλεπιδράσεις των πολιτισμών στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος, αυτού του είδους οι αμφισημίες είναι πολύ χαρακτηριστικές, πράγμα που μας υπενθυμίζει ότι οι άνθρωποι δεν εξομοιώνονται επειδή σχετίζονται όλο και περισσότερο μεταξύ τους. Η ζωή των ανθρώπων δεν είναι ποτέ ολοκληρωτικά παγκόσμια ή ολοκληρωτικά τοπική. Είναι απλώς ένας συνδυασμός του παγκόσμιου και του τοπικού (glocal). Επιπλέον, βάσει των αναδυόμενων προτύπων πολιτισμικής ποικιλότητας, που επέβαλαν η μετανάστευση και η παγκοσμιοποίηση, δεν μπορούμε να μιλάμε για έναν «πολιτισμό» αλλά για πολλές κοινωνίες και για πολλά ριζικώς διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.²¹⁴

Τα στιχουργήματα που θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια και που παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον όσον αφορά τα κοινωνικά δεδομένα τους και το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν, είναι τα προσωπικά ποιήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή. Αυτά είναι εμπνευσμένα από τις εμπειρίες και την πορεία της ζωής του ποιητή και βεβαίως από το πολιτισμικό και γεωγραφικό περιβάλλον που τον γαλούχησε και τον επηρέασε.

²¹² Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, Ήθη και έθιμα, Λαϊκή τέχνη*, Εκδ. Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011, σσ. 291-292

²¹³ Για την παγκοσμιοποίηση των ιδεών, βλ. σχετικά στο: Joy Hendry, Έλιας Πετρίδου (επιμ.) *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε. Εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2011, σσ. 456-463

²¹⁴ Βλ. Thomas Hylland Eriksen, «Το παγκόσμιο, το τοπικό και ο συνδυασμός τους» στο *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα. Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, 2007, σ.469

Συχνά οι λαϊκοί ποιητές νιώθουν την ανάγκη να αποτυπώσουν την πορεία της ζωής τους μέσα από μια έμμετρη αυτοβιογραφία τους, στην οποία υπάρχει μια γραμμική εξέλιξη του χρόνου, από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους μέχρι το παρόν, με έμφαση σε κάποιους «σταθμούς» της ζωής. Στο έργο του Γεωργίου Βαρδή δεν συμπεριλαμβάνεται κάτι τέτοιο κι έτσι σε αυτή την κατηγορία θα εντάξουμε αποσπάσματα από διάφορα στιχουργήματα του ποιητή, τα οποία αναφέρονται σε προσωπικά βιώματα και εμπειρίες από τη ζωή του. Σε πολλά από αυτά αξίζει να σημειωθεί η έντονη αντίθεση παρελθόντος και παρόντος.

Το εξής απόσπασμα είναι εμπνευσμένο από την ανεμελιά της παιδικής ηλικίας και μιλά σύντομα για τα παιδικά χρόνια του ποιητή, δίνοντας κάποια στοιχεία πολιτισμού για την εποχή, όπως ότι τα αγόρια συνηθιζόταν να ντύνονται με κοντά παντελονάκια. Στη συνέχεια αναπολεί τα παιχνίδια του στο χωριό (κρυφτούλι) με τους φίλους του, τους οποίους κατονομάζει καθώς και τα σχολικά του χρόνια. Τέλος, διαφαίνεται η **αδιάρρηκτη** σύνδεση της παιδικής του ηλικίας με τη σχολική ζωή και την αισιοδοξία καθώς και κάποια εξιδανίκευση της τότε εποχής, όπως βεβαίως αυτή αποκρυσταλλώνεται μέσα από τα παιδικά μάτια.²¹⁵ Αξίζει επίσης να σημειωθεί η αναφορά στη μνήμη, μέσα από σχετικές λέξεις, όπως «αναπολώντας, θυμήθηκα», καθώς και η αντίθεση παιδικού παρελθόντος – ενήλικου παρόντος, συχνά μέσα στο ίδιο δίστιχο. Δεν πρέπει βεβαίως να ξεχνάμε ότι η μνήμη σύμφωνα με τον Halbwachs δεν περιορίζεται στην ανάμνηση και ανάκληση απλώς του παρελθόντος, αλλά περιλαμβάνει ένα ολόκληρο πλέγμα εξωτερικών προς το άτομο σχέσεων, μορφών και αντικειμένων που στηρίζουν, εξαντικειμενικεύουν και ενσαρκώνουν το παρελθόν. Τα άτομα θυμούνται ως μέλη κάποιας κοινωνικής ομάδας και η μνήμη τους εξαρτάται άμεσα από τα «κοινωνικά πλαίσια» στα οποία εντάσσονται κατά τη διάρκεια της ζωής τους, όπως είναι η οικογένεια και οι συγγενείς, η θρησκευτική ομάδα, η πολιτική παράταξη, ή ο επαγγελματικός κύκλος. Έτσι κάθε ατομική μνήμη είναι μια σκοπιά θεώρησης της συλλογικής μνήμης. Κατά συνέπεια η ίδια η συλλογική μνήμη δεν είναι και δεν μπορεί να είναι ενιαία, αλλά πολλαπλή, καθώς εξαρτάται από την κοινωνική ομάδα στο πλαίσιο της οποίας παράγεται. Το υποκείμενο λοιπόν «θυμάται τοποθετώντας τον εαυτό του στην προοπτική της ομάδας, αλλά η μνήμη της ομάδας πραγματώνεται και εκδηλώνεται στις ατομικές μνήμες».²¹⁶

²¹⁵ Εκτεταμένες αναφορές στην κοινωνία της τότε εποχής εν συγκρίσει με τη σημερινή, γίνονται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης με τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή. Βλέπε σχετικά την απομαγνητοφώνηση της συνέντευξης στην παρούσα διπλωματική εργασία, σ.31 ,κ.ε.

²¹⁶ Βλ. Ρ. Μπενβενίστε – Θ. Παραδέλλη (επιμ.), Διαδρομές και τόποι της μνήμης. Ιστορικές και Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις, εκδ. Αλεξάνδρεια-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1999, σ.28-29

Ο Γεώργιος Βαρδής, μπροστά από καφενείο των Φυτειών με παιδιά του χωριού

*Αναπολώντας σήμερα τα παιδικά μου χρόνια
τότε που φόραγα εγώ κοντά τα παντελόνια*

*Και βλέποντας να παίζουνε ετούτα τα παιδάκια
που άλλα είναι ήσυχα μα άλλα διαβολάκια*

*Θυμήθηκα πως ήμουνα και 'γω μικρό παιδάκι
μα που γοργά μεγάλωσα, κοντεύω γεροντάκι.*

*Θυμήθηκα τους φίλους μου που παίζαμε κρυφτούλι,
το Γιώργο Λιάλιο το Σπαή, το Μπέτση, το Σταμούλη.*

*Να 'μου και 'γω μικρό παιδί να πήγαινα σχολείο,
να γράφω στο τετράδιο, να κάτσω στο θρανίο,*

*Να ξαναζήσω τις χαρές που έκανα παιδάκι,
τα όνειρα που έκανα να ζούσα για λιγάκι.*

*Τα χρόνια μου κι αν πέρασαν για πάντα η ψυχή μου
θα παραμείνει παιδική σε όλη τη ζωή μου.*

Στο παρακάτω στιχούργημά του εξωτερικεύονται οι σκέψεις του ποιητή για το ερωτικό παρελθόν του και συγκεκριμένα για τη νεανική ηλικία, η οποία ως κύρια στοιχεία της έχει την ανεμελιά και την έντονη νυχτερινή ζωή. Η αντίθεση παρελθόντος – παρόντος είναι παρούσα κι εδώ, αφού ο ποιητής συγκρίνει τις νεανικές του περιπέτειες με τον τωρινό έγγαμο βίο του και την εύρεση του ανθρώπου της ζωής του. Αυτή η αντίθεση εκφράζεται με αντιθετικά ζεύγη λέξεων (*τόσα χρόνια, πριν από χίλια χρόνια – τώρα*) και με χρήση παρατατικού χρόνου.

*Τώρα σκέφτομαι τι τρέλες έκανα με τις κοπέλες,
τόσα χρόνια το βραδάκι κι έφυγε το παραδάκι.*

*Πολλές γυναίκες γνώρισα πού ‘ταν λαμπρά αστέρια,
φωτογραφίες έβγαζα, τις κράταγα στα χέρια.*

*μα όμως μια σκεφτόμουνα, πάντα γι’ αυτή μιλούσα
και σ’ όλες τις το έλεγα, πόσο την αγαπούσα.*

*Και μες στη ζάλη του ποτού που έπινα τα βράδια
ένιωθα μέσα στην ψυχή απέραντα σκοτάδια.*

*Έτσι σκεφτόμουνα εγώ πριν από χίλια χρόνια
κι οι τσέπες πάντα αδειανές ήταν στα παντελόνια.*

*Το ξέρω, φίλοι μου καλοί, πως τά ‘χω κάνει ρόιδο
και όλες τους με βλέπανε εμένα για κορόιδο.*

*Γιατί αν ήτανε αλλιώς τόρα που ήρθε η κρίση
κάποια τους θα σκεφτότανε για μένα να ρωτήσει.*

*Δεν νοσταλγώ το παρελθόν, έφτιαξα τη ζωή μου.
Πήρα γυναίκα όμορφη και είναι η ψυχή μου.*

Ο τόπος του ποιητή βρίσκεται παρών στο επόμενο στιχούργημά του. Το Βελούχι με την εξαιρετική του θέα, γίνεται αφορμή για αναδρομή του ποιητή στο παρελθόν και ανασκόπηση της ζωής του. Διάσπαρτοι είναι και οι **συμβολισμοί**, όπου τα κομμένα

δέντρα και η μερική αποξήρανση της λίμνης Αμβρακίας, η οποία εικονίζεται στη συνέχεια, δίνουν το στίγμα της απογοήτευσης του ποιητή. Το φυσικό περιβάλλον εδώ εκφράζεται και με λέξεις οι οποίες ξεφεύγουν από τη στενή αντικειμενική τους σημασία και μετωνυμικά ή μεταφορικά παραπέμπουν σε άλλες βαθύτερες έννοιες.²¹⁷ Να σημειώσουμε εδώ ότι σύμβολα χρησιμοποιεί η συλλογική μνήμη, η οποία μη όντας μηχανική η φωτογραφική αναπαραγωγή, αποτελεί μια συμβολική λειτουργία.²¹⁸ Διαφαίνεται επίσης και η οικολογική ευαισθησία του ποιητή, ο οποίος θλίβεται με την εικόνα της αποξηραμένης λίμνης και των κομμένων δέντρων, αγγίζοντας έτσι περιβαλλοντικά προβλήματα. Να σημειώσουμε εδώ ότι η φύση είναι μια από τις βασικές πηγές απ' όπου ο λαϊκός ποιητής αντλεί τα θέματα και την εικονοποιία του. Ο άνθρωπος και η φύση συνδέονται με μια στενή και οργανική σχέση, η οποία εκφράζεται συχνά με την εμπύχωση και προσωποποίηση των στοιχείων του φυσικού κόσμου, που εμφανίζονται να περιβάλλουν με οικειότητα τον άνθρωπο, να βρίσκονται σε μια διαρκή ανταπόκριση μαζί του, να του συμπαραστέκονται στις περιπέτειες και να συμπάσχουν στις δυστυχίες του. Εκφράζεται όμως και έμμεσα με ολόκληρο το εικονοποιητικό σύστημα του δημοτικού τραγουδιού. Ο κόσμος της φύσης αποτελεί την κύρια πηγή της μεταφορικής και συμβολικής γλώσσας του λαού –ποιητή, που βασίζεται στην **εικονική έκφραση**, δηλαδή στην απόδοση των ιδεών, αισθημάτων και συναισθημάτων του με εικόνες του υλικού κόσμου. Έτσι, τα φυσικά φαινόμενα, τα βουνά, η θάλασσα, τα δέντρα, τα πουλιά, κλπ. χρησιμεύουν ως μοντέλα προς τα οποία παραβάλλονται οι φυσικές και ψυχικές ιδιότητες του ανθρώπου, οι πράξεις, τα αισθήματα και τα πάθη του.²¹⁹ Αυτά τα στοιχεία λοιπόν, εκφράζουν το βαθύ σύνδεσμο του ανθρώπου με τη φύση, προσδιορίζοντας μάλιστα και την ιδιοσυγκρασία και κοσμοαντίληψη του λαού της ελληνικής υπαίθρου. Ενώ στη νεότερη δυτική κουλτούρα ο άνθρωπος παρουσιάζεται ως αντίπαλος και κατακτητής της φύσης, στην ελληνική μεσογειακή αίσθηση η σχέση ανθρώπου – φύσης προσδιορίζεται ως σχέση ισορροπίας και αρμονίας.²²⁰ Γι' αυτό άλλωστε το ποίημα

²¹⁷ Βλ. σχετικά Βασιλικής Χρυσανθοπούλου, «Ο τόπος της πατρίδας στο λόγο και τις εθιμικές τελετουργίες των Καρπαθίων της Κάμπερας Αυστραλίας» στο *Κάρπαθος και Λαογραφία (Κάρπαθος, 21-26 Μαρτίου 2006)*, Πνευματικό κέντρο Δήμου Καρπάθου, επιμ. Μηνάς Αλεξιάδης, Αθήνα 2008, σσ. 1042-1043

²¹⁸ Βλ. Ρ. Μπενβενίστε – Θ. Παραδέλλη (επιμ.), *Διαδρομές και τόποι της μνήμης. Ιστορικές και Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*, εκδ. Αλεξάνδρεια-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1999, σ.29

²¹⁹ Βλ. «Το δημοτικό τραγούδι, η αισθητική, ο μύθος και η ιδεολογία του», στο Ερ. Καψωμένου, *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995, σσ. 53-55. Και Στύλπωνος Κυριακίδη, «Τα σύμβολα εν τη ελληνική λαογραφία», *περ. Λαογραφία*, τ. 12 1938-48, σ. 542-546,

²²⁰ Βλ. επίσης « Η αντίθεση φύσης-κουλτούρας στο δημοτικό τραγούδι», στο Ερ. Καψωμένου *Δημοτικό τραγούδι, Μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995, σσ. 215-219

κλείνει με την αποκατάσταση της καταστροφής της φύσης, μέσα από το ελπιδοφόρο μήνυμα πως η λίμνη θα ξαναγεμίσει από τις βροχές, προβάλλοντας κατ' αυτό τον τρόπο την αισιοδοξία του λαϊκού ποιητή.

*Μες στο Βελούχι βρίσκομαι και αγναντεύω πέρα
εκεί που ζούσα κάποτε εγώ την κάθε μέρα.*

*Βλέπω τα δένδρα από ψηλά που είναι ανθισμένα
όμως ανάμεσα απ' αυτά βρίσκονται και κομμένα.*

*Και κάθομαι και σκέφτομαι και τα παρομοιάζω
με τη δική μου τη ζωή και βαριαναστενάζω.*

*Όπως εκείνα έκοψαν, έτσι και τη ζωή μας (μου)
σταμάτησαν και ρήμαξαν, μας βγάζουν την ψυχή μας.
(σταμάτησε και ρήμαξε, εμένα η καλή μου)*

*Ρίχνω στη λίμνη μια ματιά και βλέπω με οδύνη
το ίδιο σαν εμένανε εστέρεψε και εκείνη.*

*Όμως η λίμνη απ' τη βροχή και πάλι θα γεμίσει
και των Ελλήνων η καρδιά πάλι θ' ανθοφορίσει.*

*Πηγή εμένα στη ζωή θα είναι τα παιδιά μου
που ξέρουνε πολύ καλά όλα τα βάσανά μου.*

*Θα μ' αγκαλιάσουν και θα πουν «Βάστα ρε γέρο Βράχο,
δεν θα σ' αφήσουμε εμείς, ποτέ σου πια μονάχο».*

*Τότε εγώ τα χέρια μου σ' εκείνα θα ανοίξω,
Με γέλια και με δάκρυα στην αγκαλιά θα σφίξω.*

Η μαγευτική θέα από την τοποθεσία Βελούχι των Φυτειών. Στο βάθος διακρίνεται η πόλη του Αγρινίου που απέχει περίπου 30 χιλιόμετρα.

Άλλη άποψη της θέας από το Βελούχι. Διακρίνεται η λίμνη Αμβρακία, μέρος της οποίας έχει αποξηραθεί και μετατραπεί σε καλλιεργήσιμη έκταση γης.

Ο τόπος του ποιητή δίνει αφορμή και για τα παρακάτω ποιήματα, με τα οποία ο ποιητής εξωτερικεύει την αγάπη και την υπερηφάνεια του για τον τόπο του, τη φυσική του ομορφιά και τους κατοίκους του. Επίσης γίνεται μια ακόμα αναφορά στην εξαιρετική θέα του Βελουχιού και στο «σήμα κατατεθέν» του χωριού, τον ανεμόμυλο. ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι απευθύνονται σε όσους Φυτειώτες έχουν φύγει μόνιμα πλέον από το χωριό. Μάλιστα στο πρώτο ποίημα αυτό φανερώνει και ο τίτλος «στους «ξενιτεμένους Φυτειώτες».

Στο δεύτερο ποίημα αναγνωρίζει βεβαίως ο ποιητής τους πρακτικούς λόγους που οδήγησαν τους συγχωριανούς του **στην εσωτερική μετανάστευση** προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.²²¹

Τα δυο στιχουργήματα αποτελούν μια γέφυρα επικοινωνίας μαζί τους και στοχεύουν στην συναισθηματική τους φόρτιση και νοσταλγία του τόπου τους, καθώς και την ενδυνάμωση της **μνήμης**. Συχνά, στα δίστιχα της σύγχρονης λαϊκής ποίησης, διαπιστώνεται μια ευρηματικότητα και πρωτοτυπία όχι τόσο στη θεματική και τον ρόλο τους στο εθιμικό τελετουργικό όσο στον τρόπο που λειτουργούν και τον ρόλο τους στα κοινωνικά συμφραζόμενα. Ανακαλούν στη μνήμη των μελών της κοινωνίας βιώματα κι εμπειρίες που τα επηρεάζουν συναισθηματικά, με στόχο να δραστηριοποιηθούν και να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή πορεία του τόπου τους. Με τα στιχουργήματά τους οι λαϊκοί ποιητές επικοινωνούν και διαλέγονται με την ευρύτερη κοινωνία πάνω στην τοπική συλλογική μνήμη και επομένως τη συλλογική και ατομική ταυτότητα.²²² Η αναζήτηση της συλλογικής και ατομικής ταυτότητας είναι από τις θεμελιώδεις δραστηριότητες των ατόμων και των κοινωνιών μέσα στον πυρετό του σήμερα (στο πεδίο των μεταναστεύσεων, των μετακινήσεων, των πληθυσμών της διασποράς) και στην αγωνία του αύριο (ο διαβρωτικός ρόλος των οικονομιών της αγοράς, το διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον, τα αρνητικά της παγκοσμιοποίησης).²²³ Αξίζει να σημειωθεί ότι παραλλαγές των ποιημάτων έχουν δημοσιευθεί στην τοπική εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα».

²²¹ Για τη μετανάστευση βλ. Γιώργου Τσιμουρή, «Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της μετανάστευσης στη μεταπολεμική Ελλάδα: Ορισμένες υποθέσεις για μια αργοπορημένη σχέση» στο Δήμητρας Γκέφου- Μαδιανού (επιμ.) *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας. Πολιτισμός, Ιστορία, Αναπαραστάσεις*, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2009, σσ.293-310

²²² Βλ. σχετικά «Προτάσεις διαφύλαξης της μνήμης και διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς σε σύγχρονους λαϊκούς ποιητές. Η περίπτωση του Βάσου Ευ. Γεραπετρίτη (Κάρπαθος)» στο Γεωργίου Θανόπουλου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σσ. 427, 428. Για τους λόγους ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς, τη δυναμική της στις μέρες μας και την κριτική που ασκείται βλ. Beverley Butler – Michael Rowlands, «Πολιτισμική κληρονομιά» (μτφρ. Πελαγία Μαρκετου) στο *Υλικός πολιτισμός: Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2012, σσ. 125 κ.ε.

²²³ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, *ό.π.*, σ. 428 και στο Ντόρας Κόνσολα, *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1985, σσ.27-28

Στους ξενιτεμένους Φυτειώτες (παραλλαγή πρώτη)

*Σαν το δικό μας το χωριό, φίλοι αγαπημένοι
αν ψάξεις γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη,*

*τέτοιο δεν πρόκειται να βρεις όπου και να γυρίσεις.
Γι' αυτό πάλι στον τόπο σου, σίγουρα θα γυρίσεις.*

*Με γελαστούς, φιλόξενους, δραστήριους κατοίκους,
μ' όμορφους, καταπράσινους και λουλουδένιους κήπους.*

*Μια βόλτα στο Βελούχι μας όλους μας ανασταίνει.
Η θέα μα και η δροσιά πάντα σε περιμένει.*

*Γι' αυτό να 'στε περήφανοι πού' σαστε απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δεν έδωσαν αιτίες.*

*Όλο τον κόσμο γύρισα μα πουθενά δεν είδα
σαν το δικό μας το χωριό, σαν τη γλυκιά πατρίδα.*

Το δικό μας το χωριό²²⁴(παραλλαγή δεύτερη)

*Σαν το δικό μας το χωριό, φίλοι αγαπημένοι,
αν ψάξεις γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη,*

*τέτοιο δεν πρόκειται να βρεις όσο και να θελήσεις.
Κι αν λείψεις χρόνους μακριά, σ' αυτό θες να γυρίσεις.*

*Με το Βελούχι καύχημα και το δασύλλιο του,
με σήμα του κατατεθέν τον ανεμόμυλό του,*

*με γελαστούς, φιλόξενους, δραστήριους κατοίκους
μ' όμορφη θέα κι εξοχές, με λουλουδένιους κήπους.*

*Ας νιώθουμε περήφανοι πού 'μαστε απ' τις Φυτείες
και που ποτέ για τίποτα δε δώσανε αιτίες.*

*Μα πάντοτε ήτανε μπροστά σε ιερούς αγώνες.
Φάρος θα μείνουν φωτεινός σε όλους τους αιώνες.*

²²⁴ Το κείμενο προέρχεται από την εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», αρ. φύλλου 49, Μαρτίου 1997. Βλ. παράρτημα

Για τα «Φυτειώτικα Νέα» (παραλλαγή πρώτη)

*Δυο λέξεις για τους φίλους μου, γράφω, τους Αθηναίους,
τους έξυπνους, τους άσκημους, αλλά και τους ωραίους,*

*που έφυγαν απ' το χωριό και πήγαν στην Αθήνα
για να περάσουν όμορφα, να μην γευτούν την πείνα.*

*Εμείς θα περιμένουμε πάντα για να τους δούμε
και με αυτούς αδελφικά τον πόνο μας να πούμε.*

*Κι ας καμαρώνουν πάντοτε όλοι για το χωριό τους,
ποτέ να μην το βγάλουνε αυτοί απ' το μυαλό τους.*

*Αυτά τα λίγα έγγραφα για την εφημερίδα
κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου, γυρίστε τη σελίδα.*

Προς τους Φυτειώτες της Αθήνας²²⁵ (παραλλαγή δεύτερη)

*Δυο λέξεις για τους φίλους μου, γράφω, τους Αθηναίους
τους έξυπνους, τους άσχημους, αλλά και τους ωραίους*

*που έφυγαν απ' το χωριό και μένουν στην Αθήνα.
Αυτοί περνάνε όμορφα κι εμείς εδώ στην πείνα.*

*Να καμαρώνουν πάντοτε όλοι για το χωριό τους.
Ποτέ να μην το βγάλουνε αυτό απ' το μυαλό τους.*

*Εμείς τους περιμένουμε μ' αγάπη να τους δούμε
Και με αυτούς τον πόνο μας αδελφικά να πούμε.*

Να προωθούν για το χωριό τους προβληματισμούς μας

²²⁵ Το κείμενο προέρχεται από την εφημερίδα «Φυτειώτικα Νέα», αρ. φύλλου 47, Σεπτεμβρίου 1996.
Βλ. παράρτημα

Και όχι «να κοιτάζουμε μόνο τους εαυτούς μας».

Αυτά τα λίγα έγγραφα για την εφημερίδα

Κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου, γυρίστε τη σελίδα.

Στα πλαίσια της εσωτερικής μετανάστευσης, εμμέσως, τοποθετείται και το ακόλουθο ποίημα. Αυτή τη φορά εκφράζεται η αγάπη, το καμάρι και βεβαίως η νοσταλγία του ποιητή-παππού για τα αγαπημένα του εγγόνια που ζουν μακριά του:

*Πόνεσα τα εγγόνια μου, το Γιώργο, τη Μελίνα,
που όσο κόσμος γύρισα δεν είδα σαν εκείνα.*

*Είναι γλυκά, πανέμορφα και με περίσσα χάρη
και σαν παππούς τα χάζενα τά 'βλεπα με καμάρι.*

*Ετούτα τα αϊτόπουλα χορεύουν, κολυμπάνε
ναζιάρικα μου φέρνονται, στον ουρανό με πάνε.*

*«Άρρησες να 'ρθεις ρε παππού» μου είπανε εκείνα
τότε εγώ αγκάλιασα το Γιώργο και Μελίνα.*

*Σαν ανταμώνω, φίλοι μου, εγώ τα εγγονάκια
νιώθω γαλήνη και χαρά, ξεχνάω τα φαρμάκια.*

*Όταν τα βλέπω και τα δυο μαζί να κολυμπάνε,
μαζί να παίζουν και γελούν, μαζί να περπατάνε.*

*Χαίρεται η καρδούλα μου γι' αυτά τα αγγελούδια
τότε ζητάω απ' τα δυο για να μου πουν τραγούδια.*

*Πρέπει να πάω να τα δω, κοντεύω ένα μήνα
και θα 'χουνε παράπονα ο Γιώργος κι Μελίνα.*

*Επάνω μου θα κρεμαστούν και 'γώ θα τα φιλήσω
γι' αυτά ακόμα τη ζωή αξίζει να τη ζήσω.*

*Τα καμαρώνω σαν παππούς πού'χουν μεγάλη δόση
και είναι πρώτοι μαθητές με δυσκολία τόση.*

*Να έχουν όμορφη ζωή βλέπω στα όνειρά μου,
τον κόσμο όλο να χαρούν κι ας είναι μακριά μου.*

Παράλληλα, ο καημός της **εξωτερικής μετανάστευσης**, ιδίως από τη σκοπιά των συγγενών του ξενιτεμένου, εκφράζεται στο επόμενο ποίημα που απευθύνεται στα αδέρφια του ποιητή στην Αμερική κι αφορά επίσης τα προσωπικά ποιήματα του Γεωργίου Βαρδή με κοινωνικό περιεχόμενο. Η νοσταλγία των αγαπημένων προσώπων τόσο από την πλευρά των ξενιτεμένων, όσο και από την πλευρά των συγγενών τους δεν αφήνει λοιπόν ανεπηρέαστη τη λαϊκή ψυχή, η οποία, έστω έμμεσα και προσωπικά, θίγει αυτό το πονεμένο για τον ελληνισμό ζήτημα.²²⁶ Να σημειώσουμε, όπως και στα προηγούμενα στιχουργήματα προς τους εσωτερικούς μετανάστες, την **έκκληση του ποιητή για διατήρηση της μνήμης**, αυτή τη φορά των αγαπημένων προσώπων²²⁷. Τέλος, αξίζει να υπογραμμιστεί το τελευταίο δίστιχο, όπου κυριαρχεί η θλίψη του λαϊκού ποιητή για τα αγαπημένα του πρόσωπα, των οποίων η απουσία είναι αισθητή και αναντικατάστατη.

Στ' αδέρφια μου στην Αμερική

*Αγαπημένες μου αδελφές, ανίψια κι ανιψιές μου
δεν ξέρω αν σας ξαναδώ μες στη ζωή ποτές μου.*

*Αδέρφια μου κι ανίψια μου για μένα μην λυπάστε,
ένα μονάχα σας ζητώ εσείς... να με θυμάστε.*

*Σαν ποταμός τα δάκρυα τρέχουν σ' αυτό το γράμμα
και έκανα στην Παναγιά αυτό εδώ το τάμα.*

*Πως αν μπορέσω να σας δω όλους σας στην Ελλάδα,
θ' ανάψω σαν το μπόι μου σ' εκείνη μια λαμπάδα.*

²²⁶ Για το θέμα της μετανάστευσης βλ. Γιώργου Τσιμουρή, «Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της μετανάστευσης στη μεταπολεμική Ελλάδα: Ορισμένες υποθέσεις για μια αργοπορημένη σχέση» στο Δήμητρας Γκέφου- Μαδιανού (επιμ.) *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας. Πολιτισμός, Ιστορία, Αναπαραστάσεις*, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2009, σσ.293-310

²²⁷ Για το θέμα της μνήμης βλ. παραπάνω, στην παρούσα διπλωματική εργασία, σσ.212-215 και 219

*Να αγκαλιάσω από κοντά τ' ανίψια μου τ' αστέρια
θυμάμαι πώς τα κράταγα μέσα στα δυο μου χέρια.*

*Και τελειώνω πια εδώ με την κρυφή ελπίδα,
όλους για να σας ξαναδώ και πάλι στην πατρίδα.*

*Σ' ετούτα που σας έγραψα και στον χαρτιού την άκρη
είναι του θείου κι αδελφού το πονεμένο δάκρυ.*

Εμμέσως πλην σαφώς, σε στιχούργημα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, παρατηρούμε αναφορά στην καλλιέργεια καπνών που αποτέλεσε και –σε μικρότερο βαθμό πλέον- εξακολουθεί να αποτελεί πρωτεύουσα οικονομική δραστηριότητα για τους κατοίκους της περιοχής. Γίνεται επίσης αναφορά και στην καλλιέργεια καπνού για ιδιωτική κατανάλωση. Η ευρύτερη περιοχή του Αγρινίου ήταν διάσημη για τις ποικιλίες καπνών της και τη μεγάλη παραγωγή τους. Ιδιαίτερα στις αρχές του 20ού αιώνα και μέχρι και τη δεκαετία του 1990 η καλλιέργεια καπνών απασχολούσε το μεγαλύτερο μέρος του αγροτικού πληθυσμού της περιοχής²²⁸. Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας υπήρχαν δύο είδη κυρίως καπνού, το τσιμπέλι και το μυρωδάτο, ενώ τα τελευταία χρόνια άρχισε να καλλιεργείται και η ποικιλία βιρτζίνια.²²⁹ Αναφορές σε αυτή την παραγωγική δραστηριότητα που απασχόλησε γενιές αγροτών στην περιοχή, δεν θα μπορούσαν να λείπουν από τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεώργιο Βαρδή υπό τη μορφή επαγγελματικού ιδιολέκτου των καπνοπαραγωγών της περιοχής:

Στον ανιψιό μου Στέφανο Κολοβό

*Άφραγκος πάλι έμεινα απ' το πολύ τσιγάρο
και τώρα πια που ζέμεινα με τι λεφτά θα πάρω;*

*Σου τά 'χω πει βρε Στέφανε, άπλωσε το χεράκι,
ξεκρέμασε στο θείο σου ένα καλό βαντάκι.*

²²⁸ Μετά την καλλιέργεια καπνού, οι κυριότερες ασχολίες των αγροτών της περιοχής είναι η καλλιέργεια καλαμποκιού, ελιάς και άλλες εκτατικής μορφής καλλιέργειες.

²²⁹ Για την καλλιέργεια του καπνού κατά το παρελθόν, βλέπε σχετικά: Παπουτσή Ευγενία, «Η παραδοσιακή καλλιέργεια του καπνού», στο *Πρακτικά, Α' Συνέδριο Λαογραφίας, Ο λαϊκός πολιτισμός στην Αιτωλοακαρνανία*, εκδ. Ίφιτος, Αγρίνιο 1991, σ.141-144

Τόσο καιρό σου το 'λεγα μα μ' έχεις πλέον γράψει.

Θα ήθελες ο θεός σου εσένα να ξεγράψει;

Μα όχι ένα έπρεπε, αλλά να δώσεις δέκα

μήπως και να σου έβρισκα εσένα και γυναίκα.

Και όταν ψάξω και τη βρω, για σε θα τη γυρέψω

και τότε πια στο γάμο σου τσάμικο θα χορέψω.

Αν ζούσε θα σου έλεγε η πιο καλή μου θείτσα

«δώσε στο Γιώργο, Στέφανε, τώρα τη σαρμανίτσα».

Στην ιδιαίτερη πατρίδα του ποιητή αναφέρονται επίσης και κάποια στιχουργήματά του προς φίλους και πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας, πολλές φορές με έμμεσο τρόπο. Σε αυτά αντικατοπτρίζεται σε μεγάλο βαθμό η σχέση του ποιητή με τον χώρο και τους ανθρώπους του, καθώς και ο βαθμός που αυτά αποτελούν πηγή έμπνευσης για τον ίδιο. Τα φιλικά πειράγματα δε λείπουν, χωρίς βεβαίως τα ποιήματα να στερούνται το σεβασμό απέναντι στα πρόσωπα που αναφέρονται. Η τοπική κοινωνία είναι μικρή και οι άνθρωποι του χωριού είναι μια μεγάλη οικογένεια με κύριο συνεκτικό στοιχείο τον τόπο και συγκεκριμένα τις Φυτείες. Αναφορές βεβαίως γίνονται και σε γύρω χωριά του Ξηρομέρου, όπως η Μπαμπίνη και ο Μαχαλάς. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επιστημόνουμε και τη σημασία του χώρου για την παγίωση της μνήμης, στην οποία αναφερθήκαμε και προηγουμένως. Ο χώρος, η υλική αυτή πραγματικότητα που διαρκεί στο χρόνο, στηρίζει και διαιωνίζει τη μνήμη των μελών μιας κοινότητας και αποτελεί ένα ακόμα πλαίσιο κοινωνικής αναφοράς.²³⁰ Τέλος, σχεδόν για κάθε πρόσωπο δηλώνεται το επάγγελμά του, επομένως – έστω και εμμέσως- η θέση του στην τοπική κοινωνία, ενώ ξεχωρίζει το ποίημα προς το λαϊκό ποιητή Άρη Μπιτσώρη²³¹, αδελφικό φίλο του Γεωργίου Βαρδή, όπως σημειώνει και ο ίδιος.

Οπωσδήποτε πρέπει εδώ να σταθούμε και στο γεγονός ότι αφηγηματικός τόπος των περισσότερων ποιημάτων αυτής της κατηγορίας είναι το **καφενείο**. Το καφενείο για την επαρχία παραμένει και σήμερα ο χώρος όπου γίνεται κατά τον αμεσότερο τρόπο

²³⁰ Βλ. Ρ. Μπενβένιστε – Θ. Παραδέλλη, *ό.π.*, σσ.29-30

²³¹ Αδύνατη θα ήταν η εκπόνηση αυτής της εργασίας χωρίς τη συμβολή του λαϊκού ποιητή Άρη Μπιτσώρη. Διευκόλυνε ιδιαίτερος τη γνωριμία και προσέγγιση του γράφοντος με τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή, όπως σημειώνεται και στις ευχαριστίες, στον πρόλογο του παρόντος.

η επικοινωνία των πολιτών μεταξύ τους και έχουν έτσι τη δυνατότητα να συζητούν κατά ομάδες, μικρές ή μεγάλες, για θέματα του ενδιαφέροντός τους. Οι συζητήσεις μπορεί να έχουν προσωπικό, πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό χαρακτήρα ή να αναφέρονται στη σύγχρονη πολιτισμική κατάσταση.²³² Αποτελεί, επομένως, τόπο με σημαντικό κοινωνικό και πολιτικό ρόλο. Άλλωστε ιδιαίτερος στο παρελθόν, υπήρξε ένα μεγάλο πολιτικό φροντιστήριο, μια λέσχη πολιτική, ένα αληθινό σπίτι των πολιτευομένων.²³³ Και ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έχει υπογραμμιστεί η σημασία του κοινωνικού ρόλου των καφενείων, ιδιαίτερος της Αθήνας, στο οποίο συγκεντρώνεται η πείρα και η ώριμη σκέψη του Νεοέλληνα. Αρκετοί δημοσιογράφοι περνούσαν την ημέρα τους σε καφενεία, όπου έγραφαν χρονογραφήματα, ενώ διάφοροι λογοτέχνες συχνά κατέφευγαν σε κάποιο καφενείο, στην ήρεμη γωνιά του οποίου διάβαζαν, ή με το μολύβι στο χέρι σκάρωναν στίχους.²³⁴ Τα παραδοσιακά καφενεία εκτός Αθηνών, εν αντιθέσει με αυτά της Αθήνας που είτε παρακμάζουν, είτε εξαφανίζονται, συνεχίζουν να δίνουν το παρόν και στις μέρες μας.²³⁵ Ένας τέτοιος τόπος λοιπόν, όπου λαμβάνουν χώρα πολιτικές και πάσης φύσεως συζητήσεις, με πρωταγωνιστές τους φίλους και συγχωριανούς, οι οποίες γίνονται αφορμή για προβληματισμό και γόνιμη ποιητική έμπνευση, ζωντανεύει μπροστά στα μάτια του αναγνώστη, μέσα από στίχους του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή.

²³² Βλ. Γιάννη Παπακώστα, *Φιλολογικά σαλόνια και καφενεία της Αθήνας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002⁶, σ.33

²³³ «Το καφενείο υπήρξε όχι μόνο ένα δεύτερο και ίσως πιο φιλελεύθερο κοινοβούλιο από το πραγματικό –όπως είχε πει κάποτε ο Γεώργιος Παπανδρέου- αλλά για πολλά χρόνια ήταν και το καταφύγιο των ανθρώπων του πνεύματος και της τέχνης». Βλ. Γιάννη Καιροφύλα, *Η Αθήνα και οι Αθηναίοι*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1982², σσ.9-12

²³⁴ Βλ. Γιάννη Παπακώστα, *ό.π.*, σσ.37-38. Ιδιαίτερος τα φιλολογικά καφενεία –όρος που σχετίζεται με τις προφορικές συζητήσεις που αναφέρονταν στη λογοτεχνία- ήταν αγοραίοι χώροι όπου σύχναζαν λογοτέχνες, φιλόλογοι, δημοσιογράφοι, λόγιοι, ζωγράφοι, γλύπτες, μουσικοί, ηθοποιοί, κλπ. Εκεί σχολιαζόταν η σύγχρονη πνευματική κίνηση, γίνονταν συζητήσεις για το γλωσσικό, για θέματα αισθητικής και τέχνης, κρίνονταν νέες εκδόσεις, διαβάζονταν νέα, ανέκδοτα έργα, και προγραμματιζόνταν δημόσιες εκδηλώσεις ή εκδόσεις περιοδικών. Αρκετές φορές πολλά από τα θέματα αυτά υπό μορφή άρθρων ή ανακοινώσεων διοχετεύονταν και στον τύπο. Το καφενείο ως χώρος φιλολογικός είχε καθιερωθεί πολύ πριν από την Ελλάδα στο Παρίσι, στη Ρώμη κι αλλού και πολλοί από τους χώρους αυτούς συνδέονται ευθέως με μεγάλα ονόματα λογοτεχνών και καλλιτεχνών. Βλ. *Στο ίδιο*, σσ. 17-20

²³⁵ Βλ. Αρτέμιδος Σκουμπουρδή, *Καφενεία της παλιάς Αθήνας*, εκδ. Πολιτισμικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2001², σ. 135

Για τον χώρο και τη λειτουργία των καφενείων βλ. ακόμα Αχιλλέα Χατζόπουλου, *Τα καφενεία του Ελληνισμού, Το καφενείο ως όργανο της Ιστορίας, Πρώτο μέρος*, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2001 και Γιώργου Πίττα, *Τα καφενεία της Ελλάδας*, εκδ. Κοιλιάδα Λευκών Α.Ε., Πάρος 2013, καθώς και το λεύκωμα του Μίλτου Κουρμπόγλου *Οι δρόμοι του καφέ: Ένα φωτογραφικό οδοιπορικό στα παραδοσιακά καφενεία της Ελλάδας*, εκδ. Little tree, Αθήνα 2013.

Στο καφεενείο σήμερα

*Στο καφεενείο σήμερα, με Γιώργο, με Αντρέα,
τον Πάνο με την κοπελιά, το Θάνο για παρέα,*

*Το καφεδάκι πίναμε κάτω από την τέντα
και για γυναίκες όμορφες επιάσαμε κουβέντα.*

Στον Μπανιέρα

*Σήμερα όταν ξύπνησα είχε ωραία μέρα
μα όμως εσκοτείνιασε σαν είδα τον Μπανιέρα.*

*Έπινε το ουζάκι του και μου χαμογελούσε,
πότε θα γράψω ποίημα για κείνον με ρωτούσε.*

*Τι να σου γράψω φίλε μου; Πως έχεις σκούρο χρώμα
και έγινες σαράβαλο απ' το πολύ το πιώμα;*

*Όταν εγώ πλησίασα τότε σ' αυτή τη χάρη
ενόμισα ο Χάροντας πως ήρθε να με πάρει.*

*Όμως εκείνος ποίημα ήθελε να του γράψω
αλλά δεν ξέρω, φίλοι μου, πώς να τον περιγράψω.*

*Είναι ισχνός, μελαχρινός, έχει ωραία κράση,
όμως στην ομορφάδα του και μένα θα περάσει.*

*Και ίσως πια σαράβαλο να έγινε στο σώμα
μα όμως μελιστάλαχτο είναι αυτού το στόμα.*

*Μπορεί αυτός ο φίλος μου να είναι λίγο σκούρος
μα φαίνεται το σώμα του πως είναι πάντα ντούρος.*

Και πάντα καλοκάγαθος και σαν μικρό παιδάκι

αν κάτσεις στην παρέα του σου φτιάχνει το μεράκι.

*Κάποτε είχε δυνατή και ισχυρή ομάδα
και όλους τους αντίπαλους τους κέρδιζε αράδα.*

Στον Άρη Μπιτσιώρη

*Γράφω αυτό το ποίημα σ' ένα καλό μου φίλο,
μ' ετούτο χαιρετίσματα θέλω για να του στείλω.*

*Μακάρι να 'χα δύναμη εγώ να βάλω πλώρη
στο φίλο μου να πήγαινα τον Άρη τον Μπιτσιώρη.*

*Μα οι δυνάμεις λιγοστές και τα λεφτά μου λίγα.
Όμως μ' αυτό το ποίημα φαντάζομαι πως πήγα.*

*Θέλω να πω στο φίλο μου πως στη Θεσσαλονίκη
με ό,τι κι αν ασχοληθεί, πάντοτε με τη νίκη.*

*Γιατί αξίζεις, φίλε μου, και πάντα βρίσκεις τρόπο
να δείξεις πόσο αγαπάς αυτόν εδώ τον τόπο.*

*Φίλε μου, κάποιος ας βρεθεί να 'χει μεγάλη γνώση
να αγαπά τον τόπο του κι όλους να μας ενώσει.*

*Για τούτη την προσπάθεια έκκληση σ' όλους κάνω
και αν προλάβω να το δω ύστερα ας πεθάνω.*

*Μπαμπίνη μα και Μαχαλά δεν πρέπει να σ' το πούνε,
το ξέρεις μόνος σου εσύ πόσο σε αγαπούνε.*

*Και πάντα περιμένουμε, φίλε για να σε δούμε,
με σέβανε αδελφικά τον πόνο μας να πούμε.*

Στο δάσκαλό μου Στράτο και το φίλο μου Θανάση

Ο Θανάσης Γκενεράλης

*με καπέλο υπό μάλης
κατεβαίνει αεράτος
για το δάσκαλο φορτσάτος.*

*Με το μαύρο το γυαλί του,
γκρίζο και σγουρό μαλλί του,
έρχεται για καφεδάκι
και να πάρει αεράκι.*

*Συζητάνε σε μια άκρη
για του Έλληνα το δάκρυ,
λένε πλέον τι θα γίνει
μα πολιτικός μη μείνει.*

*Σε λίγο τη συζήτηση έπιασαν για τα χρόνια
και πώς γερνάνε και αυτοί με τ' ακριβά σαλόνια.*

*Και ο σοφός ο δάσκαλος πού' χει πολλά περάσει
τη λιγοστή (του) τη σιωπή τότε αυτός θα σπάσει.*

*«Ποτέ εγώ, Θανάση μου, δε ζήλεψα σαλόνια
μα μόνο την υγεία μου να έχω για αιώνια».*

*Φιλοσοφώντας τη ζωή κίνησαν για το σπίτι,
στη ζεστασιά ή τη δροσιά που σε πολλούς μας λείπει.*

*«Θα ζήσω άλλα εκατό», λέει ο υπό-μάλης
«και θα γλεντήσω τη ζωή κι ας είμαι γκριζομάλλης».*

*Τότε ο Στράτος γέλασε, όμως χωρίς κακία:
«Μην ξαναπείς Θανάση μου μια τέτοια μαλακία!»*

«Τι να τα κάνεις φίλε μου τα άλλα τόσα χρόνια που άλλοι θα μαζεύουνε εμάς τα παντελόνια».

«Μα θα'μαι νέος, δάσκαλε, δεν έμαθες πως τείνει φάρμακο της νεότητας γρήγορα πια θα γίνει».

Στον φίλο μου Πάνο Πράπα

Ακούστε τώρα φίλοι μου ένα καλό μου λόγο για τον καλό το φίλο μου τον μετεωρολόγο.

Ο Παύλος σαν πετάχτηκε με τα πειράγματά του του είπε πως εχάλασαν τα μηχανήματά του.

Ο Πράπας πώς του έλεγε πως ο καιρός αλλάζει, ακόμα πια και σήμερα θα πέσει και χαλάζι.

Κι ο Πάνος του απάντησε καινούρια έχει πάρει, όμως εμείς κανέναν μας δεν πήραμε χαμπάρι.

Πετάγεται κι ο Φίλιππας λέει «προχτές που μ'είδες μου είπες πως μας έρχονται μεγάλες καταιγίδες».

Πάντοτε αυτός ο Φίλιππας θέλει να τον πειράζει, του φίλου του τα νεύρα του θέλει να τα ταράζει.

Ο Φίλιππας μας χάλασε αυτό το καλαμπούρι. Να το γνωρίζει άραγε πως έγινε γαϊδούρι;

*Όμως εγώ το φίλο μου θα τον υποστηρίξω
κι αυτού τις ικανότητες πάντα θα ξεχωρίζω.*

*Ξέρω, θα κάνει τον κουφό, τάχα πως δεν ακούει
μα κι αν γεράσει ο άνθρωπος δεν κόβεται το χούι.*

*Στο φίλο και κουμπάρο μου και στο στρατό σειρά μου.
Σ' όλες τις δύσκολες στιγμές ήταν αυτός κοντά μου.*

Στο φίλο μου Κώστα Παλιογιώργο

*Έχω τον Κώστα φίλο μου, εγώ, τον Παλιογιώργο.
Αυτόν κανένας δεν μπορεί να πιάσει για κορόιδο.*

*Είναι ωραίος, έξυπνος, με το σγουρό μαλλί του,
ασχέτως αν αραιώσε τώρα στην κεφαλή του.*

*Εγώ αυτόν τον φίλο μου ποτέ δεν τον αλλάζω,
όμως μ' αρέσει πού και πού εγώ να τον πειράζω.*

*Δεν ξέρω εάν σήμερα άγρια θα φορτίσει
μα ξέρω πως το φίλο του θα 'ρθει να τον ρωτήσει.*

*Φίλε, δε μ' ενημέρωσες πως μού 'χεις φτιάξει ποίημα
και πως θα μου το διάβαζαν από αυτό το βήμα.*

*Κι ας είπες πως αραιώσαν οι τρίχες στο κεφάλι
μα όμως για το φίλο μου τα πάντα πια χαλάλι.*

*Δεν ξέρω αν ο φίλος μου μ' αυτά θα αγριέψει
και πού στο τέλος της βραδιάς θέλει να με χορέψει.*

Να το φωνάξω δυνατά αλλιώς εγώ θα τρέξω.

Δεν θέλω το κορμάκι μου άλλο να το παιδέψω.

Ο Γεώργιος Βαρδής, βεβαίως, έχοντας ζήσει αρκετά χρόνια της ζωής του σε μεγάλα αστικά κέντρα όπως το Αγρίνιο και η Αθήνα, εκτός από το καφενείο του χωριού, κάνει αναφορές και σε μπαράκια ή ταβέρνες, ως τόπους συνάθροισης και ευκαιρίας γνωριμιών. Πρέπει βεβαίως να υπογραμμιστεί η άμεση ή έμμεση σχέση των χώρων και προσώπων που αναφέρονται με την ιδιαίτερη πατρίδα του λαϊκού ποιητή, το Ξηρόμερο, όπως δείχνει η αναφορά στο κρασί. Ας δούμε τα εξής παραδείγματα:

Το μπαράκι του κουμπάρου μου

*Στου φίλου και κουμπάρου μου επήγα το μπαράκι,
ένα ουίσκι για να πιω το χτεσινό βραδάκι.*

*Και μέσα κει βρισκότανε η όμορφη η Έφη
που χόρευε και έφτιαχνε σε όλους μας το κέφι.*

Στου Θανάση

1η παραλλαγή

*Φίλε, αν ψάχνεις για κρασί, πήγαινε στου Θανάση
κι αν έχεις πόνο στην καρδιά τότε θα σου περάσει.*

*Πάρε και νόστιμο μεζέ στα κάρβουνα ψημένο.
Θα δεις πως τέτοιο φαγητό, είναι ονειρεμένο.*

*Θέλουμε φίλους εκλεκτούς, όπως και το κρασί μας
να έρθου να περάσουνε ευχάριστα μαζί μας.*

*Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
στο μαγαζί του φίλου μας, του μερακλή Θανάση.*

Και τότε είμαι σίγουρος πως θα ξαναπεράσεις

για το κρασί, το φαγητό, που θα καλοπεράσεις.

*Και θα γνωρίσεις, φίλε μου, το πιο καλό αλάτι
που είναι απ' το Ξηρόμερο και όχι απ' τη Μάνη.*

2^η παραλλαγή

*Φίλε, αν ψάχνεις για κρασί, πήγαινε στου Θανάση
κι αν έχεις πόνο στην καρδιά τότε θα σου περάσει.*

*Πάρε και νόστιμο μεζέ στα κάρβουνα ψημένο.
Θα δεις πως τέτοιο φαγητό, είναι ονειρεμένο.*

*Θέλουμε φίλους εκλεκτούς, όπως και το κρασί μας
να έρθου να περάσουνε ευχάριστα μαζί μας.*

*Φίλε και φίλη που περνάς, κάνε και συ μια στάση
για να γνωρίσετε εκεί τον πιο καλό Θανάση.*

*Είναι απ' το Ξηρόμερο ετούτο το αλάτι
γι' αυτό και το καλύτερο κρασί εκείνος κάνει.*

*Είναι ο Σούλης, ο γνωστός, με τα κρασιά τα φίνα.
Άπιαστη πια ποιότητα απ' την Κοντολεσίνα.*

*«Ένα κρασί Θανάση μου», «δίπλα σου Γιώργο, να 'το»
και είναι απ' το Ξηρόμερο και κοντολεσινάτο.*

*Ήθελα για ποδόσφαιρο να δω στου Χαριλάου
μα το κρασί μ' οδήγησε πάλι Αγησιλάου.*

Κλείνοντας, πρέπει να επισημάνουμε και τις επιδράσεις που έχει επιφέρει η δυτική κουλτούρα και η τεχνολογία στην ποιητική δημιουργία των λαϊκών ποιητών. Τέτοιου είδους επίδραση διαπιστώνεται και σε στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, όπως το εξής ποίημα που αφιερώνεται στην «παγκόσμια ημέρα της

γυναίκας»²³⁶, η οποία εορτάζεται τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα κι αποτελεί, μεταξύ πολλών άλλων, ξενόφερτη επίδραση στη νεοελληνική εθιμολογία²³⁷:

*Για τη γιορτή της γυναίκας*²³⁸

Για της γυναίκας τη γιορτή, γράφω κι εγώ δυο λέξεις,

Θεέ μου εκείνης την καρδιά, παντοτινά να φέξεις.

Φίλε κι εσύ αν με ακούς κι όποια γυναίκα έχεις

Πάντοτε μέσα στη ζωή πρέπει να την προσέχεις.

Όσον αφορά, τέλος, την **επίδραση της τεχνολογίας και του σύγχρονου τρόπου ζωής** στα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, αυτή εκδηλώνεται τόσο στο μέσο όπου ο ποιητής επιλέγει να δημοσιεύει τα ποιήματά του, όσο και στο περιεχόμενο των τελευταίων.

Το μέσο όπου επιλέγει να δημοσιεύει τα στιχουργήματά του τα τελευταία χρόνια είναι το διαδίκτυο και συγκεκριμένα ο ιστότοπος xiromeronews.gr, ο οποίος αποτελεί ένα σημαντικό μέσο ενημέρωσης κι επικοινωνίας της τοπικής κοινωνίας, και

²³⁶ Η παγκόσμια ημέρα της γυναίκας (διεθνής ημέρα των δικαιωμάτων των γυναικών) εορτάζεται στις 8 Μαρτίου κάθε έτους. Έχει τις ρίζες της στις διαμαρτυρίες των γυναικών στις αρχές του εικοστού αιώνα στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, που ζητούσαν ίσα δικαιώματα, καλύτερες συνθήκες εργασίας καθώς και δικαίωμα ψήφου. Θεσμοθετήθηκε το 1977 από τον ΟΗΕ, ο οποίος κάλεσε όλες τις χώρες του κόσμου να γιορτάσουν την ημέρα για τα δικαιώματα των γυναικών.

Είναι μια μέρα κινητοποιήσεων σε όλο τον κόσμο για την υποστήριξη της ισότητας, και την αξιολόγηση της θέσης των γυναικών στην κοινωνία. Παραδοσιακά, ενώσεις για τα δικαιώματα των γυναικών και ακτιβιστές διαδηλώνουν σε όλο τον κόσμο για να κάνουν γνωστά τα αιτήματά τους για βελτίωση της θέσης των γυναικών, καθώς και να εορτάσουν τις νίκες και τα επιτεύγματα του κινήματος.

Η παγκόσμια ημέρα των γυναικών ξεκίνησε ως ένας εορτασμός στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Ρωσίας, καθώς και του πρώην σοβιετικού μπλοκ. Σήμερα, σε πολλές περιοχές, η ημέρα έχει χάσει το πολιτικό της νόημα, και έχει γίνει απλώς μια ευκαιρία για τους άνδρες να εκφράσουν την αγάπη τους για τις γυναίκες όπως συμβαίνει και με τη γιορτή της μητέρας και την ημέρα του αγίου Βαλεντίνου. Σε άλλες περιοχές, ωστόσο, παραμένει ισχυρή η αρχική πολιτική σημασία της ημέρας για την υποστήριξη της ενδυνάμωσης και της ισότητας των γυναικών.

Ο εορτασμός, ύστερα από πολύχρονη καθυστέρηση καθιερώθηκε το 1910 με πρόταση της Γερμανίδας σοσιαλίστριας Clara Zetkin κατά τη διάρκεια της Δεύτερης Διεθνούς ενώ εορτάσθηκε για πρώτη φορά το 1911.

Δεν πρέπει να συγχέεται με την Ημέρα Ισότητας των Γυναικών (26 Αυγούστου) που εορτάζεται στις ΗΠΑ και η οποία αφορά την απόκτηση δικαιώματος ψήφου των Αμερικανίδων γυναικών στις 26 Αυγούστου 1920. Πηγή: wikipedia

²³⁷ Για τις ξενόφερτες επιδράσεις στη νεοελληνική εθιμολογία, όπως είναι ο εορτασμός του Αγίου Βαλεντίνου, βλέπε σχετικά στο «Η δυτική γιορτή του Αγίου Βαλεντίνου» στο Μηνιά Αλ. Αλεξιάδη, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Εκδ. Ινστιτούτου του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2008², σσ. 297-308.

²³⁸ Δημοσιεύτηκε από τον ποιητή στο facebook, με την ευκαιρία της γιορτής της γυναίκας, στις 8 Μαρτίου 2016

φιλοξενεί θέματα της επικαιρότητας και πολιτιστικά θέματα της τοπικής κι ευρύτερης κοινωνίας, καθώς και ο λογαριασμός «Giorgos Vardis Shpresa Ruko», που διατηρεί εκείνος και η συζυγός του στο Facebook. Αυτές οι επιλογές αποτελούν έναν εύκολο, γρήγορο και ανέξοδο τρόπο να μοιραστεί ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής τα στιχουργήματά του και τις απόψεις που αυτά εκφράζουν με τους φίλους του και την ευρύτερη κοινωνία. Άλλωστε η επιλογή του διαδικτύου είναι η δυνατότητα όχι τόσο των ίδιων των φαινομένων του λαϊκού πολιτισμού, αλλά των φορέων τους να εκσυγχρονιστούν και να υιοθετήσουν τα πλεονεκτήματα των τεχνολογικών εξελίξεων της εποχής μας.²³⁹

Αυτό που πρέπει να παρατηρήσουμε εδώ είναι το γεγονός ότι όλα σχεδόν τα στιχουργήματα που ο λαϊκός ποιητής έχει δημοσιεύσει στο διαδίκτυο είναι κοινωνικοπολιτικού περιεχομένου, για την οικονομική κρίση, ή εκλογικά. Αυτό είναι αναμενόμενο αν λάβουμε υπόψη ότι τα είδη αυτά αποτελούν και την συντριπτική πλειονότητα της συνολικής ποιητικής δημιουργίας του Γεωργίου Βαρδή. Επίσης αναδεικνύεται εδώ η προβληματική του κοινωνικού ελέγχου, καθώς συχνά το λαογραφικό υλικό που κυκλοφορεί μέσω των υπολογιστών –εν προκειμένω η λαϊκή ποίηση- χρησιμοποιείται για να εκφράσει προσωπικά και συλλογικά προβλήματα, αλλά και αισθήματα ή φωνές ενάντια στο «σύστημα».²⁴⁰

Βεβαίως, η τεχνολογία είναι παρούσα και ως πηγή έμπνευσης, όπως βλέπουμε να συμβαίνει με το αυτοκίνητο και την τηλεόραση. Στους παρακάτω στίχους, ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής, διαμαρτυρόμενος για τα υπέρογκα ποσά των τελών κυκλοφορίας του αυτοκινήτου του, εκφράζει την πρόθεσή του να το εγκαταλείψει και να στραφεί σε παραδοσιακότερα μέσα μεταφοράς. Μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε την σημασία του αυτοκινήτου ως αποκλειστικού τρόπου μετακίνησης για τους κατοίκους της ελληνικής επαρχίας μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου οι συγκοινωνίες, όπου αυτές υπάρχουν, είναι αρκετά υποβαθμισμένες και με αραιά δρομολόγια.

Για τα τέλη κυκλοφορίας

Ένα σαράβαλο, εγώ, έχω μα θα τ' αράζω.

Νομίζω το καλύτερο για μένα πως θα πράξω.

²³⁹ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρου, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σ. 109-110

²⁴⁰ Βλ. William S. Fox, "Computerized Creation and Diffusion of Folkloric Materials", *Folklore Forum*, vol. 37.1, 2007, σσ.9-11

*Το δίνω σ' όλους δωρεάν, κανένας δεν το θέλει
γιατί είναι δυσβάσταχτα τώρα αυτά τα τέλη.*

*Αν είχα όμως φίλοι μου, καινούρια λιμουζίνα
θα 'ταν πολύ λιγότερα τα τέλη μου εκείνα.*

*Όμως για άλλο δεν μπορώ. Με τι λεφτά να πάρω;
Γι' αυτό θα πάρω γάιδαρο και θα του βάλω κάρο...*

Σε σχέση με την τηλεόραση, η επίδραση αυτής φαίνεται έντονα στο γεγονός ότι ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής αφιερώνει τέσσερα στιχουργήματα σε αυτό το μέσο. Τρία από αυτά αναφέρονται σε τηλεοπτικές εκπομπές και πρόσωπα των αρχών της δεκαετίας του 1990, οπότε και η ιδιωτική τηλεόραση φέρνει τη μεγάλη αλλαγή στην ψυχαγωγία των τηλεθεατών με την πλατιά ποικιλία των προγραμμάτων που προσφέρει. Το τέταρτο στιχουργήμα, αντιθέτως, αναφέρεται στην κρατική τηλεόραση και συγκεκριμένα στο κλείσιμο της ΕΡΤ από την κυβέρνηση Σαμαρά το 2013, που προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις. Η τηλεόραση, ιδιωτική και δημόσια, αποτελεί το πιο ευρέως διαδεδομένο μέσο ψυχαγωγίας κι ενημέρωσης και δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από την ποικίλη θεματική του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή. Ακολουθούν σχετικά αποσπάσματα²⁴¹:

Για τη θεά της ομορφιάς, Ελένη Μενεγάκη
στέλνω αυτό το ποίημα στο Γιώργο Παπαδάκη.

Ένας απλός της θαυμαστής, όχι ερωτευμένος,
γιατί τότε αλίμονο, θα πήγαινα χαμένος...

...Θα ξεκινήσω με ευχή για το χρυσό κουφέτο
όσους ανύπαντρους κι αν βρει, να τους παντρέψει εφέτο.

Όλοι τους θέλουν σύντροφο να έχουν στη ζωή τους
τις λύπες μα και τις χαρές να μοιραστούν μαζί τους...

²⁴¹ Τα πλήρη στιχουργήματα βρίσκονται στο κεφάλαιο 5.8 της παρούσας διπλωματικής εργασίας

...Αννίτα,
είσαι γλυκιά, πανέμορφη, φίνα, ωραία, σέξυ,
είσαι, θεά μου, φοβερή, στο λέω με μια λέξη...

Συγχαρητήρια πολλά αξίζουν στον Αντέννα
που έφτιαξε την εκπομπή του «Τρία, Δύο, Ένα»...

Άνοιξα τηλεόραση να μάθω τι συμβαίνει
και τότε διαπίστωσα, η ΕΡΤ είναι κομμένη.

Γιατί, αναρωτήθηκα, κλείσαν την πρωτοπόρο
αφού για λειτουργία της εμείς δίναμε δώρο.

Τι να συμβαίνει άραγε, έχουμε απορία
γιατί μας αφαιρέσανε, τώρα, κανάλια τρία;

8. Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι η σύγχρονη λαϊκή ποίηση παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική λόγω της αλλαγής των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, παρουσιάζοντας μάλιστα ιδιαίτερη ευελιξία τόσο ως προς τη θεματική της όσο και ως προς το μέσο διάδοσής της.

Στο πρώτο και στο δεύτερο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην εξέλιξη της λαϊκής ποίησης, από το δημοτικό τραγούδι -το οποίο χαρακτηριζόταν από τον προφορικό του χαρακτήρα- στη σύγχρονη έντυπη λαϊκή ποίηση, εξέλιξη η οποία πραγματοποιήθηκε και συνεχίζει να πραγματοποιείται μέσα από την απόκτηση γνώσεων ανάγνωσης και γραφής από το λαό καθώς και με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Η ηλεκτρονική τεχνολογία μας έφερε στην εποχή της «**δευτερογενούς προφορικότητας**» του σημερινού τεχνολογικά ανεπτυγμένου πολιτισμού, στον οποίο η νέα προφορικότητα συντηρείται από τα ηλεκτρονικά μέσα, η λειτουργία των οποίων εξαρτάται από τη γραφή και την τυπογραφία²⁴². Αυτή η δευτερογενής προφορικότητα έχει εντυπωσιακές ομοιότητες με την παλιά όσον αφορά τον συμμετοχικό, μεθεκτικό χαρακτήρα της, την καλλιέργεια της κοινοτικής αίσθησης, την επικέντρωση στην παρούσα στιγμή, ακόμη και στη χρήση λογοτύπων.²⁴³ Στις μέρες μας μπορούμε να μιλάμε και για ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση, αφού πολλοί σύγχρονοι λαϊκοί ποιητές δημοσιεύουν τα στιχουργήματά τους σε ιστοσελίδες, blogs, ακόμα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το facebook ή το twitter. Το διαδίκτυο άλλωστε, παρουσιάζει περισσότερες ομοιότητες ως προς τον τρόπο μετάδοσης των πληροφοριών με την προφορικότητα παρά με την εγγραμματοσύνη, καθώς η τυπικά μόνο γραπτή μορφή του ποικίλου περιεχομένου του είναι ανοικτή στην οποιαδήποτε μετατροπή και επανατοποθέτηση και μάλιστα από ένα ολόένα μεγαλύτερο φάσμα

²⁴² Βλ. Walter J. Ong, *ό.π.*, σ.9

²⁴³ Βλ. Walter J. Ong, *Rhetoric, Romance, and Technology*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1971, σ.284-303 και Του Ιδίου, *Interfaces of the word*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1977, σσ. 16-49 και 305-341, σπου Ιδίου, *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη, Η εκτεχνολόγηση του λόγου*, (μτφρ. Κώστα Χατζηκυριάκου, επιμ. Θεόδωρου Παραδέλλη), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2005, σ.194, 195.

Για τους λογότυπους γενικότερα βλέπε: Γ. Θανόπουλου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου»*. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010², Του Ιδίου, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ποντιακό δημοτικό τραγούδι*, Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012 και Του Ιδίου, *Το τραγούδι του «Αρμούρη»*, Χειρόγραφη και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990 και Του Ιδίου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, 2014

χρηστών.²⁴⁴ Η παρουσία λαϊκών στιχουργημάτων στο διαδίκτυο αποτελεί ένα κατ' εξοχήν λαογραφικό φαινόμενο, όπου η γραπτή άρα και σταθερή μορφή των λαϊκών ποιημάτων, οδήγησε μέσω της «επίσημης» παρουσίασης, άρα και μετάδοσης, σε ακόμα μεγαλύτερη απήχηση και ενασχόληση του κόσμου με αυτές.²⁴⁵ Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια, με την ακόμα μεγαλύτερη διάδοση του διαδικτύου και των μέσωων κοινωνικής δικτύωσης, η ταχύτητα και η ευρύτητα της μετάδοσης διασφαλίζουν από τη μία την ελεύθερη έκφραση και διακίνηση των ειδών αυτών, ενώ από την άλλη τα εντάσσουν στο πεδίο των λαογραφικών εκφράσεων, λόγω και της συλλογικότερης αποδοχής τους. Το διαφοροποιητικό σε σχέση με τα πιο παραδοσιακά χαρακτηριστικά των ειδών αυτών είναι το μέσο μετάδοσης, το διαδίκτυο, αλλά και κυρίως το ότι πλέον ο αποδέκτης τους δεν είναι μια ομάδα, ένας λαός, αλλά όλοι οι χρήστες του διαδικτύου ανά τον κόσμο.²⁴⁶ Εν προκειμένω και ο λαϊκός ποιητής Γεώργιος Βαρδής το τελευταίο διάστημα δημοσιεύει ποιήματά του στον ιστότοπο xiromeronews.gr καθώς και στο λογαριασμό [Giorgos Vardis Shpresa Ruko](https://www.facebook.com/Giorgos.Vardis.Shpresa.Ruko), που διατηρεί εκείνος και η σύζυγός του στο Facebook.

Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο, είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε τον λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή, μέσα από μια κατευθυνόμενη συνέντευξη προκαθορισμένου ερωτηματολογίου, η οποία φωτίζει σε μεγάλο βαθμό τον χαρακτήρα του εν λόγω λαϊκού ποιητή, την προσωπική του ζωή και τα βιώματά του, τις πηγές έμπνευσής του, τις επιδράσεις που έχει δεχτεί και την θεματική των στιχουργημάτων του. Επίσης, μέσα από τη συνέντευξη, γίνονται γνωστές οι σχέσεις του με την παράδοση, τη γενέτειρά του και την τοπική κοινωνία, το δημοτικό τραγούδι, την εκκλησία, την πολιτική και οι απόψεις του για τα φλέγοντα ζητήματα της επικαιρότητας, με κυριότερα την κοινωνική αδικία και τη φτώχεια και το ρόλο της οικονομίας των αγορών. Επίσης επισημάνθηκε η σημασία της λαϊκής αυτοβιογραφίας για τη Λαογραφία, αφού ως προσωπική αφήγηση, μας δίνει μέσα από την ενότητα του ίδιου προσώπου και της ίδιας συνείδησης, μέσα από το πρίσμα του ίδιου αφηγητή, εν περιλήψει, όλα όσα περιέχονται στη ζωή και τον πολιτισμό μιας κοινωνίας. Η σημασία αυτών των αυτοβιογραφιών είναι διπλή, αφού αφενός εξασφαλίζουν μια ενιαία αντίληψη των πραγμάτων και αφετέρου τα αποδίδουν περιληπτικά

²⁴⁴ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρα, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σ. 106

²⁴⁵ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρα, *ό.π.*..105-106

²⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 108

συγκρατώντας τα ουσιώδη.²⁴⁷ Οι αυτοβιογραφίες αυτές, παρόλο που αποτελούν «μοναδική ιδιοκτησία ενός αφηγητή»²⁴⁸, δεν παύουν στα πλαίσια της κοινότητας του χωριού, να εκφράζουν το πνεύμα μιας συλλογικής και ως ένα βαθμό «τυπικής» ζωής. Αποτελούν μαρτυρίες, οι οποίες δίνουν μια συνθετική εικόνα της ζωής και στις οποίες συνυπάρχουν πολλά ηθολογικά στοιχεία, κι αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την πληρέστερη απόδοση ενός περιβάλλοντος.²⁴⁹

Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση και παρουσίαση των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, με κριτήρια τις προσωπικές επιλογές του ποιητή, την θεματική των ποιημάτων του καθώς και τον χώρο και τον χρόνο συγγραφής τους. Κατηγοριοποιήθηκαν σε οκτώ βασικές κατηγορίες, οι οποίες κατέστησαν ευκολότερη την αναφορά σε αυτά κατά την ανάλυσή τους.

Στο έκτο κεφάλαιο έγινε μια προσπάθεια εντοπισμού και ανάδειξης των σημαντικότερων τεχνοτροπικών στοιχείων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή εστιάζοντας στο ύφος, τη γλώσσα, τη σύνταξη, τα εκφραστικά μέσα και τη στιχουργική των ποιημάτων του. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε κάθε περίπτωση ο λαϊκός ποιητής αξιοποιεί το τεχνοτροπικό οπλοστάσιο του δημοτικού τραγουδιού με διαφοροποιήσεις όμως, ως προς τη μορφή, το νόημα και το λεξιλόγιο.

Όσον αφορά το ύφος των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή επισημάνουμε τη μεγάλη ποικιλία και προσαρμοστικότητά του, αφού ανάλογα με τη θεματική κάθε στιχουργήματος μπορεί να χρωματίζεται αντιστοίχως και να γίνεται ειρωνικό, (αυτό)σαρκαστικό, χιουμοριστικό, συμβουλευτικό ή εξομολογητικό. Παρατηρήσαμε επίσης τις επιδράσεις του δημοτικού τραγουδιού στα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής, κυρίως στα ερωτικά ποιήματά του: Παρομοιώσεις και παραλληλισμοί του εγκωμιαζόμενου προσώπου όπως με **αστέρι**, **λουλούδι** ή **περιστέρι**, αναφορές στα μαλλιά και τα χείλη ως στολίδια του προσώπου της γυναίκας και άλλα στοιχεία αντλημένα από τη μακραίωνη παράδοση του δημοτικού τραγουδιού. Ιδιαίτερη αναφορά όμως έγινε και σε στοιχεία που είναι χαρακτηριστικά της σύγχρονης λαϊκής ποίησης, όπως η χρήση α' πληθυντικού προσώπου σε στιχουργήματα όπου ο λαϊκός ποιητής εκφράζει τις απόψεις του εκ μέρους της τοπικής ή ευρύτερης κοινωνίας και ταυτίζεται με τους συντοπίτες του αναδεικνύοντας την τοπική του ταυτότητα, ή η πλήρης **συνείδηση** του Γεωργίου

²⁴⁷ Βλ. Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Εκδ. Ινστιτούτου του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2008², σσ. 261-262

²⁴⁸ Βλ. Lutz Rohrich, "Autobiographie". *Enzyklopadie des Marchens*, Band 1, Lieferung, 4 (1976), στ.1081, στο Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, *ό.π.*, σ.275

²⁴⁹ Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *ό.π.*, σ.183-184 και Του Ιδίου, «Λαογραφία και Λογοτεχνία», Φιλολογικά, τ.2, 1980, σ.10

Βαρδή ότι ανήκει στους **λαϊκούς ποιητές που «λένε και γράφουν»**²⁵⁰ ή αφιερώνουν, όπως άμεσα ή έμμεσα δηλώνεται με τη χρήση του α' ενικού προσώπου.

Σε σχέση με τη γλώσσα, επισημάνθηκε η ανανέωση του λεξιλογίου και η προσαρμογή του στα νέα πολιτισμικά δεδομένα, όπως συμβαίνει και με άλλους λαϊκούς ποιητές με τη χρήση από το λαϊκό ποιητή Γεώργιο Βαρδή ενός λεξιλογίου καθημερινού και πλήρως κατανοητού, με ελάχιστες ιδιωματικές λέξεις. Το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα σχεδόν παραμερίζεται και κυριαρχεί η πανελλήνια γλωσσική έκφραση της εποχής. Αυτή η προσαρμογή στο κοινό γλωσσικό όργανο εξασφαλίζει και την επιβίωσή του. Εντοπίστηκαν επίσης παροιμιακές εκφράσεις, οι οποίες απουσιάζουν από το παραδοσιακό δημοτικό τραγούδι, ενώ συναντώνται πολύ συχνά στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση και πρόκειται ασφαλώς για στοιχείο διαφοροποίησης της σύγχρονης λαϊκής ποίησης. Την ύπαρξη τέτοιων διαπιστώσαμε είτε υπό τη μορφή ολοκληρωμένων γνωμικών ή παροιμιών που καταλαμβάνουν ολόκληρο στίχο, είτε υπό τη μορφή παροιμιακών εκφράσεων που στην πλειονότητά τους καταλαμβάνουν το α' ή β' ημιστίχιο. Επίσης, διαπιστώσαμε την ύπαρξη εκφράσεων ή λέξεων-ταμπού, που συνιστούν μια άλλη διάσταση της λαϊκής γλώσσας, την ελευθερία της έκφρασής της.

Σε σχέση με τη στιχουργική, συμπεραίνουμε ότι οι επιδράσεις από τη μακράιωνη παράδοση του δημοτικού τραγουδιού είναι σαφείς: Παρατηρήσαμε παρουσία τριαδικού σχήματος ιδιαίτερος στα ερωτικά ποιήματα του Γεωργίου Βαρδή, λογότυπους α' και β' ημιστίχιο, τυπικούς στίχους, ακόμα και ολόκληρα δίστιχα, με τα τελευταία να υστερούν σε αριθμό, πράγμα που όπως επισημίναμε και στο σχετικό κεφάλαιο εξηγείται από τον τρόπο δημιουργίας της ποίησής του, η οποία είναι γραπτή λαϊκή ποίηση. Σε αυτή ο δημιουργός δεν στηρίζεται σε χειρισμό στοιχείων της παράδοσης, όπως συνέβαινε με τον προφορικό λαϊκό ποιητή, αλλά κυρίως σε δημιουργικό αυτοσχεδιασμό. Συχνά επίσης συναντώνται «αλλόμορφα», «σημεία του ίδιου τύπου» ή «παραλλαγές σημείου». Την ίδια στιγμή όμως παρατηρούμε και μια τάση ανανέωσης της παραδοσιακής στιχουργικής. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από τους διασκελισμούς, που συνιστούν απελευθέρωση του λαϊκού ποιητή από τον νόμο της ισομετρίας για λόγους έμφασης, μέτρου και συμπλήρωσης του β' στίχου που διαφορετικά θα ήταν ελλιπής. Εντοπίστηκαν αρκετοί εσωτερικοί διασκελισμοί, δηλαδή νοηματική υπέρβαση μέσα στον ίδιο στίχο και από το πρώτο ημιστίχιο στο δεύτερο, αλλά ακόμα και περιπτώσεις ολοκλήρωσης του νοήματος ενός δίστιχου στο

²⁵⁰ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, «Η τεχνική της σύνθεσης των στιχουργημάτων του Καρπάθιου λαϊκού ποιητή Βάσου Ευ. Γεραπετρίτη», στο *Ελληνική Λαϊκή Ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σ. 401

επόμενο δίστιχο, που δείχνουν μια τάση χαλάρωσης από την «ισομετρία» και ίσως και απελευθέρωσης από τον παραπάνω νόμο.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο επιχειρήθηκε η ανάδειξη των κοινωνικών συμφραζομένων των στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, όπως αυτά προκύπτουν κυρίως από τα προσωπικά του ποιήματα. Βασικό γνώρισμα του λαϊκού καλλιτέχνη είναι ότι το έργο του είναι έργο συλλογικό, με την έννοια ότι αφομοιώνει και προϋποθέτει απαιτήσεις και ανάγκες που αφορούν το κοινωνικό σύνολο κι όχι μόνο τον ίδιο τον καλλιτέχνη. Τα λαϊκά καλλιτεχνήματα –και μέσα σε αυτά συμπεριλαμβάνεται και η λαϊκή ποιητική παραγωγή- από προσωπική τέχνη γίνονται μαζική τέχνη, η οποία διακρίνεται από συλλογική λειτουργικότητα. Υπάρχει δηλαδή για να χρησιμοποιείται από πολλούς και πιο συγκεκριμένα από όλους όσοι βρίσκονται στο χώρο μιας δεδομένης κοινότητας.²⁵¹ Η λαϊκή ποίηση, ως όργανο έκφρασης του λαϊκού στοχασμού πάνω στα προβλήματα της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής ενός τόπου, έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού εξωτερικεύει τα συναισθήματα ή καταγράφει τις αντιδράσεις των ανθρώπινων όντων στα ερεθίσματα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους. Επομένως, ως στοχασμός συγκινησιακού χαρακτήρα και ως μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας, η λαϊκή ποίηση φωτίζει τους τρόπους που η ιστορική πραγματικότητα μορφοποιείται από τον ποιητή και τους φορείς της λαϊκής σκέψης σε ιστορική αλήθεια, ή τους τρόπους που οι κοινωνικές και πολιτικές δομές που υφίστανται τη βιοτική δραστηριότητα του ανθρώπου αντανακλώνται στη συνείδηση του λαού και διαγράφονται στη σκέψη του.²⁵²

Μέσα λοιπόν από τα προσωπικά στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, επισημάνθηκε η έντονη αντίθεση παρελθόντος και παρόντος, όπως τη βιώνει ο ίδιος, ενώ εντοπίστηκαν διάσπαρτοι συμβολισμοί, μέσα από τους οποίους το φυσικό περιβάλλον εκφράζεται και με λέξεις οι οποίες ξεφεύγουν από τη στενή αντικειμενική τους σημασία και μετωνυμικά ή μεταφορικά παραπέμπουν σε άλλες βαθύτερες έννοιες.²⁵³ Είναι φανερό λοιπόν ότι ο κόσμος της φύσης αποτελεί την κύρια πηγή της μεταφορικής και συμβολικής γλώσσας του λαού–ποιητή, που βασίζεται στην **εικονική έκφραση**, δηλαδή στην απόδοση των ιδεών, αισθημάτων και

²⁵¹ Βλ. Μ. Γ. Μερακλή, *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, Ήθη και έθιμα, Λαϊκή τέχνη*, Εκδ. Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011, σσ. 291-292

²⁵² Βλ. Γεωργίου Κοντογιώργη, *Η Ελλαδική λαϊκή ιδεολογία. Πολιτικοκοινωνική μελέτη του δημοτικού τραγουδιού*, εκδ. Λιβάνη «Νέα σύνορα», Αθήνα 1979, σ.11

²⁵³ Βλ. σχετικά Βασιλικής Χρυσανθοπούλου, «Ο τόπος της πατρίδας στο λόγο και τις εθιμικές λειτουργίες των Καρπαθίων της Κάμπερας Αυστραλίας» στο *Κάρπαθος και Λαογραφία (Κάρπαθος, 21-26 Μαρτίου 2006)*, Πνευματικό κέντρο Δήμου Καρπάθου, επιμ. Μηνάς Αλεξιάδης, Αθήνα 2008, σσ. 1042-1043

συναισθημάτων του με εικόνες του υλικού κόσμου. Τονίστηκε ακόμα το θέμα της **μνήμης**, αφού έγιναν αρκετές αναφορές σε αυτήν από τον ποιητή, κυρίως ως παραίνεση για ενδυνάμωσή της από όσους βρίσκονται μακριά από την πατρίδα, θίγοντας παράλληλα το κοινωνικό πρόβλημα της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης. Άλλωστε, με τα στιχουργήματά τους οι λαϊκοί ποιητές επικοινωνούν και διαλέγονται με την ευρύτερη κοινωνία πάνω στην τοπική συλλογική μνήμη και επομένως τη συλλογική και ατομική ταυτότητα.²⁵⁴ Κοντά σε αυτά επισημάνθηκαν οι άμεσες αναφορές του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στο **χώρο ως πλαίσιο κοινωνικής αναφοράς**, που στηρίζει και διαιώνίζει τη μνήμη των μελών μιας κοινότητας, καθώς και οι έμμεσες αναφορές του λαϊκού ποιητή στην χαρακτηριστική για την ευρύτερη περιοχή καπνοπαραγωγική δραστηριότητα. Επιπλέον, έγινε αναφορά και στον **κοινωνικό ρόλο του καφεαίσιου**, το οποίο αποτελεί και τον αφηγηματικό τόπο των περισσότερων προσωπικών ποιημάτων του Γεωργίου Βαρδή με πρωταγωνιστές τους φίλους και συγχωριανούς του, των οποίων οι πάσης φύσεως συζητήσεις αξιοποιούνται από τον ίδιο στιχουργικά και γίνονται αφορμή για προβληματισμό και γόνιμη ποιητική έμπνευση. Τέλος, επισημάνθηκε **η επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως πηγής έμπνευσης** για τον λαϊκό ποιητή καθώς και ο καθοριστικός **ρόλος του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοση** των λαϊκών στιχουργημάτων του λαϊκού ποιητή, τονίζοντας ότι η επιλογή του διαδικτύου είναι η δυνατότητα όχι τόσο των ίδιων των φαινομένων του λαϊκού πολιτισμού, αλλά των φορέων τους να εκσυγχρονιστούν και να υιοθετήσουν τα πλεονεκτήματα των τεχνολογικών εξελίξεων της εποχής μας.²⁵⁵ Τέλος αναδείχτηκε η προβληματική του κοινωνικού ελέγχου, καθώς τα λαϊκά στιχουργήματα του ποιητή που δημοσιεύτηκαν στο διαδίκτυο είναι ως επί το πλείστον κοινωνικοπολιτικού περιεχομένου και χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να εκφράσουν προσωπικά και συλλογικά προβλήματα, αλλά και αισθήματα ή φωνές ενάντια στο «σύστημα».²⁵⁶

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι τα στιχουργήματα του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή, συνδυάζοντας ποικιλία θεμάτων που προέρχονται από τη σύγχρονη ζωή κι επικαιρότητα με παραδοσιακές τεχνικές του δημοτικού τραγουδιού αλλά και με

²⁵⁴ Βλ. σχετικά «Προτάσεις διαφύλαξης της μνήμης και διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς σε σύγχρονους λαϊκούς ποιητές. Η περίπτωση του Βάσου Ευ. Γεραπετρίτη (Κάρπαθος)» στο Γεωργίου Θανόπουλου *Ελληνική λαϊκή ποίηση, Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σσ. 427, 428

²⁵⁵ Βλ. Γεωργίου Κατσαδώρου, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σ. 109-110

²⁵⁶ Βλ. William S. Fox, "Computerized Creation and Diffusion of Folkloric Materials", *Folklore Forum*, vol. 37.1, 2007, σσ.9-11

τεχνοτροπικά στοιχεία της σύγχρονης λαϊκής ποίησης που λειτουργούν ανανεωτικά, επιβεβαιώνουν ότι η παράδοση του λαϊκού πολιτισμού δεν είναι πλέον μόνο προφορική αλλά και γραπτή και μάλιστα μπορεί να χρησιμοποιεί επιτυχώς τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα για τη διάδοσή της. Επομένως, η λαϊκή ποίηση στο Ξηρόμερο Αιτωλοακαρνανίας συνιστά μια πραγματικότητα, έχοντας άλλωστε να επιδείξει κι άλλα λαμπρά παραδείγματα λαϊκών ποιητών²⁵⁷ κι αξίζει να μελετηθεί σε βάθος.

²⁵⁷ Βλ. Γεωργίου Θανόπουλου, «Ο Ξηρομερίτης λαϊκός ποιητής Ρεντίφης (1870-1950). Δημιουργία, λειτουργία και αναπαραγωγή των στιχουργημάτων του» καθώς και «Σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση. Στιχουργήματα σχετικά με τη σημερινή οικονομική κρίση, Ξηρόμερο Αιτωλοακαρνανίας- Θεσσαλονίκη, Άρης Μπιτσώρης» στο *Ελληνική λαϊκή ποίηση. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014, σσ. 657-668, 717-755

...αμφίρροπες, κα-
...θαινες τους νικη-
...η διαφορά ήταν
...από πολύ νωρίς,
...ο γλίτωνες. Αν ή-
...του προηγούνταν,
...εν σε πείραζε να
...αραπάνω την ξα-
...από τους βέβαι-
...ήσουν, πάλι η ελ-
...τής ή του μετρια-
...ία στιγμή του δυ-
...α αποτελέσματος,
...α σου ως το πρωί

...ηλεόραση, όλα έ-

...ων Βαρδής του
...η Βασιλική Μπά-
...σσαλονίκη.

...κουτσομπίνα του
...Θεόδωρος Λάζος

...αντίνος Κουτσο-
...ννη και η Χαρί-
...νιώτη από την
...η, Αθήνα.

...ιος Σ. Μπέτσης
...οκόνα από τον

...Σαλαγιάννης και
...λου από το Κα-

...ιφους ευχόμεστε
...ύμενοι και ευτυ-

...κοντά μας οι:

...ος Κολοβός του

...ος Ζανιάς του

...η Γκολεζάκη χή-

...νης Παπαδημη-
...ίου.

...νεράλη χήρα Θε-

...Βραχά σύζυγος

...η Κουτσομπίνα

...στους σημερινούς καιρούς.

...Τι να πεις!

(Σημ. Το κείμενο αυτό γράφτη-
...κε μετά την προκήρυξη, αλλά πριν
...από την διενέργεια των εκλογών
...της 22ας Σεπτεμβρίου κι έτσι, χω-
...ρίς οποιουδήποτε συνειρμούς, θα
...πρέπει και να διαβαστεί από τον α-
...νάγνώστη).

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΥΤΕΙΩΤΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Δυο λέξεις για τους φίλους μου
γράφω τους Αθηναίους
τους έξυπνους, τους άσχημους
αλλά και τους ωραίους.

Που έφυγαν απ' το χωριό
και μένουν στην Αθήνα.
Αυτοί περνάνε όμορφα
και μεις εδώ στην πείνα.

Να καμαρώνουν πάντοτε
όλοι για το χωριό τους.
Ποτέ να μην το βγάλουνε
αυτό απ' το μυαλό τους.

Εμείς τους περιμένουμε
μ' αγάπη να τους δούμε
και με αυτούς τον πόνο μας
αδελφικά να πούμε.

Να προωθούν για το χωριό
τους προβληματισμούς μας
και όχι «να κοιτάζουμε
μόνο τους εαυτούς μας».

Αυτά τα λίγα έγραψα
για την εφημερίδα
κι αν δεν αρέσουν, φίλοι μου,
γυρίστε τη σελίδα.

Γιώργος Θ. Βαρδής
Φυτείες Σεπτέμβριος '96

**ΦΥΤΕΙΩΤΙΚΑ
ΝΕΑ**

★
Περιοδική έκδοση
του Συλλόγου Φυτειωτών

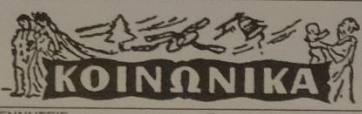
ΟΕ' ΑΠ' ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ ΤΗΛΕΠΑΝΤΡΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

Εγώμ δεν είχαμ μας προσκυφάνε(ι) κι παντρούλουμα- τα απ' τ'ν τηλεοραση). Είναι εκείνη(η) εκπομπή μινάς ξανθιάς π' ρωζόνει(ε) ούλη(η) το' σάρα κι τ' μάρα κι κόφρεται να τ'ς παντρίφει(ι) κι απ' ν' άλλη τ' μινά κάνει(ε) χάζι(η) ούλη η Ελλάδα μαζί τ'ς. Έλα όμως π' θέλησε η προσκυμένη να σπρίσει εκπομπή ένα Σαββατουκύριακου κι σ'ς Φυτείες (τοπς η τηλεοραση) κι τάρφρανε(ε) τα πριβόδικα, πειθεί, λέει, έχωμ 75 ανήπατρος στου χωριού. Δεν είχασι καλά. Προβλήματ'α γάμουν, η αλήθεια να λέγετι, έχωμ στου χωριού μας. Αλλά, γάμουν τα προύξια; Έπριπε να καλέσομ τ'ν τηλεοραση(η) να μας βοήσει(ε).

Δεν έβρου ποιος τούκαμ αυτ'ε. Θέλου(νε) κάμποι να δοκιμάσομε την τύχη τους στου ξερνού κουρέιους; Μι γεια τ'ς μ' χωρά τ'ς. Να πάνε ο'ν παρουσιάστρια μ' τούτη(η) τους. Όχι όμως να μας κού(β)αλθεί(ε) στου χωριού η αφρητά τ'ς κι να μας κάρ' ριζίλι. Δε θα γένει το χωριό μας μπαρζου καμιας κυρίας.

Νάτανε μινά καθοστρέπει(ε) εκπομπή, μάλιστα. Να πάου κι γ'ω, π' λέει αυ λόγους. Τίπος, ν' ασχούλη(ε) η τηλεοραση(η) μ' το χωριό μας για κίτ' καλό, κι ποιος δε συμφωνεί. Αλλά να κατρίε το ανεργείου στ' Μαγαλά κι να μας γίλοποισίομε με τ'ς σιάχλες τ'ς, όχι(η).

Να λείπει(ε) κυρά μ' το βύσονου! Αρ τι κάνει Ου παλακός

Γεννήσεις — Το Σπύρος Αγγελάς και Δημήτρα Μαλιζιάνη απόκτησαν κορίτσι. Τους ερχόμαστε να τους χρώε.

Βαπτίσεις — Βαπτίσθηκαν και έλαξαν τα ανιψιόχ'α ούλη(η) τα παρνούτ'α παιδιά σπυροσταύου. — Άννε-Μαρία Τζαζαρητά του Γεωργίου και της Ασημένιας. — Ελένη-Μαρία Μοσχοβιδή του Ιωάννου και της Γεωργίας. — Μαργαρίτα Κικελιά του Ευσταθίου και της Ειρήνης. Για τους νεοφύτατους ερχόμαστε να ζήσουμ και να γένουν μιάλο κι χωριόμ ανήρωμα στην κεντρική.

Γάμοι — Ο Κωνσταντίνος Α. Κουτσουμίνης με την Ελένη Σανδελή από τον Πειραιά. — Ο Ιωάννης Σχ. Καραγιάννης με τη Δημήτρα Ζαγρού από το Περάκι. — Η Θεοδώρα Ιωάν. Παπαδημητρίου με τον Πέτρο Σωλήν από τη Θεσσαλονίκη. — Η Κωνσταντ. Μπαλαούρα με τον Σάββα Σέλιμα από την Παράφο. — Ο Θεόδωρος Νικ. Τάκος με την Ελένη Παπανικολάου από την Αθήνα. — Ο Γιάννης Νικ. Καρανάσιος με την Παναγιώτα Τσίρα από την Βαρετάδα. — Η Μαρία Γεωρ. Μοσχοβιδή με τον Ιωάννη Μαροβιά από το Περατικό Τζαζαρητό. Στους νεοφύτατους ερχόμαστε να ζήσουμ και να εντρυφήσομ.

Θάνατοι — Έφθιαν από κοντά μας οι: — Γεωργία Μπέτη σ'ς Στόχου. — Ιωάννη Α. Τσιπορτζιάνη. — Ελένη Χρήσ. Ελευθερίου. — Μεγαλή Βασ. Κόντος. — Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου σ'ς Ιωάννου. Στις ομαρμένες τους απεβίωσαν τα ελληνογενή μας συλλήπ'α.

Συγχάρητρια — Ο Κωνσταντίνος Βασ. Κολοβός κατέστη πτυχιούχος της Ιστορίας - Φιλολογίας Παιδείας, εισήχθη στο Τμήμα Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τον ευχαρίζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια.

ΦΥΤΕΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ. Περιοδική έκδοση του Σαββατικού Φυτειωτή. ΤΟ ΛΙΓΟΒΙΤΙ. με έδρα την Αθήνα Γραβιά Βαρνηζίου 30 3ος όροφος - τηλ. 52.21.006. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ Σιακόπουλος 59 Κολακός 155 82. Φωτοτυπογραφείο - Εκτύπωση: «Μ. & Γ. ΣΩΡΟΣ Ο.Ε.» Μεσολίου 10 & Μάνης Αθήνα - Τηλ. 33.01.600. Συνδρομή ετήσια 500 Ευρώ. Διεύθυνση: Φυτειωτή ΠΑΝ. ΚΟΡΩΝΗ. Πρωτόκολλο 5 Αν. Ανάργυρου 1361

Και μια άλλη πτυχή της προσωπικότητας του παπα-Γιάννη Βλαχομήτρου

Όπως είναι γνωστό, ο προ δέκατος εκδήμιος συγχωριστός μας ιερέας και επί 40 και πλέον επί διακονήσας ευδοκίμως ως λειτουργός την εκκλησία του χωριού μας παπα-Γιάννης Βλαχομήτρος πρώτου τοποθετήθηκε οριστικά στη θέση αυτή υπηρετών ως εφημέριος στο ναό της Αγίας Τριάδας Αγρινίου. Εκεί, στη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, συνέβη το ελξ περιστατικό, το οποίο περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Βενέδικτος Πετράκης» (ο φλογερός ιεροκήρυξ), με συγγραφέα τον Αρχιμανδρίτη Χαράλ. Δ. Βασιλοπούλο. Προγυμμένο της Ι. Μονής Πετρών της Αθήνας (έκδοση 1983, σελ. 50). Παραθέτουμε το περιστατικό, όπως ακριβώς το αφηγείται ο συγγραφέας:

«Μια ημέρα ο π. Βενέδικτος επήγαμε στην εκκλησία της Αγίας Τριάδος για να εξομολογηθώ. Εκείτο μέρα από την εκκλησία συνάντησε ένα τούλι(η) να χαμνιενίζεται με μαύρα κοπέλλα. Στάθιατρο και είπε στο νούτι: — Εσύ θα υπηρετήσοις την Πατρίδα; Τι θέλες μ' αυτήν εδώ; Είναι ντροπή να έχεις τέτοι(α) διαγωγή.

Ο σταθιατρός μαζεστρά και δεν του απάντησε. Όταν όμως ο π. Βενέδικτος ανήκατε τα σκαλιά της εκκλησίας, για να δείξη φοιτητά, ο σταθιατρός στην κοπέλλα, ότι είναι ανόθος, έβρανε(ε) και πήγαμε προς αυτόν, ριζώντας και φοβρίζοντας τον. Ο π. Βενέδικτος σταμάτησε και γύρισε προς αυτόν.

Τις απειλές του όμως τις άκουσε ο ιερέας Ιωάννης Βλαχομήτρος. Αυτός ήταν εφορμητής, παλλημάρ, φηλός και χειροδύναμιος. Με τον π. Βενέδικτο τότε ήταν ψυχραιμόνος. Κάπου σφάλμα είναι και τον ερε επλήθει ο π. Βενέδικτος. Μόλις όμως είδε τον σταθιατρή να κρηβίσει τον π. Βενέδικτο, τον άπασε με τις χειροπέδες του, τον πέταξε κάτω, τον γονάτωι, και με το ένα χέρι έμωζε την τούτη του. Τι ήθελε να βρη δεν ξέρω.

— Θα σε σφάζω, παλλημάρη, του λέγει που βρίζεις και φοβρίζεις τον Ιεροκήρυκα.

Την στιγμή αυτή την είδε ο Γερμανός σκακός των εκεί κοντά φυλακών. Άφησε αμέσως τη σκαπία του, έτρεξε και έβγαλε από τα χέρια του πιστολά του.

Στο γεγονός αυτό πρέπει να θυμίσωμ δύο περιήματα. Τον έβλεπε σ'νός του π. Βενέδικτου δια την περιφρονητή της πίστης, και απ' έταρσε την ανεξουσία του παπα-Γιάννη, για να υπηρετήσει τον Ιεροκήρυκα, καίτοι ήταν πικραμένος απ' αυτόν.

Σταθιατρός μόνος με «εδωθ» αποστολή την εποχή εκείνη.

Η εκδήλωση της ΠΑΝΣΥ στο Πνευματικό Κέντρο Ρομελιωτών

Σταυριά εκδήλωση, όπως κάθε χρόνο, διοργάνωσε τον Ιανουάριο στο Π.Κ.Ρ. η Πανατολικορωμική Συντροφιστική (ΠΑΝΣΥ) με την συνεργασία των Ομοσπονδιών των Επαρχιών Βόρειας, Νεοεπισκοπής, Επικρατείας, Τυρηνικής και των Πολιτιστικών Συλλόγων του Ν. Αιτωλοακαρνανίας.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης περιελάμβανε: 1) Την κατά της πίτας του Αιτωλοακαρνανία και 2) την παρουσίαση θεαμάτων (13) χορευτικού ομίλου από τις Ομοσπονδίες Τυρηνικής και Σπονδίων και από τους Συλλόγους Αετού, Αιθαριανών, Αιπειτακίων, Ελευθεριανών, Επισκοπής, Κωνσταντίνου, Μενάκιου, Παλιουμηνών, Φιλαρέφους, Χαλκιοπούλων και των Αιτωλοακαρνανίων.

Μέλη του Προέδρους της ΠΑΝΣΥ, κ. Αλέκος Σαββός για την Αιτωλοακαρνανία και την πολυμετρήσει δραστηριότητα των Συλλόγων.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes: Επαρχικός Β. Ευσταθίου 5.000, Τυρηνόφωνη Ν. Τούλα 3.000, Βολάνος Ευαγγέλιος 1.000, Μακρυμυδής Α. Ουρανία 2.000, Μακρυμυδής Αλίκη 5.000, Κολοβός Γεωργ. Βασίλειος 5.000, Γελοδασής Ιωάν. 5.000, Επαμεινώνδας 5.000, Κατσιπας Γ. Χαράλαμπος 10.000, Πατσιας Χριστόφορος 2.000, Ι. Μονή «ΛΙΓΟΒΙΤΙΟΥ» 1.000, Μπρσοτάρης Στ. 5.000, Μπαούρας Θεός Παναγιώτης 4.000, Μπακαγιωργός Σπυρίδης 5.000, Τσιουμάς Γεωργιάς 5.000, Μπακαγιωργός Θωμάς 5.000, Γκρόγκας Νικόλαος 2.000, Καραβύτης Νικόλαος 10.000, Μπίτσος Περικλής 5.000, Κουτσουμίνης Γεωργ. Ελευθέριος 2.000, Βασιλάς Γεωργ. Βασίλειος 3.000, Μπακαγιωργός Α. Σπυρίδης 5.000, Μπακαγιωργός Ιωάννης 5.000, Μπακαγιωργός Βασίλειος 5.000, Βασιλάς Γεωργ. Βασίλειος 5.000, Βασιλάς Γεωργ. Βασίλειος 5.000, Αγγελική (Αλεξοπού) 10.000, Καπρίνη Γιάννης (Αμνισιά) 6.000, Κίκας Χαράλαμπος 2.000.

Η εκδήλωση της ΠΑΝΣΥ για τους παριδοτοπικούς μας Συλλόγους

Η Πανατολικορωμική Συντροφιστική διοργάνωσε μαζί με τις Ομοσπονδίες και τους Συλλόγους της Αιτωλοακαρνανίας την Κινηματ. 23.97 στο Πνευματικό Κέντρο Ρομελιωτών (Σίνα και Λαφονομιά, Αθήνα), εκδήλωση με θέμα: «Ο Πατριδοτοπικός μας σύλλογος κι ο ρόλος του Αποδημού».

Στην εκδήλωση υπήρξαν εισηγήσεις από την ΠΑΝΣΥ και τις Ομοσπονδίες και τοποθετήσεις από εκπαιδευτικούς Σαββόπουλο.

Σε άλλο χώρο του Π.Κ.Ρ., υπήρξε έκθεση γραφιστικής νέων που υπηρετούν στο χορευτικό Σύλλογο, με έργο εμπνευσμένο από το φυσικό περιβάλλον της Αιτωλοακαρνανίας.

Η «ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΗ» ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΠΕΡΙΗΛΘΕ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΣΥΓΧΩΡΙΑΝΟΥ ΜΑΣ

Η εφημερίδα «ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΗ» του Αγρινίου, μια από τις παλαιότερες (έτος ίδρύσεως 1957) της πόλης, με πολλές επιτυχίες και μεγάλη παράδοση στο Αγρίνιο, διεύθυνεται πλέον από τον συγχωριανό κ. Βασίλειο Π. Μενέκο, γινώσκου από θγατώτερα του προκλήτου του), ο οποίος φέρειτα ως ιδιοκτήτης «εκφής και υπεύθυνος της εφημερίδας. Τα γινώ της εφημερίδας ανέλαβε ο συγχωριανός μας, μετά την συνταξιοδότηση του, ι. Διμήτη της και παλαιόχρου δημοσιογράφου του Αγρινίου κ. Γεωργίου Σταυροπούλου. Η «ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΗ» παράσεται από εκλεκτούς συνεργάτες που προσδίδουμ κενός στην εφημερίδα και σοβαρότητα με τα επιμεινόμενα κείμενα τους που δημοσιεύουμ. Η εν λόγω εφημερίδα έχει αναδομησεί και φέρει γεννώτερο ενδυσπρόντος των «Φυτειωτών Νέων», γι' αυτό, με την παρουσία εκμιαρ και την ευχαριστούμε.

ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Σαν το δικό μας το χωριό, φηλο εργατήμοι, αν φάξες γη και ουρανό κι όλη την οικουμένη, τέτοι(α) δεν πρόκειται να βρεις όσο και να βελήσεις. Κι αν λείψεις χρόνους μακριά, σ' αυτό θες να γυρίσεις. Με το βελούδι κούλημα και το βασύλλο του με σήμα του κατατέθεν τον ανεμρόλο του, με γελιστούς, φιλοξένους, δραστήριους κατοίκους, μ' άσφαρη θεία κι εζογέι, με λουλουδεύουσ κήπους. Ας νιώσομε περιήρωμα που μάρτε, απ' τις Φυτείες και που ποτέ, για τίποτε, δε δύναιοσ αιτίες.

Μα πάντοτε ήθινε μπροστά σε κενός στήνες. Φάρος θα μείνουμ φρατένος σε άλλους τους στήνες. Γεωργίος Θ. Βασιλός Φυτείες, 23 Δεκεμβρίου 1996

Το φύλλο 49, Μαρτίου 1997, όπου δημοσιεύθηκε το ποίημα με τίτλο «Το δικό μας το χωριό», φωτογραφία του οποίου ακολουθεί στη συνέχεια.

ου και από τους Συλλό-
 γου, Αμοργιανών, Αμπε-
 Ελευθέριανης, Εμπεσού,
 ας, Μενιδίου, Παλαιο-
 Φλωριάδας, Χαλκιο-
 και των Αιτωλοακαρνα-

γκούνης, Χρ. Σμιρλής-Λιακα-
 τάς, Αλεξ. Φλώρος, Κ. Παπαλέ-
 ξης, Γεω. Μούρτος, Χαρ. Βελέ-
 ντζας, Γιάννης Γαϊτάνης, Μιλτ.
 Παπαδόπουλος.

Μίλησε ο Πρόεδρος της
 ΠΑΝ.ΣΥ. κ. Αλέκος Σάββας για
 την Αιτωλοακαρνανία και την
 πολιτιστική δραστηριότητα των
 Συλλόγων.

ΠΑΡΟΜΕΣ

ς Β. Ευστράτιος	5.000
η Ν. Τούλα	5.000
Ευάγγελος	1.000
η Α. Ουρανία	2.000
ς Λάκης	5.000
εώργ. Βασίλειος	5.000
Ιωάν.	
ινώνδας	5.000
ς Γ. Χαράλαμπος	10.000
ιστόφορος	2.000
ΓΟΒΙΤΣΙΟΥ»	1.000
γιος Επ.	
θιος	5.000
Θεόδ. Παναγιώτης	4.000
γος Σταύρος	5.000
ηγόρης	5.000
γος Θωμάς	5.000
ίκανδρος	2.000
Νικόλαος	10.000
ερικλης	5.000
θανάσιος	5.000
α Γεώργ. Ελευθ.	2.000
ιζίδου Ελευθ.	3.000
ργ. Βασίλειος	2.000
Α. Σταύρος	5.000
ρέλης Ιωάννης	5.000
Θεόδωρος	
αγιώτα	5.000
ούνα	
η (Αμερική)	10.000
ννης (Αμερική)	6.000
λαμπος	2.000

ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Σαν το δικό μας το χωριό,
 φίλοι αγαπημένοι,
 αν ψάξεις γη και ουρανό
 κι όλη την οικουμένη,

τέτοιο δεν πρόκειται να βρεις
 όσο και να θελήσεις.

Κι αν λείψεις χρόνους μακριά,
 σ' αυτό θες να γυρίσεις.

Με το Βελούχι καύχημα
 και το δασύλλιό του
 με σήμα του κατατεθέν
 τον ανεμόμυλό του,

με γελαστούς, φιλόξενους,
 δραστήριους κατοίκους,
 μ' όμορφη θέα κι εξοχές,
 με λουλουδένιους κήπους.

Ας νιώθουμε περήφανοι
 που 'μαστε απ' τις Φυτείες
 και που ποτέ, για τίποτε
 δε δώσανε αιτίες.

Μα πάντοτε ήτανε μπροστά
 σε ιερούς αγώνες.

Φάρος θα μείνουν φώτεινός
 σε όλους τους αιώνες.

Γεώργιος Θ. Βαρδής
 Φυτείες, 23 Δεκεμβρίου 1996

Σε άλλο κο-
 πήρξε έκθεση
 που συμμετεί-
 Συλλόγων, με
 από το φυσικό
 τωλοακαρνανία

Η «ΠΑΝ- ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΣΤΗΝ ΙΔ ΣΥΓΧΩΡΙ

Η εφημερίδ
 του Αγρινίου, μ
 τερές (έτος ίδρ
 λης, με πολλές
 λη προσφορά σ
 νεται πλέον αγ
 κ. Βασίλειο Π.
 από θυγατέρα
 του), ο οποίος κ
 της - εκδότης κ
 φημερίδας. Τα
 δας ανέλαβε ο
 μετά την συντ
 δρυτή της και
 σιογράφου του
 ρη Σταυροπούλ
 ΛΙΚΗ» πλαισιά
 κτούς συνεργό
 δουν κύρος στ
 σοβαρότητα με
 κείμενά τους π
 εν λόγω εφημε
 σιεύσει και αρθ
 διαφέροντος, τ
 Νέων», γι' αυτό
 ευκαιρία και την

Ευχόμαστε
 καλή δύναμη στ
 ναλάβει και στη
 πάντα επιτυχίες
 που έτσι κι άλλ
 μακρόχρονη, γι
 τερής περιοχής

ΕΚΛΟΓΟΔΗΜΟΤΙΚΑ ΦΥΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΑ

- Στις εκλογές της 1ης Οκτωβρίου κατέρχονται ως υποψήφιοι Δήμαρχοι για να διεκδικήσουν την ψήφο των συνδημιτών μας οι παρακάτω (κατ' αλφαβητική σειρά):
- 1) **Βραχός Παναγιώτης**, γιατρός, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ».
- 2) **Κουτσογιάννης Κωνσταντίνος**, ηλεκτρολόγος, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ».
- 3) **Σταυρούλας Γεώργιος**, νυν Πρόεδρος της Κοινότητας Παπαδοτύ, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ».
- 4) **Φηλός Παναγιώτης**, Καθηγητής, Διευθυντής του Γυμνασίου - Λυκείου Φυτειών, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΟΡΑΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ».
- Επίσης, στις Νομαρχιακές εκλογές που διενεργούνται την ίδια μέρα, κατέρχονται ως υποψήφιοι για το Νομαρχιακό Συμβούλιο δύο συγχωριανοί: Ο **Ηλίας Ι. Βλαχογιάννης** και ο **Παύλος Χρ. Κατσιπιάνας**. Συμμετέχουν στον ίδιο συνδυασμό «ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΜΕΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ» του Υποψήφιου Νομαρχ. Δημ. Σταμάτη.

Ο Δήμος Φυτειών

1. Τώρα στο νέο Δήμο μας είναι πολλοί μνηστροές κι όλοι τους εμφανίζονται στο Δήμο μας σωτήρες.
 2. Αν νοιάζονται για το καλό και όχι για το μέλι, το ποσό θα είναι Δήμαρχος δεν πρέπει να τους μέλει.
 3. Θέλουν να προσφέρουν, Ας μπουν στην ίδια λίστα κι από κεινού να βγάλουν τον Δήμαρχο στην πίστα.
 4. Να έχει θάρρος, δύναμη, ο Δήμαρχος, και γνώση, αν θέλει στο Δήμο Φυτειών να χρόνια να ριζώσει.
 5. Θα δει πως είναι χρέος του να τρέξει, να φωνάξει, Ο Δήμος μας χρειάζεται, έργα πολλά να φτιάξει.
 6. Ας βλέπει τους δημότες του όλους με ίδιο μάτι, Κι αυτούς που δεν τον ψήφισαν μην τους κρατά γινάφι.
 7. Ποθούν στο Δήμο προκατή; Ας γίνουν ένα σώμα, λέμε στους υποψήφιους όλοι με ένα στόμα.
- Γεώργιος Βαρθόλης
Φυτείες - 23/9/98

«ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ»

Λίγα ακόμη λόγια στη μνήμη του Στ. Ι. Σκαρλίγκου

Στο προηγούμενο φύλλο αφιερώσαμε δύο πλήρεις σελίδες για τον εορταζόμενο συγχωριανό Στ. Σκαρλίγκο. Σημειώνοντας το βιογραφικό του σημείωμα, σε ό,τι ειδικότερα αφορά τις δραστηριότητες του σχετικά με τον θάνατό του, παραθέτουμε και τα εξής:

- Τα έτη 1934-1940 διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Συλλόγου των Φύλοπροσώπων Μαχαλάς.
- Το 1956 (25 Νβρίου) μετέβη ως αντιπρόσωπος του Γενικού Συνεταιρισμού Μαχαλάς στο Πανελλήνιο Αγροασυνεταιριστικό Συνέδριο που έλαβε τότε χώραν.
- Με την αριθ. 40208-11-58 απόφαση της Ιεράς Μητροπόλεως Αιτωλίας και Ακαρνανίας του απενεμήθησαν συγχωριότητα και ανενεργή διασπίτη για τις προσφορές του στον Ιερό Ναό «Ιωάννης ο Θεολόγος» του χωριού μας.
- Με την αριθ. 216-10-58 απόφαση της Σχολικής Εφορίας του Δημοτικού Σχολείου Μαχαλάς του απενεμήθησαν συγχωριότητα και ανενεργή «Φίλος του Σχολείου» για τις εξαιρετικές πράξεις του και τον εμπλουτισμό της Βιβλιοθήκης του Σχολείου, καθώς και για την καλλιέργεια

ΣΤΙΣ ΦΥΤΕΙΕΣ

Ημέρα σχολικής δράσης για το τοπικό περιβάλλον

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλίας, σε συνεργασία με το τμήμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Β' ΕΑΜΕ Αιτωλίας, την Κοινότητα Φυτειών και το Γυμνάσιο-Λύκειο Φυτειών, διοργάνωσε τον περασμένο Μάιο στις Φυτείες ημέρα με θέμα το περιβάλλον.

Η παρακοιμάδα με απόβλητα την καταστροφή του, οι νέοι μας μέσα από το δημόσιο σχολείο αντιστέκονται, ευαισθητοποιούνται, αγγίζουν το περιβάλλον, ας είναι και μολυσμένο, αντιδρούν και κάνουν προτάσεις. Έτσι σήμερα, εδώ, φιλοξενούμε στο διοργάνωσή μας και καθησυχάζουμε, τους μα-

Το Γυμνάσιο-Λύκειο Φυτειών παρουσίασε 2 θέματα. Το πρώτο ήταν σχετικά με την ανακύκλωση των αποβλήτων και το δεύτερο με την αξία του δάσους. Στο διάστημα που οι μαθητές του σχολείου μας ετοίμαζαν τα θέματά τους η ομάδα της ανακύκλωσης ομαδοποίησε μεγάλες προσότητες

Μαθητές της ομάδας «του δάσους» προβαίνουν στον καθαρισμό του δασυλλίου

Γυμνάσιο και Λύκειο Φυτειών, Γυμνάσιο και Λύκειο Αστακού, 1ο Λύκειο Μεσοποταμίου, 2ο Λύκειο Μεσοποταμίου, 2ο Γυμνάσιο Μεσοποταμίου, ΤΕΛ Μεσοποταμίου, 5ο Γυμν. Αγρινίου, 1ο Γυμν. Αγρινίου, Γυμνάσιο Μεσοποταμίου, Γυμν. Κατοχής Γυμν. Καλυβίων, Γυμν. Νεάπολης, Λύκειο Αιτωλικού.

Από νωρίς το πρωί άρχισαν να καταφθάνουν οι περιβαλλοντικές ομάδες των σχολείων και ένα «μελίσι» με πάνω από 500 μαθητές και μαθήτριες με τη ζωντανία του έδωσε το δικό του χρώμα. Τα τοιμητά με το φωτογραφικό και έντυπο υλικό για τις εργασίες των σχολείων είχαν στείλει στο χώρο της εκδήλωσης, ενώ από 3 μέρες πριν είχαν εκτεθεί στην πλοία του χωριού.

Η εκδήλωση άρχισε στις 9.30 π.μ. με χαιρετισμούς από τον εκπρόσωπο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Αντινομάρχης κ. Νικό Τέλωνας), την Τοπική αυτοδιοίκηση (κ. Μπουκουρούλης πρόεδρος κοινότητας Φυτειών), τη Δ/νση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (κ. Παπαγιάννης Ν.Ι.), την Β' ΕΑΜΕ Αιτωλίας (κ. Ψηλός).

Ο διευθυντής του Γυμνασίου - Λυκείου Φυτειών Παναγιώτης Φηλός καλωσόρισε τους καθηγητές - μαθητές και τους επισήμους, τόνισε: «Σε μια εποχή που το περιβάλλον βομβαρδίζεται καθημερινά από τον ίδιο τον άνθρωπο και η κοινωνία «του

κοιτών αθηνισμού και καρτίου για ανακύκλωση, η δε ομάδα «του δάσους» έκανε δεικνυμένη στο χώρο του σχολείου και καθαρισμό στο δασυλλίο του χωριού. Το μεσημέρι προσφέρθηκε στους μαθητές φαγητό και αναψυκτικά και η όλη εκδήλωση καλυφθηκε τηλεοπτικά από την τηλεόραση «ΑΧΕΛΩΟΣ» Τ.Υ.

Οι μαθητές κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης γνώρισαν και περπάτησαν στο χωριό μας και μοίρασαν στους κατοίκους ενημερωτικά φυλλάδια.

Το απόγευμα πήραν το δρόμο της επιστροφής για τον τόπο τους, δίνοντας ραπεβού για το χρόνο με νέες εργασίες.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Πόσοι είναι οι Φυτειώτες της Αθήνας

από τη σελ. 1

στη συνέχεια ο αφηγητής ονόματα συγχωριανών, με τους οποίους ο πατέρας του έχει κάμει κοιμηταριά και άλλα λεπτομερή στοιχεία για το χωριό μας. Ο δικός μας, στο τέλος της αμνημονικής από κει και μετά συνύπαρξης των δύο, μέχρι την αποχώρησή τους από το Νοσοκομείο κι αφού είπαν πολλά για τη Μαχαλά, χάρισε στον άλ-

λον σε ένδειξη φιλίας το βιβλίο του χωριού μας, ενώ ο «ξένος» διατύπωσε την επιθυμία να γίνει μέλος του Συλλόγου, ανδρομητής της εφημερίδας μας και δήλωσε ανθόδημητα ότι θα είναι παρών, οποιαδήποτε, στον προσεχή χορό μας.

Θα τον καλωδεχθούμε στην χοροσπεριόδα μας του συγχωριανού!

Μτ.Κ.

Το φύλλο 55, Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 1998, όπου δημοσιεύθηκε το ποίημα με τίτλο «Ο Δήμος Φυτειών», φωτογραφία του οποίου ακολουθεί στη συνέχεια.

1) Βραχάς Παναγιώτης, γιατρός, επικεφαλής του συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΩΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ».

2) Κουτσομπίνας Κων/νος, ηλεκτρολόγος, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ».

3) Σταμουλάκης Γεώργιος, νυν Πρόεδρος της Κοινότητας Παπαδάτου, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ».

4) Ψηλός Παντελής, Καθηγητής, Διευθυντής του Γυμνασίου - Λυκείου Φυτειών, επικεφαλής του Συνδυασμού «ΟΡΑΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ».

● Επίσης, στις Νομαρχιακές εκλογές που διενεργούνται την ίδια μέρα, κατέρχονται ως υποψήφιοι για το Νομαρχιακό Συμβούλιο δύο συγχωριανοί: Ο Ηλίας Ι. Βλαχομήτρος και ο Παύλος Χρ. Κατσιπάνος. Συμμετέχουν στον ίδιο συνδυασμό «ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ» του Υποψήφιου Νομάρχη Δημ. Σταμάτη.

Ο Δήμος Φυτειών

1

Τώρα στο νέο Δήμο μας είναι πολλοί μνηστήρες κι όλοι τους εμφανίζονται στο Δήμο μας σωτήρες.

2

Αν νοιάζονται για το καλό και όχι για το μέλι, το ποιός θα είναι Δήμαρχος δεν πρέπει να τους μέλει.

3

Θέλουνε να προσφέρουνε; Ας μπουν στην ίδια λίστα κι από κοινού να βγάλουνε τον Δήμαρχο στην πίστα.

4

Να έχει θάρρος, δύναμη, ο Δήμαρχος, και γνώση, αν θέλει στο Δήμο Φυτειών για χρόνια να ριζώσει.

5

Θα δει πως είναι χρέος του να τρέξει, να φωνάξει. Ο Δήμος μας χρειάζεται, έργα πολλά να φτιάξει.

6

Ας βλέπει τους δημότες του όλους με ίδιο μάτι. Κι αυτούς που δεν τον ψήφισαν μην τους κρατά γινάτι.

7

Ποθούν στο Δήμο προκοπή; Ας γίνουν ένα σώμα, λέμε στους υποψήφιους όλοι με ένα στόμα.

Γεώργιος Βαρδής
Φυτείες - 23/9/98

«ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ»

Λίγα ακόμη λόγια στη μνήμη του Σπ. Ι. Σκαρλίγκου

Στο προηγούμενο φύλλο αφιερώσαμε δύο πλήρεις σελίδες για τον εκδημήσαντα συγχωριανό Σπ. Σκαρλίγκο. Συμπληρώνοντας το βιογραφικό του σημείωμα, σε ό,τι ειδικότερα αφορά τις δραστηριότητές του σχετικά με το χωριό μας, παραθέτουμε και τα εξής:

- Τα έτη 1934-1940 διετέ-

της βράβευσης κατ' έτος των άριστων μαθητών του Σχολείου.

Παρόμοια δράση ανέπτυξε και για λογαριασμό άλλων Κοινοτήτων της Επαρχίας μας. Έτσι:

- Με την αριθ. 2691/29-3-44 απόφαση του Νομάρχου Αιτωλνίας διορίστηκε Αντιπρόσωπος των Λαϊκών Συσ-

Η Νο...
ση Αιτω...
σία με τ...
ντικής Ε...
ΕΛΜΕ Α...
τπτα Φ...
σιο-λύκ...
νωσε τ...
στις Φυ...
το περι...
Συμμ...

Γυμνάσι...
ών, Γ...
Αστακό...
Ρογγίου...
Ρογγίου...
Ρογγίου...
5ο Γυμ...
Αγρινίου...
ου, Γυμ...
Ρυβίων...
κειο Αιτ...

Από...
σαν να...
βαθμον...
σοφεία...
με πάν...
και μαθ...
του έδ...
μα. Τα...

9.2 Δημοσιεύσεις του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στο Facebook.

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

https://www.facebook.com/profile.php?id=100009590466822&fref=ts

Εφαρμογές http://www.whitepage Free Calorie Counter Facebook www.imageshack.us YouTube Μετατροπή από You -Αν δεν είναι αρκετά

Giorgos Vardis Shpresa Ruko Χριστος Αρχική σελίδα 1 Βρείτε φίλους

Giorgos Vardis Shpresa Ruko Χρονολόγιο Πρόσφατα

Μου αρέσει! Σχολιάστε Κοινοποιήστε

Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 46 ακόμη

Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko
21 Ιουλίου · €

Στον πρωθυπουργο.....πρωθυπουργε πιστευαμε ολοι μας πως η χωρα δυναμεις εχει να σωθει απο αυτη τη μπορα ...μα τωραδυσκολευεται κανεις να το πιστεψει φοβονται πως δριμυτερη αυτη θα επιστρεψει μα πρεπει ν αναγεννηθει γρηγορα πια να γειαιει παλι αυτη ελευθερα πλεον να ανασανει

Μου αρέσει! Σχολιάστε Κοινοποιήστε

Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 26 ακόμη

Η Giorgos Vardis Shpresa Ruko κοινοποίησε μια παλιότερη δημοσίευση.
4 Ιουλίου · €

Νομιζο πως ειναι ακομα επικαιρο πως πραγματικα οι κολιγοι καλουντε ακομα να πληρωσουνε αμαρτιες παλιες μαπως...με ...τι,,

Πέρυσι σαν σήμερα
Δείτε τις αναμνήσεις σας >

Giorgos Vardis Shpresa Ruko
4 Ιουλίου 2015 · 👤

Όσα χρωσταμε φιλοι μου ταχουν αρπαξη λιγοι
 Ομως να τα πληρωσουνε καλουνται οι κολιγοι
 Παλια και σαπια υλικα πολη διαβρωμενα
 Που προσπαθουν πια μαθημα μας κανουν τα καημενα
 Ας πουνε πιοι μας εφτασαν σ αυτα εδω τα χαλια
 Αυτο δεν ανασενουνε τηςχωρας τα καναλια
 Οχι στη φτωχια να τους πης μαζ με τσα αλα
 Ωχι δεν παη ο λαος φιλοι μου στην κρεμαλα

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko
1 Ιουνίου · 🌐

Καλο καλοκαιρι και καλο μηνασαααααααααααα.....που λεη και η καλιτερη φιλη μας καπετανισα.....σημερα ηρθε ο μισθος μα και το καλοκαιρι και γω τους καλοσωρισα τους εσφιξα το χερι στο δρομο φευγη ο μισθος πεταξε σ αλο ταιρι τρεις μηνες ομως θα κρατω εγω το καλοκαιρι θα παω στης ακρογιαλιες και θα μετρω τ αστερια ..ολοι οι μηνες φιλοι μου νατανε καλοκαιρια

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Εσείς, η Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 26 ακόμη

 Χρήστος Κολοβός Καλο μηναι και καλο καλοκαιρι με χαρά και αισοδοξία Μου αρέσει! · Απάντηση · 1 Ιουνίου στις 3:05 μ.μ.

 Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko
27 Απριλίου · 🌐

Για ευρωπη δ,ν τ και γενικα δανειστες.....τα πηραν ολα κι εφυγαν μας βουλιαξαν στο χρεος και μονο που αφησανε τωρα σ εμας το,,πρεος,,α ερθουν να το παρουνε και να το μοιραστουνε μηπως μπορεσουμε ποτε για να ξεχρεωθουμε μα αν δεν φτανη και αυτο για ολα τα μεριδια ας ερθουν να μας παρουνε εμας και τα.....καρυδια να δωσουμε δεν εχουμε τιποτε τωρα αλλα ομως να μην ζητησουνε ναναι πολλη μεγαλα γιατι αν θελουνε αυτο πρεπη για να πιστεψουν ολοκληρο το χρεος μας πως πρεπη να κουρεψουν,,τοσο υπερογκα ποσα τοσο μεγαλα χρεη να πληρωθουν δεν γινετε η λογικη μας λεη ας βαλουν φορους υπουργοι οσους αυτοι γουσταρουν παπουτσια ο ξυπολιτος δεν εχη να του παρουν

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍❤️ Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 24 ακόμη

 Παληγεώργος Γεώργιος Υπάρχουν και οι τερέστιες ευθύνες των κυβερνήτων, τουλάχιστον τα 7 τελευταία χρόνια (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΛΑΟΣ, ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ) Μου αρέσει! · Απάντηση · 27 Απριλίου στις 1:43 μ.μ.

 Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

15 Απριλίου · 🌐

Για το αισχρο καιφαλαιο τωρα θα σας μιλησω μα αν υπαρχει και καλο στην ακρη θα αφησω..για κεινους τους αιμοδιψεις φιλοι μου κερδοσκοππους εκεινους που ρημαζανε παραδεισεινιους τοππους σαν δρακουλεσμας πινουνε ιδρωτα μα και αιμα αφορητα πιεζουμε και μας γεμιζουν ψεμα σαν τα κορακια τα γαμψα σαν τρωκτικα ακομα κοκαλα ροκανιζουνε απ το δικομας σωμα πολιτισμο τους δωσαμε μας ποτισαν φαρμακι που για να παρουν θελουμε του βλαχου το κονακι τη θα τα κανετε μωρε τοσα πολα μεριδια πως του θεου νομιζετε θα πιασετε ταρ.....δια εγω εαν γινομουνα μια μερα πια ομπαμα στη φυλακη θα εστελνα ολους αυτους ανταμααν το τολμησις προεδρε τοτε στην ιστορια θα ξερουν πως την εντολη πηρες απ τον μεσσια

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 27 ακόμη

Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

29 Μαρτίου · 🌐

.....το ..χαμογελο.....σ αυτη την κριση εψαχνα το γελιο να πετυχω κι ακουω τοτε διπλα μου τον πιο γλυκο του ηχο μεσα μου εγινε σεισμος χτυπουσε η καρδια μου που ειδα το χαμογελο τοσο πολλη κοντα μου και το φορουσε μια ξανθια πανεμορφη κοπελα σαν λαμπερη ειναι θεα γλυκια ενιωσα τρελα φοβαμαι μην ξαναχαθει τρεμω σ αυτη τη σκεψη γιατι εμενα το μυαλο τοτε θα μου σαλεψει οιελληνιδες ομορφες πρεπη για να της μοιασουν ιχνος απο χαμογελο τετοιο να μας μοιρα σουν για να χαρουμε καιεμεις λιγο μ αυτη την κριση το γελιο παει να χαθει αλλου να τριγυρισει τωρα σ ετουτη τη θεα λαμπει σαν το χρυσαφι ενω εμεις το βαλαμε ολοι μας πια στο ραφι θεα βασιλισσα λοιπον του γελιου και του και του καλλους μαγευει με τον τροπο της μικρους μα και μεγαλουςετουτο το χαμογελο ποτε δεν θα ξεχασο εκτος εγω το λογικο φιλοι μου πλον χασω ενα καφε της ζητησα να ερθει για να πιουμε μ απεφυγε ευγενικα λεγοντας.....θα τα πουμε

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 20

'Ευαγγελία Πολύζου' Μπράβο μπράβω γράφεις πάλι

Μου αρέσει! · Απάντηση · 👍 1 · 29 Μαρτίου στις 12:59 μ.μ.

Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko 8 Μαρτίου · 🌐

Γιορτη γυναικας.....για της γυναικας τη γιορτη γραφο και γω δυο λεξης...θεε μου.εκεινης την καρδια πατντοτινα να φεξης φιλε και συ αν με ακους κι οποια γυναικα εχης παντοτε μεσα στη ζωη πρεπη να την προσεχης.....χρονια πολλα σε ολες σας

 Μου αρέσει! Σχολιάστε Κοινοποιήστε

 Εσείς, η Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 16 ακόμη

 Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko 1 Μαρτίου · 🌐

Κοκινα τριανταφυλα βαλε μου ρε γρηγορη και για γυναικα ομορφη βαζο αποψε πλωρη ναιιναι κατακοκινα σαν το δικο μου παθος και δεν θα κανο φιλε μου παλι το ιδιο λαθος βλεπο πως τα καλιτερα εβαλες ρε γρηγορη τετοια που ξετρελenuνε παραμυθενια κορη αυτα θα ειναι η αρχη και καποια αλη μερα μαζ με τριανταφυλα θαστειλο και τη βερα μα αν η βορεια θεα μου φυγη για το βολγα θα της φωναξο σαγαπω...μεινε μαζι μου οлга.....για την ανοιξη και τους ερωτευμενους

 Μου αρέσει! Σχολιάστε Κοινοποιήστε

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 21 ακόμη

 Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

27 Φεβρουαρίου · 🌐

Η χωρα μου.

.....χωρα του μεγα αλεξανδρου χωρα του ιποκρατη ελλαδα μου που γενησες πλουτωνα και σωκρατη χωρα μου του ολυμπισμού και της δημοκρατίας χωρα μου της πιο ενδοξης αρχαιας ιστορίας χωρα που γενησες θεους κι απειρους φιλοσοφους χωρα μου του ολυμπισμού με γελαστους ανθρωπους με μαγικες ακρογιαλιες παραμυθενια δαση οεπισκεψης σε εσε τη να πρωτοθαυμαση αυτα που εχης χωρα μου δεν ταχη αλλη χωρα μην γονατισης χωρα μου μα σηκω και προχωρααυτην εδω τη χωρα μου θελο να την οριζο μα πως μου την κατανησαν σκεφτομε και δακρυζο ας σταματησουν συντομα αυτον τον εφιαλητη μηπως ξεφυγο του παπα γλυτωσο κι απ τον ψαλη και σε αυτους που εφεραν αυτο εδω το χαλι αντι εμενα ο παπας εκεινους πια να ψαλη κι αν αγνοουνε μερικοι ας μαθουνε εντελη πως λεωνιδα βγαλαμε μα και αριστοτελη τους νανους τηςπολιτικής που εφεραν τημπορα πρεπη για να τιμωρηθουν.....πανεμορφη μου ...χωρα

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 19 ακόμη

Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

17 Φεβρουαρίου · 🌐

Σταματησαν τα ονειρα εφυγαν οι ελπιδες που περυσι πρωθυπουργε μουλεγες πως της ειδες κι αυτες μαζί με τα ευρω πεταξαν πια και πανε κι απο ψηλα τον ελληνα τωρα τον χαιρετανε τι μας απεμεινε λοιπον πως να τα βγαλο περα που χρονια πια πληρωνουμε της λεξης του αερα σε σενα ομως πιστεψα και σου το ειχα γραφη ημεριμνα για τον φτωχο μου ειπες δεν θα παψη οπως και πριν της εκλογες ολοι σας πια και τωρα παντα το ιδιο το βιολι την τελευτα ωρα θα ξαναρθουν φαντασματα απ την παλια αγελη που βουτηξαν ολοκληρα τα χερια τους στο μελι ολα αυτα που αρπαξαν παρανομα ολιγοι τωρα να τα πληρωσουνε καλουτε οι κολιγοι ολοι μαζί τα φαγαμε κατα τα αλα φιλοι μ αυτους που μας ρημαζανε και κουνησαν μαντηλι ολοι αυτοι που τ αρπαξαν απ το λαο το μελι ευχομε για να παθουνε σαν το σκυλι στ αμπελι μου σκωτοσαν τα ονειρα εσβησαν της ελπιδες και στην ελλαδα πια γενιες ψαχνουν αλλου

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Εσείς και 23 ακόμη

Γράψτε ένα σχόλιο...

Η **Giorgos Vardis Shpresa Ruko** κοινοποίησε τη δημοσίευσή της.

7 Φεβρουαρίου · 🌐

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

14 Ιανουαρίου · 👤

Συνταξης....., όταν θα παρο συνταξη ειπα θα ηρεμησο τα λιγα πλεον χρονια μου ξεκουραστα να ζησο ..ομως εγω σκεφτομουνα χωρις τον ξενοδοχο το κρατος πλεον ψιχουλα μου λεη θα σου δωσο..κοιταζο τ αστρα τ ουρανου μηπως και δακρino πιο ειναι το καλιτερο να παο για να μεινο..παρακαλαο το θεο υγεια να μου δωση ποτε μην χρειαστη γιατρος ναρθη για να με σωση και στα βαθεια γεραματα ας στειλη να με παρη το χαρο με δυο αλογα διπλαμου ας παρκαρη...γαληνιος και ηρεμος μαζι του να πεταξο στον ουρανο και το θεο κοντα να αραξο...της πραξης μου στην εισοδο εγω θα προσομισο και αν κριθουν καταληλες τοτε θα προχωρισο

👍 Μου αρέσει!

💬 Σχολιάστε

➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 17 ακόμη

Κωστας Μπακογεωργος ΚΑΛΗΜΕΡΑ

Μου αρέσει! · Απάντηση · 7 Φεβρουαρίου στις 9:59 π.μ.

Γράψτε ένα σχόλιο...

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

14 Ιανουαρίου · 🧑

Συνταξης....., οταν θα παρο συνταξη ειπα θα ηρεμησο τα λιγα πλεον χρονια μου ξεκουραστα να ζησο ..ομως εγω σκεφτομουνα χωρις τον ξενοδοχο το κρατος πλεον ψιχουλα μου λεη θα σου δωσο..κοιταζο τ αστρα τ ουρανου μηπως και δακρino πιο ειναι το καλιτερο να παο για να μεινο..παρακαλαο το θεο υγεια να μου δωση ποτε μην χρειαστη γιατρος ναρθη για να με σωση και στα βαθεια γεραματα ας στειλη να με παρη το χαρο με δυο αλογα διπλαμου ας παρκαρη...γαληνιος και ηρεμος μαζι του να πεταξο στον ουρανο και το θεο κοντα να αραξο...της πραξης μου στην εισοδο εγω θα προσομισο και αν κριθουν καταληλες τοτε θα προχωρισο

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Εσείς, η Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 32 ακόμη

1 κοινοποίηση

Aleka Karali Πολυuuuuuuu καλό.....!!!!!!!

Μου αρέσει! · Απάντηση · 👍 2 · 14 Ιανουαρίου στις 12:30 μ.μ.

Κωστας Μπακογεωργος ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΘΕΙΕ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΓΙΑ ΜΕΝΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ

Μου αρέσει! · Απάντηση · 👍 2 · 14 Ιανουαρίου στις 3:02 μ.μ.

↪️ Ο χρήστης Christos Mavrelis απάντησε · 1 απάντηση

Gus Zarentis Oreo thie.

Μου αρέσει! · Απάντηση · 👍 2 · 14 Ιανουαρίου στις 5:21 μ.μ.

Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko
13 Σεπτεμβρίου 2015 · 🌐

Για οσους εκλεγουν στης επομενες εκλογες
Τωρα εσεις οι βουλευτες ξεχαστε πια τα παθη
Και μην επαναλαυεται τα περασμενα λαθη
Αν θελουν να προσφερουνεας γινουν ενα σωμα
Και να ξεχασουν ολοι τους απ το μιαλο το κομμα
Κι ας δωσουν το παραδειγμα σ ελληνες κι ελληνιδες
Πως μονο με ομονοια φτιαχνονται οι πατριδες
Αν θελουν να προσφερουνε κι οχι να μας τη φερουνε

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 20 ακόμη

 Ανίτα Σπάνη Porou το δικo μου ρου ειναι ❤️
Μου αρέσει! · Απάντηση · 13 Σεπτεμβρίου 2015 στις 3:53 μ.μ.

 Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko
4 Ιουλίου 2015 · 👤

Οσα χρωσταμε φιλοι μου ταχουν αρπαξη λιγοι
Ομως να τα πληρωσουνε καλουνται οι κολιγοι
Παλια και σαπια υλικα πολη διαβρωμενα
Που προσπαθουν πια μαθημα μας κανουν τα καημενα
Ας πουνε πιοι μας εφτασαν σ αυτα εδω τα χαλια
Αυτο δεν ανασενουε τηςχωρας τα καναλια
Οχι στη φτωχια να τους πησ μαζ με τοσα αλα
Ωχι δεν παη ο λαος φιλοι μου στην κρεμαλα

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 17 ακόμη

1 κοινοποίηση

 Γράψτε ένα σχόλιο...

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko
1 Ιουλίου 2015 · 👤

Μπηκαμε στη θαλασα της ευρωπης ανοιχτηκαμε στα βαθεια χωρις να
γνωριζουμε κολυμπι επομενος ηταν ο πνιγμος

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko 27 Ιουνίου 2015 · 👤

Αν θελης ρουφα κι αρμεγε η αρμεγε και ρουφα αυτο θα ειναι το αποτελεσμα στο δημοψηφισμα

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 8

 Γράψτε ένα σχόλιο... 📷 😊

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko 26 Ιουνίου 2015 · 👤

Οι σουλιωτησες προτιμησαν τον γκρεμο απο την ατιμωση ο λεωνιδας με τους τρακοσιους θυσιαστηκε για την ελευθερια λοιπον και οι σημερινη ελληνες δεν προκειται να κανουν επικυψη που ζητουν χιλιες φορες η ασυμφωνια ειμαστε ελληνες ορε

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 14

 Giorgos Vardis Shpresa Ruko 29 Μαΐου 2015 · 👤

Διαπραγματευση
Η πιεση στο εικοσι τα νευρα τεντομενα
Στης τσεπες μας πια βρισκονται καρβουνα αναμενα
Παλοι και νεοι βουλευτες ας πεσουν στον καιαδα
Αν δεν μπορεσουν φιλοι μου να σωσουν την ελλαδα

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 Εσείς, η Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 12 ακόμη

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

27 Μαΐου 2015 · 👤

Στους υπουργους και βουλευτας του κοινοβουλιου

Οι υπουργοι και βουλευτες μην καβαλουν καλαμι
Γιατι θα πεσουν γρηγορα στη μεση στο ποταμι
Γι αυτο θα ειναι συνετο τωρα να κατευουνε
Αλιως κι αυτοι μαζι με μας σιγουρα θα καουνε

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 13

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

26 Μαΐου 2015 · 👤

Στον πρωθυπουργο τσιπρα
Φιλε μας κοβουν τα φτερα πουλεγεσ θα πεταξο
Στην ιδια τρυπια πια φωλια θελουνε να αραξο

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 13

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

17 Μαΐου 2015 · 👤

Συριζα για τη συμφωνια
Για οσους τωρα αντιδρουν
Ας βρουνε αλη λυση
Πρωτου μας κανουν στο λαο
Και στο στομαχι πλυση

👍 Μου αρέσει! 💬 Σχολιάστε ➦ Κοινοποιήστε

👍 9

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

14 Μαΐου 2015 · 👤

Στην ευρωπη

Ευρωπη αν της ριζε σου θελης εσυ να καψης
Να ξερης πολη συντομα οδυνηρα θα κλαψης
Το λικνο του πολιτισμου και της δημοκρατιας
Τη χωρα της πιο ενδοξης αρχαιας ιστοριας
Χωρα που γενησε θεους ηρωες φιλοσοφους
Πατερες της ιατρικης και γελαστους ανθρωπους

Με ομορφια απεραντη πρωτη στην οικουμενη
Και σεβασμο αναλογο τωρα θα περιμενη
Με τεχνες και με γραματα κι αρχαια τραγωδια
Που σημερα βιωνουμε και σιγουρια καμια
Ας σταματησουν συντομα αυτον τον εφιαλτη
Μηπως ξεφυγο απ τον παπα γλιτωσο κι απ τον ψαλτη

Γιατι τοπαρκανατε και πια δεν παη αλο
Παρα πολη πατησατε του ελληνα τον καλο

Βαρδης γεωργιος

👍 Μου αρέσει!

💬 Σχολιάστε

➦ Κοινοποιήστε

👍 10

Giorgos Vardis Shpresa Ruko

8 Μαΐου 2015 · 👤

Σε εε δντ

Αφηστε την πατριδα μου λιγο να να αναπνευση
Αφηστε πια τον ελληνα σε προωδο να πλευση
Αφηστε την εκδικηση στον ελληνα πολιτη
Που πεντε χρονια συνεχως του κλεινετε τη μυτη

Αν νοιωθεται εταιρη μας τοτε. να βοηθηστε
Και ολα τα προσχηματα στην ακρη θα αφηστε
Και τα ποταμια μας βογγουν και τα βουνα μας κλαινε
Κι θαλασες αφηστε μας να ζησουμε σας λενε

Βαρδης Γεωργιος

👍 Μου αρέσει!

💬 Σχολιάστε

➦ Κοινοποιήστε

👍 Giorgos Vardis Shpresa Ruko και 13 ακόμη

9.3 Δημοσιεύσεις του λαϊκού ποιητή Γεωργίου Βαρδή στον διαδικτυακό τόπο xiromeronews.blogspot.com

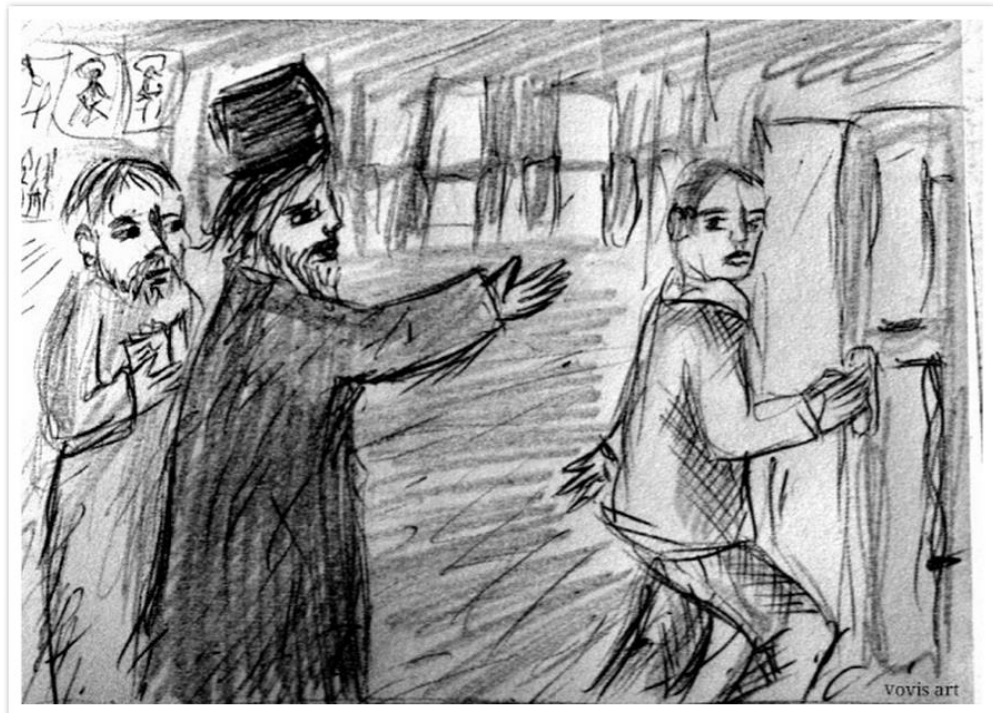
ΞΗΡΟΜΕΡΟ NEWS

 Ακολουθήστε Γίνετε ο πρώτος από τους φίλους σας που θα ακολουθήσει το χρήστη Xiromeronews Blogspot.

Τρίτη, 19 Μαΐου 2015

ΠΟΙΗΣΗ: "Ευρώπη...." του Γιώργου Βαρδή

Ευρώπη....
του Γιώργου Βαρδή

Ευρώπη αν τις ρίζες σου
Θέλεις εσύ να κάψεις
Να ξέρεις πολύ σύντομα
Οδυνηρά θα κλάψεις

Το λίκνο του πολιτισμού
Και της Δημοκρατίας
Τη χώρα της πιο ένδοξης
Αρχαίας ιστορίας

Χώρα που γέννησε Θεούς
Ήρωες φιλοσόφους
Πατέρες της πατρικής
Και γελαστούς ανθρώπους

Η χώρα του αθλητισμού
Και της φιλοξενίας
Σήμερα μαστιγώνετε
Μετά πολλής μανίας

Με ομορφιά απέραντη
Πρώτη στην οικουμένη
Και σεβασμό ανάλογο
Τώρα θα περιμένει.....

Με τέχνες και με γράμματα
Κι αρχαία τραγωδία
Που σήμερα βιώνουμε
Και σιγουριά καμία

Αυτή είναι η χώρα μου
Που θέλω να ορίζω
Μα πως μου την κατάντησαν
Σκέφτομαι και δακρύζω

Ας σταματήσουν σύντομα
Αυτόν τον εφιάλτη
Μήπως ξεφύγω τον Παπά
Γλυτώσω κι απ' τον ψάλτη

Γιώργος Βαρδής Φυτείες
Επιμέλεια: Άρης Μπιτσώρης

Αναρτήθηκε από ΞΗΡΟΜΕΡΟΝΕWS στις 5/19/2015

 Προτείνεται το στο Google

Δεν υπάρχουν σχόλια:

ΠΟΙΗΣΗ: «ΤΟ EUROGROYP» του Γιώργου Βαρδή

ΣΚΙΤΣΟ: Χρήστος Μπουσμπουρέλης

Ο Γιώργος Βαρδής από τις Φντείες, σαπριρίζει την επικαιρότητα με διάθεση ποιητική. Το σκίτσο είναι του Χρήστου Μπουσμπουρέλη...

ΤΟ EUROGROYP του Γιώργου Βαρδή

Στις δεκαέξι Φλεβαριού του νέου μας αιώνα
τον υπέρ πάντων δίνουμε, Έλληνες, τον αγώνα.

Ξέρω πως θα βρισκόμαστε σε λάκκο των λεόντων
και μέσα εκεί θα κρίνουμε τη στάση των απόντων.

Με πανοπλία το λαό θ' αντέξουμε στην πάλη
πρέπει να βγούμε νικητές και με ψηλά κεφάλι.

Εκβιασμό με τη θηλιά της Κεντρικής Τραπέζης
η Μέρκελ επικίνδυνα πολλά παιχνίδια παίζει.

Γνωρίζω πως θα κάνουνε ασφυκτικές πιέσεις
μα ξέρω πως στα γόνατα εκείνων δε θα πέσεις.....

Και να τους πεις πολλές φορές μήπως το καταλάβουν
εκ του μη έχοντος λαού δεν έχουν για να λάβουν.

Όχι στη φτώχεια να τους πεις, μαζί με όλα τ' άλλα
όχι, δε στέλνω το λαό, φίλοι μου, στην κρεμάλα.

Χιλιάδες χρόνια η φυλή άντεξε των Ελλήνων
και χάρη, να αφανιστούν, δεν κάνουμε εκείνων.

Μόνοι, λοιπόν, με ύαινες, με τίγρεις και λιοντάρια
όμως, ποτέ δεν το 'βαλε Έλληνας στα ποδάρια.

Σύσσωμος τούτος ο λαός θα βρίσκεται μαζί σας
βλέπει να καταθέτετε για εκείνον την ζωή σας.

Να 'χεις στην άκρη του μυαλού κι αυτό που είχες τάξει:
«απ' την Ελλάδα το ευρώ δεν πρέπει να πετάξει».

Γιώργος Βαρδής Φυτείες

Επιμέλεια: Άρης Μπιτσώρης

Αναρτήθηκε από **ΞΗΡΟΜΕΡΟNEWS** στις 2/15/2015

  Προτείνεται το στο Google

 Ακολουθήστε Γίνετε ο πρώτος από τους φίλους σας που θα ακολουθήσει το χρήστη Χιρομεροnews Blogspot.

Τρίτη, 10 Φεβρουαρίου 2015

ΠΟΙΗΣΗ: «Προσδοκίες του Λαού» του Γιώργου Βαρδή (Φυτείες)

ΟΝΕΙΡΑ, ΕΛΠΙΔΕΣ, ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

του Γιώργου Βαρδή

*Δεν ξέρω αν με ψέκασαν, φίλοι μου, στο κεφάλι
κι απ' τη δική μου τη φωλιά πέταξα τώρα σ' άλλη.*

*Θέλω να ζήσω, αγαπητοί, πλέον δεν έχω πόρο
γι' αυτό κι εγώ φτερούγισα και πήγα σ' άλλο χώρο.*

*Να συνεχίσει για να ζει μέσα μου η ελπίδα
που τόσα χρόνια έψαχνα μα πουθενά δεν είδα.*

ΑΝΕΡΓΟΙ

*Με την ελπίδα για να βρω δουλειά για να δουλέψω
και στην κανονική ζωή πάλι να επιστρέψω.*

ΑΣΘΕΝΕΙΣ

*Να βρω για την υγεία μου γιατρό για να με γιάνει
τα φάρμακα να κατεβούν που το 'χουν παρακάνει.*

ΕΝΦΙΑ

*Ήθελα για τον ΕΝΦΙΑ να βάλουνε χεράκι
να τον πετάξουμε μαζί σ' ένα βαθύ χαντάκι.*

*Δεν περιμένω θαύματα ούτε την άλλη μέρα
μα λίγο πια τη φτώχεια μου να κάνω παραπέρα.....*

*Συνέχεια βουλιάζουμε, παλεύω να σωθούμε
η Τρόικα μας έστειλε σίγουρα να πνιγούμε.*

ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ-ΕΥΡΩΠΗ

*Δεν είμαστε υπόδουλοι, είμαστε στην Ευρώπη
υπάλληλοι δεν θα δεχτώ για να μας παίξουν τόπι.*

*Μην επιμένετε, λοιπόν, δεν ψάχνω άλλο ταίρι
μα θέλω να το σκέφτεστε πως είμαστε εταίροι.*

*Τι νόημα οι εκλογές θα 'χαν με τέτοιο τρόπο
να μην μπορούν οι εκλεκτοί να κυβερνούν τον τόπο.*

ΛΑΟΣ

Θα κάνουμε υπομονή να δούμε τι θα γίνει
όμως εδώ η Τρόικα δεν θέλουμε να μείνει.

Γιώργος Βαρδής Φυτίες

Επιμέλεια: Άρης Μπιτσώρης

Αναρτήθηκε από ΞΗΡΟΜΕΡΟNEWS στις 2/10/2015

  Προτείνεται το στο Google

2 σχόλια:

Ανώνυμος είπε...

Μονο εμεις φοβομαστε
το θαυμα για να ειδουμε
γιατι ετσι μας μαθανε
εμας και τους γονιους μας .
θαυματα θα τα δεις ...πολλα
αρκει να τα πιστεψεις .
αλαζει η κατασταση ,
διολου δεν θα μπερδεψεις .
όσοι απ'αυτους που ηταν πολλοι
και τρωγαν την ζωη μας ,
ΤΩΡΑ και θα πληρωσουνε
την τσεπη την δικη μας .

τα φαγοποτια επαφαν
τα καγκελα εφυγαν .
δημικρατια σαν παλια
ελευθερη η ζωη μας .
σαν καποιος να μας προσεξε...
και ειρθε να μας βοηθησει .
ισως θεος να εβαλε
και χερι στην ψηχη μας .
και τα στερνα τα καγκελα
απο καγκελαρια.....
και αυτα σε λιγο φευγουνε θα λυτρωθει ζωη μας .
μειντε λοιπον αισιοδοξοι
και με τον βαρουφακη
αυτον δεν τον εκοβω εγω της μερκ@λ το σκυλακι .
δixνει να ειναι ανετος
με γνωση αυτος, μεγαλη
ολοι ας τον βοηθησουμε
να δουμε μερα αλλη .
ομως και τα μνημονια
κανεις μας δεν τα θελει
χιλλιες φορες να παω δραχμη
ισως να μας συμφερει .
ρωσια -κινα , ακουσανε
αληθεια απ'την βουλη μας
ισως αυτοι βοηθησουνε ,
στην στεγη την δικη μας .
γι'αυτο σας λεω υπομονη
οι γερωνταδες ΞΕΡΑΝ !!!!
αυτο που τωρα αλαζουμε
ως το υπερπέραν !
copyright by GREAT απο Αγρινιο .
τις καλημερες μου !!~
11 Φεβρουαριου 2015 - 9:24 π.μ.

Ανώνυμος είπε...

Αυτό μας λέει ο Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης ότι έρχονται μέρες που η ΥΠΕΡΑΓΙΑ ΘΕΟΤΟΚΟΣ θα ξανατιάσει την σκούπα για να καθαρίσει σ ύ ρ ι ζα όλα τα σκουπίδια που άφησε στο έδαφος της ψυχής μας η μεταπολίτευση και θα ξεμπλέξει τα κουβάρια για να δούμε ποιος είναι αθώος και ποιος φταίχτης;

11 Φεβρουαριου 2015 - 9:50 π.μ.

Δημοσίευση σχολίου

Σύνδεσμοι σε αυτήν την ανάρτηση

Δημιουργία Συνδέσμου

 Ακολουθήστε

Γίνετε ο πρώτος από τους φίλους σας που θα ακολουθήσει το χρήστη Xiramerone News Blogspot.

ΠΟΙΗΣΗ: «Εκλογές 2015» του Γιώργου Βαρδή (Φυτείες)

Ένα τρομακτικά επίκαιρο, καταπληκτικό, σατιρικό ποίημα μας έστειλε ο Γιώργος Βαρδής από τις Φυτείες Ξηρομέρου. Το άγρυπνο μάτι της ελληνικής λαϊκής ποίησης κριτικάρει τις εκλογές 2015....

ΕΚΛΟΓΕΣ 2015

Του Γιώργου Βαρδή

Τους άκουσα προσεκτικά όλες αυτές τις μέρες
μα άλλοι τάζουν ψέματα κι άλλοι πολλές φοβέρες.

Έχω ακούσει στη ζωή λόγια παχιά, μεγάλα
μα όλοι τους μας βάλανε στο γάιδαρο καβάλα.

Ψέματα κι άλλα ψέματα, μια θημωνιά ψεμάτων
ψέματα λύση δίνουνε όλων των προβλημάτων.

Άπειρα τα προβλήματα, τεράστια, μεγάλα
όμως αυτοί αγωνιούν μόνο για την κουτάλα.

Ποιο να ψηφίσω πέστε μου, ποιο κόμμα από όλα
που όλα τους σερβίρουνε προγράμματα με φόλα;.....

Πώς να μπορέσω για να δω σ' ετούτη την ομίχλη
πού πια να ψάξω για να βρω εγώ ελπίδας ίχνη;

Να καταλάβω δεν μπορώ ποιος λέει την αλήθεια
που κάθε μέρα άκουγα απ' όλα παραμύθια.

Όμως πατριδοκάπηλοι, σπόροι του εφιάλτη
κατάφερναν και έπαιρναν δύναμη απ' την κάλπη.

Να βγει η χώρα νικητής και όχι κανένα κόμμα
το απαιτούν οι Έλληνες όλοι τους μ' ένα στόμα.

Γιώργος Βαρδής, Φυτείες

Για την Επιμέλεια: Άρης Μπιτσώρης

Αναρτήθηκε από ΞΗΡΟΜΕΡΟNEWS στις 1/22/2015

  Προτείνεται το στο Google

Δεν υπάρχουν σχόλια:

Δημοσίευση σχολίου

 Ακολουθήστε Γίνετε ο πρώτος από τους φίλους σας που θα ακολουθήσει το χρήστη Xiromeroneews Blogspot.

Τρίτη, 6 Μαΐου 2014

Ποίημα «Δημοτικές εκλογές 2014» του Γεωργίου Βαρδή

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2014

Στις εκλογές του δήμου μας
πάρα πολλοί μνηστήρες
και όλοι εμφανίζονται
στο δήμο σαν σωτήρες

Μας κατεβαίνουν στρατηγοί
γιατροί καθηγητάδες
έμποροι όλων των ειδών
όμως και φουκαράδες

Μας κατεβαίνουν φοιτητές
κι όμορφες παρουσίες
λίγοι σ αυτές τις εκλογές
θα πάρουν απουσίες

Μας κατεβαίνουν φαλακροί
ψηλοί κοντοί μεσαίοι
μαλλιάδες και αξύριστοι
και λίγοι πιο ωραίοι

Γι αυτούς πια συνδημότη μου
εσύ αποφασίζεις
με δύναμη τη ψήφο σου
δήμαρχο διορίζεις

Μα θυμηθείτε φίλοι μου
αυτά εδώ τα λόγια
που οργή φωνάζαμε
να φύγουν τα λαμόγια

Μη μετανιώσεις αύριο
κανείς δεν θα μας φταίει
αν βλέπουμε το τόπο μας
τότε να παραπαίει

Εύκολες οι επιλογές
Φίλε μου αν συγκρίνεις
τους ΑΞΙΟΥΣ και ΤΙΜΙΟΥΣ
τη ψήφο σου να δίνεις

Μα λίγοι τους θα εκλεγούν
και θα γευτούν το μέλι
οι πιο πολλοί ας ψάξουνε
να βρουν αλλού κυψέλη

Και τώρα πια τα χαιρετώ
του δήμου μας τα αστέρια
κι όλοι μετά τις εκλογές
να δώσουνε τα χέρια.

Βαρδής Γεώργιος ΦΥΤΕΙΕΣ

Αναρτήθηκε από **ΞΗΡΟΜΕΡΟNEWS** στις 5/06/2014

  Προτείνεται το στο Google

Δεν υπάρχουν σχόλια:

Παρασκευή, 15 Ιουνίου 2012

ΠΟΙΗΣΗ: ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΡΔΗ

ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΡΔΗ

Παραμονές των εκλογών
είμαστε πλέον φίλοι
κι εύχομαι στους πολιτικούς

Θεός μυαλό να στείλει.

Που βλέπουν πια τον τόπο μας
τώρα για να βουλιάζει
μα όλους πια το κόμμα τους
μόνο αυτό τους νοιάζει.

Μια ύστατη πια έκκληση
σε όλους απευθύνω
τώρα να συνεννοηθούν
στην πείνα να μη μείνω.

Και την Ελλάδα τώρα πια
μην παίζουνε στα ζάρια
κι όλοι μαζί να κάνουμε
τώρα σκληρά παζάρια.

Ο ψηφοφόρος Έλληνας
φίλοι μου, δεν κοιμάται
κι όλοι εσείς τη γνώμη του
μην την υποτιμάτε.

Σας έστειλε το μήνυμα
για να συμπορευτείτε
μαζί για την Ελλάδα μας
όλοι αγωνιστείτε.

ΒΑΡΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΥΤΕΙΩΣ

Για την αντιγραφή: Άρης Μπιτσώρης

Αναρτήθηκε από **ΞΗΡΟΜΕΡΟNEWS** στις 6/15/2012

  Προτείνεται το στο Google

Δεν υπάρχουν σχόλια:

10. Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία Ελληνική

Αγγελοπούλου Άννα, Καπλάνογλου Μαριάνθη, Κατρινάκη Εμμανουέλα, *Επεξεργασία Παραμυθιακών τύπων και παραλλαγών (ΑΤ 500-559)*, εκδ. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας (ΙΑΕΝ), Αθήνα 2004

Αθανασόπουλος Κ., *Το αυτοκίνητο και η πόλη στην ελληνική ποίηση*, Πάτρα 1988

Αλεξιάδης Μ. Αλ. *Λαϊκές επιγραφές και ονόματα σε ελληνικά αυτοκίνητα, Συμβολή στην έρευνα σύγχρονων λαογραφικών φαινομένων*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1989

Αλεξιάδης Μ. Αλ, *Νεωτερική Ελληνική Λαογραφία, Συναγωγή μελετών*, Ινστιτούτο του βιβλίου- Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2012³

Ανδρουλάκη Μαρία Γ., «Η δημοτική μουσική ως πεδίο έρευνας» στο Μανόλη Γ. Βαρβούνη, Μανόλη Γ. Σέργη, *Ελληνική Λαογραφία. Ιστορικά, θεωρητικά, μεθοδολογικά, θεματικές, τ.Α'*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2012

Βαρβούνης Μ.Γ., Σέργης Μ.Γ., *Ελληνική Λαογραφία. Ιστορικά, θεωρητικά, μεθοδολογικά, θεματικές, τ.Α'*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2012

Γιαγκούλλης Κ.Γ., *Η τεχνική του ποιητάρικου δίστιχου και ο ποιητάρης Σέργης Γ. Καρεκλάς*, Λευκωσία 1978

Γιαλούρη Ελεάνα (επιμ.), *Υλικός πολιτισμός: Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2012

Γκασούκα Μαρία, Φουλίδη Ξανθίπη, *Σύγχρονοι ορίζοντες των λαογραφικών σπουδών*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2012

Δαμιανάκος Στάθης, «Ετερότητα και Εθνογραφία: Για μια Κοινωνιολογική προσέγγιση του λαϊκού πολιτισμού», *Παράδοση Ανταρσίας και Λαϊκός πολιτισμός*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1987

Δουλαβέρας Αριστείδης, *Η ανθρώπινη ομορφιά στο δημοτικό τραγούδι. Α. η γυναικεία ομορφιά*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2007

Δουλαβέρας Αριστείδης, *Η έμμετρη εκφορά του νεοελληνικού παροιμιακού λόγου, Διδακτορική διατριβή*, Αθήνα 1989

Δουλαβέρας Αριστείδης, *Νεοελληνικός παροιμιακός λόγος*, Εκδ. Σταμούλη, 2010

Θανόπουλος Γεώργιος, *Ελληνική λαϊκή ποίηση. Από το δημοτικό τραγούδι στη σύγχρονη έντυπη και ηλεκτρονική λαϊκή ποίηση*, Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2014

Θανόπουλος Γεώργιος, «Ηλίας Τζανετής: Ένας σύγχρονος Ναξιώτης λαϊκός ποιητής», *Ναξιακά Ι* (2011)

Θανόπουλος Γεώργιος, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το ηρωικό τραγούδι του «Υιού του Ανδρόνικου»*. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010²

Θανόπουλος Γεώργιος, *Ο Διγενής Ακρίτης Escorial και το Ποντιακό δημοτικό τραγούδι. Κοινά τυπικά, μορφολογικά και τεχνοτροπικά στοιχεία της ποιητικής τους*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012

Θανόπουλος Γεώργιος, *Ο Νίκος Γκάτσος και η ελληνική λαϊκή παράδοση. Ερμηνευτική μελέτη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012³

Θανόπουλος Γεώργιος, «Τεχνοτροπικά στοιχεία στην έντυπη λαϊκή ποίηση της Καρπάθου», *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Καρπαθιακής Λαογραφίας*, (Κάρπαθος, 24-26 Μαρτίου 2006), Πνευματικό Κέντρο Δήμου Καρπάθου, Αθήνα 2008

Θανόπουλος Γεώργιος, *Το τραγούδι του «Αρμούρη»*, *Χειρόγραφο και προφορική παράδοση, διδακτορική διατριβή*, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 1990

Hirschon – Φιλιππάκη Renee, «Μνήμη και ταυτότητα. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες της Κοκκινιάς», στο Ευθυμίου Παπαταξιάρχη, Θεόδωρου Παραδέλλη (επιμ.), *Ανθρωπολογία και παρελθόν : Συμβολές στην κοινωνική ιστορία της νεότερης Ελλάδας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1993

Καιροφύλας Γιάννης, *Η Αθήνα και οι Αθηναίοι*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1982²

Καπλάνογλου Μαριάνθη, *Παραμύθι και αφήγηση στην Ελλάδα. Μια παλιά τέχνη σε μια νέα εποχή: Το παράδειγμα των αφηγητών από τα νησιά του Αιγαίου και από τις προσφυγικές κοινότητες των μικρασιατών Ελλήνων*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002

Καπλάνογλου Μαριάνθη, *Ελληνική λαϊκή παράδοση : Τα παραμύθια στα περιοδικά για παιδιά και νέους (1836 - 1922)*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998

Καπλάνογλου Μαριάνθη, *Κόκκινη κλωστή κλωσμένη : Λαϊκά παραμύθια και αφηγήσεις του Αιγαίου*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2004

Κασώτη Ειρήνη, *Η συμβολή της Ικαρίας στη σύγχρονη λαϊκή ποίηση. Η περίπτωση της σατιρικής ποιήτριας Σώσας Μπερνή-Πλακίδα, Διπλωματική εργασία*

Κατσαδώρας Γεώργιος, «Η επιστήμη της λαογραφίας στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή. Η ηλεκτρονική προφορικότητα» στο Γιώργου Κόκκινου – Μαρίας Μοσκοφόγλου-Χιονίδου (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013

Κατωμένος Ερ., *Δημοτικό τραγούδι, μια διαφορετική προσέγγιση*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996

Κατωμένος Ερ., «Η κρητική μαντινάδα», *Πεπραγμένα συνεδρίου «Η κρητική μαντινάδα»*, (Κουνουπιδιανά Ακρωτηρίου, 4-5 Αυγούστου 2001), Δήμος Ακρωτηρίου 2002

Κόκκινος Γιώργος– Μοσκοφόγλου - Χιονίδου Μαρία (επιμ.) *Επιστήμες της εκπαίδευσης. Από την ασθενή ταξινόμηση της Παιδαγωγικής στη διεπιστημονικότητα και στον επιστημονικό υβριδισμό*. Εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013

- Κόνσολα Ντόρα, *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1985
- Κοντογιώργης Γεώργιος, *Η Ελλαδική λαϊκή ιδεολογία. Πολιτικοκοινωνική μελέτη του δημοτικού τραγουδιού*, εκδ. Λιβάνη «Νέα σύνορα», Αθήνα 1979
- Κουρμπόγλου Μίλτος, *Οι δρόμοι του καφέ: Ένα φωτογραφικό οδοιπορικό στα παραδοσιακά καφενεία της Ελλάδας*, εκδ. Little tree, Αθήνα 2013.
- Κυριακίδης Στίλπων, *Αι ιστορικοί αρχαί της δημόδους νεοελληνικής ποιήσεως*, Ανατύπωσις επ' επιμέτρου, Θεσσαλονίκη 1954
- Κυριακίδης Στίλπων, *Ελληνική Λαογραφία, Μέρος Α' Μνημεία του λόγου*, Αθήνα 1965²
- Κυριακίδης Στίλπων, «Τα σύμβολα εν τη ελληνική λαογραφία», *περ. Λαογραφία*, τ. 12 1938-48
- Κυριακίδου Νέστορος Άλκη, *Η θεωρία της Ελληνικής λαογραφίας*, Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, Αθήνα 1978
- Κυριακίδου Νέστορος Άλκη, *Λαογραφικά μελετήματα*, Εκδ. Ολκός, Αθήνα 1975
- Κυριακίδου Νέστορος Άλκη, *Λαογραφικά μελετήματα*, τ.Β, Εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 1993
- Λενακάκης Ανδρέας, *Συλλογή ευχετηρίων δίστιχων sms. Η κινητή τηλεφωνία και η κρητική λαϊκή παράδοση*, εκδ. Αντίλαλος, Ηράκλειο Κρήτης 2007
- Λιοπύρη Αμαλία, *Άρης Μπιτσώρης: Ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής (κατηγορίες, τεχνοτροπικά στοιχεία και κοινωνικά συμφραζόμενα των στιχουργημάτων του)*, Διπλωματική εργασία, Αθήνα 2012
- Λουκάτος Δ., *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*, Αθήνα 1977
- Λουκάτος Δ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1992⁴
- Λυδάκη Άννα, *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2010⁸
- Μαγιάκου Αθανασία, *Η γυναίκα στα δημοτικά μας τραγούδια*, εκδ. Πυρσός, Αθήνα 1937
- Μακρής Μανώλης, *Δωδεκανησιακά δημοτικά τραγούδια: ανθολογία*, Πρίσμα, Ρόδος 1983
- Μερακλής Μ.Γ., «Από τη λαϊκή στην αστική γλώσσα», στο *Πέντε λαογραφικά δοκίμια για τη γλώσσα και την ποίηση*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1985
- Μερακλής Μ.Γ., «Αυτοβιογραφίες Ηπειρωτών χωρικών», *Δ' Συμπόσιο Λαογραφίας του Βορειοελλαδικού χώρου (Ιωάννινα, 10-12 Οκτωβρίου 1979)*, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1983

- Μερακλής Μ.Γ., «Εισαγωγή στο βιβλίο της λαϊκής ποιήτριας Ειρήνης Ι. Μάρκου (Βοντορήνης) *Ψάχω να δω μες στ' άθωρο*, τ.Α, Αθήνα 1984
- Μερακλής Μ.Γ., *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, Ήθη και έθιμα, Λαϊκή τέχνη*, Εκδ. Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011
- Μερακλής Μ.Γ., «Λαογραφία και Λογοτεχνία», Φιλολογικά, τ.2, 1980
- Μερακλής Μ.Γ., *Λαογραφικά ζητήματα*, εκδ. Καστανιώτη και Διάττων, Αθήνα 2004
- Μερακλής Μ.Γ., «Μεσσήνιοι χωρικοί αυτοβιογραφούμενοι» στο *Έντεχνος λαϊκός λόγος*, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993
- Μερακλής Μ.Γ., «Ομοηχία και πολυσημία των λέξεων» στο *Πέντε λαογραφικά δοκίμια για τη γλώσσα και την ποίηση*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1985
- Μερακλής Μ.Γ., *Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (Συγκριτική εξέταση)*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2003⁹
- Μερακλής Μ.Γ., *Τα παραμύθια μας*, εκδ. Εντός, Αθήνα 2001²
- Μερακλής Μ.Γ., *Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία, Δοκίμια*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1988
- Μιρασγέζη Μαρία, *Έρευνα στη δημοτική μας ποίηση Α' Ο γάμος*, Αθήνα 1965
- Μπαμπινιώτης Γεώργιος, Γλωσσολογία και λογοτεχνία. Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου, Εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1991
- Μπενβενίστε Ρ. – Παραδέλλης Θ. (επιμ.), *Διαδρομές και τόποι της μνήμης. Ιστορικές και Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*, εκδ. Αλεξάνδρεια-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1999
- Νιτσιάκος Β.Γ., *Παραδοσιακές κοινωνικές δομές*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1991
- Παπακώστας Γιάννης, *Φιλολογικά σαλόνια και καφενεία της Αθήνας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002⁶
- Παπουτσή Ευγενία, «Η παραδοσιακή καλλιέργεια του καπνού», στο *Πρακτικά, Α' Συνέδριο Λαογραφίας, Ο λαϊκός πολιτισμός στην Αιτωλοακαρνανία*, εκδ. Ίφιτος, Αγρίνιο 1991
- Πετρόπουλος Δ.Α., *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, τ.Α'*, Εκδ. Ι.Ν. Ζαχαροπούλου, Αθήνα 1958
- Πετρόπουλος Δ.Α., *Ελληνικά Δημοτικά τραγούδια, τ.Β'*, εκδ. Ζαχαροπούλου, Αθήνα 1959
- Πετρόπουλος Δ.Α., *Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο*, περ. Λαογραφία, τ.15, 1953
- Πετρόπουλος Δ. Α., *Στερεότυποι στίχοι δημοτικών τραγουδιών*, Ανάτυπον εκ του παραρτήματος των «Ελληνικών», αρ.4, εκδ. Δημοσιεύματα εταιρείας μακεδονικών σπουδών, Θεσσαλονίκη 1953
- Πίττας Γιώργος, *Τα καφενεία της Ελλάδας*, εκδ. Κοιλάδα Λευκών Α.Ε., Πάρος 2013

Πολίτης Αλέξης (επιμ.) Claude Fauriel, *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, Α' Η έκδοση του 1824-1825 και Β' Ανέκδοτα Κείμενα. Αναλυτικά κριτικά υπομνήματα. Παράρτημα και Επίμετρα*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999

Πολίτης Αλέξης, *Το δημοτικό τραγούδι. Εποπτικές προσεγγίσεις. Περνώντας από την προφορική στη γραπτή λαϊκή παράδοση. Μικρά Αναλυτικά*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2010

Πολίτης Νικ., *Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, Αθήνα 1998

Πολίτης Ν., *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, εκδ. Βαγιονάκη, Αθήνα 1969⁶

Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικατερίνη, Ποτηρόπουλος Παρασκευάς (επιμ.) *Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος και η ελληνική λαογραφία. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας*. Εκδ. Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2008

Προμπονάς Νικ. Εμ., *Τα τραγούδια μου. Λαϊκή ποίηση (Νάξου)*, επιμ. Γ. Ι. Θανόπουλος, Αθήνα 2009

Ρούσος Τάσος (μετάφραση), *Δραματική Ποίηση. Ευρυπίδη Ελένη*, ΟΕΔΒ 2010⁵

Ρωμαίος Κ., *Ο νόμος των τριών στο δημοτικό τραγούδι*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1963

Σηφάκης Γ., *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998

Σηφάκης Γ., «Ζητήματα Ποιητικής του Διγενή Ε και των Ακριτικών τραγουδιών», *Αριάδνη*, τ. Ε', 1989

Σηφάκης Γ., «Προβλήματα έκδοσης των δημοτικών τραγουδιών και μια εκδοτική δοκιμή», Αντίχαρη. Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά, Αθήνα 1984

Σκουμπουρδή Άρτεμις, *Καφενεία της παλιάς Αθήνας*, εκδ. Πολιτισμικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2001²

Σπυριδάκης Γ., Μέγας Γ.Α., Πετρόπουλος Δ.Α., *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια (Εκλογή)*, τ.Α', Ακαδημία Αθηνών. Εν Αθήναις 1962

Στασινός Γεώργιος, *Γιώργης Λέκκας, ένας σύγχρονος λαϊκός ποιητής. Κοινωνικά και τεχνολογικά δεδομένα των στιχουργημάτων του*, Διπλωματική εργασία, Αθήνα 2014

Ταχατάκη Ειρήνη, «Φυτά, λουλούδια – χρώματα στην παράδοση, τη λαϊκή ποίηση και τη ζωή μας», *Ελλωτία*, 4 (1995)

Τερζοπούλου Μιράντα, Ψυχογιού Ελένη, «Άσματα και τραγούδια. Προβλήματα έκδοσης των δημοτικών τραγουδιών», *Εθνομολογία*, τόμος 1ος, 1992

Τσαγγαλάς Κων., «Προβλήματα και απόψεις για την έρευνα του δημοτικού τραγουδιού στο φυσικό του περιβάλλον. Η ζωή, η λειτουργία και η κοινωνική θέση

των δημοτικών τραγουδιών μέσα σε μια ελληνική κοινότητα», *Ανθρωπολογικά* τ.2, 1981

Τσαγγαλάς Κων., «Τα γυναικεία πασχαλιάτικα τραγούδια σε μια θεσσαλική κοινότητα», *Φιλολογικά*, τ.5, 1981

Τσαγγαλάς Κων., *Το δημοτικό τραγούδι και οι κοινωνικές του διαστάσεις Α΄*, Ιωάννινα 1988

Τσιμουρής Γιώργος, «Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της μετανάστευσης στη μεταπολεμική Ελλάδα: Ορισμένες υποθέσεις για μια αργοπορημένη σχέση» στο Δήμητρας Γκέφου- Μαδιανού (επιμ.) *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας. Πολιτισμός, Ιστορία, Αναπαραστάσεις*, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2009

Χατζόπουλος Αχιλλέας, *Τα καφενεία του Ελληνισμού, Το καφενείο ως όργανο της Ιστορίας, Πρώτο μέρος*, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2001

Χρυσανθοπούλου Βασιλική, «Ο τόπος της πατρίδας στο λόγο και τις εθιμικές λειτουργίες των Καρπαθίων της Κάμπερας Αυστραλίας» στο *Κάρπαθος και Λαογραφία (Κάρπαθος, 21-26 Μαρτίου 2006)*, Πνευματικό κέντρο Δήμου Καρπάθου, επιμ. Μηνάς Αλεξιάδης, Αθήνα 2008

Χρυσανθοπούλου Βασιλική, «Οι θεωρητικές κατευθύνσεις στο παροιμιολογικό έργο του Δ. Σ. Λουκάτου και η ανθρωπολογική προσέγγιση των παροιμιών» στο Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικατερίνης, Ποτηρόπουλου Παρασκευά (επιμ.) *Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος και η ελληνική λαογραφία. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας*. Εκδ. Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2008

Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση

Azadovskij M., Eine sibirische Marchenzahlerin, Folklore Fellows Communications, No.68, Helsinki 1926

Bausiger Hermann, *Ο λαϊκός πολιτισμός στον κόσμο της τεχνολογίας*, (Μετάφραση Μ. Καπλάνογλου, Α. Κοντογιώργη, Επιμέλεια Μ. Καπλάνογλου), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009

Dorson Richard, American Folklore, University of Chicago Press, Chicago 1959

Dundes Alan, "Preface" in International Folkloristics. Classic Contributions by the Founders of Folklore, USA, 1999

Dundes Alan-Pagter Carl R., *Work Hard and you shall be rewarded: Urban folklore from the Paperwork Empire*. Indiana University Press, Bloomington and London 1978²

Eriksen Thomas Hylland, *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα. Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, 2007

Fox William S., "Computerized Creation and Diffusion of Folkloric Materials", Folklore Forum, vol. 37.1, 2007, σσ. 9-11

Hendry Joy, Έλια Πετρίδου (επιμ.) *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε. Εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2011

Newell W.W., "The story of folklore", Transactions of the New York Academy of Sciences, 9, (1890), σσ. 134-136

Ong Walter J., *Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη, Η εκτεχνολόγηση του λόγου*, (μτφρ. Κώστα Χατζηκυριάκου, επιμ. Θεόδωρου Παραδέλλη), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2005

Ong Walter J., *Interfaces of the word*, Ithaca and London: Cornwell University Press, 1977

Ong Walter J., *Rhetoric, Romance, and Technology*, Ithaca and London: Cornwell University Press, 1971

Rohrich Lutz, "Autobiographie". Enzyklopadie des Marchens, Band 1, Lieferung, 4 (1976)

Saunier Guy, «Πρόσφατες έρευνες (1970-1986) στα ελληνικά δημοτικά τραγούδια και προβλήματα μεθοδολογίας. Α', κείμενο και φιλολογική κριτική», *Μνήμων* 12, 1989

Saunier Guy, *Το δημοτικό τραγούδι. Της ξενιτιάς*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1983

Stahl S.K., The personal Narrative as a Folklore Genre. Diss. Bloomington 1975

Διαδικτυακοί σύνδεσμοι

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009590466822&fref=ts>

<http://xiromeronews.blogspot.gr/>

https://el.wikipedia.org/wiki/Παγκόσμια_Ημέρα_Της_Γυναίκας